

శ్రీయై నమః

శ్రీవిఖనసమహాగురవే నమః

శ్రీవైఖానసభగవచ్చాస్త్రే భృగుమహర్షిణా ప్రణీతః

యజ్ఞాధికారః

గౌరవసంపాదకులు

వేదాచార్య సన్నిధానం సుదర్శన శర్మ
కులపతులు, శ్రీవేంకటేశ్వర వేదవిశ్వవిద్యాలయము

సంపాదకులు

ఆచార్య వేదాంతం శ్రీవిష్ణుభట్టాచార్యులు
శ్రీ వేదాంతం గోపాలకృష్ణమాచార్యులు
డా॥ వాడపల్లి శ్రీనివాస దీక్షితులు
ఆచార్య అగ్నిహోత్రం శ్రీనివాసాచార్యులు

ప్రచురణ

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి.

2021

YAGNADHIKARAH

by

Sage Maharshi Bhrughu

T.T.D. Religious Publication Series No: 1405
© All Rights Reserved

First Edition : 1997

Second Edition : 2021

Copies: 250

Published by :

Dr K.S. JAWAHAR REDDY, I.A.S.,
Executive Officer,
Tirumala Tirupati Devasthanams,
Tirupati.

D.T.P.:

Publications Division,
T.T.D, Tirupati.

Printed at :

Tirumala Tirupati Devasthanams Press,
Tirupati.

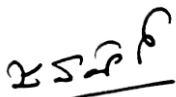
ముందుమాట

భారతీయసంస్కృతిలో దేవాలయములకు ప్రముఖమైన స్థానం ఉన్నది. ఆలయనియమాలను ఆగమాలు నిర్దేశిస్తాయి. ఆగమాలలో వైఖానసాగమం తలమానికమైనట్టిది. విష్ణ్వాలయాలలో వైఖానసాగమం ప్రకారం విధులను నిర్వర్తిస్తారు. కొన్నిచోట్ల పాంచరాత్రాగమం అనుసరింపబడుతుంది. తిరుమల శ్రీవారి ఆలయంలో మాత్రం వైఖానసాగమాన్ని అనుసరించటం జరుగుతుంది.

వైఖానసవాఙ్మయగ్రంథపరంపరలో భృగుమహర్షిచే రచింపబడిన యజ్ఞాధికారః అను ఈ సంస్కృతగ్రంథం వైఖానసాగమవాఙ్మయపరంపరలో అద్వితీయమైనదని చెప్పటంలో అతిశయోక్తిలేదు. ఈ గ్రంథాన్ని అధ్యయనం చేసిన ప్రతి ఒక్కరు యజ్ఞరూపుడైన శ్రీమహావిష్ణువుయొక్క అనుగ్రహానికి ప్రీతిపాత్రులవుతారనటంలో ఎటువంటి సందేహము లేదు. ఈ గ్రంథం తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములవారిచే 1997లో ప్రథమముద్రణగా ముద్రించబడినది.

ఈ ద్వితీయముద్రణగా ప్రచురించటంలో వాక్య-పద-అక్షర దోషములను సంస్కరించి శుద్ధప్రతిని అందించిన శ్రీవేంకటేశ్వర వేదవిశ్వవిద్యాలయం కులపతులు వేదాచార్య శ్రీసన్నిధానం సుదర్శనశర్మ గారికి వీరి అధ్యక్షతన గల వైఖానసవిద్యజ్ఞన సంపాదక సమితికి కృతజ్ఞతలు తెలుపుతూ వైఖానసాగమవిజ్ఞానసర్వస్వంగా భావింపదగిన ఈ గ్రంథాన్ని విద్యల్లోకానికి సమర్పిస్తున్నాను.

తిరుపతి

శ్రీ డా. కె.యస్. జవహర్ రెడ్డి, I.A.S.,
కార్యనిర్వహణాధికారి
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

శ్రీవేంకటేశ్వర వేదవిశ్వవిద్యాలయము

(తి.తి.దే.ప్రోత్సాహితము, యు.జి.సి. ద్వారా ఆమోదితము)

తిరుపతి

సంపాదకీయం

శ్రీ వైఖానస భగవచ్ఛాస్త్రము వేదప్రభవమైన వాఙ్మయము. ఎందరెందరో మహానుభావులు తమతమ రచనలతో ఈ శాస్త్రాన్ని పరిపుష్టం గావించారు. అలా ఆవిర్భవించిన గ్రంథరత్నాలలో ఒకటి యజ్ఞాధికారః. ఈ గ్రంథం భృగుమహర్షిచే విరచితమైనది. ఆలయనిర్మాణ, విగ్రహకల్పన, విగ్రహప్రతిష్ఠ, అర్చన, స్నాన, ఉత్సవ, ప్రాయశ్చిత్త అంశములు సప్రమాణంగా ఉపదేశింపబడిన గ్రంథమిది.

ఈ గ్రంథం ఈగావారిపాలెం వైఖానసగ్రంథమాలద్వారా 1931వ సంవత్సరంలో కీ.శే. రొంపిచర్ల భట్టర్ శ్రీనివాసాచార్యులవారు మరియు వారి సోదరులు కీ.శే. శ్రీరొంపిచర్ల భట్టర్ పార్థసారథి అయ్యంగార్లు సంస్కరించి ముద్రించారు. ఈ గ్రంథాన్ని మొట్టమొదటగా తమ ఆస్థాన విద్వాంసులైన కీర్తిశేషులు శ్రీ మాడంబాకం కృష్ణస్వామి శ్రీనివాస భట్టాచార్యులు గారి సహకారముతో తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములవారు 1997 లో ముద్రించి వైఖానస లోకమునకు అందించినారు.

51 అధ్యాయాలతో కూడిన ఈ గ్రంథంలో వైఖానసాగమ విషయసర్వస్వ ఉపదేశగ్రంథములలో ప్రధానమైనదని చెప్పవచ్చు.

ఈ గ్రంథాన్ని సాంగోపాంగంగ పరిష్కరించే అవకాశాన్ని తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారు శ్రీవేంకటేశ్వరవేదవిశ్వవిద్యాలయానికి ఇవ్వడం ఎంతో ముదావహం. ఇందుకు తి.తి.దే. కార్యనిర్వహణాధికారి గారికి, సంయుక్తకార్యనిర్వహణాధికారిగారికి హృదయపూర్వకమైన కృతజ్ఞతలు తెలియజేయుచున్నాము.

ఈ గ్రంథం యొక్క పరిష్కరణలో సహాయబడిన విద్వద్వరేణ్యులు ఆచార్యవేదాంతం శ్రీవిష్ణుభట్టాచార్యులు, శ్రీవేదాంతం గోపాలకృష్ణమాచార్యులు, డా॥ వాడపల్లి శ్రీనివాస దీక్షితులు, ఆచార్య అగ్నిహోత్రం శ్రీనివాసాచార్యులు గారలు. వీరందరికి అభినందనలు. అక్షరాదిదోష సంశోధనాదులలో విశేష సహకారాన్ని అందించిన ప్రొఫెసర్ వేదాంతం శ్రీ విష్ణుభట్టాచార్యులవారికి ప్రత్యేక ప్రశంసలు.

ఈ గ్రంథం వైఖానసజగత్తుకు భగవదర్చనలో మిక్కిలి ఉపయుక్తంగా ఉండునని విశ్వసించి, సప్తగిరీశుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వరునికి ప్రణమిల్లి ఆస్తిక లోకానికి ఈ పుస్తక కుసుమాన్ని అందిస్తున్నాము.

తిరుపతి
07-09-2021

వేదాచార్య సన్నిధానం సుదర్శనశర్మ
కులపతి

శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీవిఖనసమహాగురవే నమః

పీఠిక

విష్ణ్వారాధనకు సంబంధించిన ఆగమగ్రంథములలో శ్రీవైఖానసాగమ గ్రంథములు చాలా పురాతనమైనవి. వాటిని మహర్షులు మరీచి, అత్రి, భృగు, కశ్యపులు మనకు అనుగ్రహించియున్నారు. వానిలో లభ్యమయిన గ్రంథములను సేకరించి శ్రీ వైఖానస గ్రంథమాల, ఈగావారిపాలెం వారు 1931లో తొలిసారిగా అచ్చువేసినారు. శ్రీ వైఖానస విద్యానిలయాధికారులు కీ॥శే॥ రొంపిచర్ల భట్టర్ శ్రీనివాసాచార్యులుగారు, కీ॥శే॥ వైయాకరణ పంచానన విద్వత్పరిసార్యభౌమ శ్రీ రొంపిచర్ల భట్టర్ పార్థసారథి అయ్యంగార్లు యజ్ఞాధికారము, ప్రకీర్ణాధికారములను పరిష్కరించి అచ్చు వేయించినారు. వీరందరికీ ప్రణామములు.

యజ్ఞాధికారము, ప్రకీర్ణాధికారము అను రెండు గ్రంథములు భృగుమహర్షి ప్రోక్తములు. ఆ గ్రంథములు ఇప్పుడు లభ్యమగుటలేదు. వాటిని ముద్రించవలసినదిగా కోరిన వెంటనే అంగీకరించి ముద్రణా బాధ్యత చేబట్టిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారికి నమస్కృతులు.

ఈ కార్యక్రమమును ఆమోదించిన శ్రీ యన్.రమేష్ కుమార్, ఐ.ఎ.ఎస్., గారికి, శ్రీ క్షీరరామలింగేశ్వర్ వినాయక్, ఐ.ఎ.ఎస్., దేవస్థానం ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసరు గార్లకు శ్రీజె.రాంబాబు, ఐ.ఎ.ఎస్., తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన పరిపాలన మండలి అధ్యక్షులవారికి, కమిటీ మెంబర్లకు నమస్కారములు.

ఈ గ్రంథముద్రణలో సహకరించిన శ్రీ ఎన్.ఎస్.రామమూర్తి, ఎడిటరు (టి.టి.డి) గారికి, శ్రీ దీవి విఖనసాచార్యులు, సెక్రటరీ శ్రీ వైఖానస దివ్య సిద్ధాంత వివర్ధినీ సభ, తిరుమల వారికి, వారి సిబ్బందికి, పండిత శ్రీ

అగ్నిహోత్రం శ్రీనివాసాచార్యులు గారు, రెడ్డిపాలెం (కృష్ణాజిల్లా), శ్రీమాన్ దీవి వెంకట రామాచార్యులు గారు, గుంటూరు వారికి, శ్రీ అగ్నిహోత్రం రంగాచార్యులు, వాణిప్రెస్ విజయవాడ వారికి తదితర సిబ్బందికి ఆశీస్సులు.

ఎన్నో సంవత్సరములుగా ఆగమపుస్తకములు లేని కొరత ఈ నాటికి నెరవేరుచున్నది.

యజ్ఞాధికారము లోగడ ప్రమోదూత నామ సంవత్సరములో అనగా 1931 సం॥లో మొదటిసారిగా ముద్రించబడినది. శ్రీ వైఖానసగ్రంథమాల, ఈగావారిపాలెం వారు దీనిని ముద్రించిరి. ఆకులమన్నాడు శ్రీ వైఖానస విద్యా నిలయాధికారులగు కీ॥శే॥ శ్రీ ఉ.వే.శ్రీమత్పండిత రొంపిచర్ల భట్టర్ శ్రీనివాసాచార్యులు అయ్యవార్లంగా, మరియు వారి సోదరులు కీ॥శే॥ శ్రీమాన్ రొంపిచర్ల పార్థసారథి భట్టాచార్యులవారు సంస్కరించియున్నారు.

ఆనాటికి వారికి లభ్యమైన మాతృకలను గ్రంథ ప్రవేశములో వారు వివరించియున్నారు. ఆ తర్వాత ఈ గ్రంథమునకు వేరు మాతృకలు లభ్యముకాలేదు. అందుచే 1931 సంవత్సరములో ప్రచురించబడిన గ్రంథమునే ఏకమాతృకగా గ్రహించి యథాతథంగా ప్రస్తుత ప్రతి ముద్రించబడినది.

గ్రంథములో అక్కడక్కడ గ్రంథపాతము కన్పించుచున్నది. శ్లోకములు సగం సగంగా వున్నవి. వీటిని భవిష్యత్ కాలములో వేరే మాతృకలు లభ్యమైనచో పూరించవచ్చును. ఆ యా స్థలములందుగల విషయములను ఇతర వైఖానస గ్రంథములు మరియు ఇదే మహర్షి భృగుప్రోక్తములైన ఖిలాధికార, క్రియాధికారములలో చూచి తెలుసుకోవచ్చును.

పాత ప్రతిలోగల పారాంతరములు కూడ యథాతథముగా చూపబడినవి. పాఠభేదములు కొన్ని చివర పేజీలలో ఇవ్వబడియున్నవి. ఇవి తప్పొప్పులు కావు. ఉదా : పంచవీరాంశు అని వున్న చోట పంచ బేరాంశు అను పాఠ భేదము కలదు.

ఈ గ్రంథములోని అధ్యాయ సూచిలో శ్లోక సంఖ్యను సూచించు చోట్ల కొన్ని అధ్యాయములకు తెలుగు అంకెలతో పాటుగా 4 అను అంకెను సంకేత చిహ్నముగా చూపించబడినది. ఒక అసంపూర్ణ శ్లోకమునకు ఈ 4(½) చిహ్నము సంకేతము.

పై విషయములను పాఠక మహాశయులు గమనించ ప్రార్థన.

తిరుమల,
18-2-97.

ఇట్లు
బుధజన విధేయులు
ఎమ్.కె.శ్రీనివాసభట్టాచార్య
టి.టి.డి. ఆస్థాన పండితులు

గ్రంథప్రవేశః

శ్రౌతస్మారాదికం కర్మ నిఖిలం యేన సూత్రితమ్ ।

తస్మై సమస్తవేదార్థవిదే విభవసే నమః ॥

.....

అస్య యజ్ఞాధికారశ్రీకోశస్య సంస్కరణేఽస్మాభిరాదర్శికృతాః
మాతృకాగ్రన్థాస్తేతే

1. శ్రీ వైఖానసవిద్యానిలయ గ్రంథభాండాగారస్థః. అ. సంజ్ఞితః
2. శ్రీ పంబాకం రాఘవభట్టాచార్యణాం సమ్బన్ధీ క. సంజ్ఞితః
3. శ్రీ కొణ్ణార్ రామనుజభట్టాచార్యణాం సమ్బన్ధీ ఖ. సంజ్ఞితః
4. శ్రీ అడయార్ గ్రంథభాండాగారస్థః గ. సంజ్ఞితః
5. శ్రీ పద్మై పెరుమాళ్ కోవిల్ శేషభట్టాచార్యణాం సమ్బన్ధీ ఘ. సంజ్ఞితః

శ్రీ కాకులపాడు శ్రీనివాసభట్టాచార్యణాం వీవూరు వెంకటరామాచార్యణాం
చ సమ్బన్ధినౌ ద్వాకోశౌ చ పరంపరయా విద్యా నిలయమాతృకాతః
ఏవోద్భుతావితి తయోః న పృథక్పిర్దేశః కృతః.

అన్యేచ యే కేచన కోశాః విషమస్థలేషు పర్యాలోచితాః ఇహ నివిష్టాన్
కోశాంస్తు కయాఽపి విధయా నాతిరిచ్యంత ఇతి తేషాం చ న పృథక్పిర్దేశః
కృతః.

ఇహాస్మాకం మాతృకాకోశ దానేనోపకృతవతాం విపశ్చితాం సుబహు
స్మరామః.

కించ భగవద్భక్తివిధురేఽస్మిన్నపి కాలే యే కేచన సాధవః ఉదారాః
విద్యావ్యసనినః ఈదృశగ్రన్థముద్రాపణాదిపూపకుర్వత ఇతి హృష్యమాణాః
తదీయః పన్థాః లోభనీయః సర్వైరిత్యాశాస్మహే.

ఆకులమన్నాడు
ప్రమోదూత, పుష్య
బ శుక్రవాసరః.

ఇతి
శ్రీ.రొం.భ.శ్రీ.
శ్రీవైఖానస విద్యానిలయాధ్యక్షః.

శ్రీమద్భార్గవగోత్రవార్ధిశశినం శ్రీ పత్రపుర్యాం స్థితమ్
శ్రీకృష్ణార్చ్యతనూభవం విఖనసో మూర్తిం కలౌ మానుషమ్
సర్వేషామపి బోధయంతమఖిలం చౌభేయధర్మం సదా
వందేఽనుష్ఠిత పాకయజ్ఞమనిశం కోదండరామాహ్వయమ్.

యజ్ఞాభికారస్థానామధ్యాయానాం సూచీ.

అధ్యాయ - సంఖ్య.	విషయ:	శ్లోకసంఖ్య
1.	ఋషి ప్రశ్నోత్తరమ్	14
2.	భూపరీక్షావిధి:	26
3.	కర్షణమ్	22
4.	శంకుస్థాపనమ్	32
5.	బాలాలయవిధి:	39
6.	ఇష్టకాన్యాస:	16
7.	గర్భన్యాస:	30
8.	విమానవిధి:	63
9.	ప్రాకారవిధి:	31
10.	గోపురలక్షణనిర్మాణాది:	31
11.	శిలాసంగ్రహణమ్	35
12.	దారుసంగ్రహణమ్	55
13.	శూలస్థాపనవిధి:	60
14.	స్థూపికోలవిధి:	49
15.	స్థానకాదిభేద:	43
16.	శయనభేదాది:	30
17.	కౌతుకాదిలక్షణమ్	34
18.	మధూచ్ఛిష్టక్రియా	20
19.	అంగులిసంజ్ఞాది:	53
20.	తాలమానక్రమ:	77
21.	దేవ్యాదీనాం తాలమానక్రమ:	33
22.	భగవత్ప్రతిష్ఠా	50

23.	భగవత్ప్రతిష్ఠా విధి:	64
24.	అధివాసవిధి:	31
25.	యాగశాలావిధి:	67
26.	ఆఘారవిశేష:	48
27.	కుంభపూజావిధి:	78
28.	సర్వదేవార్చనమ్	38
29.	రత్నన్యాస:	71
30.	శ్రీభూమ్యోః ప్రతిష్ఠా	74
31.	స్నపనాదీనాం పృథక్ప్రతిష్ఠా	70
32.	భగవదర్చనవిధి:	99
33.	నైమిత్తికార్చనమ్	64
34.	స్నపనవిధి:	76
35.	స్నపనప్రయోగ:	43
36.	స్నపనభేదా:	38
37.	చక్రలక్షణమ్	38
38.	ఉత్సవవిధి:	57
39.	బలిహారణవిధి:	57
40.	ఉత్సవభ్రమణమ్	95
41.	ద్వితీయాదిదినప్రయోగ:	69
42.	మృగయోత్సవాది:	87
43.	త్రిదినోత్సవాదిప్రయోగ:	69
44.	భూపరీక్షాదిప్రాయశ్చిత్తమ్	60
45.	ప్రతిష్ఠాప్రాయశ్చిత్తమ్	29
46.	నిత్యార్చనప్రాయశ్చిత్తమ్	47
47.	ఉత్సవప్రాయశ్చిత్తమ్	147
48.	బాలాలయనిష్ఠుతి:	39

49.	సామాన్యప్రాయశ్చిత్తవిధి:	33
50.	వాస్తువిన్యాస:	70
51.	తద్రసంకరనిష్ఠి:	57
	ఆహత్య శ్లోకానామ్ సంఖ్యా	2669
52.	యజ్ఞాధికారపరిష్ఠమ్	

విషయసూచీ

విషయం:	పుటసంఖ్య.	బాలాలయనిర్మాణమ్	12
1. ప్రథమోఽధ్యాయం:		బాలాలయప్రతిష్ఠావిధి:	13
ఋషిప్రశస్తిత్తరమ్	1	6. షష్ఠోఽధ్యాయం:	
అర్చనప్రశంసా	1	ఇష్టకాన్యాసః	16
అర్చనద్వైవిధ్యమ్	2	7. సప్తమోఽధ్యాయం:	
శ్రీశాస్త్రస్య		గర్భన్యాసప్రకారః	18
శ్రీసూత్రమూలకత్వమ్	2	ఫేలాస్థాపనప్రకారః	20
2. ద్వితీయోఽధ్యాయం:		8. అష్టమోఽధ్యాయం:	
భూపరీక్షావిధిః	3	విమానవిధిః	21
ఆచార్యవరణమ్	3	9. నవమోఽధ్యాయం:	
భూపరీక్షాక్రమః	3	ప్రాకారవిధిః	28
వాస్తువిన్యాసః	4	10. దశమోఽధ్యాయం:	
3. తృతీయోఽధ్యాయం:		గోపురాదినిర్మాణమ్	31
కర్షణవిధిః	6	మండపలక్షణనిర్మాణమ్	32
యుగాదిలక్షణమ్	6	పరివారదేవతాస్థానమ్	33
కర్షణప్రకారః	6	11. ఏకాదశోఽధ్యాయం:	
4. చతుర్థోఽధ్యాయం:		శిలాసంగ్రహణమ్	35
శంకుస్థాపనవిధిః	8	పుంశిలాదిలక్షణమ్	35
శంకులక్షణమ్	8	శిలాదోషాః	35
ప్రాచీనాధనప్రకారః	9	శిలాసంగ్రహణప్రకారః	35
ప్రథమేష్టకాన్యాసవిధిః	10	ధ్రువమానమ్	37
విమానార్థశిలాలక్షణాది	10	12. ద్వాదశోఽధ్యాయం:	
5. పంచమోఽధ్యాయం:		దారుసంగ్రహణమ్	39
బాలాలయవిధిః	12	త్యాజ్యవృక్షకథనమ్	39

దారుసంగ్రహణప్రకారః	39	18. అష్టాదశోఽధ్యాయః	
దేవ్యాదిమానమ్	40	మధూచ్ఛిష్టక్రియా	68
గర్భాగారపదవిన్యాసః	41	మధూచ్ఛిష్టక్రియాప్రకారః	68
శిలాస్థాపనవిధిః	42	19. ఏకోనవింశోఽధ్యాయః	
13. త్రయోదశోఽధ్యాయః		అంగుల్యాదిసంజ్ఞాః	70
శూలస్థాపనవిధిః	45	తాలమానమ్	72
మృత్సంస్కారః	47	తాలభేదస్య వినియోగః	73
శర్కరాగ్రహణమ్	48	ఉపమానకథనమ్	73
పటాచ్ఛాదనమ్	49	20. వింశోఽధ్యాయః	
వర్ణసంస్కారః	50	తాలమానక్రమః	76
14. చతుర్దశోఽధ్యాయః		21. ఏకవింశోఽధ్యాయః	
మూర్ధేష్టకావిధిః	51	దేవ్యాదీనాం తాలమానక్రమః	84
ద్వారపాలప్రతిష్ఠావిధిః	52	22. ద్వావింశోఽధ్యాయః	
పాదబోధికాదిప్రతిష్ఠావిధిః	54	భగవత్ప్రతిష్ఠా	
15. పంచదశోఽధ్యాయః		అంకురార్పణవిధిః	95
స్థానకాదిభేదః	56	పాలికాదిలక్షణమ్	95
సింహాసనలక్షణమ్	60	అంకురార్పణపదదేవాః	96
16. షోడశోఽధ్యాయః		సద్యోంకురాదిగౌణవిచారః	99
శయనభేదకథనమ్	61	23. త్రయోవింశోఽధ్యాయః	
అనంతశయనవిధిః	63	భగవత్ప్రతిష్ఠావిధిః	100
ద్రువార్చాయాం శయననిషేధః	63	ఆచార్యవరణమ్	101
సర్వత్ర పరివారద్రవ్యవ్యవస్థా	64	క్రియాసరళీ	102
17. సప్తదశోఽధ్యాయః		నయనోన్మీలనకాలః	102
కౌతుకాదీనాం లక్షణమ్	64	పీఠసంఘాతః	102
ఆయాదిలక్షణమ్	66	నయనోన్మీలనప్రకారః	104
కౌతుకాదీనాం పీఠమ్	67	గవాదిదర్శనమ్	105

24. చతుర్వింశోఽధ్యాయః	ప్రకారాస్తరేణ		
అధివాసవిధిః	107	హవిష్యాధిదేవాః	121
జలాధివాసనమ్	108	హోమాధికరణగుణవిచారః	121
యజ్ఞపాత్రవిచారః	109	హోమేఽంగులిభేదః	121
అష్టమంగలాని	110	హోమద్రవ్యప్రమాణమ్	122
25. పంచవింశోఽధ్యాయః		అగ్నేరంగాని	122
యాగశాలావిధిః	110	స్వాహాస్వధయోర్ధానమ్	123
పదకల్పనమ్	111	కుంభపూజార్థం	
అగ్నికుండకల్పనమ్	112	తీర్థానయనమ్	123
శాలాలంకరణమ్	113	27. సప్తవింశోఽధ్యాయః	
పరివారాణామగ్నిః	113	కుంభలక్షణమ్	124
ఉత్తమాగ్న్వాదిపక్షాః	113	కుంభప్రసాధనమ్	124
ఋత్విజాం నిర్వర్త్యమ్	114	ధ్యానవిధిః	125
ఋత్విజాం నియమాదీని	115	స్వస్తికాసనలక్షణమ్	125
ద్విజభోజనకర్తవ్యతా	115	అక్షరన్యాసాదికథనమ్	126
అగ్నిమన్థనమ్	116	ధ్యానవిధిః	126
శ్రామణకాగ్నౌ		సకలీకరణప్రకారః	127
వాస్తుహోమాదిః	116	ఆవాహనశబ్దార్థః	127
పర్యగ్నిప్రకారః	116	బాలాలయాత్	
గార్హపత్యేఽగ్నిప్రణయనమ్	116	ప్రతిష్ఠాయాం విశేషః	127
సర్వాగ్నిషు ప్రణయనమ్	116	కుంభబింబయోః స్నపనవిధిః	127
హోమద్రవ్యాధిదేవాః	117	చతుర్థశకలశస్నపనప్రకారః	129
26. షడ్వింశోఽధ్యాయః		శయనాధివాసవిధిః	130
వివిధాగ్నిషు ఆఘారే విశేషః	118	పంచతల్పాః	130
అగ్నిధ్యానమ్	119	శయనాధివాసనమ్	131
జిహ్వాలక్షణమ్	120	కౌతుకబంధనవిధిః	131

ప్రావరణనిర్మాణమ్	132	కుంభాత్ ధ్రువావాహనమ్	143
రత్నానామధివాసనమ్	132	దేవ్యోః న్యాసవిశేషః	143
వేదాధ్యయనమ్	132	ధ్రువాద్భేరాస్తరేష్వావాహనమ్	144
28. అష్టావింశోఽధ్యాయః		ధాత్రాదీనామావాహనమ్	144
సర్వదేవతార్చనమ్	133	వేదాధ్యయనమ్	145
సభ్యాగ్నౌ హౌత్రశంసనమ్	134	నివేదనహోమబలిదానాని	145
సభ్యే తదస్తరహోమః	135	బలిబింబభ్రమణమ్	145
అహవనీయాదిషు హోమః	136	ఆచార్యపూజనమ్	145
షౌండరీకే		ప్రతిష్ఠాస్తస్నప్తనమ్	145
శ్వేతపద్మదలహోమః	136	సంస్కృతద్రవ్యవినియోగః	145
క్వచిదస్తహోమః	137	ప్రతిష్ఠాఫలకథనమ్	145
రాత్రిశేషనయనమ్	137	30. త్రింశోఽధ్యాయః	
29. ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః		శ్రీభూమ్యోః ప్రతిష్ఠావిధిః	146
రత్నన్యాసః	137	కౌతుకోత్సవయోః దేవీయోగః	146
సుప్రభాతసేవనమ్	137	దేవ్యోర్దేవసమధర్మద్రవ్యవత్త్వమ్	146
దక్షిణాదానమ్	138	ధ్రువోత్సవయోః స్థితివైధర్మమ్	146
దక్షిణాదాననైయత్యమ్	138	తత్రప్రతిష్ఠాప్రయోగః	146
కుంభాదీనామాలయప్రాపణమ్	139	స్తవనబలిబేరయోర్దేవీయోగః	149
బ్రహ్మస్థానే కౌతుకస్థాపనమ్	139	జీర్ణబేరసంస్కారవిచారః	149
ఆచార్యస్య న్యాసవిశేషాః	139	జీర్ణోద్ధారే ద్రవ్యవినిమయ	
అక్షరన్యాసః	140	నిషేధః	149
మాతృకాన్యాసః	141	నవీకృతే పునః లభ్యే సంస్కారః	149
ఏకాక్షరన్యాసః	142	పాణిగ్రహణప్రకారః	150
వ్యాప్యతిన్యాసః	142	యజమానకృత్యమ్	150
ప్రణవన్యాసః	142	దేవస్య గోత్రనిర్ణయః	152
పుష్పాంజలిసమర్పణమ్	143	దేవ్యోర్గోత్రనిర్ణయః	152

హోమప్రకారః	152	ఆవాహనవిచారః	167
స్నపనమ్	153	ఆసనాద్యుపచారాణి	168
హవిఃసమర్పణమ్	153	అలాభప్రతినిధిః	169
వివాహోత్సవఫలమ్	154	హవిరాసాదనమ్	169
31. ఏకత్రింశో_ధ్యాయః		నివేద్యాంశనిర్ణయః	169
స్నపనబింబాదీనాం		హవిర్నివేదనమ్	170
పుథక్ ప్రతిష్ఠా	154	దేవ్యోరర్చనమ్	170
పంచప్రతిష్ఠావిధిః	156	హోమాంశనిర్ణయమ్	170
సామృతౌ లక్షణమ్	157	హోమః బలిః	170
ద్వితలారాధనే విశేషః	160	పానీయాద్యర్పణమ్	170
32. ద్వాత్రింశో_ధ్యాయః		కవాటబన్ధనమ్	171
భగవదర్చనవిధిః	161	అకాలసేవానిషేధః	171
అర్చకస్య నిత్యనిర్వర్త్యమ్	161	నివేదిత వినియోగప్రకారః	171
బ్రహ్మన్యాసాదిః	163	ప్రాసాదప్రాపణానర్హాః	172
స్నాపనమ్	164	33. త్రయస్త్రింశో_ధ్యాయః	
సంబంధకూర్చనమర్పణమ్	164	నైమిత్తికార్చనమ్	173
కూర్చన్యాసప్రకారః	164	విష్ణుపంచకదినాని	173
పుష్పన్యాసః	165	నైమిత్తికార్చనఫలమ్	173
తత్ర స్థానకాదిభేదేన		నైమిత్తికార్చనే ఉక్తకాలః	173
న్యాసభేదః	165	జయాజయన్త్యోః ప్రశంసనమ్	173
పారిషదాం ద్వైవిధమ్	166	తయోర్లక్షణమ్	174
పారిషదపూజావిశేషః	166	మాసర్క్షాదిషు పూజా	174
తత్పూజాయాం ద్వైవిధ్యమ్	166	పూజావికల్పాః	174
తిరస్కరిణీకల్పనమ్	166	34. చతుస్త్రింశో_ధ్యాయః	
న్యాపృతిన్యాసః	167	స్నపనవిధిః	180
బీజాక్షరన్యాసః	167	స్నపనే ఉక్తకాలః	180

అంకురార్పణాది:	180	38. అష్టత్రింశోఽధ్యాయః	
కౌతుకబంధనవిచారః	183	ఉత్సవవిధిః	201
కాలభేదేన స్తుపనే		ఉత్సవత్రైవిధ్యమ్	201
ప్రయోగభేదః	184	అవబృథనిర్ణయః	202
స్తుపనాలయః	185	ఉత్సవదినసంఖ్యావిచారః	203
ద్రవ్యాణాం న్యాసః	186	ధ్వజదండలక్షణమ్	203
ద్రవ్యన్యాసే ప్రకారాస్తరమ్	187	ధ్వజపటలక్షణమ్	204
జయాదీనామర్చనమ్	187	ధ్వజయష్టిస్థాపనమ్	204
35. పంచత్రింశోఽధ్యాయః		తత్రైవ పరితో వేదీకరణం	205
స్తుపనప్రయోగః	188	గరుడప్రతిష్ఠాప్రయోగః	205
ద్రవ్యదేవతార్చనమ్	188	భేరీతాడనమ్	206
దక్షిణాదానమ్	189	39. ఏకోనచత్వారింశోఽధ్యాయః	
స్తుపనప్రయోగః	190	బలిహారణవిధిః	207
ద్రువార్చాస్తుపనవిశేషః	192	బలిద్రవ్యప్రమాణమ్	207
36. షట్త్రింశోఽధ్యాయః		బలిద్రవ్యమ్	208
స్తుపనభేదాః,		బలిభ్రమణప్రకారః	208
అశక్తస్తుపనవిశేషః	193	బలిదేవాః	208
పంచవింశతికలశస్తుపన		విమానదిగపేక్షయా	
ప్రయోగః	193	బలిక్రమభేదః	209
37. సప్తత్రింశోఽధ్యాయః		బల్యర్పణప్రకారః	209
చక్రలక్షణమ్	197	ధ్వజారోహణమ్	212
చక్రస్వరూపమ్	197	గరుడప్రసాదమహిమా	212
చక్రస్థాపనప్రకారః	199	ఆశౌచాపవాదః	213
యాగశాలాలక్షణమ్	199	40. చత్వారింశోఽధ్యాయః	
ఆవాహనాదిః	200	ఉత్సవభ్రమణం, ఉత్సవ	
ప్రతిష్ఠాపనమ్	201	భ్రమణార్థ సామగ్రీ	214

వీధ్యలంకరణమ్	214	42. ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః	
తదా అన్యదేవోత్పవాదినిషేధః		మృగయోత్సవః	231
తస్మిన్ కృతే దోషః	215	తత్ర దేశః	231
స్వప్నమ్	215	ప్రపాదికరణమ్	232
మృద్ధహణవిధిః	216	స్వప్నమ్	232
భూదేవ్యాః స్వరూపమ్	217	హవిర్నివేదనమ్	232
చక్రాదీనామర్చనమ్	217	దేవ్యోః పృథగ్యానం, దేవేశస్య	
యాగశాలా	217	అశ్వాద్యారోహణమ్	233
పంచాగ్నికల్పనమ్	218	పరిచరాణాం పరివారః	233
వాస్తుహోమః	218	మృగయా యాత్రా	233
నవకుంభారోపణమ్	218	ఆస్థానస్థాపనాదిః	233
వీశాదీనామర్చనమ్	219	స్నాపనమ్	233
నవకుంభావాహనాదిః	219	శయనమ్	234
హోమః	219	దినాధివైవత్సవమ్	234
కౌతుకబంధః	221	చూర్ణోత్సవః	234
ఉత్సవాంగహోమః	221	చూర్ణద్రవ్యసంపాదనమ్	235
బలిదానమ్	222	తైలాభిషేకః	235
ఉత్సవభ్రమణమ్	222	చూర్ణాభిషేకః	235
ప్రత్యుత్థానమ్	223	యానారోపణమ్	235
సేవాఫలమ్	223	అవభృథోత్సవః తీర్థదేశః	236
కౌతుకవిసర్జనమ్	223	ఆలయాశ్రితతీర్థమహిమా	236
నివేదనమ్	223	తత్ర నవకలశన్నప్నమ్	236
కౌతుకాదిషు విశేషః	223	శుద్ధస్వప్నమ్	236
సాయముత్సవేఽతిదేశః	224	చక్రస్నానమ్	237
41. ఏకచత్వారింశోఽధ్యాయః		అవభృథే వికల్పః	237
ద్వితీయాదిదినప్రయోగః	224	కుంభతీర్థేనావభృథః	238

వాస్తువిశేషేణావభృథప్రకారః	239	తస్య నిత్యోత్సవప్రకృతికత్వమ్	247
పుణ్యవృక్షఛాయాయాం		ఉత్సవకాలవిచారః	248
అవభృథః	239	ధనుర్మాసే వేదాధ్యయనమ్	249
తీర్థస్నానమహిమా	239	44. చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః	
సముద్రేఽవభృథః	239	ప్రాయశ్చిత్తప్రతిజ్ఞా, భూపరీక్షాది	
43. త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః		ప్రాయశ్చిత్తమ్	249
ఉత్సవభేదః	241	ప్రాయశ్చిత్తస్య కర్తవ్యతా	249
అశక్తస్య త్రిదినోత్సవః	241	భూపరీక్షాదిప్రతిష్ఠారంభాంతం	
ధ్వజారోహణనిషేధః	242	దోషేషు ప్రాయశ్చిత్తమ్	250
కౌతుకబంధః	242	45. పంచచత్వారింశోఽధ్యాయః	
వీధీభ్రమణమ్	242	ప్రతిష్ఠా ప్రాయశ్చిత్తవిధిః	255
కౌతుకవిసర్జనమ్	243	46. షట్చత్వారింశోఽధ్యాయః	
స్నపనమ్	243	నిత్యార్చనప్రాయశ్చిత్తమ్	259
హవిర్దానమ్	243	ఉక్తకాలేఽర్చనే హీనే	259
జీవస్థానే స్థాపనమ్	243	హోమేహీనే	261
ద్వితీయదినకృత్యమ్	243	అగ్నిరోపణవిషయః	261
తృతీయదినకృత్యమ్	244	అనుష్ఠే హవిషి నివేదితే	261
చూర్ణోత్సవః	245	స్నపనభేదః	261
అవభృథః	245	స్నపనహీనే ప్రాయశ్చిత్తమ్	262
పుష్పయాగః	245	నిత్యనైమిత్తికసన్నిపాతవిషయః	262
ద్విదినోత్సవప్రకారః	245	రక్షాబంధవిచారః	262
ఏకదినోత్సవప్రకారః	246	మృదాది ద్రవ్యహీనే	
ఫలశ్రుతిః	246	ప్రాయశ్చిత్తమ్	263
భక్తుత్సవప్రకారః	246	తైలాభ్యంజననిషేధః	263
తత్రాంకురార్పణాదినిషేధః	247	దేవ్యోః సహస్నపనవిషయః	263
రథారోహణాదిః	247		

47. సప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః	ఆచార్యాదిమృతౌ	274
ఉత్సవప్రాయశ్చిత్తమ్	264 కర్తాదీనామాశౌచే	274
కాలోత్సవాతిక్రమణ	ఉత్సవసంకరే	274
ప్రాయశ్చిత్తమ్	265 చండాలగేయాదినిషేధః	275
ఉత్సవహీనప్రాయశ్చిత్తమ్	266 అస్పృశ్యస్పృశ్యనే ప్రాయశ్చిత్తమ్	276
ఉత్సవఘోషణవిషయః	266 ఛత్రాదీనాం దహనాదౌ	276
భేర్యాః పతనాదౌ	నర్తకాదీనాం పతనాదౌ	276
ప్రాయశ్చిత్తమ్	267 ఋత్విజాం పతనే	277
ధ్వజపతనాదౌ	267 గురుకర్త్రోః కలహే	277
ధ్వజే పూజాహీనే	268 విగ్రహే రక్తస్రావాదౌ	277
బలిహీనే	268 గేయాదిహీనే	277
అంకురార్పణకాలవిచారః	269 హోమహీనే	278
పుష్పాంకురనిమిత్తమ్	269 కౌతుకబంధనాదిహీనే	278
ఏకకాలోత్సవహీన	తీర్థవిపర్యాసే	278
ప్రాయశ్చిత్తమ్	269 వినియుక్తద్రవ్యోపయోగః	280
ఏకదినోత్సవహీనే	269	48. అష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః
దినద్వయోత్సవహీనే	270 బాలాలయనిష్క్రమణిః	280
తీర్థహీనే	270 బాలాలయ అవధిః	280
బలిహీనే	270 కాలాతిక్రమదోషః	281
బలిపతనే	270 అనుక్తలోహైర్భింబే నిర్మితే	282
ఉత్సవేతరబింబే ఉత్సవే కృతే	271 బింబానాం అవస్థానియమః	282
ఉత్సవే దేవతాస్తరసంసర్గ	లోహగౌరవసంవేశః	282
నిషేధః	271 గ్రామాదీనాం నాశే	283
యానే పతితే ప్రాయశ్చిత్తమ్	272 శత్రుచోరాద్యపహతౌ	283
బింబేఽగ్నినా స్పృష్టే	బహుభూమివిమానవిషయః	283
ప్రాయశ్చిత్తమ్	273	

49. ఏకోనపంచాశోఽధ్యాయః

సామాన్యప్రాయశ్చిత్తవిధిః	285
బింబానాం భూమౌ గుప్తిః	286
చండాలాది ప్రవేశనాదౌ	287
అశక్తస్య గౌణః కల్పః	287

50. పంచాశోఽధ్యాయః

వాస్తువిన్యాసః,	
వాస్తుద్వైవిధ్యమ్	288
వాస్తుంగలక్షణమ్	288
ఆచార్యాదీనాం గృహకల్పనమ్	291
వాస్తువిన్యాసవిశేషః	292

51. ఏకపంచాశోఽధ్యాయః

తన్త్రసంకరనిష్పత్తిః	296
వైష్ణవశాస్త్రభేదః	296
శాస్త్రావతరణప్రకారః	296
శాస్త్రసంఖ్యాగణనమ్	297
తన్త్రసంకరదోషః	299
సంహితానాం విషయవ్యవస్థా	301
సౌమ్యమార్గస్య వ్యాపకత్వ	
కథనమ్	302

* * *

శ్రీయై నమః

శ్రీమద్విఖనసమహాగురవే నమః

శ్రీవైఖానసభగవచ్చాస్రే భృగుమహర్షినా ప్రణీతః

యజ్ఞాభికారః

1. అథ ప్రథమోఽ ధ్యాయః

శ్రౌతస్మార్తాదికం కర్మ నిఖిలం యేన సూత్రితమ్

తస్మై సమస్తవేదార్థవిదే విఖనసే నమః¹

ఋషిప్రశ్నోత్తరమ్

భృగుం మునివరం శ్రేష్ఠం² నానాలోకనివాసినః
కుశాసనే సమాసీనం నారాయణపరాయణమ్. ౧

సమాసాద్య ప్రణమ్యైవ భగవ³త్సక్తచేతసః ।
కేన మార్గేణ కైర్మనైః కం దేవం నియతేన్ద్రియాః. ౨

⁴కమర్చయంతః పరమం పదం గచ్ఛేయురవ్యయమ్
ఋషే తత్సర్వమాఖ్యా హి పరమం వదతాం వర. ౩

అర్చన ప్రశంసా

భృగురువాచ

యుష్మాభిశ్చోదితం సర్వం సాధు వక్ష్యామ్యశేషతః
శృణుధ్వం మనసా దేవం స్మృత్వా నారాయణం పరమ్. ౪

శ్రుత్యనుకూలమార్గేణ చతుర్వేదోద్భవైస్తథా
మన్తైస్సమస్తలోకే సమర్చయేద్ధరిమవ్యయమ్. ౫

1. శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్ । ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్సర్వ
విఘ్నోపశాంతయే. గ 2. నరలోక. గ 3. ధృక్తి. ఖ. 4. సమర్చయంతః. అ.

తేనైవ భక్త్యా వైకుంఠం సహసా స్వయమేవ చ లభతే తత్పదం నాస్తి న దైవం కేశవాత్పరమ్.	౬
తం విష్ణుం పూజయేన్నిత్యం సర్వసాధన ¹ సాధనమ్ సర్వముక్తిప్రదం నిత్యం సర్వకామఫలప్రదమ్.	౭
గ్రామాగ్రహారయోస్సమ్యగర్చనం తన్నివాసినామ్ సర్వసిద్ధిప్రదం నిత్యం పుత్రపౌత్రవివర్ధనమ్.	౮
సామాన్యమగ్నిహోత్రం స్యాదనగ్నీనాం తపోధనాః సాగ్నీనామపిశాస్త్రార్థం ² ద్వితీయం సర్వసిద్ధిదమ్.	౯

అర్చనద్వైవిధ్యమ్

తదర్చనం ద్విధా ప్రోక్తమమూర్తం చ సమూర్తకమ్ అగ్నౌ హుతమమూర్తంస్యాత్సమూర్తం బేరపూజనమ్.	౧౦
అమూర్తం యజమానస్య హ్యభావే చ వినశ్యతి అచ్ఛిన్నం శాశ్వతం నిత్యం ప్రతిమారాధనం పరమ్.	౧౧

శ్రీశాస్త్రస్య శ్రీసూత్రమూలకత్వమ్

సూత్రే విఖనసా ప్రోక్తమగ్న్యాధానాదికం తథా ³ అగ్న్యాఘారప్రభృత్యన్తం స్విష్టాకారం చ సర్వతః.	౧౨
తథాచరేద్యథామార్గం ప్రతిమారాధనే ^౪ పి చ ⁴ అలయారాధనామార్గం ప్రవక్ష్యామి యథాక్రమమ్.	౧౩
భూపరీక్షాం సమారభ్య నిష్ప్రత్యన్తం సశిల్పకమ్ ⁵ కృత్నం మన్తక్రియాసార్థమృజు వ్యక్తం తపోధనాః.	౧౪

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగువ్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ఋషిప్రశ్నవిధిర్నామ ప్రథమో^౫ధ్యాయః

1. సాధకమ్. ౨. తథాన్యే గ. ౩. అగ్న్యాఘారప్రహృత్యన్తమ్, అగ్న్యాఘారప్రభృత్యర్థమ్.
4. ప్రతిమా. క. 5. సాకం మన్త క్రియాభిశ్చ, క.

2. అథ ద్వితీయోఽ ధ్యాయః

భూపరీక్షావిధిః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి భూపరీక్షావిధిక్రమమ్
ఆరంభకాలాత్పూర్వస్మిన్ యజమానో గురుం వరేత్ ? ౧

ఆచార్యవరణం

వైఖానసం తపశ్శీలం నిత్యహోమపరాయణమ్
పారంపర్యాగతం శిష్టం దోషైరన్వైర్వివర్జితమ్. ౨

విప్రం తం వరయిత్వా తు యాచయేత్సంప్రపూజ్య చ
శాస్త్రజ్ఞం¹ బంధుసమ్పన్నమాహూయ స్థపతిం పునః. 3

భూపరీక్షాక్రమః

మాసేషు చైత్రకం² నైవ శేషమాసే శుభే దినే
గ్రామస్య యజమానస్యచానుకూలే శుభోదయే. ౪

వైష్ణవీం భూమిమాసాద్య శుద్ధిం కృత్వా యథాశుభమ్
పూర్వేద్యురేవ శర్వర్యామంకురార్పణమారభేత్. ౫

బ్రాహ్మణో యజమానశ్చేత్తద్భువేవాంకురార్పణమ్
అన్యశ్చేత్తత్ర వా కుర్యాత్తత్రచేత్సద్య ఏవ తు. ౬

భూమిం ముహూర్తేఽప్యాచార్యః ప్రాజ్ఞుభో వాప్యదజ్ఞుభః
ఆసయిత్వా^౩ ధ హస్తాభ్యాం భూసూక్తేనాభిమర్శయేత్. ౭

ద్వితాలాయత³ విస్తారావగాఢం చతురశ్రకమ్
ఖనిత్వా పాంసుముద్భుత్య ప్రక్షిపేత్తాం మృదం గురుః. ౮

1. ఫల, గ. 2. హిత్వా? 3. విస్తారమవగాఢం సమాశ్రయమ్. గ.

అధికేచేన్మహావృద్ధిం హీనే హీనం సమే సమమ్ ¹ విద్యాదధాన్వైస్సంలక్ష్మ నిమిత్తై ² ర్వా సమారభేత్.	౯
గ్రామేచేత్తత్సభాస్థానే పరీక్ష్యైవ చ కర్షయేత్ గ్రామార్థం కర్షయేత్పూర్వం ³ నిర్మితే వాస్తుమధ్యమే.	౧౦
పశ్చాదాలయ ⁴ మావిశ్య భూపరీక్షాం వినా ⁵ త్ర తు కల్పయేద్విధినా పశ్చాద్ధవాదీన్ ⁶ సన్నివేశయేత్.	౧౧
నిశ్చిత్య విధినా వాస్తు ⁶ పదాని పరికల్పయేత్ కారయిత్వా ⁷ ధిపాన్ ⁷ మన్తైస్సమభ్యర్చ్య బలిం దదేత్.	౧౨

వాస్తువిన్యాసః

⁸ సహస్రాదధికే గ్రామే బ్రహ్మభాగం విభజ్య చ చతుర్థా జపనాంశే తు పంచమూర్తిస్సమర్చయేత్.	౧౩
తదంశే పూజకగృహం దక్షిణేచోత్తరే ⁹ ధ వా పశ్చిమే వా విదిగ్దేశే కల్పయేత్తత్సమీపతః.	౧౪
⁹ స్నపనం చ తథైశాన్యాం గోష్ఠాగారం చ పావకే నైర్ఋత్యామాపణస్థానం కారయేత్తాన్ యథావిధి.	౧౫
సహస్రవిప్రాన్పూనేషు గ్రామేష్వపి చ మధ్యమే శతం శతద్వయాద్యేషుచైకమూర్తిమధార్చయేత్.	౧౬
ఆసనం స్థానకం వా ¹⁰ ధ ¹⁰ శయానం? భోగమేవ చ కల్పయేద్ద్రామవృద్ధ్యర్థం రామకృష్ణౌ తు వా పునః.	౧౭

1. తద్విధానైః సు, 2. సు. ధృహో 3. నిమిత్తే. 4. ముద్దిశ్య. 5. నివేదయేత్.
6. మవాస్తోహస్తవాన్ పదాన్. 7. మంత్రాన్ త్సమభ్యర్చ్య ఆ--మన్త్రీ సమభ్యర్చ్య గ.
8. సహస్రవిప్రాధికే. : పంచమూర్తిం ప్రకల్పయేత్. 9. సభాస్థానం. ఖ. గ. 10. శయానం.

ఉత్తరే మధ్యవీధ్యాం తద్వారుణే హరిమద్ధిరమ్
స్థానకం వా సనం చాథ దక్షిణే వా యథోచితమ్. ౧౮

¹హరస్య ధామ వైశాన్యే బాహ్యే తత్రాఙ్ముఖం చరేత్
²స్థానే² గ్నైరేహమర్కస్య పశ్చిమాభిముఖం తథా. ౧౯

సౌమ్యే తత్రాఙ్ముఖాం దుర్గాం పైశాచే షణ్ముఖం ³యమే
విఘ్నేశస్య తు వాయవ్యాం మాతృకోష్ఠం బహిశ్చరేత్. ౨౦

కన్యాదృష్టి రవేర్దృష్టిర్విఘ్నేశస్య గుహస్య చ
గ్రామస్య సుఖదాస్యాత్తద్ధరదృష్టిరనర్థదా ౨౧

సర్వాభివృద్ధిదం విష్ణోర్గ్రామాదిషు విశేషతః
సా దృష్టి⁴స్సౌమ్యరూపత్వాత్తథాస్యాత్ప్రపమేవ చ ౨౨

తదైవ పంచబేరాంశ్చ వాస్తుబాహ్యే సమర్చయేత్
ద్రువార్చాం చ విశేషేణ దిశాసు విదిశాసు చ ౨౩

భోగంచేత్ప్రాపయేద్విద్వాన్ పైశాచే మధ్యమం వినా
గ్రామప్రేక్షం తథా బాహ్యే యోగవీరౌ ద్రువార్చనమ్. ౨౪

భోగంచేత్తద్రువార్చం వై వాస్తున్యేవ ప్రకల్పయేత్
⁵వారిపార్వే వనే⁵న్యత్ర ద్రువం వా⁵థ ద్రువార్చనమ్. ౨౫

యథోక్తం స్థాపయేద్విద్వాన్ ప్రాఙ్ముఖం వా యథోచితమ్
నగరాదౌ మధ్యమే విష్ణుం నార్చయేదన్యదిక్షు చ

అర్చయేత్పశ్చిమే విష్ణుం శ్రీభూమిసహితం శుభమ్. ౨౬

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే భూపరీక్షాదివిధిర్నామ ద్వితీయో² ధ్యాయః

-
1. హరం చ గ్రామస్యైశాన్యే.గ. 2. స్వాంశే భవనమర్కస్య. 3. తథా,
4. సౌమ్యదృష్టిత్వాత్. 5. గిరిపార్వే.క.

3. అథ తృతీయోఽధ్యాయః

కర్షణవిధిః

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి కర్షణవిధిముత్తమమ్
 మాసేష్విష్టదినే శుద్ధే కర్తుశ్చాప్యనుకూలకే ౦
 యత్ర దేవాలయం కుర్యాత్సప్రాకారం చతుర్దిశమ్
 సీమావినిర్ణయం¹కృత్వా? తృణాదీన్ శోధయేచ్ఛుభమ్. ౨

యుగాదిలక్షణం

అర్కతాలం యుగం కుర్యాద్ధలం వై భూతతాలకమ్
 వేదతాలమృషిం చైవ²క్షిణిం ద్వాదశతాలకమ్. ౩
 వింశదబ్జులనాహం స్యాత్పట్రాదేశం ప్రతోదకమ్
 ఏవం లక్షణసంయుక్తం యుక్త్యా శేషం ప్రయోజయేత్. ౪

కర్షణప్రకారః

మౌంజ్యా చ రజ్జుమాదాయ వృషౌ శ్వేతౌ సుబంధయేత్
 ఖురౌ శృంగౌ సువర్ణేన తావాబద్ధ్య తృణం దదేత్. ౫
 సర్వవాద్యసమాయుక్తం యజమానో గురుస్తథా
 సార్థం తు వైష్ణవైర్భూమిం దీపపూర్వం ప్రవేశయేత్ ౬
 తత్ర పశ్చిమభాగేతు ప్రపాం కృత్వా సలక్షణమ్
 పరితః ప్రావరణం కృత్వా వితానాద్వైర్విభూషయేత్. ౭
 ప్రీహిభిః స్థండిలం కృత్వా విష్వక్సేనస్య మధ్యమే
³తత్ర పశ్చిమభాగే తు చక్రస్యైవోత్తరే తథా ౮

1. తత్ర - యత్ర.గ.

2. క్షణమ్.

3. తస్య దక్షిణభాగే తు.క.

వీశస్య విధినా పీఠం ¹ భాగమాత్రసమున్నతమ్ కృత్వా ప్రాగాస (న) నం కూర్చం నిధాయోర్ధ్వే సమర్చయేత్. ౯	
హవిస్సమ్యజ్నివేద్యైవ వీశామితసుదర్శనాన్ పుణ్యాహం వాచయిత్వాన్వే బన్ధయేద్బృషభౌ పునః	౧౦
ఆచార్య యజమానేన ² దత్తో? వై దక్షిణాం పునః మౌంజీరజ్జుం సమాదాయ 'రుద్రమ'న్యేతి బన్ధయేత్.	౧౧
యుగలాంగలౌ తథా ^౩ బద్ధ్య 'త్ర్యమ్బకేతి వదన్ బుధః వైష్ణవం మస్త్రముచ్చార్య ప్రాగస్తం కర్షయేద్బృషమ్.	౧౨
పశ్చాత్పర్షక ^౩ హాహాయ స్వలంకృత్య మనఃప్రియమ్ విశ్వతః కర్ష యేత్యుక్త్యా నియుంజీయాద్గురుర్బుధః	౧౩
సంగృహ్య బీజాన్ కంగాదీన్ యావదంకురదర్శనమ్ తావజ్జలేషు నిక్షిప్య విష్ణాసూక్తేన వాపయేత్.	౧౪
వారుణేన జలం దత్వా రక్షాం కృత్వా యథావిధి సమభ్యర్చ్యైవ తాన్ దేవాన్ సముద్వాస్య పునర్గురుః	౧౫
అంకురే పరిపూర్ణే తు గోగణేభ్యో నివేదయేత్ ⁴ అథ సద్యః కర్షమిచ్ఛేద్దూర్వా ఆస్తీర్య సందదేత్	౧౬
గర్భాలయప్రదేశే తు శుద్ధిం కృత్వా ⁵ మనోరమమ్ ప్రీహిభిః స్థండిలం కృత్వా ద్విహస్తాయతవిస్తృతమ్	౧౭
పూర్వాగ్రాశ్చోత్తరాగ్రాశ్చ వర్గరేఖాస్తథా కురు కర్షసూత్రద్వయోపేతం ⁶ చతుశ్శిరసమన్వితమ్.	౧౮

1. చతురశ్రం భాగమున్నతమ్. 2. దత్వా. 3. ఆహూయాప్యలంకృత్య. అ. 4. అథ వా సద్యకామశ్చే, అ... మనోరమమ్. గ. 5. వేదలాంగలసంయుక్తం నగైకం తచ్చతుష్పదమ్ 6. చతుస్సర

వేదతోఽంగులసంయుక్తం నాగైరస్తశ్చతుష్పథమ్
 సూత్రాష్టయోగే ధాతారం దిశిలాశూలయోస్తథా. ౧౯
 లోకపాలాన్ సమభ్యర్చ్య బలిం దత్వాఽథ పాయసైః
¹కృత్వాచార్యః స్వయం సర్వం పూర్వం వై శిల్పినా వినా. ౨౦
 పశ్చాదత్ర చ తద్దేవాన్ శిల్పినాచాభివన్దయేత్
 సంకోఢ్య²విశ్వం సంగృహ్య వాయసేభ్యః³ప్రదీయతామ్. ౨౧
 అత్ర శంకుం సుసంస్థాప్య గురుస్తచ్ఛిల్పినా సహ
 దిశో నిశ్చిత్వ ధామార్థం విమానం విధినారభేత్. ౨౨
 ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే తృతీయోఽధ్యాయః

4. అథ చతుర్థోఽధ్యాయః

శంకుస్థాపనవిధిః

శంకుప్రతిష్ఠామార్గం చ ప్రవక్ష్యామి తపోధనాః
⁴ప్రసాదనిర్మితిస్థానే సమం కృత్వా⁵భువన్తలమ్. ౧
⁶గోచర్మమాత్రం తత్రైవ గోమయేనోపలేపయేత్
 ప్రాగస్తంచోత్తరాంతం చ మధ్యే సూత్రం ప్రసారయేత్. ౨
 తన్మధ్యే శంకుసంస్థానం యాజ్ఞికైస్తరుభిస్తథా

శంకులక్షణమ్

⁷శంకుం కుర్యాద్విధానేన తస్యోత్తుంగం వితస్సినా. 3

1. గురుణా స్థపతిం నైవ స్వయంకృత్వాత్ర కారణాత్. 2. బింబమ్. 3. ప్రదాయ
 తాన్. ప్రదాయయేత్. గ. విధివద్భవేత్. 4. ప్రాసాదనిర్మితే గ. 5. భువః స్థలమ్. 6.
 గోచర్మాకృతివద్దీమాన్. 7. మూలబేరం తథా కుర్యాత్.

వితస్యా మూలనాహం స్యాదగ్రనాహం నవాంగులమ్
 క్రమాత్పశువక్రంస్యాచ్ఛంకోర్లక్షణమేవ చ. ౪
 తస్మధ్యే మండలం కుర్యాచ్ఛంకోర్ద్విగుణమానతః
 స్థాపయేదుదయాత్పూర్వే శంఖనాదసమాయుతమ్. ౫
 తస్మిన్నధిపమాదిత్యమింద్రాదీన్ పరితోఽర్చయేత్

ప్రాచీనసాధనప్రకారః

రేఖాగతాయాం ఛాయాయాం పశ్చిమే బిన్దుమర్పయేత్. ౬
 తథాఽపరాష్టే రేఖాయాం ప్రాగ్గతే బిన్దుమార్పయేత్
 తత్ షణ్ణవతికం భాగం కృత్వైకాంశం తదంగులమ్ ౭
 మేషే చ ¹వృషభే శూన్యం తులామాసే ద్వియంగులమ్
 కర్కటే వృశ్చికే మీనే తేనైవ చతురంగులమ్. ౮
 చాపే కుంభే షడంగుల్యం మకరేఽష్టాంగులం క్రమాత్
 అంగులీర్మాసి మాస్యక్తాః త్రింశద్భాగం విభజ్య చ ౯
²గతరాణాస్తు యుక్తాత్తైరంశం నీత్వావశేషితమ్³
⁴తద్బిందోర్వరుత్తరే యామ్యే నీత్వా బిన్దుం సమర్పయేత్. ౧౦
 సూత్రం ప్రసారయే⁵ద్విద్వాన్ మధ్యే ప్రాగస్తమేవ చ
⁶దక్షిణోత్తరతో బిన్దుం మత్స్యవద్రామయేద్బుధః. ౧౧
 తత్పుచ్చాననయోర్మధ్యే సూత్రం పశ్చాత్ప్రసార్య చ
 ఏవం దిశో వినిశ్చిత్య మూలస్థానం చ ⁷కల్పయేత్. ౧౨
 నిర్మితేఽత్ర విమానస్య ఉత్సేధార్థం సమం తథా
 జలాన్తం వా శిలాన్తం వా ఖానయేదుచితం సుధీః. ౧౩

1. మిథునే సింహే. 2. గతధత్తస్య. 3. విశేషతః. గ. 4. తద్బిందోః. 5. బిందోః.
 6. దక్షిణోత్తరయోః 7. నిశ్చయేత్.

విస్తారాయామసీమాన్తే తత్థాత్వా సుదృఢాయ చ
 పంచహస్తం చతుర్వస్తం త్రిహస్తం వాఽధికం క్రమాత్. ౧౪
 వాలుకైర్విశ్వతః పూర్వ తోయేన సహ మిశ్రితమ్
¹దృఢీకృత్వాతివృక్షైర్వా హస్తీపాదేన వా బుధః. ౧౫
²దశాహాన్తే తు క్రమశస్తత్థాతం పంచధా చరేత్
 త్రిభాగావనతే విద్వాన్ శిలావా చేష్టకాఽధవా. ౧౬
 యద్ధ్రవ్యేణ కృతం ధామ తద్ధ్రవ్యేణ చ వాలుకైః³
 శనై నైస్తతుదృఢం కృత్వా తత్ర విచక్షణః ౧౭
 యుగ్మాయుగ్మ ⁴విభాగేన నిశ్చిత్యైవ చ పూర్వతః

ప్రథమేష్టకాన్యాసవిధిః

తేనోక్తవిధినా విద్వానిష్టకాం ప్రథమాం న్యసేత్. ౧౮
 విమానమేకద్రవ్యేణ కృతంచేదుత్తమం విదుః
 ఉపరిష్టాద్భృతేస్తత్ర ఇష్టకాభిః కృతన్తు యత్. ౧౯
⁵మధ్యమం తలభేదేషు తరుణాచ్ఛాదితే సతి
 కనిష్ఠం తద్విజానీయాన్మిశ్రమేతైః కృతం బుధాః. ౨౦

విమానార్థ శిలాలక్షణాది

శిలాభేదం ప్రవక్ష్యామి విమానార్థం ద్విజోత్తమాః
 శ్వేతం కృష్ణం చ రక్తం చ మిశ్రం చైవ చతుర్విధమ్. ౨౧
 భూగతం గిరిజం⁶ చైవ వారిజం వాఽధ⁷ చాహరేత్
 వారిజాద్గిరిజం శ్రేష్ఠం గిరిజాద్భూమిజం తథా. ౨౨

1. దృఢీకృత్య గజైర్వాఽధ 2. దదర్శయాదేక్రమశః 3. గ. ఆదర్శేఽత్ర పంచమాధ్యాయ
 సమాప్తిర్భుశ్యతే. ఇతఃప్రభృతి పంచమాధ్యాయ ౨౩ శ్లోకపర్వస్తం గలితఃగ్రన్థః.
 4. విమానం తత్. 5. కన్యసమ్. గ. 6. వాఽధ. ఖ. 7. వా.ఖ.

ఏకయా శిలయా ధామ కృతంచేదుత్తమం ప్రభోః
 శిలాభ్యాం యత్కృతం మధ్యం త్రిభిరిష్టకయా సహ. ౨౩

కనిష్ఠం తద్విజానీయాన్మిశ్రం వాఽమిశ్రమేవ వా
 కారయేల్లక్షణోపేతం మతిమాన్ శాస్త్రవిత్తమః. ౨౪

శిలాయాం పరికర్తవ్యా ఇష్టకా ఇష్టకోపరి
 నాచరేస్తచ్చిలాభిస్తద్విపరీతం న కారయేత్. ౨౫

శ్వేతజోపరి కర్తవ్యా కృష్ణజం రక్తమిశ్రజౌ
 రక్తజోపరి మిశ్రం వా శ్వేతం వా కారయేద్బుధః. ౨౬

కృష్ణజోపరి శ్వేతంస్యాద్రక్తమిశ్రౌ చ వర్ణయేత్
 నాచరేత్స్వప్రధానౌ తౌ రక్తమిశ్రౌ విచక్షణః ౨౭

ప్రసిద్ధభవనే విష్టోః శ్వేతజం కృష్ణమేవ వా
 కృష్ణజోపరి శ్వేతం స్యాదిష్టకోర్థే శిలాం వినా. ౨౮

ఆచరేద్భవనేఽన్యే తు ప్రాసాదాదిషు సర్వశః
 వర్ణాన్తమేకద్రవ్యేణ కారయేత్సంకరం వినా. ౨౯

¹ఉపానాదిషు గణ్యేషు ద్విద్రవ్యేణ న కారయేత్
 కృతం చేదాభిచారం స్యాన్మిశ్రం తస్మాన్నకారయేత్. ౩౦

ఏవం బుధ్వా గురుర్ధీమాన్ యజమానబలాన్వితః
 సార్థం తద్యజమానేన నిశ్చిత్వాపి స శిల్పినా. ౩౧

శుభోదయే దినే శుద్ధే సన్న్యసైవ తదిష్టకాః
 ఆరభేద్భవనం మంత్రీ హస్తేనోక్తేన ²శాస్త్రవిత్. ౩౨

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాభికారే చతుర్థోఽధ్యాయః

1. ఉపానాదౌ చ గళే తు. 2. వాస్తువిత్. గ.

5. అథ పంచమోఽ ధ్యాయః

బాలాలయవిధిః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి బాలాలయవిధిక్రమమ్
 ప్రథమావరణే వాఽ ధ ద్వితీయావరణేఽ ధ వా. ౧

మూలస్థానస్య చైశాన్యామైన్ద్రే సౌమ్యే విశేషతః
 వాయవ్యాం పశ్చిమే వాఽ ధ కల్పయేత్తరుణాఽలయమ్. ౨

బాలాలయనిర్మాణం

పంచహస్తం సమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్
 త్రిధా నవకరాస్తం స్యాద్బాలాగారస్య చాయతమ్. ౩

చతుస్తాలం త్రితాలం వా విశాలం కుడ్యమూలతః
 శిష్టమస్తర్విశాలం స్యా¹త్పంచ సప్తకరాస్తకమ్. ౪

సమం త్రిపాదమర్ధం వా ముఖమండపమిష్య తే
 యథా మూలాలయద్వారం తథా స్యాత్తరుణాలయే. ౫

మృద్భిర్వాఽ ధేష్టకాభిర్వా² కుడ్యం సశిలయా బుధః
 ప్రథమేష్టకాంచ గర్భంచ ద్వారసంస్థాపనక్రియామ్. ౬

వినైవ బాలాగారే తు కారయేద్విధిచోదితమ్
 ద్వారస్తంభం కవాటం చ రక్షార్థం తరుణాలయే. ౭

మంత్రేణ స్థాపయేద్ద్రత్నాన్ వినైవచ³ తలాదిషు
 లుపోపరి తృణాచ్చన్నం లోష్ణాచ్చాదనమేవ వా ౮

1. తుంగం పంచకరాన్వితమ్.గ. 2. కుర్వన్. క. ఖ. కుడ్యం నైవ శిలాబుధః గ.
 3. తులాది షు, అ,

బహుభూమివిమానంచేత్తలభేదక్రమాద్బుధః అస్తరం ధాతుభాగం చ విభజేన్మధ్యమే సుధీః.	౯
ఆదిభూమిం చ సంకల్ప్య దైవమానుషమధ్యమే ద్వితలాయ తథా ధీమాన్ పైశాచే త్రితలాయ చ	౧౦
ద్వితలం మానుషే యుగ్మం పంచమూర్తిర్భవేద్యది పైశాచే పరితో మధ్యే పురుషోదీన్? స్థాపయేద్బుధః	౧౧
¹ ఏకైకం తద్ద్వితాలోచ్చం పంచమూర్త్యైశేషతః బ్రాహ్మేచైకపదం ధీమానున్నతం తు సమాచరేత్.	౧౨
సౌవర్ణం రాజతం వా ₂ ధ తామ్రం వా ₂ ధ స్వశక్తితః దారవప్రతిమాం వా ₂ ధ కృత్వా సంస్థాపయేద్బుధః.	౧౩
అన్యాలయే ₂ ర్చితం శూన్యం సంప్రాప్తం చ పునస్తథా యాచితం తద్ద్విదుర్ధీమానాచరేత్త్వరయా ₂ న్వితః	౧౪
అథ వా తద్ధుహోర్చాం వా స్థాపయేద్బాలధామని ² మూలస్థాపనకాలే తు గృహోర్చాం ³ యాచితాం త్యజేత్.	౧౫
మూలస్థాపనకాలే తు ప్రతిమామాలయాయ చ కృత్వైవ స్థాపయేద్ధీమానధవా హోరకం చరేత్	౧౬
బాలాలయప్రతిష్ఠావిధిః	
గ్రామస్య యజమానస్య చానుకూలే శుభేదినే తస్మాత్తు దివసాత్పూర్వమంకురార్పణమాచరేత్.	౧౭
కృత్వా ₂ క్షిమోచనం పశ్చాత్ ⁴ క్షీరే గవ్యే జలే తథా అధివాస్య యాగశాలాయాం పునః స్తుత్వా విభూషయేత్.	౧౮

1. ద్వాదశత్రయోదశ శ్లోకౌ. గ. ఆదర్శే న విద్యేతే. 2. ఇదంశ్లోకార్థం. గ. ఆదర్శేనాస్తి.
3. యాచితమ్. అ. 4. పంచగవ్యే. క.

మధ్యమే శయనస్థానం పంచాగ్నీన్ పరికల్పయేత్ పర్యగ్నిపంచగవ్యాభ్యాం ¹ విశ్వతః శోధయేత్క్రమాత్.	౧౯
ద్రోణద్వయంసుసంపూర్ణం ఖండస్ఫుటితవర్ణితమ్ ప్రక్షిప్త్యాఽయుధచిహ్నాదీన్ కుంభం సంసాధయేద్గురుః.	౨౦
ధాన్యపీలే సుసన్వస్య ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణ వై ధ్యాయన్ కుంభే సమావాహ్య స్నపనం సమ్యగాచరేత్.	౨౧
శయ్యావేద్యాం తథాఽఽస్తీర్య అండజాదీన్ యథాక్రమమ్ ఆరోప్యోపరి దేవేశం కుంభేన సహ శాయయేత్	౨౨
పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర బద్ధీయాత్కౌతుకం తథా 'యద్వైష్ణవం' సముచ్ఛార్య ప్రాక్చిరశ్చాయయేద్ధరిమ్.	౨౩
² ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా హౌత్రం సమ్యక్ ప్రశంస్య చ మూర్త్యావాహనహోమాదీన్ ప్రతిష్ఠోక్తవదాచరేత్	౨౪
రాత్రిశేషం వ్యపోఽహైవ స్నాత్వా స్నానవిధానతః ³ యాగస్థానం ప్రవిశ్యైవ ఉద్ధరేద్ధరిమవ్యయమ్.	౨౫
ఆచార్యదక్షిణాం దత్వా చరరాశౌ శుభోదయే కుంభం బిష్ణుం సమాదాయ తోయధారాపురస్సరమ్.	౨౬
ధామప్రదక్షిణాం కృత్వా 'ప్రతద్విష్ణు'రితి బ్రువన్ సంస్థాప్య వేద్యాం దేవేశం దేవీభ్యాం స్నపనోత్సవే	౨౭
ఆత్మసూక్తం జపిత్వా తు విష్ణుసూక్తాదికం జపేత్ కుంభస్థాం శక్తిమాదాయ ధ్యాయన్ విష్ణ్వాదిమూర్తిభిః.	౨౮

1. పార్శ్వతః అ. 2. అ.గ. ఆదర్శఃపునరారభతే. 3. శాలాం ప్రభాతే సంవేశ్య. గ.

బింబస్య మూర్ధ్నిచావాహ్య ¹దేవ్యాదీన్ పరిషద్గణాన్
²ఆవాహ్య చోత్సవే₂ ర్చాయాం బలిబిమ్బేచ కౌతుకాత్. ౨౯

దీపాద్ధీపమివావాహ్య సమభ్యర్చ్య యథాక్రమమ్
 పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర పాయసాదీన్ నివేదయేత్. 30

ఆవాహనవిసర్గౌ చ ³వివైవ విధిపూర్వకమ్
 నిత్యే నైమిత్తికే ధీమాన్ విధినైవ సమర్చయేత్. 30

బాలాలయే ద్రువార్చాం చేత్కర్తుమిచ్ఛేత్సజ్జమమ్.
 తథా బాలాలయం కృత్వా గర్భగేహే సమస్థలే. 3౨

⁴ఆధారార్థం శిలాం నైవ ఇష్టకాభిర్ఘోషీకృతే
 తలే వినా₂ ధ రత్నాదీన్ స్థాపయేజ్జజ్జమం తథా. 33

⁵తత్రాణభూమ్యా సంయోగం జజ్జమత్వాత్సశైలకమ్
⁶తత్రథాదీన్ సమం? ధీమాన్ స్థాపయేత్కౌతుకోక్తవత్. 3౪

పశ్చాద్యథోక్తే స్థానే తద్ధామ కృత్వా సలక్షణమ్
 స్థూపిశూలావసానాస్తం సమాప్తం కారయేద్బుధః. 3౫

⁷యథా సకౌతుకం బేరం బాలస్థానాత్ప్రవేశనమ్
 మూలస్థానే యథాప్రోక్తం ద్రువార్చాం చ తథాచరేత్. 3౬

పూర్వం ముహూర్తే రత్నాని విన్యస్యైవ ద్రువార్చనమ్
 తస్మిన్నుపరి సంస్థాప్య అష్టబన్ధం సమాచరేత్. 3౭

1. దేవ్యాది. అ. దేవ్యా చ పర్షదస్తథా. గ. 2. ఆవాహ్య స్తుపనేచాన్యే బలిబింబే చ కౌతుకాత్.
 3. నైవాన్యత్. 4. ఆధానక. ఆ. ఖ. 5. తత్రాణోభూమినా. గ. 6. తద్ధామని. గ.
 7. శ్లోకద్వయం. గ. ఆదర్శేనాస్తి.

స్థపతిరైవ? గురుణా బృహత్కాయం భవేద్యది
కుమ్భం వినా^౨ ధ యన్వేణ నీత్వా బేరం యథోచితమ్. ౩౮

సంస్థాప్య శుద్ధిం కృత్వా^౨ త్రకుమ్భం తత్రముఖే నయేత్
తథావాహ్య సమభ్యర్చేద్విశేషో^౨న్యాని పూర్వవత్. ౩౯

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ¹పంచమో^౨ ధ్యాయః

6. అథ షష్ఠో^౨ ధ్యాయః

ఇష్టకాన్యాసః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ఇష్టకాక్రమ¹ముత్తమమ్?
³మాసేషు చైత్రకం ? నైవ శిష్టమాసే శుభే దినే ౦

స్థిరరాశిం సుసంగృహ్యోన్నగ్రాహ్యం చరరాశికమ్
గ్రామస్య యజమానస్యచానుకూలే సమాచరేత్ ౨

అమ్బుసా సహ⁴సుస్థిగ్ధవాలుకాభిశ్చ పూరయేత్
తాంభువంతు సమీకృత్య? యావత్ప్రాసాదనిర్ణయమ్. ౩

శిలాంవాచేష్టకాం వా^౨ ధ కారయేత్ప్రథమేష్టకామ్
ఇష్టకేష్టకయాచేత్తచ్చిలాచేచ్చిలయా బుధః ౪

మానాంగులేన ⁵ధాత్రాదిత్రయోవింశతికావధి
వర్ణయేద్విభవేనైవ ⁶సందధ్యాద్దీర్ఘముచ్యతే. ౫

-
1. బాలాలయవిధిర్నామ చతుర్థో^౨ ధ్యాయః. గ. 2. ముచ్యతే. క. 3. పితృమాసాన్
వివర్ణ్యైవ శేషమాసే. గ. 4. సిద్ధుర్థమ్. గ. 5. ధాత్వాదికంభాను ద్విగుణం కృతాన్.
6. సందధాదీశ్చముచ్యతే.

తదర్థం విస్తృతం ప్రోక్తం విస్తారార్థం ఘనం భవేత్
ముఖం ¹పాదం విదిత్వా తు సంజ్ఞాం ²కృత్వా³ కృతౌ స్మృతమ్. ౬

స్థాపనాయ యథాప్రోక్తమంకురానర్పయేద్బుధః
అధివాస్య తథా పశ్చాద్యాగశాలాం ప్రకల్పయేత్. ౭

తస్మధ్యే శయనస్థానం ³ ద్విహస్తాయతవిస్తృతమ్
తాలోత్సేధం తు తత్రాచ్యాం కుండమౌపాసనం తథా. ౮

⁴అలంకృత్వా మృదా ధీమాన్ భూమియజ్ఞం చ కారయేత్
అగ్నిం సంసాధ్య విధివత్కలశైః సప్తభిః క్రమాత్. ౯

సంస్థాప్య నవవస్త్రేణ ప్రచ్ఛాద్య శయనోపరి
సంస్థాప్య కౌతుకుం బద్ధ్వా నవవస్త్రేణ ఛాదయేత్. ౧౦

హుత్వా తు వైష్ణవం మన్తం విష్ణుసూక్తమతః పరమ్
చతుర్వేదాదిమన్తాంశ్చ శ్రీభూసూక్తం చ పౌరుషమ్. ౧౧

సహ వ్యాహృతికం హుత్వా పావకం సంప్రణమ్య చ
సవేదాధ్యయనాద్వాద్యాన్పుత్రగేయాన్నయేన్నిశామ్. ౧౨

⁵ప్రాతస్నాత్వా ముహూర్తే తు గర్భద్వారస్య దక్షిణే
ఉపానాదధస్థాద్భూమౌ తు ప్రీహిభిః స్థండిలం చరేత్. ౧౩

నవభాగం విభజ్యత్ర భిత్తి ⁶న్యాసం క్రమాద్గురుః
బాహ్యే త్రిభాగం నీత్వా ⁷స్తర్భూతభాగావశేషితే. ౧౪

1. పార్శ్వమ్. ౨. కృత్వా శుచిః క్రమాత్. ౩. చతుస్తాలాయత. 4. తౌ చ కృత్వా.
అ. కృత్వాగ్నౌ విధినా ధీమాన్. గ. 5. ప్రభాముహూర్తే ధర్మాత్మా. గ. 6. వ్యాసమ్.
7. తు భూతభాగే విశేషతః.

ప్రాగస్తముత్తరాస్తం చ ప్రాగాదిక్రమయోగతః
 చతుర్వేదాదిమన్తేణ సచ్చిద్రం స్థాపయేద్గురుః ౧౫
 హేమరత్నమృదాద్వైస్తస్మధ్యే చిద్రం సుపూరయేత్
 తతః స్థపతిమాహూయ దృఢం ¹కృత్వైవ నార్పయేత్. ౧౬
 ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ²షష్ఠోఽధ్యాయః

7. అథ సప్తమోఽధ్యాయః

గర్భన్యాసప్రకారః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి గర్భన్యాసవిధిక్రమమ్
 ఆలయం దేవతానాం చ ³తచ్ఛరీరం పరిపత్యతే. ౧
 మసూరాన్తే ⁴చరాణాన్తే ప్రస్తరాన్తే గళాన్తరే
⁵శిఖరాన్తే స్థూపికాధస్తాత్పంచగర్భః ప్రశస్యతే. ౨
 ఆస్థానమండపే వా ⁶తథా స్తుపనమండపే
 గోపురే పచనాగారే న్యసేదన్యే మనోరమే. ౩
 పరివారాలయే మధ్యే గోపురే ^౭గారదక్షిణే
 నిర్గమాద్దక్షిణే వా ^౮ప్రవేశాద్దక్షిణే వా
 సర్వేషాం గోపురాణాం చ కుడ్యస్యాభ్యన్తరే బుధః
 స్థానాన్తే సన్వసేద్గర్భం మండపే స్తుపనాలయే. ౫
 ద్విజశ్చేత్పట్టికోర్ధ్వేతు క్షత్రియః కుముదోపరి
 జగత్యూర్ధ్వేతు ^౭వైశ్యఃస్యాదుపానోపరి శూద్రకః ౬

1. చోపాసమ్. 2. ప్రథమేష్టకావిధిర్నామ. 3. చ. 4. చరాణాన్తే. 5. శిఖాన్తే. 6. స్తుపనాగారమండపే. 7. కుముదోర్ధ్వే స్తుపస్యతు. 8.

విమానే తు విశేషేణ సర్వేషాం వా స్థలాంతరే ద్వారాభ్యంతరయేరన్యే? ¹ రాత్రా గర్భం నిధాపయేత్.	౭
ప్రాసాదపాదవిపులం ² నాహంశోనమథాపి వా ³ పాదాంశోనమథో ఫేణాం విశాలాయామముచ్యతే.	౮
విస్తారసమభిత్తుచ్చమష్టాంశోనమథాపి వా ద్వారస్య దక్షిణే స్తవ్భే భిత్తివ్యాససమం బుధః	౯
అష్టభాగం విభజ్యాథ చతుర్భాగం బహిర్వ్యసేత్ త్రిభాగమభ్యంతరే నీత్వా స్థానే తస్మిన్ సమాచరేత్.	౧౦
తత్ర పౌష్టీం సమభ్యర్చ్య దేవేశం మనసా సృరన్ 'విష్ణుర్వోనిం' జపిత్వా తు గర్భం తత్రైవ విన్యసేత్	౧౧
పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య స్విష్టాకారం సవైష్టవమ్ హుత్వా విసర్జయేదగ్నిం గురుం కర్తా ప్రపూజయేత్.	౧౨
పశ్చాచ్ఛిల్పినమాహూయ సుదృఢం కారయేతి చ నియోజయిత్వా తం పూజ్య విమానం ⁴ కారయేత్తతః	౧౩
⁵ భూతాంశోనంచ వా తస్య బహుళం జఘమేవ? వా నవకోష్ఠయుతాం ఫేలామచ్ఛిద్రాం సాపిధానకామ్.	౧౪
స్వర్ణేన రజతేనైవ కుర్యాత్తామ్రేణ వా పునః యేన మార్గేణ గస్తవ్యం శిఖరం తేన మార్గతః	౧౫
అశ్రమష్టాశ్రం వృత్తం వా కారయేద్గర్భభాజనమ్ మంగలాన్ పర్వతాన్ బీజాన్ శంఖాద్యానాయుధానపి	౧౬

1. రాజ్ఞః, 2. నాగాంశోనమ్, 3. ఉపాంశోనమ్. 4. పరి కారయేత్.
5. ఇతః అస్తమధ్యాయస్య. గ. ఆదర్శ ఏవ లభ్యతే.

మృదః కన్దాంస్తథా రత్నాన్ వర్ణచిహ్నీం స్తథైవ చ వాద్యధాతుకాంశ్చైవ స్వరాద్యాభ్యాం స్తథైవ చ	౧౭
షక్షాదీనాం త్వచశ్చైవ సర్వాణ్యన్యానిచాహరేత్ పుణ్యతీర్థోదకాంశ్చైవ సర్వాణ్యన్యానిచాహరేత్.	౧౮
ఫేలాస్థాపనప్రకారః	
శుభే కర్త్రనుకూలరే స్థిరరాశౌ విశేషతః అంకురానర్పయిత్వైవ పూర్వేద్వ్యస్తద్ధినే తథా.	౧౯
స్థానే యథోక్తశాలాయాం కృత్వా సమ్యక్ సుపోష్యచ ద్విహస్తాయతవిస్తారం తాలోత్సేధం సుమధ్యమే	౨౦
వేదిం కృత్వా తు తత్ప్రాచ్యాం కుండమౌపాసనం చరేత్ ఆలయాభిముఖే శుద్ధే సాయాహ్నే తు విశేషతః	౨౧
వ్రీహిభిః స్థండిలం కృత్వా ప్రాగన్తం వస్త్రమాస్తరేత్ ఫేలాం మధ్యే సుసన్మస్య ద్రవ్యాన్ సర్వాన్ సమాహరేత్	౨౨
ఆచార్యః సుప్రసన్నాత్మాచోత్తరాభిముఖస్తథా ద్రవ్యాన్ గాయత్రియా ప్రోక్ష్య తాం ఫేలామపి దర్శయేత్.	౨౩
భూమియజ్ఞేన సంశోధ్య ఆఘారం విధివద్యజేత్ పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు వేద్యార్థేఽస్తీర్య పూర్వవత్	౨౪
తన్మధ్యే స్వస్తిసూక్తేన ఫేలామపి చ సన్మసేత్ వేద్యాముపరి దిక్పాలాన్ నాగేంద్రమపి పూజయేత్.	౨౫
నవవస్త్రేణ సంవేష్ట్య పుష్పాణ్యుపరి విన్యసేత్	
ప్రజ్వాల్య చ పరిస్తీర్య విష్ణుసూక్తమతః పరమ్.	౨౬

శ్రీసూక్తకం తతో హుత్వా వైష్ణవం మన్తమేవ చ
 స్వాహాంతం 'నాగరాజాయ' 'దిక్పాలే'భ్యస్తదైవ చ ౨౭

'సర్వరత్నేభ్య' ఇత్యుక్త్వా 'సర్వధాతుభ్య' ఏవ చ
 'సర్వబీజేభ్యః స్వా'హేతి 'సర్వలోకేభ్య' ఇత్యపి. ౨౮

'సదీభ్యః' 'పాతాలే'భ్యశ్చ 'వృక్షేభ్యో' 'నగ' ఇత్యపి
 'గజేభ్యో' 'విష్ణవే'చేతి వ్యాహృత్యంతం సుహూయతామ్. ౨౯

హుత్వా తు సాధ్యయనాన్తే? గురుః సమ్యక్ సమర్చ్య చ
 సర్వవాద్యసమాయుక్తం తద్రాత్రౌ స్థాపయేద్బుధః ౩౦

..... గర్భం తద్రతే? సమలంకృతమ్

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే సప్తమోఽధ్యాయః

8. అధ్యాప్తమోఽధ్యాయః

విమానవిధిః

అత ఊర్ధ్వం విమానాని విశ్వాని కథితాని చ
 వాసాధికారేచాద్యాపి ఏకభూమిః ప్రవక్ష్యతే. ౧

అగ్నిహస్తం సమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్
¹చతుర్థా నవహస్తాన్తమేక²భూమిర్విశేషతః. ౨

³త్రిధోదయం తదధ్యర్థం పాదోనం ద్విగుణం తథా
⁴త్రిగుణంచేతి నామ్నా చ పౌష్టికం జయమద్భుతమ్. ౩

చతుర్భాగం ద్విభాగం వా పంచభాగం త్రిభాగకమ్
 గర్భగేహస్య విస్తారం ద్వివిధం మానముచ్యతే. ౪

1. చతుర్థస్తాత్. గ. 2. భూమేః. అ. భూమౌ. గ. 3. త్రయోదశ. 4. ద్విగుణమ్.

తుంగం తదష్టధా కృత్వా భాగమేకం మసూరకమ్	
¹ పాదోత్తంగం ద్విభాగంస్యాత్ప్రస్తరం భాగమేవ చ	౫
గ్రీవోదయం తు భాగంస్యాద్ద్విభాగం శిఖరస్య చ	
భాగంస్యాత్ సూపికోత్సేధమేకభూమేర్విశేషతః	౬
గ్రీవోదయం త్రిభాగైకం వేదికోదయముచ్యతే.	
అధిష్ఠానం పాదవర్గం ప్రవక్ష్యామి పృథక్ పృథక్.	౭
చతుర్వింశతిభాగం తు కృత్వాఽధిష్ఠానముచ్చయమ్	
నాగాంశం జగతీమానం ధాత్వంశం కుముదస్య చ	౮
అమ్బరాంశం చ తత్కమ్పమగ్న్వంశం కంఠమేవ చ	
భాగాంశంచాన్యకమ్పంస్యాద్వాజినం చ త్రిభాగికమ్.	౯
ఊర్ధ్వపట్టం తథా ధీమాన్ నిర్గమం తత్తదంశకమ్	
ఉపానోదయమాదౌ తు జాత్యంగులినముచ్చయమ్.	౧౦
దండం వాఽధ్యర్థదండం వా చరణస్యాథ నిర్గమమ్	
తత్తదంశం తదన్యేషాం యుక్త్యా శోభా యథా తథా	౧౧
వారిమార్గముదీచ్యాం వా ప్రతీచ్యాం వా యథార్హకమ్	
జగత్యాదౌ కుర్యాద్ధీమాన్ తద్వర్ణచేదనీయకమ్	౧౨
ప్రాసాదస్య తు విస్తారం చతుర్వింశతిభాగికమ్	
పంచవింశతిభాగం వా షడ్వింశతిభిరేవ వా	౧౩
భిత్తిస్తమ్భస్యార్థభాగం భాగమేకం త్రిధా మతమ్	
² వహ్నిర్వేదం చ షణ్మాత్రం పాదవిష్కమ్భమేవ వా	౧౪

1. పాదమ్. గ. 2. వహ్నినాదం చ షణ్మాత్రం విష్కంభం పాదయోస్తథా. గ.

నిర్గమం పాదమర్థం వా త్రిపాదం కుడ్యపాదయోః
¹అశ్రం నాగాశ్రవృత్తం వా మిశ్రం వా²మిశ్రమేవ వా ౧౫

ధర్మనన్దాష్టభాగేన ²మూలాదగ్రవిశాలతా
 విద్యద్భిరగ్రపాదాస్తముక్తం తన్మానదండకమ్ ౧౬

తస్య పాదోదయం ధీమాన్ షట్సప్తవసుభాగకమ్
 కృత్వైవం వేదికోత్పేధం ³షడ్భాగాస్తం పునశ్చరేత్ ౧౭

అగ్న్వంశం కంఠమేకాంశం కమ్పం పద్మం తథోపరి
 భాగాంశమూర్ధ్వకమ్పం స్యాచ్ఛేష్ఠం తత్ యుగ్మ⁴భిత్తికమ్ ౧౮

అయుగ్మం విషయం నేష్ఠం శాలాకూటేషు భిత్తిషు
 అవసానే చ కుర్యాత్⁵ద్భాగస్థానం విధీయతే. ౧౯

కుడ్యస్తమ్భస్య విస్తారాచ్చతుర్భాగోనవిస్తరమ్
 తోరణస్తంభవిస్తారం సర్వేషాం సముదీరితమ్. ౨౦

వీరకాండోపరి న్యస్తముత్తరం వాజనాబ్జకమ్
 క్షేపణం నిమ్మకమ్పస్తు తదూర్ధ్వే వల్లికాస్తకమ్. ౨౧

విచిత్రైర్నా⁶పత్రైస్తు కారయేచ్ఛుభదర్శనమ్
⁷స్తంభంచైవాస్యచాగ్రే తు బోధికావీరకాండకౌ ౨౨

ఫలకోపరిచైకైకం దండోత్పేధం ప్రశస్యతే
⁸పాదోచోచ్చస్తు కుమ్భం స్యాన్నాసీత్తుంగం తదర్థకమ్. ౨౩

కంఠయోః పాదదండం స్యాద్వల్లీదండేన కారయేత్
⁹క్షుద్రదండం తథా నామ పాదమేవ ప్రశస్యతే. ౨౪

1. అగ్రమ్. ఖ. 2. మూలాదగ్రాద్విశాలతః. 3. షడ్భాగం తత్. 4. పంక్తికమ్. 5. పాద.
 6. వర్ణైస్తు. ఖ. 7. కుడ్యపాదస్య చాగ్రే తు. గ. 8. పాదోచ్యం మండితోర్ధ్వస్య
 తాటికుమ్భంతదర్థకమ్. 9. విపులం వీరఖండానామ్.

¹ తత్పాదస్య చ కంఠే చ నాసీచోర్ధ్వస్య? చాయతమ్	
² నాసీకుమ్భస్య కంఠేన కుమ్భకంఠస్య పాలికా	౨౫
బోధికా ఫలకా తుల్యం ఫలకాం విభజేత్త్రిధా.	
ఏకం వేత్రం ³ తతో హస్తా ⁴ చ్ఛేషం పద్మం చ కారయేత్	౨౬
తథాపి తోరణైః స్నానఫలకాద్యా విశేషతః	
బహులం ద్వారవిపులం భిత్తివిస్తారమేవ వా	౨౭
పాదహస్తాధికం ప్రోక్తం పాదాయామార్థమేవ వా	
ధాత్యష్ట నస్త పఙ్క్తింశం కృత్వా పాదోదయం పునః	౨౮
⁵ షణ్మానాష్ట నవ భాగం శుద్ధద్వారోదయం స్మృతమ్	
⁶ ఉత్సంగార్థం పతఙ్గార్థం శిష్టభాగం ద్విధా చరేత్.	౨౯
తదేకైకం ⁷ తయోరంశం తత్సమం స్తమ్భనిర్గమమ్	౩౦
⁸ బహులాత్పాదాధికం ప్రోక్తమర్థాధికమథాపి వా	
పాదోనద్విగుణం ప్రోక్తం ద్విగుణం పాదయోస్తతః.	౩౧
కవాటం కారయేత్తత్ర నిరుక్తోక్తం చ బుద్ధిమాన్	
ఉక్తవృక్షేణ సంశ్లిష్టం తాద్రుపట్టేన బన్ధితమ్.	౩౨
ప్రస్తరస్యోదయం కృత్వా ⁹ ఏకవింశతిభాగకమ్	
త్రియంశముత్తరం ప్రోక్తమేకాంశం వాజనం తథా.	౩౩
తత్సమం నిర్గమం ప్రోక్తం ¹⁰ త్ర్యంశం వలభిస్తథా	
నిర్గమం వాజనంచోర్ధ్వ ఏకైకాంశం సమాచరేత్.	౩౪

1. తత్పార్శ్వస్య చ ఖండేనతాచీ 2. తాచీఖండేన కుమ్భార్థమ్.: 3. తదధస్తాత్. 4. శిష్టమ్.
ఖ. 5. షణ్మస్యష్టపదో 6. ఉత్సేధార్థమ్. 7. తథోత్సేధమ్.గ. 8.బహులంవాధికమ్
9.పంచ 10.త్ర్యంశంవా, త్ర్యంశంహి

ధాత్వంశం తత్కపోతంస్యాత్తదర్థం వా సనిర్గమమ్ దండంవాచార్థదండం వా లమ్బు ¹ యేదితి కే చన.	3౫
సార్థదండం ద్విదండం వా విశాలం క్షుద్రనాసికమ్ ప్రత్యుత్సేధం యథాశోభం కారయేత్స ² బలార్థకమ్.	3౬
వృతేస్త ³ తాష్టభాగం చ ఏకోనం వేదికోదయమ్ తం వేదభాగం కృత్వా తు గ్రీవావిస్తారముచ్యతే.	3౭
⁴ స్కందకోచ్చం త్రిభాగైకం వేదికోదయమిష్యతే అశ్రమష్టాశ్రకం వా ⁵ ధ ⁵ మిశ్రం వా కర్తురిచ్చయా.	3౮
విశాలం శిఖరోచ్చస్య వేదివిస్తారతుల్యకమ్ అష్టాంశోనం తు తస్మధ్యం తదూర్ధ్వం విపులం క్రమాత్.	3౯
షోడశాంశైకహీనం తద్వేదివిస్తారమానతః క్రమాత్పశం యథాశోభం కారయేచ్ఛిఖరం బుధః	౪౦
ఓష్ఠస్య పంచభాగాంతం త్ర్యంశం వా ⁶ పాలికాయతమ్ ⁷ పాలికాపంచభాగా ⁸ త్తద్వికాశం పర్వవిస్తృతమ్.	౪౧
దలాష్టకసమాయుక్తం దండమగ్రే దలోచ్చయమ్ శిఖరస్య కరణం తుంగం శేషం యుక్త్యా ⁹ ధ కారయేత్.	౪౨
శిఖరస్య త్రిభాగైకం మహానాసీ విశాలతా (తః) సమం త్రిపాదమర్థం వా నాసికా నిర్గమం బుధాః.	౪3
వ్యాసాత్తత్ర చతుర్భాగం స్కన్ధాంతం తుంగమేవ చ శక్తిధ్వజం తదుచ్చోర్ధ్వం త్రిపాదం వా ⁹ ధ కారయేత్.	౪౪

1. వేదికేన చ 2. సహుబర్హకమ్. 3. తలాష్ట, ఖ. 4. కన్దరోచ్చం ద్విభాగైకమ్ గ.
5. వృత్తమ్. 6,7. ఫలికా గ. 8. స్వాద్యుగాంతం పద్మ

శక్తిధ్వజస్య పృష్టే తు చక్రం కృత్వా ² యసేన చ స్థాపయేత్సుదృఢం ధీమాన్ సర్వమజ్గలకారణాత్.	౪౫
పద్మస్య చ త్రిభాగైకం కుంభతారః ప్రశస్యతే కుమ్భతారత్రిభాగైకం కుమ్భోపరి సకన్ధరమ్.	౪౬
త్రిగుణం పాలికా ¹ తత్ర రేణుకం ముకులం తథా స్థాపితుంగం పునర్ధీమాన్ మనుభాగం విభజ్య చ	౪౭
ఏకాంశం తద్వలగ్నం స్యా ² త్తుర్యాంశం ³ కుమ్భమేవ చ భూతాంశం కన్ధరం ప్రోక్తమేకాంశం పాలికా బుధః	౪౮
త్రియంశం ముకులం ప్రోక్తం కారయేద్ధాటకాదినా అగ్రతో మండపం కుర్యాత్సమం త్రిపాదమర్ధకమ్.	౪౯
మండపం సమసూత్రంచేదన్తరాలం ⁴ తు వేశ్యకమ్ అన్తరాలస్య విస్తారం సార్ధహస్తం ద్విహస్తకమ్.	౫౦
త్రిహస్తం వా ⁵ పి కర్తవ్యం సర్వస్మిన్ ధామ్ని కీర్తితమ్ దండం వా సార్ధదండం వా ద్విదండం వా త్రిదండకమ్.	౫౧
హర్మ్యమండపయోరన్తర్వేశ్యస్యాత్తద్విచక్షణః అన్తరాలస్య మధ్యే తు కుడ్యకుమ్భలతాన్వితమ్.	౫౨
స్తంభతోరణకం వా ⁵ పి స్తమ్భపంజరమేవ వా స్తంభసౌష్ఠికమేవం వా తోరణం వా ⁵ భిధీయతే.	౫౩
విమానం ⁶ మధ్యమార్గంచేన్మానసూత్రా ⁷ ద్భూహిర్బుధః దండం వా సార్ధదండం వా త్రిదండం వా ⁵ ధ నిర్ణమమ్.	౫౪

1. తస్య త్రిగుణైః. 2. వేదాంశం 3. రూపమేవ. ఖ. 4. సవేశ్యకమ్. 5. విధీయతే. ఖ.
6. మధ్యభద్రమ్ 7. విధిః, ఖ.

నాగరం ద్రావిడంచేతి వేసరంచేతి తత్త్రిధా జాత్యశ్రమాయతాశ్రం యన్నాగరంచేతి కథ్యతే.	౧౫
వృత్తం వృత్తాయతం ప్రోక్తం ద్భ్యశ్రవృత్తం చ పండితైః మధ్యభద్రయుతే గ్రీవాదష్టాశ్రం స్వస్తిబంధనమ్.	౧౬
ఉపానాత్ స్థూపిపర్వంతం వర్ణాశ్రం నాగరం విదుః కంఠాత్ప్రభృతి వస్వశ్రం ద్రావిడంచేతి కథ్యతే.	౧౭
స్కంధాత్ప్రభృతి ⁷ వృత్తం యద్వేసరంచేతి పఠ్యతే అలంకారవిధానం చ నిరుక్తోక్తవదాచరేత్.	౧౮
పూర్వాదిషు విమానేషు ¹ మహాస్యాం? వేదికోపరి పురుషాదీన్ కారయిత్వా ² కాలాదీన్ కారయేత్తు వా	౧౯
ద్వితలే తు ప్రతేరూర్ధ్వే చన్ద్రాదీంస్తు ప్రకల్పయేత్ త్రితలాదితలేష్యేవం కల్పయేచ్చ యథాక్రమమ్	౨౦
ప్రతేరుపరి కోణేషు గలస్థానే విశేషతః సుపర్ణం కారయేద్విద్వాన్ మృగేష్ట్రం వా ^౨ ధ కేచన.	౨౧
ఏకజానుసమాసీనః బ్రహ్మీసనమథాపివా గమనాసనవద్యుక్త్యా విశేషాత్కారయేద్భుధః	౨౨
అధిష్ఠానసమం వా ^౨ ధ స్తమ్భార్థం పాదమేవ వా ³ త్రిపాదం వా ^౨ ధ దేవానాం మానం స్యాత్పురుషాదిషు	౨౩
⁴ పంచవింశచ్చమాత్రాది ద్విద్భ్యంగులవివర్ధనాత్ షోఢాభూతోత్తరత్రింశ ⁵ న్మానాస్తం వోదయం తథా.	౨౪
ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం యజ్ఞాభికారే ⁶అష్టమోఽధ్యాయః	

1. మీశానస్యాది 2. విమానాదీనథాపివా. 3. త్రిమానమ్ గ. 4. పంచవింశతి. ఆ.
5. మానం వైదేవయోస్తథా. 6. విమానవిధిర్నామ.

౧. అథ సవమోఽ ధ్యాయః

ప్రాకారవిధిః

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి ప్రాకారాణాం తు లక్షణమ్ ప్రాసాదార్థం సమం వాఽ ధ అధ్యర్థం ద్విగుణం తథా.	౧
ప్రథమావరణే ప్రోక్తం ద్వితీయే ద్విగుణం తథా తృతీయే త్రిగుణం ప్రోక్తం చతుర్థం తత్సమం తథా.	౨
పంచమం ¹ షష్ఠమం ² సప్తమం? తృతీయేన సమం బుధాః అథ వా హస్తమానం చ త్రిధాస్యాదుత్తమం క్రమాత్.	౩
ఆలయార్థం సమం వాఽ ధ ప్రథమాఽవరణం స్మృతమ్ ద్వితీయం గర్భభూతం చ ధాతుహస్తాధికం క్రమాత్.	౪
తృతీయం భూతధాతుశ్చ నవహస్తాధికం బుధాః ³ తత్సప్త నవ రుద్రం చ కరాధిక చతుర్థకమ్.	౫
పంచమం నవ రుద్రం చ త్రయోదశకరాధికమ్ మహామర్యాదయా తుల్యమన్యత్సర్వం విశేషతః	౬
చతురశ్రీకృతే ⁴ తస్మిన్ పాదాధికమథాపి వా అధ్యర్థం సత్రిపాదం వా ద్విగుణం త్రిగుణం తు వా	౭
⁵ చతుర్గుణం వా కర్తవ్యం ప్రాకారాణాం ముఖాయతమ్ అస్తర్మండలమారభ్య దక్షిణేచోత్తరేఽ ధ వా	౮
స్వపనార్థం యాగశాలార్థమాస్థానార్థం చ మండపాన్ ⁶ విస్తృతార్థం వినోదార్థమాలయాయామితస్య చ	౯

1. షష్ఠసప్తం చ.గ. 2. సప్త? 3. తత్సప్తవేధరుద్రం చ కారయిత్వా చతుర్థకమ్.
4. నెతత్. 5. చతుర్గుణాధికం వాఽ ధ, 6. వీక్షితార్థమ్. ఖ.

ప్రదక్షిణార్థం భక్తానాం వర్ణయేత్ స్థపతిః శుచిః	౧౦
త్రిహస్తం తత్సమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్ పంచాశద్ధస్తమానం స్యాత్సప్తధా వృద్ధిమానతః	౧౧
పూర్వోక్తవత్సమాద్భాష్యే మంగలాయ వివర్ధనమ్ వర్ధనేనాస్య దోషోఽస్తి క్షయే దోషో భవేత్తథా	౧౨
ప్రాకారాభ్యస్తరే చాన్యదాశ్రితాలయమస్తి చేత్ తద్విమానం సమారభ్య తన్మానాస్తే చ కారయేత్.	౧౩
శుంభుర్యా శంకరో వాఽథ హరిర్వాఽన్యే చ కేచన ఆశ్రితాః పరిషద్దేవానాశ్రితాన్స్తాన్వినా చరేత్.	౧౪
భిత్తివిష్కంభమానంస్యాత్ప్రథమం హస్తమానకమ్ వర్ణం చ భాగవిద్ధీరం సంతమత్ప్రథమాదిషు	౧౫
అంగుల్యా విషయాన్తం చ వర్ణయే ¹ దుదయం తతః విష్కమ్భం త్రిగుణం భాగం విషయం ² చోఽచ్చయం క్రమాత్. ౧౬	
అష్టాంశోనం తతశ్చాఽగ్రం భిత్త్యభ్యస్తర ³ ముత్తమమ్ మధ్యమం భిత్తిమధ్యంస్యాద్భిత్తి బాహ్యమథోఽథమమ్	౧౭
ప్రథమావరణం హిత్వా దక్షిణే చోత్తరేఽథవా క్షుద్రద్వారం చ కర్తవ్యం హీనేఽన్యే ప్రథమేఽథవా.	౧౮
పశ్చిమే వా యథాయుక్త్యా హీనం నేష్టం చ సర్వదా యద్ధిగ్ధ్వారం విమానం తత్తద్ధిగ్ధ్వారం తథా చరేత్.	౧౯
ప్రథమావరణే కుర్యాద్ద్వితీయాదౌ విశేషతః ⁴ దిక్షు కోణేషు వా కుర్యాద్దిశోర్మధ్యేఽథవా బుధః	౨౦

1. కుడ్యయోః స్థుతమ్.గ. 2. కుడ్యయోస్థుతమ్. 3. ఉన్నతమ్. 4. విదికోణేషు.ఖ.

మార్గో యస్యాం దిశి ద్వారం తద్దిశీతి చ కేచన నేష్టం తత్రప్రథమే విద్వానన్యయోశ్చేతి కేచన	౨౦
ప్రథమేఽప్యేవం కృతంచేద్రాష్ట్రస్య కలహో భవేత్ తయోశ్శిరాంసి క్రమశశ్చత్రస్యాకృతివచ్ఛరేత్.	౨౧
సాధిష్ఠానాదికం శ్రేష్ఠం కనిష్ఠమృజుభిత్తికమ్ ప్రాకారాణాముదీచ్యాం వా ప్రాచ్యాం వా దక్షిణేఽథవా.	౨౩
ఉపానాధశ్చ కర్తవ్యం యథార్హం జలమార్గకమ్ భిత్తియుక్తమయుక్తం వా బహుభూమియుతం తు వా	౨౪
ప్రథమావరణే శక్తౌ ¹ ముఖాయామసమం బుధాః యథాభిత్తిస్థితం తద్వత్తథాభిత్తిం చ కారయేత్.	౨౫
విమానపరితో మధ్యే స్తమ్భం చైవ సభిత్తికమ్ కుర్యాత్కించిద్వ్యవక్తంతత్? విశ్వతస్సమమేవ వా	౨౬
విధినా భిత్తివిష్కమ్భం కారయేత్తన్నిరుక్తవత్ ప్రాసాదోపానమారభ్య ఉత్తరాంతం యథోదయమ్.	౨౭
ధాత్వంశే మసూరయుగ్మం పాదోచ్చం భూతమేవ వా షష్ఠ్యంగులం సమారభ్య షట్ షడంగులవర్ధనాత్.	౨౮
నవధాష్టోత్తరాంతం స్యా ² త్తత్తన్మానాంగులేన వై ధాత్వంగులం సమారభ్య చాంబరాంగులవర్ధనాత్.	౨౯
తిథ్యంగులాంతం నవధా పాదవిష్కమ్భముచ్యతే భిత్తిపార్శ్వస్థితాన్ ³ స్తంభాన్ భిత్త్యర్థాన్వితమాచరేత్.	౩౦

1. ముఖాయాంసకలమ్: 2. శత. 3. భిత్తిభూమ్యర్థాన్వితమ్.

పరితశ్చోత్తరాగ్రాణి ప్రాగుదంతం న్యసేత్రమాత్
 సన్ధికర్మ యథా కృత్వా వాజసం చ యథాక్రమమ్. 30
 తులయా చ యథాస్థానే విన్యసేత్తద్విచక్షణః¹

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే నవమోఽధ్యాయః

10. అథ దశమోఽధ్యాయః

గోపురాది నిర్మాణమ్

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి గోపురాణాస్తులక్షణమ్
 ప్రథమం ద్వారశోభాచ ద్వారశాలా ద్వితీయకమ్ 0
 తృతీయం ద్వారప్రాసాదం ద్వారహర్మ్యం చతుర్థకమ్
 ద్వారగోపురమిత్యన్యం పంచథా స్యాత్క్రమేణ వై 1
 త్రిభూతమునినన్దంచ² రుద్రహస్తాదికం క్రమాత్
 త్రిభాగీకృత్య విస్తారం తస్మి³న్ద్వానాధికం తతమ్. 3
 తథా ద్విచతుర్హస్తాద్యేకహస్తేన వర్ధనాత్
 తథా షోడశహస్తాన్తం నవథా హస్తమానకమ్ 4
 సార్ధహస్తం⁴ తత్త్రిపాదం ద్విహస్తార్థం తథా క్రమాత్
 పాదోనత్రికరాన్తంచ త్రిహస్తం నిర్గమం క్రమాత్ ౫
 విస్తారార్థం త్రిభాగైకం పంచభాగం ద్విభాగకమ్
 నీత్వా తద్ద్విత్తిబాహ్యే తు శిష్టం వాసాధికారవత్. 5 ౬

1. అధ్యాయ సమాప్తిర్న ధృశ్యతే. గ. ఆదర్శే. 2. శరహస్తాన్తకమ్. గ. 3. యుగ్మాధికం సతమ్ 4. ద్విపాదం చ ద్విహస్తాన్తం యథాక్రమమ్ 5. ప్రాకారగోపురవిధిర్వామ నవమోఽధ్యాయః. గ.

మండపలక్షణ నిర్మాణమ్

మండపాదీన్ ప్రవక్ష్యామి శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ప్రథమావరణేచాగ్రే ముఖమండపపూర్వతః	౭
స్నపనార్థమండపం కుర్యాద్ద్వితీయావరణేఽథవా ఐశాన్యేచోత్తరేచాగ్రే కారయేత్పూపనాలయమ్.	౮
ఆగ్నేయాం పచనస్థానం దక్షిణే యాగమండపమ్ నైర్ఋత్యాం చైవ వాయవ్యాం సృతమండపమాచరేత్.	౯
అర్చనోక్తాని పాత్రాణి లోహజాతాని యాని చ ¹ శుక్త్యాది హేమాని మండపే తస్య సస్పృశేత్.	౧౦
యమాయాం మధ్యమే తత్ర శయాస్థానం ప్రశస్యతే యమనైర్ఋతయోర్మధ్యే పానీయస్థానమేవచ నీలవారుణయోర్మధ్యే లౌకికప్రతిమాం న్యసేత్ వరుణోదానయోర్మధ్యే పుష్పసంచయమండపమ్ కుబేరేశానయోర్మధ్యే అంకురార్పణమండపమ్	౧౧
ప్రాసాదస్యోత్తరే పార్శ్వే ² శ్వభ్రం కుర్యాద్విచక్షణః నిత్యం నైమిత్తికం స్నానం స్నపనం తత్ర కారయేత్.	౧౨
సోమపశ్చిమపార్శ్వే తు చామరాదిపరిచ్ఛదమ్ ఈశానశక్రయోర్మధ్యే వస్త్రాదిస్థానమాచరేత్.	౧౩

1. శంఖదుందుభి భేర్యాదిమండపే తు సు.గ. 2. భూషణాదీన్.

పరివారదేవతాస్థానమ్

వక్ష్యామి పరివారాణాం గర్భగేహోదికం క్రమాత్
 దక్షిణే భిత్తిపార్శ్వే తు బ్రహ్మాణంచోత్తరే హరమ్. ౧౪
 కుడ్యకౌతుకయోర్మధ్యే మార్కండేయం ¹భృగుం తథా
 మూలద్వారకవాటే తు ధాతారం దక్షిణే న్యసేత్. ౧౫
 కీనాశమధరే పట్టే ²భృతిమూర్ధ్వే పతంగకమ్
³దక్షిణోత్తరయోః స్తంభే పతిరం వరుణం తథా. ౧౬
⁴తద్బాహ్యే భిత్తిపార్శ్వే తు మణికం చ ప్రభావతీమ్
⁵అథవా మండపద్వారే ధాత్రాదీనపి పూజయేత్. ౧౭
 తాపసం సిద్ధిదం తస్య ద్వారస్యోభయపార్శ్వయోః
 మధ్యే న్యక్షంచ తత్పార్శ్వే శ్రీభూతగరుడావపి ౧౮
 (విమానస్య దక్షిణే మధ్యే భూమ్యాం మిత్రం చ పశ్చిమే
 విష్వక్సేనం చ క్షత్తారముత్తరే పీఠకోపరి.) ౧౯
 విమానదక్షిణే మధ్యే వివస్వన్తం సమర్చయేత్
 మిత్రం చ పశ్చిమే కుర్యాత్ క్షత్తారం చోత్తరే^౨ ధవా ౨౦
 అర్చయేత్ప్రముఖే వీశం ద్వారే వై ప్రథమస్య తు
 దక్షిణోత్తరయోర్బాహ్యే కిష్కిన్ధం తీర్థమేవ చ ౨౧
 కిష్కిన్ధదక్షిణే చేన్ద్రమాగ్నేయ్యామగ్నిమేవ చ
 యామ్యాం యమం చ నైర్ఋత్యాం ⁶నిర్ఋతిం వరుణం తథా^{౨౨}

1. చ మామ్. 2. దక్షిణోత్తరస్తమ్భే. 3. ధృతిమ్. 4. తథైవ పార్శ్వే కుడ్యే తు.గ.
 5. తథా^౨స్య. 6. పవనమ్.ఖ

వాయవ్యాం ¹ జవనం సౌమ్యే సోమమీశం చ తద్దిశి ద్వితీయావరణే ² భృర్భృ తద్దీనే ప్రథమే ³ ధవా	౨౩
చక్రం ధ్వజం చ శఙ్ఖం చ భూతం వై భూతనాయకమ్ తత్తత్స్థానే సమభృర్భృ తత్తదావరణే బుధాః	౨౪
అర్చయేత్తన్నిరుక్తోక్తక్రమేణ ప్రథమే ³ ధవా విమానపాలదిక్పాలాన్ హీనే ² న్యే ప్రథమే ³ ర్చయేత్	౨౫
² నిరుక్తోక్తక్రమేణైవ పరివారాంత్యమర్చయేత్ పరివారాలయం ప్రోక్తం విమానార్థం సమన్తు వా	౨౬
పాదహీనమథో వాపి ముఖమండపసంయుతమ్ కారయేత్పరివారం చ ధ్రువకౌతుకసంయుతమ్	౨౭
శ్రేష్ఠం తత్కౌతుకం నైవ తత్ స్థానే పీఠకోపరి అవాహ్యైవార్చనం ³ నిత్యమధమం వర్ణహీనకమ్.	౨౮
అశక్తశ్చాలయం బేరం నైవ తత్తత్ప్రదేశతః శిలాభిరిష్టకాభిర్వా పీఠం కృత్వా సమర్చయేత్.	౨౯
⁴ ప్రాకారసంశ్రితం ధామ పీఠంచేదాలయాశ్రయమ్ అనుక్తాని నిరుక్తోక్తక్రమేణ పరికల్పయేత్.	౩౦

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ⁵దశమో² ధ్యాయః

1. పరుణం చైవ వారుణే. 2. నవధోక్తపదా ధీమానాలయార్చాక్రమేణ వై. 3. మధ్యం కన్యసమ్.గ. 4. హీరాని చాలయాశ్రాని ధామకూటాశ్రమం మతమ్, అనుక్తాశ్చ నిరుక్తోక్తాత్పర్షదాం నైవ చార్చయేత్. 5. పరివారవిధిర్నామ దశమో² ధ్యాయః.

11. అద్వైతాదేశోఽ ధ్యాయః

శిలాసంగ్రహణమ్

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి శిలాసంగ్రహణక్రమమ్
గిరిజా భూమిజాచేతి వారిజా¹చేతి వర్గధా. ౧

గిరిజంచోర్ధ్వవక్త్రం చ భూమిజం చేదవాఙ్ముఖమ్
జలస్యాభిముఖం ప్రోక్తం జలజస్యాశ్మన స్తథా. ౨

పుంశిలాదిలక్షణమ్

పుంస్త్రీనపుంసకాశ్చేతి మూలాగ్రసమాశిలా
ఏకవర్ణా ఘనా స్నిగ్ధా ఘణ్ణానాదరవా పుమాన్. ౩

అగ్రస్థూలా భవేన్నారీ మూలస్థూలా నపుంసకమ్
కుర్యాత్ స్త్రీశిలయా సమ్యగ్దేవేశం కేన వా చరేత్. ౪

కారయేచ్ఛిలయా తత్తద్దేవతానాం చ కారయేత్

శిలాదోషాః

మండలం దృశ్యతే యత్ర యది సంభేదనే బుధః
శిలాగర్భమితి జ్ఞాత్వా వర్జయేత్తాం ప్రయత్నతః. ౫

శిలాసంగ్రహణప్రకారః

అథ కర్త్రసుకూలరే గురుస్తచ్ఛిల్పినా సహ
సాధనైర్హోమసంభారైః సార్థం గత్వా వనే బుధః ౬

తాం పరీక్ష్య తృణాంతృరాన్ శోధయిత్వా విచక్షణః
పర్యగ్ని పంచగవ్యాభ్యాం పుణ్యాహం చాత్ర కారయేత్. ౭

1. చ త్రిభిర్విధా. గ.

తచ్చిలాదక్షిణే పార్వ్యే వనరాజం సమర్చయేత్ తస్య దేవాధిపం వామే దిక్పాలాన్ దిక్షుచార్చయేత్.	౮
¹ సర్వాభ్యో దేవతాభ్యశ్చ తథా 'విద్యాధరాయ' చ 'యక్షేభ్యశ్చ' 'పిశాచేభ్యో' 'నాగగంధర్వ' ఇత్యపి.	౯
'అష్టాదశగణేభ్య'శ్చ నామ్నా బల్యస్తమర్చయేత్ వ్రజేతి శీఘ్రం తత్రస్థానుక్వా సమ్యక్ ప్రణమ్య చ	౧౦
దృఢకరీం వైష్ణవేనైవ హూశికాం గాయత్ర్యా సహ సంగృహ్య విష్ణుగాయత్ర్యా భేదయేత్తాం శిలాం బుధః	౧౧
దేవ్యోర్మునోశ్చ సర్వేషాం తత్రస్మన్వైణచాహరేత్ ఆచార్యదక్షిణాం దత్వా శిల్పినం చ ప్రపూజయేత్.	౧౨
శకటే తాం సమారోప్య అప్రమాదేన చాలయమ్ సంప్రవేశ్య చ సస్త్వస్య ప్రతిమాం కారయేద్బుధః	౧౩
స్థానకాదిషు భేదేషు మానోన్మానప్రమాణతః సాంగోపాంగం చ చిత్రం చ చిత్రార్థం వాఽథ కారయేత్. ౧౪	
² సర్వం తద్యవమాత్రం చ కుర్యాద్ధీనం ధ్రువే బుధః ³ ధ్రువార్చనం చేత్సువ్యక్తం కారయత్సుమనోహరమ్.	౧౫
దారవంచేత్తథాఽఽహృత్య ⁴ కారయేత యథా శిలా ధ్రువేషు దారవం శ్రేష్ఠం దారవాన్మృణ్మయం తథా.	౧౬

1. సర్వేభ్యో దేవయక్షేభ్యః.గ. 2. చిత్రే తు యవ.గ. 3. సంపూర్ణం తద్ధ్రువార్చనా
చేత్సువ్యక్తం సుమనోహరమ్. 4. కారయేత్తద్యథా బుధః.గ.

మృణ్మయాచ్ఛైలజం శ్రేష్ఠం శైలజాతామ్రజం వరమ్
¹ద్రువార్చాచేద్రువం శైలం కుర్యాదన్యం వివర్ణయేత్. ౧౭

చిత్రం వా అర్ధచిత్రం వా కారయేత్తద్రువార్చనమ్

ద్రువమానమ్

అథో మానాని వక్ష్యామి ద్రువస్యాపి చ లక్షణమ్ ౧౮

విమానవిస్తృతార్థం యదుత్తమం తదుదాహృతమ్
 మధ్యమం తద్గుణాంశం చ శరాంశాంశం కనీయసమ్.² ౧౯

ద్విధాకృత్య బహిః³కుడ్యవిస్తారం చైకమంశకమ్
 షడ్వింశత్యంశకం కృత్వా క్రమాదన్యాంశకోపరి ౨౦

ఏకైకాంశ ప్రవృద్ధ్యా తు సప్తవింశతిథోదయమ్
 అభ్యంతరం ద్విధాకృత్య⁴ అన్యం షడ్వింశదంశకమ్ ౨౧

కృత్వైకేన సుసంయోజ్యార్థాంశం స్యాదుదయం బుధః
 పాదోదయప్రమాణం స్యాద్ద్వారోదయమథాపి వా. ౨౨

తత్తత్పాదాధికం వా^౨ ధ పాదహీనమథాపి వా
 తదర్థం వా నవాంశోనం ద్వారపాదతలేన తు ౨౩

మసూరాంశే పాదమర్థం త్రిపాదం వా^౨ ధికం చరేత్
 హస్తమేకం సమారభ్య షట్ షడంగులవర్ధనాత్. ౨౪

నవధా^౨ ప్యుదయం ప్రోక్తం త్రిహస్తాంతం యథాక్రమమ్
 తాలమేకం సమారభ్య ఏకతాలేన వర్ధనాత్. ౨౫

1. ద్రువార్చాం తామ్రజమ్. 2. విపులం బాహ్యతః కుర్యాద్ద్విధాకృత్య తతః పరమ్, షడ్వింశతిం చ భాగం చ కృత్వా పూర్వార్థయా సహ ఏకేనసహ వా యుక్త్యా కారయేత్తారకోయమ్. గ. అధికః పాఠః. 3. కుర్యుః. ఖ. 4. అన్యే. ఖ.

నవతాలాంతమానాని నవధా తాలమానతః (కమ్)	
యజమానోదయం పశ్చాన్నాగసప్తరసాంశకమ్ (గులమ్)	౨౬
కృత్వా భాగాధికం ప్రోక్తం యావత్తచ్చుభదర్శనమ్	
నేత్రాస్య హనుసీమాంతం హృదయాంతం స్తనాంతకమ్	౨౭
నాభ్యంతం తత్రమాణాని కర్తుస్తుంగాని సప్తధా	
మానాంగులేన ధాత్వాది ద్విద్భ్యంగులవివర్ధనాత్.	౨౮
సప్తవింశతితుంగాని పంచాశత్సనవాంగులమ్	
మాత్రాంగులేన నన్దాది గోలకాంగులవర్ధనాత్.	౨౯
ఏకషష్ఠ్యంతమానానిచోదయాత్ సప్తవింశతిః	
ఏవం మానాని నిశ్చిత్య పాదాద్యుష్ణీషకాంతకమ్.	౩౦
ద్రువబేరం కుర్యాద్దీమాన్? కర్తురిచ్చావశాద్బుధః	
అథ పీఠోదయం పశ్చాత్ స్థానకస్య విశేషతః.	౩౧
భువంగస్య సమం వా౨ ధ అధ్యర్థం ద్విగుణం తు వా	
పరితః పాదయోస్తస్య నీత్వా వై భాగమంగులమ్	౩౨
చతురశ్రం సువృత్తం వా దలైష్షోడశభిర్యుతమ్	
కౌతుకస్య తు ¹ పీఠాద్వా భిత్త్యంతం సంకలం సమమ్.	౩౩
పీఠోత్తుంగప్రమాణేన స్థలం కృత్వా దృఢం పునః	
తృతీయాంచైకాంశకం వా౨ ధ చతుర్థాంచైకాంశకం తు వా	
² ద్రువార్చాయాం విశేషేణ అశ్రం వా వృత్తమేవ వా	౩౪
ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం	
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ³ఏకాదశోఽధ్యాయః	

1. వేశాద్వా.ఖ. పీఠాద్యభిత్తిస్తృత్యకలమ్.గ. 2. ద్రువార్చాయాః. అ. 3. శిలాసంగ్రహణ విధిర్నామ.గ.

12. అథ ద్వాదశోఽ ధ్యాయః

దారుసంగ్రహణమ్

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి దారుసంగ్రహణక్రమమ్
ఖదిరశ్చాసనశ్చైవ చన్దనశ్చమ్పకస్తథా. ౧

మధూకో జాతివృక్షశ్చ స్నిగ్ధాశ్చాన్యే శుభాః స్మృతాః
పద్మోత్పలతటాకాది శుద్ధస్థానానితో హరేత్. ౨

త్యాజ్యవృక్షకథనమ్

అగ్నిదగ్ధాః స్వయంజీర్ణాః కృమికోటరసంయుతాః
భిన్నాశ్చయేఽన్యదోషైశ్చ సంయుక్తాస్తాన్వివర్జయేత్. 3

పుంస్త్రీనపుంసకాశ్చేతి త్రిధా స్యుస్తరవో బుధాః
పుంవృక్షేణ తథాఽన్యాని తత్తల్లింగేన కారయేత్. ౪

అనేకశాఖాసంయుక్తం సువృత్తం త్వార్జవాన్వివృత్తమ్
పుంవృక్షం తం విజానీయాత్ స్థూలమూలం కృశాగ్రకమ్, ౫

స్త్రీవృక్షం కృశమూలం యన్నపుంసకముదాహృతమ్?
హరేత్కర్తనుకూలరే యజమానశ్చసాధనైః ౬

సంభృత్య హోమసంభారాంత్రర్షవాద్యసమాయుతమ్
వనం గచ్ఛేన్నిమిత్తాని సంలక్ష్యైవ చ శిల్పినా. ౭

దారుసంగ్రహణప్రకారః

ఆసాద్య వృక్షం పరితస్త్పణగుల్మలతాః శుభమ్
సంకోద్య 'యస్మిన్ దేశే'తిచోద్వాస్యాత్రస్థవాసకాన్. ౮

ఉత్తరే భూమియజ్జం చ కృత్వా సంశోధ్య గోమయైః పుణ్యాహం వాచయిత్వైవ శుద్ధాన్నేన బలిం దదేత్.	౯
‘వనరాజాయ’ ఇత్యుక్త్వా వృక్షమూలే బలిం దదేత్ ప్రాగాదిదిక్షు వృక్షస్య ‘వనస్పత’ ఇతి బ్రువన్.	౧౦
‘వనదేవతాభ్యో’ ‘భూతేభ్యో’ ‘యక్షేభ్యో’ ‘నాగ’ ఏవ చ ‘పిశాచవిద్యాధరేభ్య’శ్చ ¹ ‘అష్టాదశగణాయ చ’.	౧౧
తత్తన్నామ్నా నమోస్తం చ బలిం దత్వా క్రమేణ తు ‘అస్తు తృప్తి’ రితి స్తుత్వా తానుద్వాస్య ప్రణమ్య చ	౧౨
‘ఇదం విష్ణుర్విచక్రేతి వృక్షం తమభిమృశ్య చ కుఠారమాదాయ హస్తాభ్యాం విష్ణుగాయత్రియా బుధః.	౧౩
‘సోమం రాజాన’ మిత్యుక్త్వా ² భిత్వా ప్రాగాది చక్రమాత్ తతస్తక్షకమాహూయ ఛేదయేతి నియోజయేత్.	౧౪
ప్రాగ్దిక్షు పతితం భిత్వా ముఖభాగం విభజ్య చ యథోచితం భేదయిత్వా దక్షిణం సస్థదేద్గురోః.	౧౫
శకటే తం సమారోప్య ధామ తత్సంప్రవిశ్య చ శోషితేఽచిరకాలేన ప్రతిమాం కారయేద్బుధః.	౧౬
శూలం చ విధినాఽఽహృత్య దేవ్యావపి తథా పునః కారయేద్విధినా విద్వాన్ ³ యావతా శుభదర్శనమ్.	౧౭

దేవ్యాదిమానమ్

వక్ష్యామి దేవ్యోర్మానం తత్కర్ణాంతం నాసికాంతకమ్ హస్వంతం బాహుసీమాంతం నాభ్యంతం వాఽథ కారయేత్.	౧౮
--	----

1. అష్టాదశగణేభ్య చ.గ. 2. భిత్వా.అ. 3. యావతః.ఖ.

¹ సర్వేషాం పరివారాణాం మానం దేవీసమం భవేత్ తథా ² చోద్దేశమానం స్యాదర్థం వా కారయేత్తయోః	౧౯
ద్రువబేరసమం వా ^౩ ధ అష్టాంశోనమథాపి వా బ్రహ్మణం శంకరం చైవ ⁴ కుడ్యే చాభాసమాచరేత్.	౨౦
పూజకౌ చ తథా కుడ్యే చిత్రా ⁵ భాసౌ ప్రకల్పయేత్ బ్రహ్మేశయో ⁶ స్తు పూర్వస్యాముక్తవ ⁷ ర్ణేషు? కల్పయేత్,	౨౧
కుడ్యకౌతుకయోర్మధ్యే షడ్భాగం తం విభజ్య చ కుడ్యాదేకాంశకం నీత్వా ద్వితీయే దక్షిణోత్తరే.	౨౨
స్థాపయేచ్చ మునిం తత్ర సకలం ⁸ చేత్తిర్యగ్గతమ్ తద్రుహ్మసూత్రాద్విధివత్పశ్చిమే తత్ర వా బుధః.	౨౩
యద్రవ్యం దేవతారూపం దేవ్యాదిపరిషద్గణాన్ కారయేత్తేన ద్రవ్యేణ తత్తత్తాలక్రమేణ వై.	౨౪

గర్భాగారపదవిన్యాసః

వక్ష్యామి పదవిన్యాసం గర్భాగారే విశేషతః ప్రాగగ్రానుత్తరాగ్రాంశ్చ సూత్రాంత్యస్తదశార్పయేత్ షట్పంచాశద్ద్విశతభాగం కృత్వా మధ్యే తు షోడశ	౨౫
తద్రూపాం పరితః పశ్చా ⁹ త్పాదా షోడశకం పదమ్ దైవికం తస్య పరితః భాగష్షణ్ణవతిస్తథా.	౨౬
మానుషం బాహ్యతష్షష్టిః పైశాచంస్యాత్తథా క్రమాత్ బ్రాహ్మే తత్కౌతుకం స్థానం త్రిధాకృత్య చ దైవికమ్.	౨౭

1. సర్వేషాం పర్షదాం తుల్యం మునయో రాదికం క్రమాత్? 2. దేవేశమానంస్యాదర్థం వా కారయేత్క్రమాత్. 3. కుర్యాదాభాసమ్. 4. తత్. 5. వర్ణైస్తలాకృతిమ్. 6. వేత్తిర్యగ్గతే ఖ. చోత్తరిష్యతే. గ. 7. చత్వారాశీతికం పదమ్.

తస్యైవ పశ్చిమే భాగే మధ్యే వా స్థానకాయ చ దైవమానుషయోర్మధ్యే చాసీనం పీఠమాచరేత్.	౨౮
మానుషే శయనం పీఠం స్థాపయేచ్ఛాస్త్రవిత్తమః గర్భాగారే ధ్రువార్చాం చేన్నాగసూత్రాంత్యమర్ష్య చ	౨౯
¹ పదమేకోనపంచాశద్భవతీ? మధ్యమేఽమ్బరమ్ బ్రాహ్మం తస్యైవ పరితో నాగభాగం చ దైవికమ్	౩౦
బాహ్యే షోడశభాగాం తు మానుషంచావశేషితమ్ పైశాచంస్యాత్ప్రమేణైవ శాన్తిపుష్టికదైవికమ్.	౩౧
స్థాపయేద్యోగవీరౌ చ బ్రహ్మస్థానే విశేషతః దైవమానుషయోర్మధ్యే భోగమేవ ధ్రువార్చనమ్.	౩౨
పైశాచే ² దివహం? బేరం స్థాపయేత్ప్రమశః సుధీః	

శిలాస్థాపనవిధిః

శిలాస్థాపనమార్గం చ వక్ష్యామి చ తపోధనాః.	౩౩
మార్గశీర్షశ్చ మాఘశ్చ వివర్ణ్యో చోత్తరాయణే దక్షిణే వా విశేషేణ కర్తుశ్చాప్యనుకూలకే.	౩౪
శుభోదయే స్థిరే ధీమాన్ స్థాపయేద్విధిపూర్వకమ్ తద్దినాత్పూర్వవచ్చోక్తే దినే కృత్వాఽంకురార్పణమ్.	౩౫
అప్పువాసం చ కృత్వాఽఽదౌ నద్యాదావవటేఽథవా ఆలయాద్దక్షిణే వాఽథ పూర్వే వా యాగమండపమ్.	౩౬
పూర్వవత్కారయిత్యైవ తోరణాద్వైర్విభూషయేత్ శయ్యావేదిం చ తన్మధ్యే భిత్తివిస్తారమాయతమ్.	౩౭

1. దేవమానుషయోర్మధ్యే? 2. చైకహమ్.ఖ.

బిష్ణుస్యాధ్యర్థమానం వా తుర్యాంశోత్సేధమేవ వా
 సభ్యాగ్నికుండం తత్రాచ్యాం పద్మాగ్నిం సహ వా వినా. 3౮
 ఉత్తరే స్నానవేదిం చ కృత్వా తద్భూమిశోధనమ్
 భూమియజ్ఞం చ కృత్వాతు పర్యగ్నిం కారయేత్కమాత్. 3౯
 గవ్యాద్యైః ప్రోక్ష్య పుణ్యాహం పశ్చాదాఘారమాచరేత్
 పంచభిః కలశైర్వేద్యాం విధినా స్థాపయేద్ధరిమ్. ౪౦
 యథోక్త శయనాద్వేద్యామాస్తీర్యోపరి సన్న్యసేత్
 ఆచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ కౌతుకం బన్ధయేత్తథా. ౪౧
 యద్దిగ్జ్వరం తద్దిజ్జౌలిం శాయయేత్కమశో హరిమ్
 బేరే మహతి శుద్ధ్యర్థం తస్మిన్కృత్య క్రియాం బుధః ౪౨
 ప్రోక్షయేత్పవమానాద్యైః శేషమన్యత్సమం భవేత్
 హౌత్రం ప్రశంస్య సభ్యాగ్నౌ మూర్తిం? గంగాధరాన్తకమ్. ౪౩
 ఆవాహ్య జుష్టాకారం చ స్వాహాకారం చ కారయేత్
 వైష్ణవం పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తమతః పరమ్. ౪౪
 ఏకాక్షరాదిసూక్తం చ శ్రీభూసూక్తమతః పరమ్
 బ్రాహ్మం రౌద్రం చ హుత్వాఽన్తే నిశాశేషం నయేత్కమాత్. ౪౫
 స్నాత్వా ప్రభాతే త్వాచార్యః శయ్యాస్థానం ప్రవిశ్య చ
 దేవముద్ధాప్య చాభ్యర్చ్య గర్భాగారం ప్రవేశయేత్. ౪౬
¹గర్భద్వారం తతో ²ధీమాం³త్సప్తాంశం సంవిభజ్య చ
 తన్మధ్యమం రసాంశే తు తద్విభజ్యా³న్తరం విధేః ౪౭

1. గర్భాగారమ్.గ. 2. త్రిసప్తాంశమ్. 3. అన్తరజం విధే

సూత్రం స్యాద్వామజం విష్ణోస్తస్మాత్తస్మిన్ హరేర్బుధః?
 పరసూత్రం లంబితవ్యం స్థాపయేద్విహితే పదే. ౪౮
 సన్వస్య పీఠం తన్మధ్యే రత్నాదీం¹తృన్వసేత్రమాత్
 సార్థం తచ్ఛిల్పినా ²౨౨ చార్యో బేరం యన్త్రేణ సన్వసేత్. ౪౯
 'ప్రతద్విష్ణుఃస్త'వేత్యుక్త్వా బేరం సంస్థాపయే³ద్ధృఢమ్
 తత్తన్మన్త్రేణ దేవ్యాదీంత్సంస్థాప్యైవ విశేషతః ౫౦
 సంయోజ్యచాష్టబన్ధం చ కారయేద్విధిపూర్వకమ్
 శిలాలయే శిలాబేరం తామ్రజం ⁴చేతి కేచన. ౫౧
 ఐష్టికే దారుజం శైలం ⁵మృణ్మయం చ న కారయేత్
⁶దారవే తలభేదే తు లఘుద్రవ్యోపరి న్యసేత్. ౫౨
 ఆదౌ తు శైలజం ప్రోక్తం ద్వితీయే ⁷దారవం తు ⁸వా
 తృతీయే శూలజం వా⁹౨ ధ ⁹చతుర్థే లోహజం తు వా ౫౩
 అథవా మృణ్మయం వా⁹౨ ధ సర్వతః శూలమేవ వా
 సంస్థాప్య విధినా మన్త్రీ శర్కరాం లేపయేత్రమాత్. ౫౪
 విస్పృజ్య పావకం పశ్చాద్యజమానో గురుం తథా
 సంపూజ్య దక్షిణాం దత్వా వైష్ణవాంశ్చ సుపూజయేత్. ౫౫
 ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ¹⁰ద్వాదశో²ధ్యాయః

1. విన్యసేత్.ఖ. 2. సార్థం బేరం యన్త్రేణ సన్వయేత్. 3. బుధః.ఖ. 4. శైలజం
 తథా. 5. శైలం వామృణ్మయం తథా. 6. గౌరవే.ఖ. 7. దారుకస్తు.ఖ. 8. హి.క.
 9. కారయేత్ 10. దారుసంగ్రహవిధిర్నామ.గ.

13. అథ త్రయోదశోఽ ధ్యాయః

శూలస్థాపనవిధిః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి శూలసంస్థాపనావిధిమ్ యథోక్తమాసనక్షత్రే స్థిరరాశౌ శుభోదయే.	౧
అంకురానర్పయిత్వా తు అధివాస్య తథా జలే యాగశాలాం చ కృత్వైవ అలంకృత్య యథోచితమ్.	౨
భిత్తివిస్తారమానేన వేదిం కృత్వా సలక్షణమ్ సభ్యం కృత్వాఽథ తత్రాప్యాయం శ్వభ్రం కృత్వోత్తరే తథా.	౩
పర్యగ్నిపంచగవ్యాభ్యాం శూలాంత్సంశోధ్య పూర్వవత్ సభ్యమగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ¹ పూర్వోక్తేన విధానతః	౪
శూలాంత్సన్వస్య వేద్యాం వై దేవీభ్యాం సహితం క్రమాత్ సంస్థాప్య విధినా మన్వైర్వస్త్రైణేవ నవేన చ	౫
పుథక్పృథక్సమాస్తీర్య శయనోపరి విన్యసేత్ తదూర్ధ్వే వంశదండం తత్పార్శ్వయోః పార్శ్వదండకౌ	౬
తదూర్ధ్వే వక్షదండం తద్వక్షదండమధస్తథా ² కటిదండం దక్షిణే పార్శ్వే దక్షిణాంగం చ దక్షిణే	౭
వామాంగం వామపార్శ్వే చ తద్దిశ్శౌళి న్యసేత్క్రమాత్ తత్తత్పార్శ్వే చ దేవ్యాదీంత్సన్వస్యైవ యథాక్రమమ్.	౮
కౌతుకం బన్ధయేద్విద్వాన్ పుణ్యాహాన్తే యథాక్రమమ్ 'అస్థిభ్యో నమ' ఇత్యుక్త్వా సమభ్యర్చ్య చ మన్తవిత్	౯

1. విధినాసూత్రమార్గతః. గ. 2. తద్దండదక్షిణేపార్శ్వే ప్రాగస్తం దక్షవామగాన్.

‘యద్వైష్ణవం’ సముచ్చార్య శాయయిత్వా యథాక్రమమ్ హౌత్రం ప్రశంస్య సభ్యాగ్నౌ తన్మూర్త్యావాహనాదికమ్	౧౦
కృత్వా తు వైష్ణవం మన్త్రం విష్ణుసూక్తమతః పరమ్ నరసూక్తం చ హుత్వాన్తే శ్రీభూసూక్తమతః పరమ్	౧౧
¹ ‘అత్వాహో’ర్షాదికం హుత్వా సర్వదైవత్యమేవ చ స్వాహోన్తం చ త‘థాస్థీభ్యః’ శతమష్టోత్తరం యజేత్.	౧౨
సర్వవ్యాహృతికం హుత్వా వేదఘోషైర్నిశాం నయేత్ స్నాత్వా ప్రభాతే ధర్మాత్మా ² సుముహూర్తే శుభోదయే.	౧౩
శూలనాదాయ శిరసా గర్భగేహం ప్రవేశయేత్ రత్నోపరి కృతే పీఠే విష్ణుసూక్తం జపన్ గురుః.	౧౪
³ స్థాపయేద్బ్రహ్మదండం చ దేవ్యాదీన్ స్థాపయేత్క్రమాత్ వంశదండం కఠీ పార్శ్వే ఊరుదండం న్యసేత్క్రమాత్.	౧౫
కఠిదండాదధస్తాచ్చ భిత్త్యామాధారసంయుతమ్ సర్వం యుక్త్యైవ సంస్థాప్య స్థానకే శయనాసనే.	౧౬
సార్థం స్థపతినా విద్వానచలం స్థాపయేద్బుధః ⁴ పునస్సంధేర్బ్రహ్మధార్థాయ తామ్రపట్టేణ బన్ధయేత్.	౧౭
నిరుక్తోక్తాప్టబన్ధైశ్చ సార్థం రజ్జుభిరేవ చ ఆవేష్ట్య తామ్రపత్రేణ యుక్త్వా బుద్ధ్యా చ కారయేత్.	౧౮

1. అత్వాహోర్షసూక్తం చ.గ. 2. శాలాం తాం సంప్రవిశ్య చ 3. స్థాపయేద్దేవదేవ్యాదీన్ క్రమాత్సంస్థాపయేత్తథా. స్థాపయేద్విధినావిద్వాన్ దారుదండం న్యసేత్క్రమాత్. 4. పునః సన్ధా.

మృత్యుంస్కారః

మృత్యుంస్కారం ప్రవక్ష్యామి ధ్రువబేరార్థమేవ చ నాదేయం క్షేత్రజం హోదం తటాకాంబుజ? పుణ్యదమ్.	౧౯
పుణ్యక్షేత్రేషు చాన్యేషు చాహరేన్మతిమాన్మదమ్ ప్రశస్తే వా దినే ధీమానాలయాగ్రే సలక్షణమ్.	౨౦
వస్త్రే వాఽథ కటేవాఽథ ప్రక్షిప్యేవాఽథ శోష్య చ శోషయిత్వాఽథ మృద్భాండే గృహీత్వా సన్న్యసేచ్ఛుచౌ.	౨౧
దేశే సత్యకృషాయేణ సుగన్ధైర్వాలుకైస్సహ ఆలోఢ్య చైకమాసం చ తోయేన పరివాసయేత్.	౨౨
అశ్వద్ధోదుంబరప్లక్షస్యగ్రోధకమయాంబునా సేచయిత్వార్ధమాసంచ ¹ ఉషిత్వా త్రిఫలోదకే.	౨౩
ఆలోఢ్య తన్మత్తుర్యాంశం శిలాచూర్ణసమాయుతమ్ వాసయిత్వార్ధమాసం చ మాషచూర్ణసమాయుతమ్.	౨౪
శ్రీవేష్టకం గుగ్గులుంచ ² కుంకుమం సజ్జరం తథా షోడశాంశం చ సంయోజ్య మధునా దధిసర్పిషా.	౨౫
సారం బిల్వఫలస్యాపి సమ్మర్శ్యైవ జలేన చ వాసయిత్వార్ధమాసం చ హోటకైః రజతైస్తథా.	౨౬
కపిత్థనిర్యాసచూర్ణైశ్చ త్రిరాత్రం పరివాస్య చ ముహూర్తే శుభదే ధీమాన్ మన్త్రసంస్కారమారభేత్.	౨౭
అంకురానర్పయిత్వైవ తద్దినాత్పూర్వమేవ చ కృత్వా వై గార్హపత్యాగ్నావాఘారం విధినా చరేత్.	౨౮

1. శోషయిత్వా గ. 2. కుందురుం సజ్జరమ్?

¹ అగ్నేః పశ్చిమభాగే తు తండులోపరి తాం మృదమ్ సన్న్వయైవ సమభ్యర్చ్య 'మాంసేభ్యో నమ' ఇత్యపి	౨౯
సముజ్ఞాల్య పరిస్తీర్య పావకం ధ్యానతత్పరః శ్రీసూక్తం చ మహీసూక్తం విష్ణుసూక్తమతః పరమ్.	30
వైష్ణవం నరసూక్తం చ మున్యోర్మన్త్రసమన్వితమ్ 'మాంసేభ్య'శ్చైవ ఇత్యన్తం శతమష్టోత్తరం యజేత్.	3౧
'ఏకాక్షరాది'మన్త్రేణ ధ్యాత్వా దేవేశమవ్యయమ్ మేదిన్యాదీన్ సముచ్చార్య రజ్జుబన్ధోపరి క్రమాత్.	3౨
ఉత్తమాదిమహోంగేషు మృదం సంలేపయేత్క్రమాత్ గురుం సంపూజ్య శిల్పిం చ వైష్ణవాద్యాన్ యథాక్రమమ్.	33
సర్వాంగమపి సంశోష్య శనైరాలేపయేన్మృదమ్ రత్నాన్యుపరి సన్న్వస్య క్రమాన్మన్త్రేణ మన్త్రవిత్.	3౪
శర్కరాః కల్కసంయుక్తా మాసాతీతే చ లేపయేత్ ²	

శర్కరాగ్రహణమ్

పుణ్యక్షేత్రే శుచౌ దేశే సంగృహ్యైవ చ శర్కరామ్.	3౫
ప్రక్షాళ్య శుద్ధతోయేన చూర్ణీకృత్వా ^౨ తిసూక్ష్మకమ్ త్రిఫలోదేన సమ్మద్య ³ శోషయిత్వా శనైః శనైః.	3౬
కపిత్థనిర్యాసతోయైః సమాలోద్య పునః పునః కార్పాసతూలసంయుక్తం సుశ్లక్ష్ణం సుమనోహరమ్.	3౭

1. ఘరానాత్పశ్చిమే? భాగే స్థండిలోపరి. 2. 'శిలాస్థాపనవిధిర్నామ త్రయోదశో^౨ ధ్యాయః' ఇత్యధ్యాయసమాప్తిర్భుశ్యతే.గ. 3. శోషయిత్వా.గ.

సమాలోద్యాతిసూక్తం చ హేమపాత్రే సుసన్ధ్యసేత్
 అగ్నిం సంసాధ్య సభ్యాగ్నౌ వైష్ణవం మస్త్రమేవ చ 3౮
¹శ్రీభూసూక్తం చ హుత్వా²స్తే స్వాహోస్తం 'రుధిరాయ' చ
 సహస్రం జుహుయాన్మస్త్రీ స్థండిలోపరి విన్యసేత్. 3౯
 'రుధిరాయ' సమభ్యర్చ్య నమో²స్తేచాధివాస్య చ
 విష్ణుం శ్రియం చ పౌష్టిం చ ఖ్యాతీశం చ చిరాయుషమ్. ౪౦
 గరుడం శాస్తచక్రౌ చ సర్వభూతాని వైష్ణవమ్
 స్వాహోస్తం జుహుయాదగ్నిం విసృజ్యైవ పునర్గురుః. ౪౧
 శర్కరాం శిరసా² దాయ గర్భగేహం ప్రవిశ్య చ
 నరసూక్తం సముచ్ఛార్య గురురాలేపయేత్త్రమాత్ ౪౨
 తత్తన్మన్త్రేణ దేవ్యాదీంతమాలిప్య పునర్గురుః
 ఆహూయ స్థపతిం పూజ్య సాంగోపాంగం సలక్షణమ్. ౪౩
 నివేద్య కారయిత్వా తత్పటాచ్ఛాదనమారభేత్

పటాచ్ఛాదనమ్

సూక్ష్మకార్పాసవస్త్రం చ సమాహృత్య చ పూర్వవత్. ౪౪
 హోమం హుత్వా²థ సభ్యాగ్నౌ 'త్వచే స్వా'హేతి పూర్వవత్
 ధాన్యపీఠే చ సన్ధ్యస్య ²'తత్త్వచే' నమ ఇత్యపి. ౪౫
 సమభ్యర్చ్యాధివాస్యైవ విసృజ్యాగ్నిం చ దక్షిణామ్
 ఆదాయ వైష్ణవైర్మన్తై 'స్సోమస్యే'తి చ మస్త్రతః. ౪౬
 అంగే సంయోజ్య పశ్చాత్తచ్ఛిల్పినా సుదృఢం సమమ్
 అచ్ఛిద్రం చ సమాచ్ఛాద్య భూషణాని చ భూషయేత్. ౪౭

1. శ్రీసూక్తం చైవ. 2. 'తత్తగ్భోసమ' ఇత్యపి.గ.

శైలజే దారవేచేత్తు పటం నైవ చ ¹ మృత్తికామ్ మృదమాలిప్య తద్వర్ణాన్ లేపయేత్క్రమశస్సుధీః	౪౮
మౌక్తికాంతాం మృదం పశ్చాత్సమాదాయ తథైవ చ ఔపాసనాగ్నౌ పూర్వోక్తం హుత్వైవ స్థండిలోపరి	౪౯
హేమపాత్రే సమభ్యర్చ్య ² ‘త్వగ్వాదిభ్యో’ నమోఽస్తకమ్ సుముహూర్తే సమాదాయ విష్ణుసూక్తేన లేపయేత్.	౫౦
తత్తస్మన్ద్రేణ దేవ్యాదీంతమాలిప్య చ శిల్పినా తతశ్చాలిప్య సర్వత్ర దక్షిణాం సన్దదేద్గురోః (గురు)	౫౦

వర్ణసంస్కారః

వక్ష్యామి వర్ణసంస్కారం సుదినే చ శుభోదయే సర్వవర్ణాని సంగృహ్య హేమపాత్రే పృథక్ పృథక్	౫౧
నిర్యాసచూర్ణతోయేన పేషయిత్వా యథోచితమ్ సంసాధ్య పౌండరీకాగ్నిం కృత్వాఽఽఘారం చ పూర్వవత్ ౫౩	
అగ్నేః పశ్చిమతో భాగే కారయేత్ స్థండిలం సుధీః ఆస్తీర్య నవవస్త్రం చ తస్యోపరి సుసన్న్యసేత్.	౫౪
‘జీవాయ నమ’ ఇత్యుక్త్వా సమభ్యర్చ్యాధివాస్య చ పరిస్తీర్య వైష్ణవం మస్త్రం పారమాత్మికసంయుతమ్	౫౫
స్వాహాంతం చైవ ‘జీవాయ’ శతమష్టోత్తరం యజేత్ అభిమృశ్య చ తద్వర్ణం ‘హిరణ్యగర్భే’తి బ్రువన్	౫౬
తతశ్చాదాయ తద్వర్ణాన్ గర్భగేహం ప్రవిశ్య చ హేమతూలిం సమాదాయచోత్తరాభిముఖో గురుః	౫౭

1. మౌక్తికమ్. 2. త్వగాదిభ్యో నమోఽస్తకమ్.గ.

విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య శ్యామవర్ణం చ లేపయేత్ 'భూతో భూతే'తి మన్తేణ ముకుటాదౌ తు చావ్బురే	౫౮
'తేజో వత్సవ' ఇత్యుక్త్వా సమాలిప్య చ మన్త్రవిత్ తత్తన్మన్తేణ దేవ్యాదీన్ దర్శనీయం సలక్షణమ్.	౫౯
ఆలిప్య విధినా పశ్చాద్దైమం శ్యామంచ తస్య చ ఊర్ధ్వే తత్సన్నిధానార్థం సమాలిప్య సలక్షణమ్	౬౦
విస్ఫుజ్య శిల్పినం పశ్చాత్ స్థాపనారమ్భమాచరేత్. ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ¹ త్రయోదశోఽధ్యాయః	

14. అథ చతుర్దశోఽధ్యాయః

మూర్ధేష్ఠకావిధిః

అథాతస్సప్రవక్ష్యామి సామాప్తావిష్ఠకావిధిమ్ అవక్రం ఖాదిరం సారం గృహీత్వా దోషవర్జితమ్.	౧
శిల్పినా స్థూపిశూలంచ నిరుక్తోక్తం సలక్షణమ్ కృత్వైవ విధినా పశ్చాదిష్ఠకాం కారయేత్తతః.	౨
ప్రథమేష్ఠకాయాం యత్తోక్తం తేనైవ విధినాచరేత్ స్థూపిశూలే చ దేవేశమాధారే చ మహీమపి	3
పూజయేత్పురుషాదీంశ్చ న్యక్షాదీన్ పరితః క్రమాత్ తథాఽధివాస్య హోమాదీన్ కుర్యాదాద్యేష్ఠకోక్తవత్.	౪
ప్రభాతే స్థూపికిలం చ ఇష్ఠకాశ్చ సుమన్త్రవిత్ సమారోప్య విమానే తు ప్రాజ్యుఖో వాఽప్యదజ్యుఖః.	౫

1. అధ్యాయాంతో న దృశ్యతే. గ. 2. శిరసా కాలే ఇష్ఠకైః సహ.

శిలాదీన్ సంప్రగృహ్యైవ దేవేశం మనసా స్మరన్ చతుర్వేదమవ్రైస్తు దిక్షైన్దాదిషు సన్న్వసేత్.	౬
విష్ణుసూక్తం జపిత్యాతు స్థాపికిలం సుసన్న్వసేత్ పశ్చాచ్ఛిల్పినమాహూయ పూజయిత్వా మనఃప్రియమ్.	౭
సర్వలక్షణసంయుక్తం దృఢీకరణమాచరేత్ అత్రాప్యనుక్తం యత్సర్వం ఖిలోక్తవిధినా బుధః.	౮
సమాప్య శిఖరం పశ్చాత్సువర్ణేనానులేపయేత్	
ద్వారపాలప్రతిష్ఠావిధిః	
ద్వారపాలప్రతిష్ఠాం చ ప్రవక్ష్యామి తపోధనాః	౯
శిలాం సమ్యగ్ఘృహీత్యైవ కారయేద్విధిచోదితమ్ కుడ్యపాదోదయం ధీమానేకవీధిషు ధామసు.	౧౦
మండపాదిషుచాన్యేషు పాదమానేన కారయేత్ సప్తాష్టనవపఞ్చంశం కృత్యైకాంశం వ్యపోహ్య చ.	౧౧
ద్వారోదయం స్యాచ్ఛిష్టం తత్తుంగార్థం విపులం క్రమాత్ శిష్టైకాంశం ద్విధాకృత్య సమమేవ చ బుద్ధిమాన్.	౧౨
భువంగార్థం పతంగార్థమాహృత్యైవచ కారయేత్ కుడ్యపాదోదయం తత్తత్ షోడశాంశం విభజ్య చ	౧౩
త్రయోదశాంశం చారభ్య తుంగం స్యాత్తద్రువస్య చ సప్తాంశంవా తదష్టాంశం తదాస్యం తత్తదంశతః	౧౪
భువంగాద్యాశ్చ త్ర్యంశం తద్ద్విధాకృత్య తథాచరేత్ బహులం తత్తదంశస్సొత్తస్య తస్య చ తస్య చ	౧౫

పాదాధికం వాఽధ్యర్థం వా పాదోనం ద్విగుణం క్రమాత్
ద్విగుణం వా తదా ధీమాన్ భువంగవిపులం క్రమాత్ ౧౬

స్తంభయోర్హనవిస్తారం పుష్పవల్ల్యాది కారయేత్
వ్యాసం కుడ్యస్య పంచాంశం విభజ్యాప్యత్తమం విదుః ౧౭

త్రిపాదావస్థానసూత్రం యత్తద్ధృతే? ర్మధ్యం విదుః
భాన్వంశమథవా కృత్వా తత్పదం బాహ్యతః క్రమాత్. ౧౮

పంచాంశాంతరజం సూత్రం భువంగస్య చ మధ్యమమ్
ఏవం సలక్షణమ్ కృత్వా స్థానే సమ్యగ్విచక్షణః ౧౯

శుద్ధిం కృత్వాఽథ గవ్యాద్యైః స్థాపనం సమ్యగాచరేత్
పితృమాసౌ? వివర్ణైవ మాసేఽన్యస్మించ్చుభేదినే. ౨౦

తథాఽంకురార్పణం కృత్వా అధివాసం తథాచరేత్
¹కుంభం గవ్యాదిభిః పూర్య బృహచ్ఛేదభిషిచ్య చ ౨౧

కలశాభిషేచనం కృత్వా కౌతుకాబంధనం చరేత్
శయనాని తథాఽఽస్తీర్య శయనే శాయయేచ్చ తాన్. ౨౨

బృహచ్ఛేత్సాధ్య కుంభే తానావాహ్యైవాధివాసయేత్
ఔపాసనాగ్నిం సంసాధ్య వ్యాహృత్యన్తం చ వైష్ణవమ్. ౨౩

షడ్భిస్తద్వారదైవత్యం దశశో జుహుయాత్క్రమాత్
రాత్రిశేషం నయేత్పశ్చాద్వేదఘోషాదిభిః సహ ౨౪

ప్రభాతేఽగ్నిం విసృజ్యైవ సుముహూర్తే శుభోదయే
భువంగం చ సమాదాయ స్థాపయేత్పూర్వతస్సుధీః ౨౫

1. కుంభాన్ వారిభిరాపూర్య.గ.

తస్యోర్ధ్వే విధినా రత్నాన్ దక్షిణోత్తరయోరపి ¹ పదే చాగ్రే చ సన్న్వస్య తత్తన్మన్తమనుస్మరన్.	౨౬
పతిరం వరుణంచోర్ధ్వే స్థాపయేత్స్వస్వమన్తతః సుధయా౨౨ బధ్య సుదృఢం హోటకం చాగ్రయోర్వ్యసేత్.	౨౭
తయోరుపరి మన్తేణ పతంగం సన్న్వసేత్తతః అధోముఖం భువంగం చ పతంగం చోర్ధ్వవక్త్రకమ్	౨౮
అన్యోన్యాభిముఖౌ స్వం స్వం పతిరం వరుణం తథా తతః శిల్పిం విస్మజ్జైవ శుద్ధించాత్ర సుకారయేత్.	౨౯
తతః కుమ్భం సమాదాయ తథా౨౨ వాహ్య చ పూర్వవత్ సమభ్యర్చ్య విశేషేణ తతః కర్మ సమాచరేత్.	౩౦
దైవజ్ఞం శిల్పినం చైవ తథా౨౨ భ్యర్చ్య గురుం పునః కవాటం విధివత్ప్రత్యా సమాప్తే యోజయేత్క్రమాత్.	౩౧
కవాటయోశ్చ సంస్కారం కారయేదేవమేవ చ అన్యథాచేద్వినాశస్సోత్తస్మాదేవం సమాచరేత్.	౩౨

పాదబోధికాదిప్రతిష్ఠావిధిః

ప్రవక్ష్యామి విశేషేణ పాదబోధికయోరపి ఉత్తరస్య తులాయాశ్చ అన్యయోశ్చ విశేషతః.	౩౩
పుథక్ పుథక్ ప్రవక్ష్యామి పూర్వావేష్టా తు విశేషతః ఔపాసనాగ్నిం సంసాధ్య కలశైః స్నాపయేత్క్రమాత్.	౩౪
ఋగ్వేదమధిపం పాదే యజుర్వేదం తు బోధికే సామవేదం సమభ్యర్చ్య ఉత్తరాయాం యథాక్రమమ్	౩౫

1. పాదే చాగ్రే. గ.

¹ అచ్చాదీని నిధాయేత్తు తులాద్యామపి సర్వశః? అథర్వాణం సమభ్యర్చ్య పూర్వోక్తమధివాసయేత్.	3౬
పరిషిచ్య పావకం పశ్చాద్వేదానామాద్యమస్తతః వైష్ణవైర్మూర్తిమస్తైస్తైర్జుహుయాదగ్నిమనుస్మరన్	3౭
ముహూర్తే శుభదేఽథస్తాచ్చిలా ² మాధారకాం న్యసేత్ రత్నం సువర్ణం వా న్యన్య సుధయాలేపయేద్బుధః	3౮
‘అగ్నిమీశే’తిచోక్త్వా తు పాదం సంస్థాప్య మస్తతః సుధయాలేప్య తస్యోర్ధ్వే హేమ రత్నం సుసన్న్యసేత్.	౩౯
‘ఇషే త్వోర్ధ్వే’త్వాదిజపన్ బోధికాం తాముదఙ్ముఖమ్ ప్రాఙ్ముఖం వా సుసన్న్యస్య తస్మిన్నుపరి మస్తతః	౪౦
హేమ రత్నం సుసన్న్యస్య సామవేదమనుస్మరన్ ప్రాగస్తంవోత్తరాస్తం వా ఉత్తరాయాం చ సన్న్యసేత్	౪౧
రత్నం హేమ సుసన్న్యస్య తస్యోర్ధ్వే తు విశేతతః తులాం వా ^౩ ధ శిలాం వా ^౩ ధ ‘శన్నోదేవీ’రితి బ్రువన్	౪౨
ప్రాగస్తంవోత్తరాస్తం చ ఛాదయేత్కమశస్సుధీః సుధయాపూర్వ నిమేషు స్నేహశర్కరయా బుధః	౪౩
సుశ్లిష్టం సన్న్యసేత్పశ్చాద్గుడతోయేన లేపయేత్ తృణాచ్ఛన్నం యది భవేద్ద్యతేష్వన్యేషు సద్యసు	౪౪
అథర్వాణం సమభ్యర్చ్య పలాలైః ఛాదయేత్కమాత్ మృద్ధిర్వా ఇష్టకాభిర్వా కుడ్యం కృత్వా సలక్షణమ్	౪౫

1. అథర్వం చ తులాదీనాం రత్నానభ్యర్చయేద్బుధః ఆపాదనీయయోస్తేషు తులాద్యానపి సర్వశః గ. 2. ఆవేష్ట్య న్యసేత్.గ. 3. హస్తేష్వన్యేషు.గ.

తస్మిన్నధర్వమన్త్రేణ హస్తం సన్న్యస్య వాదకైః?	
ఉదగన్తం పట్టికైః శ్లిష్టం కీలేనైవాయసేన చ	౪౬
సంబధ్యోపరి లోష్ఠేన ఛాదయేత్కమశస్సుధీః	
¹ విమానాదిషు సర్వత్ర మండపాదిషు సర్వతః	౪౭
విధిః కర్తవ్యమేతేన మన్తైస్సర్వైర్యథాక్రమమ్	
విపరీతే వినాశః స్వాత్ స్థానం ² తచ్ఛిథిలం భవేత్.	౪౮
³ తత్స్థానే మన్త్రసంస్కారం కారయేద్రక్షణాయ వై	
అత్రాప్యనుక్తం యత్సర్వం ఖిలోక్తవిధినా బుధాః	౪౯
క్రియా అపిచ సర్వాస్తాః కారయేయుర్యథోచితమ్.	౫౦

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ⁴చతుర్దశో₂ ధ్యాయః

15. అథ పంచదశో₂ ధ్యాయః

స్థానకాదిభేదః

అథాతః స్థానకాదీనాం భేదం వక్ష్యే యథాక్రమమ్	
శ్యామలాంగం చతుర్బాహుం శంఖచక్రధరం ప్రభుమ్.	౧
అభయం దక్షిణం హస్తం వరదం స్వాగతం తు వా	
వామం చ సింహకర్ణం వా కట్యాలంబితమేవ వా	౨
ఏకజానుసమాసీనం దక్షిణే చ భృగుం తథా	
మార్కండేయం తథా వామే భూమిపుణ్యార్చితం తు వా.	౩

1. 'సుధయాపూర్య' ఇత్యాది 'లేపయే'దిత్యన్తం పూర్వోక్త పద్యమిహ పునః పరితో
దృశ్యతే.గ. 2. స్థాననాశో భవేద్యది. అ...ఖ 3. తస్మాత్తు మన్త్రసంస్కారం
కారయేత్తద్విచక్షణః 4. మన్త్రసంస్కారవిధిర్నామ త్రయోదశో₂ ధ్యాయః

సకళం చాభాసకం వాఽథ భూమిపుణ్యౌ చ పూజకౌ	
సకళం తత్రద్ధవ్యేణ వర్ణేనాన్యం సులేఖయేత్.	౪
దక్షిణే భిత్తిపార్శ్వే తు హేమాభం చోత్తరాముఖమ్	
బ్రహ్మాణం చ చతుర్బాహుమక్షమాలాం కమండలుమ్	౫
అభయం తు కరం పూర్వం వామం కట్యవలమ్బితమ్	
శ్వేతాభం శంకరం వామే చతుర్బాహుం జటాధరమ్	౬
మృగం చ పరశుంచాన్యమభయం కట్యవలమ్బితమ్	
దక్షిణాభిముఖం ప్రోక్తం కారయేదుత్తమం బుధః.	౭
మునిభ్యాం నైవ ¹ మధ్యంస్యాదధమే తు విశేషతః	
మునిభ్యాం శంఖచక్రాభ్యామాచరేన్నైవ సర్వదా.	౮
తథా ² హీనే ద్వితీయే చ బ్రహ్మేశౌ చ తదైవ చ	
స్వర్ణాభాం దక్షిణే లక్ష్మీం దక్షిణం చరణం స్థితమ్.	౯
వామం చ కుంచితం కించిత్కమలం ³ దక్షిణే కరే	
⁴ వామం ప్రసారితం హస్తం కించిద్దేవనిరీక్షణమ్.	౧౦
శ్యామాభాముత్తరే పౌష్టిముత్పలం దక్షిణే కరే	
ధృతిం ప్రాసారితం వామపాదం వై చోత్తరే స్థితమ్.	౧౧
అన్యం తత్కుంచితం కించిద్విస్మయోత్పుల్లలోచనామ్	
కారయేద్విపరీతం చ దక్షిణోత్తరయోరపి.	౧౨
కుడ్యకౌతుకయోర్మధ్యే దక్షిణే చ భృగుం తథా	
ఏకజాన్వా సమాసీనం వామముత్కుటికం తథా.	౧౩

1. హస్తాభ్యామ్.గ. 2. హరిమ్. 3. వామధారిణీమ్. 4. ప్రసారి దక్షిణం హస్తమ్

వామహస్తం సపద్యం చ ఊరున్యస్తం తథా ¹ న్యకమ్ ఉత్కుటికం దక్షిణం పాదం ¹ పురా వామే తథా ¹ న్యకే	౧౪
ఏవమేవాసయిత్వా తౌ పూజకౌ సాంజలీపుటౌ బ్రహ్మేశయోస్తథా ప్రాచ్యామాభాసం వా ² ధ కారయేత్.	౧౫
మాయాసంహ్లాదినీభ్యాం చోపరి భిత్పూర్వపార్శ్వయోః తుంబురుం నారదం చైవ కిన్నరం మిథునం తథా.	౧౬
యక్షవిద్యాధరం చైవ సనకం చ సనాతనమ్ ఆదిత్యం చైవ చంద్రం చ సార్ధం తచ్ఛోత్తమం విదుః	౧౭
తుంబురుం నారదం చైవ కిన్నరం మిథునం తథా ² హీనం తన్మధ్యమం ప్రోక్తం సనకాదీన్వినా ² ధమమ్	౧౮
తృతీయే వీరస్థానే తు సస్యాభం హరిమవ్యయమ్ బ్రహ్మేశాభ్యాం మునిభ్యాం చ కిష్కిన్దం సున్దరం తథా.	౧౯
³ సనకాభ్యాం చ సంయుక్తముత్తమం స్థానకే బుధాః కిష్కింధాదిచతుర్భిశ్చ హీనం తన్మధ్యమం విదుః	౨౦
చాన్ద్రార్కాభ్యాం మునిభ్యాం చ హీనే వీరే చ కన్యసమ్ విరహస్థానకం దేవం ద్విభుజం ధూమ్రమంబరమ్.	౨౧
శ్యామలం చైవ శుక్లాంగమూర్ధ్వుదృష్టిం తమోగుణమ్ విమలాక్షం చైవ బ్రహ్మాదిపదే పైశాచకే తథా.	౨౨
స్థానకం విరహం దేవ ⁴ మాన్ద్రాదౌ స్థాపయేన్నిశి యోగాసనే తు శ్వేతాంగం పీతవస్త్రం చతుర్భుజమ్.	౨౩

1. పురాణం వామకే తథా.గ. 2. విద్యాధరం చ సనకం సనాతనసనన్దనౌ, ఆదిత్యం
చైవ చంద్రం చ సార్ధచిత్రోత్తమం విదుః. 3. సనకం చైవ. 4. ఆద్యతౌ?

శ్వేతపద్మాసనాసీనం బ్రహ్మాసనసమన్వితమ్ జటామౌలికరౌ పశ్చాత్పల్లవ (౦) న్యస్తమన్యయోః	౨౪
శంఖచక్రౌ వినా శ్వేత? సోత్తరీయోపవీతకమ్ కుండలాంగద హారాభ్యామున్మీలోన్మీలలోచనా? (నమ్.)	౨౫
ఏవం యోగాసనే దేవం ధాత్రాద్వైరష్టదైవతైః సార్థం యోగే తు తచ్చైష్టం మధ్యమం పూజకౌ వినా.	౨౬
చన్ద్రాదిభిశ్చతుర్భిస్తు వినా యోగాసనే_ధమమ్ సింహాసనే సమాసీనం శ్యామలాంగం చతుర్భుజమ్.	౨౭
శంఖచక్రధరం పూర్వమభయం వరదస్తు వా వామం తత్సింహకర్ణం వా కృత్వా దేవస్య పార్శ్వయోః	౨౮
శ్రీదేవీం దక్షిణే పార్శ్వే కారయేచ్ఛోత్తరే మహీమ్ ప్రసార్య దక్షిణం పాదం వామపాదం చ కుంచితమ్.	౨౯
పద్మం తద్దక్షిణే హస్తే ఊరున్యస్తం తు వామతః దక్షిణం పాదమాకుంచ్య వామపాదం ప్రసార్య చ	౩౦
ఉత్పలం దక్షిణే హస్తే తథా వామే మహీమపి తథైవ భిత్తిపార్శ్వే తు బ్రహ్మాణం శంకరం తథా.	౩౧
ఆసీనౌ కారయేద్విద్వాన్ పూర్వవత్పూజకా వృషీ మాయాసంహోదినీభ్యాం చ వ్యాజనీభ్యాం తథైవ చ	౩౨
తథా చ చన్ద్రసూర్యాభ్యాం గన్ధర్వాభ్యాం విశేషతః తుంబురుం నారదం చైవ కల్పకద్రుమసంయుతమ్.	౩౩
భోగాసనే విశేషేణ ఉత్తమం తదుదాహృతమ్ తథైవ దేవదేవేశం స్థానే వై పూజకావృషీ,	౩౪

తథాసీనౌ ధృతిం పౌష్టిం పూజనార్థం సుకల్పయేత్ బ్రహ్మీణం శంకరాదీంశ్చ మన్వంతం? పూజకావృషీ.	3౫
సనకాద్యష్టభిర్దేవైస్సార్థం వీరాసనే గురుః బ్రహ్మీదిసనకాన్తాష్టడన్తరం చైవ కన్యసమ్	3౬
దేవ్యోస్తత్తద్విశేషేణ వీరాసనవిధిక్రమమ్ తథా పైశాచమధ్యే తు బేరం తద్వీరమాసనమ్	3౭
కల్పయిత్యైవ తం దేవం స్థాపయేద్రిపురూర్హ్యదృక్. బ్రహ్మీదిపార్షదాన్తస్సర్వాన్ గర్భగేహనివాసినః	3౮
ఆభాసం కారయేత్కుడ్యే చిత్రార్థం వేతి కేచన యద్ద్రవ్యేణ కృతం మూలం తద్ద్రవ్యైర్గర్భవాసినః	3౯
శక్తశ్చేత్కారయేత్తేన నాచరేదితరేణ చ స్థానసంకటనాశార్థం బలార్థం వా విశేషతః	౪౦
విధ్యుక్తం తదశక్యత్వాదాభాసం చైవ కారయేత్ సింహాసనలక్షణమ్	
సింహాసనస్య చోత్సేధం ప్రవక్ష్యామి పృథక్ శృణు	౪౧
గర్భద్వారసమోత్సేధం ¹ భానుభాగం విభజ్య చ రసాంశముత్తమం ప్రోక్తం భూతాంశం మధ్యమం విదుః	౪౨
కనిష్ఠమాశ్రమాంశం స్యాత్కారయేత్తద్వ్యథోచితమ్ గర్భే తదాయతం సర్వం లక్షణం? విస్తృతం మయా	౪౩
మానాఽధికారే యత్ప్రోక్తం తథా సింహాసనం చరేత్ ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ² పంచదశోఽధ్యాయః	

1. నవ,గ.

2. స్థానకాదియోగభేదవిధిర్నామ

16. అథ షోడశోఽ ధ్యాయః

శయనభేదకథనమ్

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి యోగాదిశయనక్రమమ్ దేవేశం ¹ ద్విగుణం ప్రోక్తమర్ధార్థశయనం తథా	౧
శ్యామాభం దక్షిణం హస్తం మౌళ్యగ్రం? తత్సముద్భుతమ్ సమ్యక్ప్రసారితం వామం సర్వాభరణభూషితమ్	౨
ప్రసారితం దక్షిణం వాన్యత్కటకాంగులిసంయుతమ్ తదూరౌ ప్రసారితం వా కించిదున్మీల్యలోచనమ్	౩
ప్రసారితం దక్షపాదం వామం కించిత్సుకుంచితమ్ భూమిపుణ్యార్చితం వా ^౨ ధ భృగుపుణ్యార్చితం తు వా	౪
సకలం కారయేద్విద్వాన్ మధుకైటభయోస్తథా పాదపార్శ్వే విశేషేణ దంష్ట్రితౌ భీమవిగ్రహౌ.	౫
నాభ్యంబుజసమాసీనం ధాతారం పంచ చాయుధాన్ సార్ధం వై సకలం కుర్యాదర్ధచిత్రమథాపి వా.	౬
వీశామితౌ చ ² పరిషత్పరిభిత్పూర్వభాగతః ప్రాంజలిం సుస్థితం కుర్యాద్ద్రుహ్మాశౌ చ తద్దైవ చ.	౭
ఏవం తదుత్తమం యోగమృషిభ్యామమితేన చ మధ్యమం తు వినా హీనం మధుకైటభవర్జితమ్.	౮

1. ద్విగుణమ్.గ.

2. ఋషయః.గ.

భోగే తు శయనే దేవం శ్యామలాంగం చతుర్భుజమ్ అర్ధార్ధశయనం గాత్రం? సర్వాభరణభూషితమ్	౯
ఉపధాననిహితం హస్తం దక్షిణం సంప్రసార్య చ ముకుటాగ్రధరంచాన్యం వామమూరౌ ప్రసారితమ్	౧౦
కటకంచాన్యహస్తంస్యాద్వామపాదం ప్రసారితమ్ కించిత్కుంచితమన్యం చ పాదయోరస్తరే బుధః	౧౧
వింశత్యంగులపార్శ్వస్తం భాగం చైవ తథైవ చ చతుర్దశాంగులం తస్మాద్భ్రహ్మసూత్రస్య దక్షిణే	౧౨
ముఖం త్రియంగులం పశ్చాత్తిర్యగస్తం మనోహరమ్ శ్రీదేవీం చ శిరఃపార్శ్వే పాదపార్శ్వే మహీం తథా	౧౩
సంస్పృశ్య వామహస్తాభ్యాం తథైవాసనమాచరేత్ బ్రహ్మేశౌ పూజకౌ తద్వద్దక్షిణోత్తరయోరపి.	౧౪
వికటం కాత్యాయనీం చైవ పాదపార్శ్వే తథైవ చ మధుకైటభౌ విషజ్వాలౌ దహ్యమానౌ చ కారయేత్.	౧౫
నాభిపద్మాసనాసీనం బ్రహ్మాణం భిత్తిపార్శ్వతః తథా పంచాయుధాంశ్చైవ వీశం చైవామితం తథా	౧౬
ఆదిత్యం భాస్కరం చైవ తుంబురుం నారదం తథా అశ్వినౌచాప్లదిక్పాలాంస్తథైవాప్సరసాం గణాన్.	౧౭
శ్రేష్ఠం భోగే తు తైస్సార్థం తుంబురుం నారదాశ్వినౌ దిక్పాలాన్చైవ మధ్యంస్యాత్కన్యం? నైవాపరాన్మునీన్	౧౮
వక్ష్యామి శయనే వీరం శ్యామలాంగం చతుర్భుజమ్ శంఖచక్రధరం న్యస్తముపధానే విశేషతః.	౧౯

హస్తం ప్రసారితం వామం దేవ్యో తత్పాదపార్శ్వతః
¹కరాభ్యాం మర్ద్ధమానే చ మధుకైటభసంయుతమ్ ౨౦

మార్కండేయం భృగుం తద్వద్భృహ్మీణం శంకరం తథా
 ద్వాదశార్కాన్యషీన్ రుద్రానప్సరోభిశ్చ నారదమ్. ౨౧

కిన్నరైశ్చ సహైవార్ధముత్తమం శయనం తథా
 రుద్రాదిత్యాప్సరోభిశ్చ వినా మధ్యం తతో² ధమమ్. ౨౨

కిన్నరైస్సనకాద్యైశ్చ పూజకాభ్యాం వినా తథా
 విరహే ఫణమేకంస్యా³త్సర్వదేహం వినా స్థలే. ౨౩

కారయేదభిచారం తచ్ఛేషం విధివదాచరేత్

అనస్తశయనవిధిః

అనస్తశయనోత్సేధమాయామం విపులం తథా. ౨౪

నతం ఫణవిభాగం చ పంచాయుధవరాన్ క్రమాత్
 నాభిపద్మం తథా నాశం బ్రహ్మీణం⁴చాన్యదేవతాః ౨౫

⁴వర్ణాంతం లక్షణం విప్రా ముకులాస్తం విరాజితే?
 తథైవ కారయేద్విద్వాన్ యథా కర్తుర్మనోరమమ్. ౨౬

విమానేషు ఖిలోక్తేషు కారయేత్ స్థాపనాదికమ్

ద్రువార్చాయాం శయననిషేధః

ద్రువార్చాయాం విశేషేణ శయనేన వినా చరేత్. ౨౭

స్థానకే చతురస్తుల్యాః⁵ శయనే చతురస్తథా
 శిలయైవ విశేషేణ తామ్రజం వేతి కేచన ౨౮

1. కరాస్యాం చ? మునిభ్యాం చ.గ. 2. సర్వదేహం వినా తలే. 3. చోభయోరపి.
 4. వర్ణం తు లక్షణం. చా²పి మయా ప్రోక్తం పురా ఖిలే. 5. ఆసనే.

సర్వత్ర పరివార ద్రవ్యవ్యవస్థా

పరివారాణి సర్వాణి తుల్యం పూర్వోక్తవత్సుధీః	
శక్తశ్చేచ్ఛిలయా సర్వాః ప్రతిమాః కారయేత్సదా	౨౯
ఆభాసం? పరివారాణామర్చనం ¹ నాచరేద్బుధః	
సార్థం పారిషదైః శ్రేష్ఠం హీనం నైవాచరేత్స్వచిత్	30
పరివారవియోగే తు దోషో నాస్తి ద్రువార్చనే	30౪
ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ²షోడశో_౨ ధ్యాయః	

17. అథ సప్తదశో_౨ ధ్యాయః

కౌతుకాదీనాం లక్షణమ్

అధాతః కౌతుకాదీనాం లక్షణం వక్ష్యతే _౨ ధునా	
దారుః శిలా చ తామ్రం చ రజతం స్వర్ణమేవ చ	౧
రత్నానిచార్చాద్రవ్యాణి ఫలేష్వేకైకముత్తమమ్	
శిలయా దారుణా రత్నైరౌత్సవార్చాం నకారయేత్.	౨
ద్రువే స్థితే స్థితం ప్రోక్తమాసీనేత్వాసనం బుధాః	
శయనే స్థానకం వా _౨ ధ ఆసీనం వా _౨ ధ కౌతుకమ్.	3
ఉత్సవం స్నాపనం పశ్చాద్భులిబేరం విశేషతః	
సర్వత్ర స్థానకం కుర్యాద్దేవీభ్యాం చ యథా తథా	౪
ఔత్సవే స్థానకే దేవే దేవ్యావాసీన ఏవ వా	
ఔత్సవే చ విశేషేణ ³ కౌతుకే దేవవచ్చరేత్	౫

1. నైవ చేత్. 2. యోగాదిశయనవిధిర్నామ పంచదశో_౨ ధ్యాయః. 3. కౌతుకం దేవమర్చయేత్. గ.

అవతారేషు సర్వేషు తత్తద్రూపం చ కౌతుకమ్ మత్స్యకూర్మౌ వినాఽన్యత్ర కారయేద్విధినా బుధః	౬
ఔత్సవంత్యవతారేషు స్థితం కుర్యాచ్చతుర్భుజమ్ కారయేద్రామకృష్ణౌ వా తత్తద్రూపం ధ్రువస్య యత్ (సమయది) ౭	౭
విష్ణుం వాఽప్యవతారేషు కారయేదౌత్సవం బుధః ఆవాహనేషు పూజాయాం ధ్రువనామ్నా సమర్చయేత్	౮
అన్యథా నార్చయేద్విద్వాన్ స్నాపనోత్సవకౌతుకాన్ త్రేతాగ్నిరివ కర్తుస్తదేకైకం తత్సమం విదుః	౯
తస్మాత్తద్రువేణైవ ధ్యాత్వా సమ్యక్సమర్చయేత్ శరీరే ప్రాణ ఏకత్వాత్ తథాన్యాన్యం సమాచరేత్?	౧౦
శృంగారార్థం ¹ తయోస్తత్ర రూపమాత్రమపీష్యతే తస్మాత్తదవతారేషు చార్చయేదన్యయోరపి	౧౧
యద్రవ్యేణ చ దేవేశం తద్రవ్యేణ చ శాస్త్రవిత్ దేవ్యాదీన్ కారయేత్పీఠం ప్రభామన్యం చ తేన వై	౧౨
తద్రూపం వర్ణభాగం చ కృత్వైకాంశం తదుత్తమమ్ ఆద్య? భాగం త్రిధాకృత్య ఏకాంశం మధ్యమం తథా	౧౩
తద్ద్విభాగం త్రిధాకృత్య ఏకాంశం కన్యసం బుధాః తత్పఞ్చంశం ధ్రువం కుర్యాత్తాలం స్యాదమ్బరాంశకమ్.	౧౪
తాలం తద్భానుభాగం చ కృత్వైకాంశం తదంగులమ్ ² తదంగులేన రుద్రాది ద్విద్వ్యంగులవివర్ధనాత్	౧౫

1. చ తద్విష్ణోః రూపమత్రాపి చేష్టతే.

2. దశాంగులేన.

సప్తవింశతితుంగాని కౌతుకాదౌ విశేషతః
అన్యమానేన వా కుర్యాదంగులిచ్ఛేదనం వినా ౧౬

అన్యయోర్యోగ్యమానైశ్చ స్నాపనోత్పవయోరపి
శుభాశుభం తదాయాద్వైర్మతిమాన్ సంపరీక్షయేత్ ౧౭

ఆయాదిలక్షణమ్

అగ్నినా వర్షయేత్తుంగమాయంస్యాద్వసుభిర్ఘ్రతమ్
ఆశ్రమేణ? గుణీకృత్య వ్యయం నాగైర్ఘ్రతం పునః ౧౮

చతుర్భిర్గుణితం సూత్రైర్వ్రాసం? తచ్ఛేషమంశకమ్
త్రిగుణీకృత్య తన్నాగైర్ఘ్రతం తద్యోనిరుచ్యతే. ౧౯

వసుభిర్గుణితం కృత్వా క్షయేత్తద్వసుభిర్దినమ్
తన్నందైర్గుణితం వారైర్ఘ్రతం వారం తథా తిథిః ౨౦

ఆయాధిక్యం వ్యయం క్షీణం సర్వసంపచ్చుభావహమ్
వ్యయాధిక్యేఽప్యనర్థః స్యాత్పమం స్యాదితి కేచన ౨౧

తస్మరో భుక్తిశక్తీ చ విత్తంచావనిపాలకమ్
క్షీణం భీతిర్దరిద్రం చ ప్రేష్యం నందాంశంకం విదుః ౨౨

దరిద్రం తస్మరం షండం ప్రేష్యం త్యక్త్వా శుభావహమ్
ధ్వజో ధూమశ్చ సింహశ్చశ్వా వృషో గర్దభస్తథా ౨౩

గజశ్చ వాయసశ్చేతి అష్టథా యోనయః క్రమాత్
పూర్వం పూర్వం శుభం ప్రోక్తమశుభం త్వపరం తథా. ౨౪

ధ్వజే చ వృషభే సింహే మహాసిద్ధికరో భవేత్
కర్తుర్దినం సమారభ్య ప్రతిమాయా దినాస్తకమ్. ౨౫

గణయేద్విపరీతం వా ¹విపత్రుత్యక్నైధనాః
²నార్య్రాంగారవారాశ్చ శుభయోగం హరేద్యది? ౨౬
 అన్యథా నాచరేత్సర్వం శుభార్థం శుభమాచరేత్
కౌతుకాదీనాం పీఠమ్
 పీఠం తత్యౌతుకాదీనాం వక్ష్యామి చ యథాబలమ్. ౨౭
 అగ్నివేదప్రతిష్ఠాశ్చ రసధాత్వప్టనస్థభిః
 (తత్) ఏకాంశమూర్ధ్వపట్టంస్యాద్భిన్నం వా భిన్నమేవ వా. ౨౮
 తస్య చార్ధాష్టహీనం స్యాద్దలమూర్ధ్వోదయం బుధాః
 అధః పద్మస్య విస్తారాత్ పీఠం పంచాంశహీనకమ్ ౨౯
³ఉదయం తస్య విస్తారముదయాద్విగుణం తు వా
 అధ్యర్థం ⁴పాదహీనం వా శేషం యుక్త్యైవ కారయేత్. ౩౦
 ఉపపీఠం యదిస్యాచ్ఛేద్వాదశాంశం విభజ్య చ
 ఏకాంశం పాదుకం తస్య ద్వ్యంశం పద్మకమేవ హి. ౩౧
⁵కంపమేకాంశకం పశ్చాత్త్యంశకం కంఠమేవ చ
 కంపమేకాంశకం పద్మం ద్వ్యంశం చోపరిపట్టికా. ౩౨
 ఆసనస్య తు పీఠం తద్భేరస్యాగ్వ్యంశకాంశకమ్
⁶వస్వంశమధికం వా ౨ ధ హీనం వా ఉదయం బుధాః ౩౩
 ఉదయాద్విగుణం దీర్ఘం త్రిగుణం వేతి కేచన
 పార్శ్వయోశ్చ ప్రభాధారం యుక్త్యా సుదృఢమాచరేత్. ౩౪
 ప్రభాం మానాధికారోక్తం కారయేత్ప్రతిమూర్ధ్వకమ్ ౩౪
**ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ⁷సప్తదశోఽధ్యాయః**

1. భూతాగ్నింతాస్తు భం వినా?గ. 2. శనిశ్చాంగారమాదిత్య శుభయోగాయదీభవేత్.
 3. మూలం స్యాత్ 4. చైక. 5. పద్మమేకాంశమేకాంశం పంచాంశం క్రియమేవచ?
 6. యథోక్తమ్. 7. కౌతుకాదిలక్షణవిధిర్నామ షోడశోఽధ్యాయః.గ.

18. అథాష్టాదశోఽ ధ్యాయః

మధూచ్ఛిష్టక్రియా

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి మధూచ్ఛిష్టక్రియావిధిమ్ అయనే చోత్తరే శ్రేష్ఠమథవా దక్షిణే చరేత్	౧
కుంభకన్యాకులీరేఽర్కే ధనుఃకర్కరవిం? వినా మాసానన్యాంత్యమాహృత్య శుభమ్మక్షం తథాహరేత్	౨

మధూచ్ఛిష్టక్రియాప్రకారః

యజమానగృహే వాఽథ ఆలయే వా మనోరమే అలంకృత్య వితానాద్యైః కుండమౌపాసనం తథా.	౩
కృత్వా చాఽగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య వైష్ణవం చ సుహూయతామ్ విష్ణుసూక్తం చ హుత్వా తు బ్రాహ్మం రౌద్రం తథైవ చ	౪
వీశశైషికచక్రాణాం విఘ్నేశస్య సుహూయతామ్ తస్యాగ్నేర్దక్షిణే కుర్యాద్వీహిభిః స్థండిలం తథా.	౫
చతురశ్రోపరి వస్త్రం చ సమాస్తీర్య యథాశుభమ్ పశ్చిమే చక్రముద్దిశ్యచోత్తరే శైషికస్య చ	౬
ప్రాచ్యాం ¹ విశేషికార్థం చ? విశ్వేశార్థం చ దక్షిణే చక్రస్య వ్రీహిభిశ్చాధః స్థండిలాన్ కారయేద్భుధః	౭
తయోరుపరి ప్రాగగ్రం కూర్చాంత్యన్వృస్య మంత్రవిత్ తథా జయాదీనిన్ద్రాదీన్ పరితః సమ్యగర్చయేత్	౮

1. విశ్వేశికార్థం చ విఘ్నేశార్థమ్.గ.

విఘ్నేశం సంప్రపూజ్యైవ హవిర్భిస్సన్నివేదయేత్ శోధితం తస్మద్ధూచ్ఛిష్టమాదాయ ప్రణవేన చ	౯
లోహపాత్రే సుసన్వ్యస్య మండలోపరి విన్యసేత్ 'ఇషేత్వోర్వే'త్వేతి మన్వేణ ప్రధానాంగం ప్రకల్పయేత్.	౧౦
అక్షరాణి చ విన్యస్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్ వైష్ణవం మంత్రముచ్ఛార్య సమభ్యర్చ్యాభిమృశ్య చ	౧౧
వైష్ణవం చ తతో హుత్వా దేవానన్యాన్ విసృజ్య చ అగ్నిం విసృజ్య పశ్చాత్తద్యజమానస్య మూర్ధని	౧౨
ఆదాయ ¹ శాఖాఘోషైశ్చ సార్ధం తత్కర్మ మండపే సన్వ్యస్య శిల్పినం సమ్యగభిపూజ్య మనఃప్రియమ్.	౧౩
అభ్యర్చ్య స్థపతిన్నత్ర తస్మిన్నుపరి శాస్త్రవిత్ స్థపతిర్గురుణా సార్ధం ² కృత్వా తత్రప్రతిమాం శుభమ్.	౧౪
శనైరాలిప్య ³ మృదునా సంశోష్య బహిరాతపే ⁴ పటైరాబద్ధ్య విధినా పునరాలిప్య శోష్య చ	౧౫
యజమానానుకూలరే (న) పూర్వవద్ధోమమాచరేత్ తథా లోహం సమభ్యర్చ్య లోహపాత్రేషు సన్వ్యసేత్	౧౬
జలతుల్య (ప్య) క్రమాద్రాత్రావగ్నినా పాచ (తాప) యేద్యథా ⁵ యుక్త్యా సిద్ధం చ సంస్రావ్య తస్మిన్ గర్భం ప్రతాపయేత్	౧౭
పునస్సంతప్తలోహేన అత్వరస్త్వభిపూరయేత్ తతః ప్రభాతే కర్తా చ శిల్పీ తద్గురుణా సహ	౧౮

1. శంఖ. 2. తతఃకృత్వా తు మంగలమ్. 3. మృదా చైవ. 4. పటైరాచ్ఛాద్య. 5. యుక్త్యాసిక్తం చ సంస్రావ్య తస్మిన్ గర్భం ప్రదాపయేత్.గ.

శనైర్బ్రుద్భేదనం కృత్వా దోషాన్ సమ్యక్పరీక్షయేత్
ఖండాదిస్ఫుటితైర్దోషైర్బ్రుష్టే సతి పునర్గురుః ౧౯

ఆలోచ్య దోషమల్పం చ దూషితే యది వా చరేత్
పూర్వవద్భేరమాహృత్య యథాపూర్వం తథాచరేత్ ౨౦

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ¹అష్టాదశో_౨ ధ్యాయః

1౨. అధైకోసవింశో_౨ ధ్యాయః

అంగుల్యాదిసంజ్ఞాః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి అంగులేర్మానలక్షణమ్
మానాంగులం తథా మాత్రం దేహలబ్ధాంగులం త్రిధా. ౧

పరమాణుభిరష్టాభి రథరేణుస్తథైవ చ
రథరేణ్యష్టగుణితం రోమాగ్రం చ తథైవ చ ౨

రోమాష్టగుణితం లిఖ్యం యూకం లిఖ్యాష్టకం తథా
యవం యూకాష్టగుణితమంగులంస్యాద్యవాష్టకమ్ ౩

మానాంగులంస్యాత్తత్పశ్చాత్పురుషస్య చ సమస్య చ
మధ్యమాంగులిమధ్యస్య విపులం దీర్ఘమేవ వా. ౪

మాత్రాంగులం తద్భేరస్య భాగైర్జాతం తు తత్తు వా
త్రయాణామంగులనాం చ భూతసంజ్ఞా ప్రవక్ష్యతే ౫

మాత్రా మోక్షో_౨ంబరో విష్ణురేకసంఖ్యేతి కీర్త్యతే
పక్షాక్షిగోలకాశ్విన్యా విభాగశ్చ కలా ద్విజాః ౬

1. సప్తదశో_౨ ధ్యాయః

¹ యూకం తు యుగలం పాదం ద్వ్యంగులస్యాభిధానకమ్ అగ్నిరుద్రాక్షవర్గాశ్చ గుణబంధం? త్రియంగులమ్	౭
జాతివర్ణాశ్రమా వేదయుగతుర్యాబ్జజాననాః భాగప్రతిష్ఠాకరణాశ్చతురంగులిసంజ్ఞితాః	౮
విషయేన్ద్రియభూతాశ్చ పృథ్వీ బాణశ్చ పంచమమ్ సమయాంగకర్మ కర్తుశ్చ కుమారాననషడంగులాః?	౯
ధాతుపాతాలద్వీపాశ్చ మునిః సప్తాంగులస్య చ వస్వప్తగుణనాగాశ్చ దిక్పాలాశ్చాప్తసంఖ్యయా	౧౦
నవనన్దగ్రహోరన్ద్రసూత్రాణి నవమాంగులాః ధర్మనాడీదిశః పంక్తిరవతారో దశాంగులమ్	౧౧
త్రిష్టప్ కుంతలరుద్రాశ్చ ఏకాదశసమాఖ్యయా యమం రాశిర్ముఖం తాలం ద్వాదశాంగులసంజ్ఞయా	౧౨
మానం ప్రమాణమున్మానం పరమాణోపమానకమ్ లంబమానం తథా మానాన్ లక్షయేత్సంజ్ఞయా తయా.	౧౩
మానం తత్రప్రతిమాయామం ప్రమాణం తత్తిర్యగ్గతమ్. ఘనం బహులనీవ్రంస్యాదున్మానేన చ దృశ్యతే.	౧౪
ఉన్మానం తత్రదేశోచ్చమిష్టమున్నతవేశనమ్ పరిమాణమితి ప్రోక్తం పరిమాణం చ నాహకమ్.	౧౫
² ద్వ్యస్తరం హ్యుపమానం హి నీతే హ్యుపరమం? తలమ్ లంబమానం చ సూత్రం చ ప్రతిమామేవ కథ్యతే.	౧౬

1. యుగ్మమ్. గ. 2. నీవ్రవీవర్ణమానకమ్. గ.

తాలమానమ్

తాలసంఖ్యాక్రమం వక్ష్యే ధర్మాద్యంచాంబరాంతకమ్ ఉత్తమం దశతాలేన విష్ణుబ్రహ్మమహేశ్వరాన్.	౧౭
శ్రియం భూమిముమాం వాణీం దశతాలేన మధ్యమమ్ ఇంద్రార్కచంద్రుద్రాదీన్ మునయో వసవోఽశ్వినౌ.	౧౮
వీశశైషికదుర్గాశ్చ ఋషయోఽపి గుహస్తథా హీనేన దశతాలేన కారయేదన్యపర్షదః.	౧౯
నవార్ధ తాలమానేన యక్షేశం చ గ్రహోదయః ఉత్తమం నవతాలేన సిద్ధవిద్యాధరాదయః	౨౦
మనుష్యాశ్చాష్టతాలేన ప్రేతాద్యా రససంఖ్యయా సప్తతాలేన వేతాలాన్ పంచతాలేన కుబ్జకాన్	౨౧
వామనం తచ్చతుస్తాలైః త్రితాలేనైవ కిన్నరాన్ కూక్మాండాంస్తు ద్వితాలేన కబంధాంశ్చైకేన కారయేత్.	౨౨
ప్రత్యేకమేవమేతేషాం త్రిధాస్యాదుత్తమం క్రమాత్ చతుర్వింశచ్ఛతాంగుల్యముత్తమం దశతాలకమ్	౨౩
సవింశతి శతాంగుల్యం మధ్యమం చేతి కీర్త్యతే కలాధికశతాంగుల్యమధమం పరిపర్యతే	౨౪
అంగుష్ఠప్రదేశినీభ్యాం ప్రాదేశం హి మితం తు తత్ మధ్యమేన మితం తాలం వితస్తిఃస్యాదనామికా	౨౫
¹ కనిష్ఠాంగులేన గోకర్ణం దక్షిణేన కరేణ చ చతుర్వింశత్యంగులం కిష్కుః పంచవింశత్ప్రజాపతిః	౨౬

1. అంగులేఽనామికార్ణమ్?గ.

¹ధనుర్గ్రాహశ్చ షడ్వింశః ధనుర్ముష్టిః సప్తవింశతిః
ఏతైశ్చతుర్గుణం దండం తద్దండేన గృహాదినామ్ (కాన్) ౨౭
విన్యాసం కారయేద్వా²థ దండచ్ఛేదం వినా సదా

తాలభేదస్య వినియోగః

హస్తేన దేవతావాసం మనుష్యసదనాదికమ్ ౨౮
శయనాది వితస్యా చ అంగుల్యా త్రిదశాదికాన్?
యవేన చ తిలేనైవ మితమేతద్గుహార్చనే ౨౯
ప్రాజాపత్యేన హస్తేన దేవతామన్దిరం స్మృతమ్
ధనుర్గ్రహేణ దేవానాం ధనుర్ముష్ట్యా³థ వా పునః ౩౦
కిష్కణా తస్మనుష్యస్య విశ్వేషాం వా⁴థ కిష్కణా

ఉపమానకథనమ్

ఉపమానం ప్రవక్ష్యామి స్థానకాదౌ హరేస్తథా ౩౧
భుజాంతం మణిబన్ధాంతం వస్వంగులమథాపి వా
²శ్రోత్రేణ శంఖచక్రాంతం ముఖమానం ప్రవక్ష్యతే ౩౨
మధ్యోదరాత్కూర్పరాంతం ³తద్రసాంగులమిష్యతే
అభయస్య వాన్తరాంగుల్యా చూచుకాన్తరమేవ చ ౩౩
త్రయోదశాంగులం ప్రోక్తం స్వాగతస్య విశేషతః
మధ్యమాంగులినాభ్యంతం ⁴దశాంగుల్యుదరం తథా ౩౪
వదనస్య నవాంగుల్యం శ్రోణ్యంతం మధ్యమాత్సుధీః
వామం తద్యోనిమూలాంతం నాభి ⁵సూత్రం తథైవ చ. ౩౫

1. షడ్వింశతిర్ధనుర్ముష్టిః సప్తవింశద్ధనుర్గ్రహః. 2. ఉష్ణీషాత్. 3. తద్దశాబ్జులమ్.గ.
4. దశాబ్జులవివర్ధనమ్.గ. 5. సూత్రాన్తమేవ చ.గ.

పార్వాన్తం మణిబంధాన్తం ¹ నవపంక్తిగుణైః క్రమాత్ యథాశోభం తథా నిమ్నమూరుమూలాన్తరం తథా.	3౬
అంబరం చోరుమధ్యాన్తం మధ్యం ద్వ్యర్థాంగులం తథా భాగం జాన్వన్తరం ప్రోక్తం భూతం స్యాజ్జఘనాన్తరమ్.	3౭
నలాన్తరం రసాంగుల్యం భూతం స్యాదక్షయోన్తరమ్ పాణ్యన్తమాశ్రమం ప్రోక్తం ² నరమధ్యాన్తరం రసమ్.	3౮
వసవోఽంగుష్ఠయోర్మధ్యమత్రాసుక్తం ఖిలోక్తవత్ ప్రలంబఫలకాం పశ్చాదుక్తవృక్షేణ కారయేత్.	3౯
సంకల్ప్య సుషిరం తద్వల్లంబమాసం తథాచరేత్ అథాత ఊరుసూత్రం తచ్ఛిఖాయాం మణిమధ్యమే.	౪౦
³ భ్రూసంగమస్య మధ్యే తు నాసాగ్రస్య తు మధ్యమే కంఠే చ హృదయే కుక్షౌ నాభౌ యోనౌ చ పాదయోః	౪౧
మధ్యే ప్రలంబయేత్సూత్రం కుక్షినాసాగ్రసంస్పృశమ్ సూత్రమామౌలిపట్టాన్తం సమయాంగులమీరితమ్.	౪౨
హనుమధ్యం యవాధిక్యమాశ్రమం పరిచక్షతే హిక్మాన్తం వేదమేవం స్యాదూర్వోర్మధ్యం ద్వియంగులమ్.	౪౩
నాభౌ మనుయవం ప్రోక్తం యోనిమూలం ద్వియంగులమ్ ఊరుమధ్యమవర్గంస్యాత్ జాన్వన్తరషడంగులమ్	౪౪
జంఘాన్తరం తన్నాగాశ్చ ⁴ నలకాపూర్వతః క్రమాత్ సార్ధాష్టాంగులమేవంస్యాదంగుష్ఠాగ్రాత్పురో బుధః	౪౫

1. నవపంక్తింగుణైః. 2. తలమధ్యాన్తరం సమమ్. 3. హను. 4. నలకామ్. గ.

తద్వ్యర్థాంగులమేవంస్యాన్మధ్యసూత్రం ప్రలంబయేత్.	
బాహ్వోః పర్యస్తమేవం స్యాత్పార్శ్వసూత్రం ప్రలంబయేత్.	౪౬
బాహుకూర్పరయోః పార్శ్వే తచ్చూడామణిమధ్యమే	
మూర్ధ్నస్త ¹ త్కంఠవల్క్లౌ చ గ్రీవా జాను చ జంఘయోః	౪౭
గుల్ఫానాం మధ్యమే చైవమతిర్మానంప్రలంబయేత్	
మౌలిమూర్ధ కృకాటీ చ కకుద్వంశస్తధైవ చ	౪౮
స్పికార్ణి పృష్ఠమధ్యే తు పరసూత్రం ప్రలంబయేత్	
శిరః పార్శ్వే వక్త్రబాహ్యే గండబాహ్యే చ చూచుకే	౪౯
శ్రోణ్యారుజాను ² పర్యస్తం మధ్యసూత్రం ప్రలంబయేత్	
తేషాం పద్మాదిపీఠే తు ³ లంబాన్యానిచ తత్ర వై	౫౦
⁴ తత్తదంగస్య సంస్పర్శే యుక్త్యా చైవం ప్రలంబయేత్	
ఆసనే పూర్ణకాయే చ ⁵ షట్సూత్రం మధ్యమాదికమ్	౫౧
లంబయేదాసనస్యోర్ధ్వే సర్వం పూర్వవదాచరేత్	
సూత్రాంతాద్వామజాన్వస్తమూర్ధ్వ ⁶ కాయార్థసంస్పృశమ్	౫౨
తద్దేవదక్షిణే జానుం ⁷ హీనాంత్యాంగులమేవ చ	
అన్యదనుక్తం యత్సర్వం ప్రోక్తం మానాధికారవత్	౫౩
తద్దైవ కారయేద్విద్వాన్ భావం తచ్చుభదర్చనమ్	౫౩౪

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాభికారే ⁸ఏకోనవింశో⁹ ధ్యాయః

-
1. కర్ణకపోలా. 2. జంఘనామ్. గ. 3. లంబాన్యన్యాని?. అ. సుప్రలంబస్య తత్రవై. గ.
 4. తత్తదంగం చ సంస్పృశ్య. 5. షట్సూత్రాన్ మధ్యమాదిషు. 6. కాయాన్వసమ్మతమ్
 7. హీనద్వంశం చ తత్రమాత్. 8. అంగులైర్మానవిధిర్మామ అష్టాదశో⁹ ధ్యాయః. గ.

౭౦. అథ వింశోఽ ధ్యాయః

తాలమానక్రమః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి శ్రేష్ఠతాలక్రమం ద్విజాః ఉష్ణీషాత్పాదపర్యంతం చతుర్వింశచ్ఛతాంగులమ్.	౧
¹ మూర్ధ్ని సార్ధాంగులం చైవ కేశాంతం తద్ద్వియంగులమ్ తస్మాత్తదక్షిణాత్రాంతం వేదం వేదయవాఽ ధికమ్	౨
తస్మాత్తత్పుటసూత్రాంతం తత్సమం చేద్యథాకురు సార్ధత్రయోదశాంగుల్యం ముఖాయామం ప్రచక్షతే	౩
తథైవ హనుపర్యంతం కారయేన్మతిమాన్ బుధః గళమర్ధాంగులం ప్రోక్తం భాగం కన్ధరముచ్చయమ్	౪
హిక్మాంతం హృదయాంతం చ సార్ధం త్రయోదశాంగులమ్ హృదయాన్నాభిపీఠాంతం నాభిమేధ్రాంతకం తథా	౫
తస్మాజ్జాన్వంతరం ప్రోక్తం నక్షత్రాంతం చ కథ్యతే అశ్రమం జానుమానం స్యాజ్జంఘా చోరుసమా భవేత్	౬
తాలభాగం సముత్తుంగం దీర్ఘమానం విలంబితమ్ ఊర్ధ్వే ముఖే చ కేశాంతం నవసూత్రం ప్రచక్షతే	౭

1. అతః పరం ప్రవక్ష్యామి ఆదిభూమ్యున్నతిం క్రమాత్, యావద్విమానవిస్తారం త్రిపాదం వా తదర్థకమ్, పాదం వా తత్ర కుర్వీత యత్ర దేవాలయం క్రియా?, యద్వాయామం విమానస్య నవధా కల్పయేద్బుధః, తత్రైకాంశం ప్రాణజ్ఞైర్వస్త ఇత్యభిధీయతే, తత్రైకాంశం సమారభ్య ద్విద్విహస్తప్రవర్ధనాత్, తత్రైక షష్ఠిపర్యంతం త్రింశద్భేదాంస్తదున్నతే, ఏతే ష్టకం వినిశ్చిత్య తద్దూషేరున్నతిం చరేత్, తద్దూష్యుపరిభాగే తు విమానం సంప్రకల్పయేత్. ఇతి. గ. ఆదర్శే అధికః.

మూర్ధాంతం పృష్ఠకేశాంతం ముఖమేవ విశిష్యతే అర్ధాంగులం తదుష్టిషాత్పార్శ్వకేశాంతమస్తకమ్	౮
నవత్రింశాంగులం నాహం కర్ణయో ¹ రుభయోరపి హనుస్తద్భ్రుంగులాయామమూర్ధోత్తుంగం యవాంగులమ్ హనోర్గలాద్రసార్ధాంశం కలార్ధం కంఠవేశనమ్	౯
గ్రీవాగ్రవిపులం తస్య అష్టాంశార్ధం ప్రకీర్త్యతే గ్రీవామూలస్య విపులం ² గ్రీవమష్టాంగులం భవేత్.	౧౦
సువృత్తం గ్రీవమిత్కుక్తం త్రిరేఖాపరివేష్టితమ్ హిక్మాసూత్రాత్కమాత్తుంగం వేదస్యాంశాంశకం తతః	౧౧
అర్ధాంగులం క్రమాత్ క్షీణం బాహ్వాంతం చ తథైవ చ హిక్మాద్వితీయకం నిమ్నమధో జత్రు కలాంశకమ్.	౧౨
విపులం బాహుపర్యంతం సార్ధస్మృత్యంగులం విదుః ³ చతురంగులపర్యంతం కట్యగ్రవిపులం మతమ్.	౧౩
ద్వావింశదంగులం చైవ కటిమూలమిదం మతమ్ కటేరూర్ధ్వాకృతిం కాయం గోముఖాకారవచ్చరేత్	౧౪
శిష్టాయామమితి ప్రోక్తం భూతాంగులయవాధికమ్ ముష్కవిస్తారదీర్ఘం స్యాదాశ్రమాంగులమిష్యతే.	౧౫
⁴ జానుమూలస్య మానం తత్త ⁵ దూర్ధ్వే చోరుబన్ధనమ్ విపులం చోరుమూలస్య ముఖమానం చ కధ్యతే.	౧౬

1. ఊర్ధ్వతః శిరః. గ. 2. సార్ధరన్ధ్రం చ కన్ధరే? గ. 3. వింశదంగులమానం తత్
4. లింగ.గ. 5. తన్ముఖ్యమ్

ఊరుమధ్యతలం ప్రోక్తమర్కాంగులమితీవ్యతే ఊర్వగ్రవిపులం ప్రోక్తం సార్థం పంక్తిస్తతో భవేత్	౧౭
నందార్థాంగులమానం స్యాజ్ఞానుమండలవిస్తృతమ్ యవేనాష్టాంగులంప్రోక్తం జంఘామూలం విశాలతః.	౧౮
సప్తమాత్రాంగులోపేతం జంఘామధ్యస్య తారకమ్ సార్థ లాశ్రమం ప్రోక్తమళకావిపులం తథా	19
భూతాంగులం విశాలం చ ¹ అష్టగుల్ఫద్వయోస్తథా ² పాదయోర్మధ్యవిపులం క్రమేణోన్మానముచ్యతే	౨౦
రసాంశార్థమితి జ్ఞేయం పాదాగ్రవిపులం తథా అక్షాత్పార్శ్వ్యంతరం వేదముదయం తత్సమం విదుః	౨౧
అక్షాదంగుష్ఠమూలాంతం తతం మాత్రార్థమివ్యతే ఆశ్రమాంగులమానం తత్పాదాంగుష్ఠాయతం తతమ్.	౨౨
తాలం తస్య యవోపేతం ద్వ్యంశకం స్యాత్ప్రకథ్యతే నఖతారస్య తస్యార్థంస్యాత్ పాదాయతవర్తులమ్.	౨౩
³ అంగులస్య ముఖోచ్ఛ్రాయం మాంసలం పార్శ్వయోర్ముఖమ్ ఆశ్రమాంశద్వయోపేతం సార్థాంశోన త్రియంశకమ్.	౨౪
అగ్న్వంశం చ యవోపేతం కలార్థం చాంగులం తతః నన్దాష్టార్థాష్టధాత్వాద్వాస్తర్జన్యాదియవైస్తతమ్.	౨౫
స్వతారార్థం నఖం చైవ శేషం మానాధికారవత్ అధస్తాద్ధికాసూత్రస్య బాహుదీర్ఘదినైస్తథా	౨౬

-
1. ఇష్టాంగులయవం తథా.
 2. పాదాయాధ్యర్థం.
 3. అథాలస్య నఖోచ్ఛ్రాయం శలపార్శ్వమధోముఖమ్?

యుగ్మం తత్కూర్పరాయామం ప్రకోష్టం చైకవింశతిః
¹తస్మాద్ధర్మాంగులాగ్రం తన్ముఖమానం ప్రశస్యతే ౨౭
 తలాయామస్తు ధాత్వంశం శిష్టమధ్యం (ర్థం) గులాయతమ్?
²రసాంశం ద్వియవాధిక్యమనామికోదయముచ్యతే ౨౮
 ప్రదేశిన్యాయతం ప్రోక్త సయ? వేదశరాంశకమ్
 చతురంశం సపాదాంశం కనిష్ఠాంగులమాయతమ్. ౨౯
 అంగుష్ఠాదికనిష్ఠాంతం విపులం తస్య వక్ష్యతే
 ద్విపాదాధికమాయామం శేషాంశం తద్ద్విపార్శ్వయోః ౩౦
 అగ్రపర్వోదయం మానం నఖాయామద్వయం తథా
 అంగుష్ఠమూలపర్వం తదనామికాయాం చరణాంగులమ్ ౩౧
 తర్జనీమూలపర్వస్యాద్యవద్వయం కలాంగులమ్
 మధ్యమాయామం తత్పర్వం తత్పాదోసత్ర్యంగులం భవేత్. ౩౨
 అంశం భూతయవోపేతం కనీయం మూలపర్వకమ్
 అగ్రమూలద్వయోర్మధ్యే శిష్టమధ్యస్థపర్వకమ్. ౩౩
 అంగుష్ఠే తు కలా పర్వ త్రిపర్వాంగులయః స్మృతమ్
 భూతార్థాంశం కలాశ్రస్య తతం మధ్యం రసాంశకమ్. ౩౪
 తస్య తారస్య మూలస్య సార్థకౌశికమాత్రకమ్
 త్రియర్థాంగుష్ఠమూలోర్ధ్వే తర్జనీమూలమధ్యమమ్. ౩౫
 అంగుష్ఠమూలికాధస్తాన్మణిబంధావసానకమ్
 శుకోదరేవ భాగః స్యాత్ ఘనం ద్వ్యర్థాంగులం భవేత్ ౩౬

1. తస్మాన్మధ్యాంగులాగ్రాంతమ్. గ. 2. శరాంశార్థం యవాధిక్యమ్

అధ్యర్థం పార్ణిహస్తస్య ఘనమగ్రాంగులం భవేత్ అంగులీనామధస్తాత్తద్వ్యర్థాంశం మాంసలం తథా	32
శుకోదరవిశాలం తద్ద్వామాసాంశం? పార్ణిహస్తకమ్ నిమ్నం తలస్య మధ్యే తు మాంసలం ద్వితలాధికమ్?	3౮
శంఖచక్రాదికం సూక్ష్మం తలరేఖా ప్రకథ్యతే బాహుమూలవిశాలం తన్నవమాత్రాంగులం స్మృతమ్	3౯
సార్ధాష్టాంగులమానంస్యాన్మధ్యమస్య విశేషతః సార్ధం మున్యంగులం తస్య కూర్పరస్య తతః పునః	౪౦
కౌశికం తత్రకోష్ఠస్య భూతార్ధాంశం చ మధ్యమే అగ్న్యంగులార్ధకం తస్య మణిబన్ధతతం విదుః	౪౧
ద్వ్యంగులం శ్రోత్రవిస్తారం తస్యాయామం వసుస్మృతమ్ భ్రువోః సూత్రసమం ప్రోక్తం శ్రోత్రయోరుదయం విదుః	౪౨
పుష్పకంఠద్వయోరన్తః త్రయోదశాంగులికం తథా ప్రముఖస్య తు విస్తారం త్రయోదశాంగులమేవ చ	౪౩
పిప్పల్యంతాదధస్తాత్తన్నాలలంబి ద్విభాగయా నాలాన్తరం చార్ధమాత్రం ¹ స్యాద్ద్యవం నవనాళకమ్	౪౪
పిప్పలీసార్ధమాత్రంస్యాత్సుషిరం చ యథాక్రమమ్ కర్ణికాకారవత్పర్ణం నాలాకారం ప్రకీర్త్యతే	౪౫
ద్వియవం కర్ణపాలీ చ సమం తత్పర్ణపట్టికా మాత్రార్ధం కర్ణపాలీ చ కర్ణనాళం ద్వియంగులమ్	౪౬

1. స్యాత్త్రియవం నాలనిమ్నకమ్.గ.

లకారాకృతివన్మధ్యే పిచూష్టి? కర్ణచూలికా	
కర్ణమూలాదపాంగాస్తం వసుమాత్రం ప్రశస్యతే	౪౭
ద్వ్యంగులావధికం నేత్రం తుర్యవాధికమేవ వా	
షడ్యవం తస్య విస్తారం నేత్రాయామంత్రీ ధాచరేత్	౪౮
కృష్ణమండలమధ్యే తత్పార్శ్వయోః శ్వేతమండలమ్	
తులాం కృష్ణస్య మధ్యే తు జ్యోతి స్తద్యవమాత్రకమ్	౪౯
దృష్టిమండలమధ్యే తు బిన్దు ¹ నాగాంశకం తు తత్	
² అక్షాన్తే ద్వియవం రక్తం కన్యకాంశే యవం తథా	౫౦
ఊర్ధ్వతో వర్మతారాః స్యుర్యవార్ధం చ యవం చరేత్	
పక్ష్మరోమాణి నవతిః కృష్ణాంజనసమప్రభమ్	౫౧
పాదోనద్వియవం మాత్రం నేత్రభూభుచ్చయో? ద్వయోః	
కనీని కామసాంగస్య ద్వయోర్మధ్యేఽక్షిసూత్రకమ్	౫౨
అక్షిసూత్రస్య కేశాస్తం మధ్యే తస్య భ్రువోః స్థితిః	
మూలాదగ్రాత్తదా రూపం చాపాకారం క్రమాత్పశమ్	౫౩
గోలకస్య యవాధిక్యం భూరేఖానేత్రరేఖయోః	
భూరేఖామూర్ధ్వకేశాన్తాత్సమం తద్ధ్వర్ధమాత్రకమ్	౫౪
అర్ధమాత్రం భ్రువోర్మధ్యం భ్రువాయామస్తు నాసికమ్	
యవతారం భ్రువోర్మధ్యం భ్రువః క్షమవిశాలవత్?	౫౫
యవాధికద్విమాత్రంస్యాదక్షయోరస్తరే బుధః	
³ నాసికాపుటయోర్హ్యః? స్యాత్తద్వద్ధ్వంగులమిష్యతే	౫౬

1. నాగాం కణమ్. గ. 2. అక్షాంశే. 3. నాసికాపుటపుణ్యః? గ.

మధ్యమంస్యాత్తదర్ధం తు మూలం తస్యార్ధకం విదుః గోలకాంశం తు గోజ్యగ్రాన్నాసికాగ్రోదయం క్రమాత్	౫౭
నాసికాగ్రం పుటోద్ధ్వే తు తారం రస్థద్వయం మతమ్ తాటికాయాస్త్రియుగ్ద్వారం తారం సప్తయవార్ధకమ్	౫౮
శ్రోత్రస్యోచ్చం య (న) వం భూతం పుటనిద్రం యవేన తు ¹ సదృశ్యం నిష్పావబీజేన నాసికాయాః పుటాకృతి	౫౯
ఏవం తన్నాసికాకారం తిలపుష్పమివాకృతిః అంశేన పుష్కరోత్తుంగం మధ్యమం ద్వియవం ఘనమ్	౬౦
అధ్యర్థలంబం నాసాగ్రలంబనం సుమనోహరమ్ ² అధికోష్ఠాధిగంతం చ? గోలకం ద్వియవాధికమ్	౬౧
³ భాగార్థం యవశ్యోచ్చం? తదర్థం తస్య తారకమ్	
భాగస్తు ద్వియవాధిక్యముత్తరోష్ఠాయతం విదుః	౬౨
ఉత్తరోష్ఠస్య విపులం త్రివార్ధయవం తథా ⁴ యవేనచోత్తరా పాలీ యవార్ధహృదయం బుధః	౬౩
అనుపూర్వాక్షయం తారమ ⁵ స్యక్వాంతాత్తదాయతమ్. నందాష్టపంక్తిషట్సార్ధ యవోస్తత్యా యవోన్నతమ్	౬౪
అధరం పాలికాసార్ధం మాయవారమధోగతః ⁶ దర్శనోద్దిశ్య దిశ్యం తద్ద్వాత్రింశత్పరిచక్షతే	౬౫

1. దుర్గ? 2. సధవే పుటసూత్ర స్యాదధికోష్ఠస్తక తన! 3. భాగార్థయవ. శ్రేషు.
4. వర్ణవత్? 5. మానుభూత్వాం తదాయతమ్. 6. దర్శనోయత్త దృశ్యన్తమ్. గ.

ద్వియవం విపులం తస్య ఉదయం తత్సమం విదుః
 దంష్ట్రాయామం యవాధిక్యం సదంశం ముకుళోపమమ్ ౬౬

తదూర్ధ్వే షోడశదంతంస్యాత్పాపదేవాధరే బుధాః
 అధోదస్తస్య విపులం యవార్ధం తారముచ్చయమ్ ౬౭

జిహ్వాయామం షడంగుల్యం విస్తారంస్యాత్తదర్ధకమ్
 గ్రీవాయామం తు భాగంస్యాత్తుల్యం తచ్చ గురు స్తథా ౬౮

సప్తవింశతి మాత్రంస్యాత్పకటికా చ సంధికమ్
 సార్ధత్రయోదశంశం స్యా¹త్తస్యాధః కంఠవేశనాత్ ౬౯

సార్ధ భాగాంగులం మానం తస్యాధః పృష్ఠ కాయతః
 తస్యాధో² ప్యాయతం మానం సార్ధద్వావింశదంగులమ్ ౭౦

వేదాంశం జానుదీర్ఘంస్యాజ్జంఘా త్రింశన్నవాంగులమ్.
²అశ్రమం పార్ణికాయామం ³పృష్ఠాయామం ప్రకీర్తితమ్ ౭౧

కక్షయోరస్తరం పృష్ఠే సప్తవింశతిమాత్రకమ్
 సమారభ్య పృష్ఠవర్తిం చ తస్యోర్ధ్వే దశమాత్రకమ్ ౭౨

స్పిక్ష్పిండం కారయేత్పశ్చాద్వేదోచ్చం చోరుమూలతః
 బృహ (స్య) తీస్తనయోర్మధ్యే ⁴జత్రోర్మాత్రఘనం భవేత్ ౭౩

కట్యకాన్త్యబృహత్యా²థ ఆయామార్ధం తు భాగికమ్
 తద్ధనం చ కలామాత్రం తదూర్ధ్వేచాంశకం తథా ౭౪

కటిదండస్య విపులం నందపజ్జుర్ధ భాగికమ్
 నవార్ధాంశకవిస్తారౌ స్పిక్ష్పిండౌ తౌ సలక్షణౌ ౭౫

1. తత్రయోదశ? 2. తత్రాశ్రమ్. 3. తన్మూలే పృష్ఠకాయతమ్. 4. ఋత్విక్.

నీవృద్ధ్యుర్ధాంశకం పశ్చాద్భున్దం తచ్చతురంశకమ్
 అత్రానుక్తం చ యత్సర్వం బుద్ధ్యా యుక్త్యా చ తక్షకః ౭౬
 శిల్పశాస్త్రోక్తమార్గేణ కారయేద్గురుణా సహ. ౭౭

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ఉత్తమదశతాల విధిర్నామ ¹వింశో₂ ధ్యాయః

౭1. అద్వైకవింశో₂ ధ్యాయః

దేవ్యాదీనాం తాలమానక్రమః

అథాతః సంప్రవక్ష్యామి దేవ్యాదీనాం విధిక్రమమ్
 మధ్యమం దశతాలేన దేవ్యోర్మానం ప్రచక్షతే. ౧
²పాదాదిచోష్ఠీషాంతం చ సవినశతిశతాంగులమ్
 త్రిణతం ద్విభుజం ప్రోక్తమతిభంగం సమం తు వా. ౨
 అశ్రమున్నతమానం? స్యాదుభయోరుభయం సమమ్
 శ్రీదేవ్యా దక్షిణం హస్తం ప్రసారి సుమనోరమమ్. ౩
 ఊరుమూలావలంబం చ పార్శ్వే క్షీణసరం తథా
 భూమ్యాస్తద్దక్షిణం హస్తంచోత్పలం పూర్వవద్భుతమ్ ౪
 వామం ప్రసారితం తద్వత్కరండముకుటసంయుతే
 కనకశ్యామలాంగ్యో చ సర్వాభరణభూషితే. ౫
 దేవపార్శ్వస్థచరణౌ కుంచితావితరౌ స్థితౌ
 మూర్ధకేశాస్తకం భాగం నేత్రాంతం షడ్యవాధికమ్ ౬

1. ప్రతిమాలక్షణ విధిర్నామైకోనవింశో₂ ధ్యాయః గ.
2. భాగపాదాది చోష్ఠీషాన్యానమేవం ప్రచక్షతే.

¹ పుటాంతం చతుర్వవాధిక్యం త్రిమాత్రం షడ్యవం తథా	
పుటాద్ధన్వంతరం ప్రోక్తం కంఠం తస్మాద్ద్విగోలకమ్	౭
కంఠాద్ధదయాంతం చ హృదయాన్నాభ్యంతమేవ చ	
తస్మాత్తద్యోనిమూలాంతం తత్ర ² షోడశమంగులమ్	౮
తస్మాత్తదూరుమూలాంతం షడ్వింశచ్ఛాంగులం విదుః	
జాను ద్వియంగులం ప్రోక్తం జంఘా చోరుసమాయుతమ్	౯
పాదం భాగం తలాయామం చతుర్భాగం చ కథ్యతే	
భాగమంగుష్ఠమాయామం తర్జనీ తత్సమా మతా	౧౦
అర్ధాంగులం క్రమాత్ క్షీణం శేషాంగుల్యస్తు లక్షణమ్	
అంగుష్ఠాద్యాయతం ప్రోక్తం కలానాగమునిస్తథా	౧౧
సప్తార్ధషడ్యవం ప్రోక్తం నఖాయామం ప్రశస్యతే	
పాదాగ్రతలవిస్తారం రసభూతోదయం క్రమాత్.	౧౨
పారిద్ద్విగోలకం చాక్షం గుల్ఫాంతం భూతమంగులమ్	
నలకావిపులం భాగం జంఘామధ్యం త్రిగోలకమ్	౧౩
³ ధాతుస్తజ్జానువిపులమర్కస్యాదూరుమూలతః	
గజహస్తసమం వృత్తమూర్వంతం నలకాంఘ్రికమ్	౧౪
కటితారం చ విముఖం పీఠం ధాత్వంగులాయతమ్	
చతుర్మాత్రాయతం చాన్యమశ్వత్థదలవద్యథా	౧౫
విపులం మాంసలం గుహ్యం శ్రోణితారం కలాంశకమ్	
శ్రోణినేత్రాయతం ప్రోక్తం విస్తారం సప్తమాంగులమ్	౧౬

1. పద్యాభిశాఖ. 2. త్రయోదశాంగులమ్. 3. ధనం వ్య ?

నాభిః షడ్వ్యవవిపులం గంభీరోదయ (తర) మంగులమ్ మధ్యమం నాగవిపులం స్తనయోర్ష్టదయాదపి.	౧౭
త్రయోదశాంగులం ప్రోక్తం స్తనతారం నవాంగులమ్ చూచుకం స్యాత్త్రిమాత్రేణ తారాదుచ్చం తదర్థకమ్	౧౮
కక్ష్యాబంధసమాయుక్తం యథాశోభం చ కారయేత్ కక్షయోరస్తరం పశ్చాత్సప్తాధికదశాంగులమ్.	౧౯
తతం వేదాంగుల ప్రోక్తం బాహుదీర్ఘం క్రమాద్భుధాః కూర్పరం తద్ద్విమాత్రంస్యాత్ప్రకోష్ఠం రంధ్రకాంగులమ్	౨౦
తలం సప్తాంగులం చైవ మధ్యమం తత్ర కలా మతా అనామికా భూతమాత్రా చ కనిష్ఠవిపులం తథా	౨౧
కారయేత్తద్యథాశోభం సాంగులీయకమంగులిమ్ మణిబంధం ప్రకోష్ఠం చ మధ్యకూర్పరధోస్తరమ్.	౨౨
భుజమూలం చ కంఠం చ క్రమాత్సప్తాంగులోన్నతమ్ ముఖమేకాదశాంగుల్యం కుక్కుటాండాకృతేః సమమ్.	౨౩
¹ కృత్వార్ధార్ధ సమాయుక్తం సౌమ్యం చస్త్రప్రభాసమమ్ కేశాంతాద్ద్విద్విమాత్రార్ధం తతో ² క్షద్వియవం క్రమాత్.	౨౪
పుమాన్? సద్వియవం తుల్య ² మగ్నిరంగులమాయతమ్ ³ శేషం తద్దనుకర్ణార్ధం త్రిమాత్రార్ధం తదుచ్చయమ్.	౨౫
కటకాంగులస్యచోత్తుంగం స్తనాక్షమసమమేవ చ నాభ్యాస్తస్తమణిబన్ధాంతం సార్ధత్రయోదశాంగులమ్.	౨౬

1. సకృద్ధోమ.గ. 2. తదర్ధాంగులమ్ 3. కేశాంతార్ధయ కంఠార్ధమ్.

¹పార్వ బాహ్యస్తరం సప్తప్రకోష్ఠం తత్రసారితే
 బాహ్యస్తం తద్రసాంగుల్యం మణిబన్ధోరుమూలతః. ౨౭

అశ్రమం శిష్టం యుక్త్యా చ కుర్యాచ్ఛిల్పవిచక్షణః
 మూర్ధ్నః పార్వస్య వామే తు వామనేత్రే సితే తథా ౨౮

పుటేఽధరే హనోర్వామే స్తనే నాభౌ తథైవ చ
 ఊరుమధ్యే చ పార్వ్యన్తే సూత్రం తస్మాత్ప్రలంబయేత్. ౨౯

సమభంగత్రిభంగస్య లంబమానం పురా ఖిలే
 ప్రోక్తం తథైవ కృత్వా వై యావన్నేత్రమనః ప్రియమ్. ౩౦

ధాత్రాదిభూతపర్యస్తం పరివారాన్విశేషతః
 వర్ణవాహనకేత్వాది నక్షత్రంచాభిధానకమ్ ౩౧

మయార్చనాధికారేతు ప్రోక్తం ²వ్యక్తం సలక్షణమ్
 తథైవ కారయేద్విద్వాన్విశ్వాన్ పారిషదాన్ క్రమాత్ ౩౨

అత్రానుక్తం చ యత్సర్వం ప్రతిమాదిస్తథా క్రమాత్
 ఖిలోక్తవిధినా విద్వాన్ కారయేన్మతిమాన్ గురుః³ ౩౩

**ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ఏకవింశో_ధ్యాయః**

1. పశ్చాత్.గ. 2. యతేన సంయుతమ్.

విష్యక్తేన ప్రతిష్ఠావిధిః

3. విష్యక్తేన ప్రతిష్ఠాయాం విశేషశ్చ ప్రవక్ష్యతే
 వాసుదేవ ప్రసాదార్థం తపస్తప్త్యా సుదారుణమ్
 సారూప్యం చైవ సామీప్యం ప్రాప్తవానమితః పురా
 దేహం ప్రాకృతముత్సృజ్య దేవేదేవప్రసాదతః

అప్రాకృతమచిన్త్యం చ ప్రాప్తవాన్ దేవదుర్లభమ్
 తపసాఽస్య సుతప్తేన సంతుష్టో విష్ణురశ్రవాః
 'మద్భక్తో మాం యజేన్నిత్యమనేన సహ ధర్మవిత్
 యో యజేత విధానేన నిర్మాల్యం తస్య కర్మ చ
 విష్వక్సేనపదంచాస్మై గతి'రిత్యాహ మాధవః
 ఆత్మార్థే వా పరార్థే వా దేవదేవసమీపతః
 తస్మిన్ దేవాలయే వాఽపి విష్వక్సేనం సమర్చయేత్
 స్థండిలే వా జలే కూర్చే పీఠే బేరే విమానకే
 ప్రథమావరణే వాఽథ ద్వితీయావరణేఽథవా
 కుబేరేశానయోర్మధ్యేచోత్తరే భిత్తిపార్శ్వతః
 తస్యాలయం చ కృత్వైవ స్థాపయేద్విధినా బుధః
 అథవా చూళికాయాం తు స్థాపయేద్దక్షిణాముఖమ్
 దేవాలయేఽష్టభాగే తు సప్తాంశేవాఽంశకం తథా
 తస్య విస్తారమస్మోక్తముత్సేధంచానుపూర్వకమ్
 తత్ప్రాసాదస్య మానేన ధ్రువబేరం ప్రకల్పయేత్
 మూలబేరస్య మేధ్రాన్తం కనిష్ఠోదయమీరితమ్
 ఉత్తమం బాహుసీమాన్తం మధ్యే షడ్వింశదంశకే
 ఏకైకాంశకవృద్ధ్యా తు సప్తవింశతిధా భవేత్
 మూలబేరవశాత్కుర్మాత్ కౌతుకాద్యం పురోక్తవత్
 ద్విభుజం నవతాలేన రక్తవర్ణం ప్రకల్పయేత్
 నవార్ధ తాలమానేన శ్యామవర్ణం చతుర్భుజమ్
 దేవీయుక్తం వియుక్తం వా 'జయా' నామేతి తస్య వై
 మోక్షార్థీ ద్విభుజం కుర్మాద్విజయార్థీ చతుర్భుజమ్
 పుత్రకామీ జయాయుక్తం జ్ఞానార్థీ రహితం తథా
 ఔత్సవార్చాయుతం వాఽపి తయోరన్యతరాన్వితమ్
 కౌతుకం తత్ర కర్తవ్యమేకబేరమథాఽపి వా
 ఔత్సవం ప్రథమం కృత్వా సర్వత్రాసీనమర్చయేత్

పునశ్చక్తైవిమానాద్యం కల్పయేత్తద్ధ్రువాదికమ్
 తత్యైతుకోత్సవార్చానాం ప్రమాణం తుల్యమాచరేత్
 పలాశపుష్పమాలాభం పీతాంబరవరాన్వితమ్
 అభయం దక్షిణం హస్తం వామం కటకమేవ చ
 చతుర్భుజం తు కుర్యాచ్ఛేచ్ఛంఖచక్రధరౌ పరౌ
 అభయం కటకౌపూర్వౌ శ్యామవర్ణం ప్రకల్పయేత్
 శ్రీవత్సం బ్రహ్మసూత్రం చ కౌస్తుభం చ వినైవ తమ్
 దేవదేవేన సదృశం సర్వం శాస్త్రం ప్రకల్పయేత్
 తప్తచామీకరప్రఖ్యా జయా దేవీ సుమధ్యమా
 దక్షిణం పాదమాకుంచ్య వామపాదం ప్రసార్య చ
 ఆసీనామబ్జహస్తాం తాం కుర్యాదమితపార్శ్వతః
 శాస్త్రం నిరీక్షమాణాం తాం దేవమానుషమధ్యమే
 స్థాపయేచ్ఛుభనక్షత్రే సుముహూర్తే శుభోదయే
 ఆసనే దక్షిణం పాదం న్యస్య వామం ప్రసార్య చ
 వజ్రం దక్షిణహస్తేన వామేనాబ్జం గదాం తు వా
 పద్మాసనే సమాసీనం ముకుటాదివిభూషితమ్
 తం కుర్యాదథవా చక్రశంఖపాణిసమన్వితమ్
 అంకురానర్పయిత్వైవ విధివద్దక్షిణేఽథ వా
 ప్రముఖే మండపే వాఽథ ప్రపాయాం వాసుదేవవత్
 ద్వితీయేఽహని పూర్వాష్టే అక్షిమోచనమాచరేత్
 ఆఘారం విధివత్పూర్వ వాస్తుహోమం సుహూయతామ్
 'దద్భ్యః స్వాహా'దిభిర్హుత్వా 'శిరసే స్వా'హాదిభిస్తథా
 మన్తైశ్చ పంచభూతానాం శాస్త్రమన్తద్వయేన చ
 వైష్ణవం చ తథా హుత్వా జయాదిరపి హూయతే
 వ్యాహృత్యన్తం చ హుత్వా తు దేవేశం మనసా స్మరన్
 శాస్త్రమన్తం జపిత్వా తు కుర్యాన్నయనమోక్షణమ్
 పటముత్పూజ్య గాంచాజ్యం ధాన్యరాశ్యాది దర్శయేత్

పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు పశ్చాదగ్నిం విస్ఫుజ్య చ
 బింబస్య శుద్ధయే కుర్యాదధివాసత్రయం పునః
 యాగశాలామలంకృత్య మధ్యే శయనవేదికామ్
 అగ్న్యాగారత్రయాణాం వా కుర్యాదౌపాసనస్య వా
 సాయం సంధ్యాముపాస్త్రైవచాధివాసగతాం పురీమ్?
 ఆదాయ వాద్యసంయుక్తం సర్వాలంకారసంయుతమ్
 గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య చాలయం సంప్రవేశయేత్
 వాస్తుహోమం తతో హుత్వా కుండేష్వాఘారమాచరేత్
 సంగృహ్య ద్రోణపూర్ణం చ కుంభం పూజాం సమాచరేత్
 వైష్ణవం మంత్రముచ్చార్య ఆత్మసూక్తం జపేత్పునః
 శాస్త్రమస్త్రం జపిత్వా తస్య బీజాక్షరం న్యసేత్
 తద్దేవతాం విధానేన కుమ్భే ధ్యాయేద్యథావిధి
 అర్చయిత్వా యథాన్యాయం కలశైరభిషేచయేత్
 వేద్యామారోప్య తస్యాం వై కుర్యాత్కాతుకబన్ధనమ్
 పుణ్యాహం వాచయిత్వైవ శాయయేచ్ఛయనేఽమితమ్
 ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా హోతా హౌత్రం ప్రశంస్య చ
 'ఆయాతు భగవాన్ దివ్యశ్శాస్త్ర' ఇత్యాదిముచ్చరన్
 'పురుషస్సగణ'శ్చాపి 'జయాసహిత' ఇత్యపి
 'సహ దేవతాభిరనుమన్యతా' మిత్యతః పరమ్
 'యస్తు ధర్మరతో నిత్యమృషిభిశ్చానుగామినమ్
 శాస్త్రం' చ 'భగవన్తం చ ఓమిత్యాదికముచ్చరన్
 విష్వక్సేనం తతః శాస్త్రం హరమిత్యమితం' తథా
 'జయాం సుఖప్రదాం భద్రాం తథైవ చ సమృద్ధినీమ్
 పుణ్యాం' చ 'పురుహూతం చ న్యన్దనం చ మహామతిమ్
 అఘకర్మానం విశ్వాంశం విశ్వాక్షం విశ్వసూదనమ్'
 ఏతాన్ ద్వారస్థమూర్తాన్యో ధాత్రాదీనాం తు పూర్వవత్
 'ధర్మ వృషం చ భూతం చ గతిం' వై వాహనస్య తు

'చరక్యై దేవతాద్యై చ పూతనాయై' చ తత్త్రమాత్
 తథైవ 'పాపరాక్షస్యై' చతస్రో మూర్తయస్తథా
 ఆవాహ్యోఽజ్యం నిరూప్యైవ స్రువేణాజ్యాహుతీర్యజేత్
 చిత్తాదీంశ్చ తతో హుత్వా వారుణం చ తతః పరమ్
 'ఆగ్నేయః ప్రేక్షామ'ధీతి విష్వక్సేనౌ ప్రకీర్తితౌ
 సవ్యాహృతికమావర్త్య ఆజ్యేనాష్టశతం యజేత్
¹అపూపలాజసక్తాభిర్మూక్తం దూర్వాంకురం తథా
 హుత్వా షోడశపర్యాయం సర్విషా వైష్ణవం యజేత్
 ప్రతిష్ఠా సహ దేవేన యది సర్వం సమాచరేత్
 మూర్తిభిర్వాఙ్మయ్య మన్తాభ్యాం సర్వకర్మాణిచాచరేత్
 రాత్రి శేషం వినీయైవ ప్రాత స్నాత్వా యథావిధి
 స్థాపనాత్పూర్వ కాలే తు రత్నన్యాసం సమాచరేత్
 అగ్నిం విస్మజ్య తత్కాలే దక్షిణాం సోదకం దదేత్
 ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే స్థాపయేద్విధినా హరమ్
 బింబస్య పాదౌసంస్పృశ్య పురుషసూక్తం చ వైష్ణవమ్
 ఏకాక్షరాదిం చ జపేదాత్మసూక్తం జపేత్తతః
 'సువర్భువర్భు'రిత్యుక్త్వా సృష్టిన్యాసం న్యసేద్బుధః
 పీఠే 'య' కారం సన్మృశ్య 'శ' కారం హృదయే న్యసేత్
 పంచభూతాక్షరం న్యశ్య తత్తత్ స్థానే న్యసేద్బుధః
 న్యస్తాక్షరాణి సర్వాణి ప్రణవేనైవ వేష్టయేత్
 ఆవాహయేత్తదా పశ్చాదాసనాదిభిరర్చయేత్
 దేవీం చోత్సవబింబస్య న కదా చిత్సమాచరేత్
 'పుణ్యాహమఘకర్మాణం' ద్వారదక్షిణవామయోః
 ఆవాహ్య ప్రథమే స్థానే ధాత్రాదీంశ్చైవ పూర్వవత్
 తస్యాలయస్య పృష్ఠే వా బేరపృష్ఠేఽపి వా క్రమాత్
 చతస్రస్తు చరక్యాదీః సమావాహ్య సమర్చయేత్

1. అపూపైః సక్తుభిర్లాజైరితి స్యాత్.

కలశైః శుద్ధతోయేర్వా స్నాపయేదమితం పునః
 పుణ్యాహం వాచయిత్వైవ నవవస్త్రాద్యలంకృతమ్
 అర్చయిత్వా యథాన్యాయం హవిర్దత్వా విచక్షణః
 అనుక్తాశ్చ క్రియాః సర్వా విష్టోరివ సమాచరేత్
 ఆచార్యం పూజయిత్వైవ భక్తానన్యాయం స్తథేచ్ఛయా
 తతో భక్తజనాంతస్సర్వాన్ పూజయిత్వా సమాహితః
 రాజ్యార్థీ వా ధనార్థీ వా విద్యార్థీ పుత్రవాంఛితః
 ఏవం యః కురుతే భక్త్యా సర్వాన్ కామానవాప్నుయాత్

విష్వక్సేనాఽ రాధనమ్

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి విష్వక్సేనస్య వాఽ ర్చనమ్
 స్వప్రధానం న కుర్వీత శాస్త్రస్యైవ విశేషతః
 దేవేశస్యార్చనా శేషైర్ద్రవ్యైరపి సమర్చయేత్
 ప్రాతఃకాలే చ మధ్యాహ్నే కారయేదభిషేచనమ్
 సప్తవింశతిభేదేన త్రికాలమపి పూజయేత్
 దేవేశస్యైవ నిర్మాత్యైరలంకృత్య విశేషతః
 నివేదితచతుర్థాంశమాదాయైవ నివేదయేత్
 అథవా పాచయిత్వా తు ద్విప్రస్థం ద్విగుణం తు వా
 నివేదయేద్ద్యథాన్యాయం భాండశిష్టమథాపి వా
 తన్ని వేద్యం తు నిర్మాల్యం గోభ్యః శూద్రాయ వా దదేత్
 తద్భక్తైర్భోజ్యమిత్యేతత్కేచిదాహుర్మనీషిణః
 అర్ధయామార్చనాస్తే వై ప్రార్థయేదమితం బుధః
 'విష్వక్సేన హరేర్భక్త పూజాయాం హీనమేవ యత్
 తత్క్షమ' స్వేతి చోక్తా తు ప్రణామం కారయేత్పునః

భక్తప్రతిష్ఠావిధిః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి భక్తానాం లక్షణం క్రమాత్
 భక్తానాం బ్రాహ్మణాదీనాం యజమానో విశేషతః
 కర్తుమిచ్ఛేత్తథా కర్తా మానం మానాంగులేన వై

మాత్రాంగులేన వా కుర్యా ¹న్నాగతాల క్రమేణ వై
 శైలజం దారవం వా₂ ధ శూలం వా స్థావరే చరేత్
 జంగమే లోహజం చైవ సౌవర్ణం రాజతన్తు వా
 దేవస్య బాహుమానం వా స్తనాన్తం నాభిసీమ వా
 స్థావరంచేద్ధ్రువం ప్రోక్తం జంగమంచోత్సవే చరేత్
 మాత్రాంగులేన సప్తాదిద్విద్వ్యంగులవివర్ధనాత్
 నవధా తస్య మానాని చాన్యమానాని వా చరేత్
 ఆసనం స్థానకం వా₂ ధ కారయేత్కర్తురిచ్చయా
 ప్రథమా వరణే వా₂ ధ స్థాపయేన్మండపాదికే
 బ్రాహ్మణంచేచ్ఛిఖాయుక్తం ²హృదయే₂ంజలిసంయుతమ్
 ద్విభుజం సుస్థితం ప్రోక్తం కించిత్తత్త్వనిరీక్షణమ్
 బేరాత్తుర్యాంశకం పీఠం వస్త్రయజ్ఞోపవీతినమ్
 కుర్యాన్మనోహరం బేరమాసనే బ్రాహ్మమాసనమ్
 సమౌళిం క్షత్రియం వైశ్యం శూద్రాన్మౌండాంశ్చ కారయేత్
 కేశబన్ధం చ వా కుర్యాద్యావన్నేత్రమనః ప్రియమ్
 కారయేద్వందమానాం స్నాన్ స్థానకం వా సుఖాసనమ్
 వినైవ బ్రాహ్మణాసన్యాం త్సాయుధం పాణిమేవ వా
 యజమానస్య యత్ ప్రీతిస్తథా కృత్వా సలక్షణమ్
 ఊర్ధ్వపుండ్రసమాయుక్తం సదా సాత్త్వికలక్షణమ్
 పీఠం రక్తం తథా కృష్ణం సర్వేషాం వర్ణముచ్యతే
 ఏవం లక్షణ సంయుక్తం బుద్ధ్యా యుక్త్యా చ కారయేత్
 యజమానానుకూలర్షే ప్రతిష్ఠాం కారయేద్బుధః
 అంకురానర్పయిత్వైవ అక్షిమోచనమేవ చ
 జలాధివాసం తన్నామ్నా కృత్వా సర్వం చ మస్త్రమిత్
 త్రయాణామపి వర్ణానాం తేషాం వేదాధికారిణామ్
 ఔపాసనాగ్నిం తస్మాత్తత్సంకల్ప్య విధివద్యజేత్

1. నవ 2. పవిత్రం హృదయే₂ంజలిమ్.

అష్టోత్తరశతం వాఽథ సహస్రం వా స్వనామభిః
 హుత్వాఽభిషేకం కలశైః శయనే కౌతుకం తథా
 బద్ధ్వా కుంభం సమారాధ్య తద్రూపం చామ్బుసి స్మరేత్
 ఆకాశాంతాంత్సమావాహ్య సమభ్యర్చ్య నిశాం నయేత్
 హౌత్రప్రశంసనం నైవ మూర్తిం తత్ప్రవరం వినా
 శూద్రశ్చేద్ధేరశుద్ధిం చ కృత్వాచావాహ్యచాంబరాత్
 సమభ్యర్చ్య స్వనామ్నా చ విష్ణోః శేషం నివేదయేత్
 సృత్రగేయాదివాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్పునః
 ప్రభాతే కుంభభక్తౌ చ ఆదాయ స్థాననిర్మితే
 సంస్థాప్య కుంభాత్తచ్ఛక్తిం సమావాహ్య స్వనామభిః
 సమభ్యర్చ్య హవిర్దద్యాద్విష్ణోశ్చేషం నివేదయేత్
 ఆచార్యదక్షిణాం దత్వా వైష్ణవాంశ్చాపి పూజయేత్
 ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్ద్రే) భృగుప్రోక్షాయాం సంహితాయాం
 యజ్ఞాధికారే భక్తప్రతిష్ఠావిధిర్నామ ఏకవింశోఽధ్యాయః¹

1. క్వచిదాదర్శేఽత్ర గ్రన్థే (సూక్ష్మాక్షరేషు) విష్వక్సేనప్రతిష్ఠా విధిః' ఇత్యారభ్యేహ 95
 'ఏకవింశోఽధ్యాయః' ఇత్యన్తగ్రన్థోఽయమధికః పాఠోఽప్రాకరణికత్వేనసచాంగతః

౧౨. అథ ద్వావింశోఽ ధ్యాయః

భగవత్ప్రతిష్ఠా, అంకురార్చనవిధి:

అథాతో దేవదేవస్య భూపరీక్షాదికర్మణి
 అంకురార్చనమార్గం చ ప్రవక్ష్యామి తపోధనాః ౦
 పూర్వమేవ ¹తదృక్షాద్వైర్నవమే వా_౨ ధ సప్తమే
 పంచమే వా తృతీయే వా కారయేదంకురార్చణమ్. ౨

పాలికాదిలక్షణమ్

వితస్త్వా పాలికోత్సేధం తదర్ధం విపులం ముఖమ్
 అథోఽపి విపులం నాహం మధ్యనాహం దశాంగులమ్. ౩
 కుంభోదయం తు తత్తుల్యం రసమాత్రం ముఖాయతమ్
 కుంభోష్ఠమివ వక్త్రంస్యాత్కుంభకుక్షిర్దశాంగులమ్. ౪
 ఆశ్రమద్వారసంయుక్తం శేషం తత్పాలికాసమమ్
 తాలోత్సేధం శరావం స్యాన్ముఖాద్యాః పాలికాసమాః ౫
 కుర్యాద్ధేమాభిర్వా_౨ ధ మృదా వా_౨ పి చ కేచన
 మృదాచేత్పక్వం సంగ్రాహ్యం దోషైరన్వైర్వివర్జితమ్. ౬
 శాలివ్రీహిప్రియంగూంశ్చ ముద్గనిష్పావసర్షషాన్
 చణకం తిలతిల్వౌ చ కులుద్ధాంశ్చాపిచాహరేత్. ౭
²యథాలాభే చ ముద్గం వా సంభారైః సార్ధమాహరేత్
 తాని తోయే సునిక్షిప్య పూర్వాష్టే తు విశేషతః. ౮
 అంకురం దృశ్యతే యావత్తావద్దుప్తే వినిక్షిపేత్
 ఆలయాభిముఖే వా_౨ ధచైశాన్యే చోత్తరే_౨ ధవా ౯

1. చతం పక్షమ్.గ. 2. సర్వాలాభే.

స్వపనాలయే వా శాస్తస్య ఉత్తరే వా సమాచరేత్ వితానాద్వైరలంకృత్య గోమయేనోపలిప్య చ	౧౦
పంచవరైరలంకృత్య యావన్నేత్రమనః ప్రియమ్ నవహస్తం సప్తహస్తం పంచహస్తమథాపివా	౧౧
విస్తారాయామవత్తుల్యం చతురశ్రం ప్రకల్ప్య చ ప్రాగుదస్తం రసైః సూత్రైః పంచవింశత్పదం తథా.	౧౨
అంకురార్పణ పదదేవాః	
కృత్వాత్త్ర మధ్యమే పీఠం పదేనైకేన వేధసః సంకల్ప్య పరితశ్చాష్టై ¹ చారణార్థాయ తాన్ పదాన్.	౧౩
త్యజేద్దిశాసు చతురో నిర్గమాయ విచక్షణః శేషితార్కపదే ధీమాన్ పాలికానాం పృథక్ పృథక్	౧౪
స్థండిలం కారయిత్వాత్త్ర తత్పదాయామవిస్త్రతమ్ ² విపులార్ధోచ్చమానాః స్యుర్యుగస్యాగ్రాః పృథక్ పృథక్	౧౫
పాలికాపీఠమేవంస్యాద్ధాన్వైర్వా తండులేన వా ఋత్విగ్విపులమాయామం వసుమాత్రోదయం క్రమాత్	౧౬
పీఠం తద్వజ్జయాదీనాం శేషాదీనాం క్రమాత్తథా ఆధకం వా తదర్థం వా పాదం వా ప్రీహిభిః క్రమాత్	౧౭
చతురశ్రం సువృత్తం చ త్రికోణం ధనురాకృతి దండాకారం చ పద్మాంకం వహ్వాశ్రం సమవృత్తకమ్.	౧౮
జయాదీనాం క్రమాత్పీఠం ³ శార్జదండౌ తతఃపరమ్ అంగులేనైవచైతేషాం ద్వారాణాం దక్షిణే చరేత్.	౧౯

1. సంచార్థమ్.గ. 2. విపులచార్థమాత్రాః స్యుర్యుగమాత్రాః పృథక్ పృథక్.
3. శాజన్దండోత్తరం సమమ్

శేషాదీనాం ¹చ శంభోశ్చ కృత్వా శాంతాసనాన్ సదా
 శేషాదీనాం జయాదీనాం పాలికాబాహ్యత²శ్చరేత్ ౨౦

శక్తశ్చేత్రతద్దిక్పాలస్థండిలాన్ కారయేద్యథా
 భూమ్యాం వా పూజ (కార) యేత్తద్వత్పవిత్రం తత్తదాసనమ్. ౨౧

అశ్వద్ధపల్లవం దూర్వాం ³కుశంచాబద్ధ్య మధ్యమే
 పాలికాదీన్ క్రమేణైవ మృదావై పూరయేచ్ఛుచిః ౨౨

గాయత్రీమస్త్రముచ్ఛార్య ప్రణవేనాదాయ మస్త్రవిత్
 మేదిసీమస్త్రముచ్ఛార్య చైశాన్యాదిషు పాలికాః ౨౩

సన్న్వస్య చ తతః కుంభాన్ ద్వారవామే చ సన్న్వసేత్
 'రాకామహం' సముచ్ఛార్య ద్వారదక్షిణతః పునః. ౨౪

సినీవాలి పృథుష్ఠేతి శరావం సన్న్వసేత్క్రమాత్
 జాతిక్రమేణచైకాంతం పాలికానాం పదే పదే. ౨౫

బ్రహ్మణో దక్షిణే పార్శ్వే^౪ప్యాచ్యార్యశ్చోత్తరాముఖః
 బ్రాహ్మమాసనమాస్థాయ దేవదేవమనుస్మరన్ ౨౬

బ్రహ్మద్యాన్ హృదయాత్పూర్వం ప్రణిధ్యాం సన్నివేశయేత్
 స్థండిలోపరి కూర్చేషు పాత్రాదావాహయేత్క్రమాత్ ౨౭

చతుర్ముఖం చతుర్బాహుం సర్వాభరణభూషితమ్
 అభయం దక్షిణం హస్తం వామమూరుప్రతిష్ఠితమ్. ౨౮

కుండికామక్షమాలాంచ ⁴కరాభ్యాం దధతం క్రమాత్
 బ్రహ్మోసనస్థం హేమాభం శ్యామవస్త్రం చ పద్మజమ్ ౨౯

1. తురభ్రాంశ్చ కృత్వాచా^౨ గ్రాసనం తథా.గ. 2. అర్చయేత్.గ. 3. కుశేన
 4. ధృతమన్యత్కౌ పరౌ గ.

ప్రాగ్ద్వారే ప్రాజ్ఞుఖం చైవ దక్షిణద్వారకేఽపి వా ప్రత్యగ్ద్వారవిమానేఽపిచోత్తరద్వారకే తథా	30
అజం ప్రాజ్ఞుఖమన్యంశ్చ యథావిధి చ సంస్మరేత్ హేమాంగం పీతవస్త్రం చ ద్విభుజం పద్మధారిణమ్.	30
¹ స్థితం కరండికామౌలిం శేషం తత్పశ్చిమాముఖమ్ ప్రవాలాభం గజముఖమాసీనం చోత్తరాముఖమ్	3౨
కదలీచూతపనసధరం పాశాంకుశం ప్రభుమ్ ఏకదంష్ట్రం చతుర్బాహుం వక్రతుండం స్మరేద్బుధః	33
² పీతాంబరం తం శ్యామాంగం ఖడ్గఖేటకధారిణమ్ ద్విభుజం ³ కరండికామౌళిం పంక్తీశం ప్రాజ్ఞుఖం స్మరేత్.	3౪
సితం శ్యామాంబరం సౌమ్యం ద్విభుజం దండపాణినమ్ కరండమకుటసంయుక్తం సుస్థితమ్ దక్షిణాముఖమ్.	3౫
రక్తాభం హోటకం పశ్చాద్ధరితం నీలమేవ చ ధాతకీపత్రసంకాశం కుముదం (దాభం) చోత్పలప్రభమ్.	3౬
ఆకాశాభం క్రమాదేతా ద్విభుజాః పద్మధారిణీః ఉపవీతాంబరధరాః సుఖాసీనాస్తదాననాః	3౭
జయాద్యాః సర్వభూషాంగాః ధ్యాత్వా మన్త్రీ దిశి స్వయమ్ మేదిసీం చైవ రాకాం చ సినీవాలీం స్మరేద్బుధః	3౮
మేదిసీం పీతవస్త్రాం తాం శ్యామాంగీం ద్విభుజాం స్థితామ్ హస్తయోః పాలికధరాం సుకేశీం తద్ధిగాననామ్.	3౯

1. సితమ్.గ 2. సితామ్బరమ్.అ. 3. కుండికా.క.ఖ.

పూర్ణచంద్రప్రియాం దేవీం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్
 హేమాంగీం రక్తవస్త్రాం తాం రాకాం కుంభధరాం స్థితామ్. ౪౦

శేషం తద్వచ్చినీవాలీం సితాంగీం శ్యామలాంబరామ్
 శరావం దధతీమన్యాం మేదినీసదృశాం తథా ౪౧

ధ్యాత్వా ¹తత్తత్పదే చైవ ఆసీనాంశ్చాథవాఽర్చయేత్
 బీజే సోమం తథా ధ్యాత్వా హస్తాభ్యాం బీజధారిణమ్ ౪౨

స్థానకం వాఽథచాసీనం దక్షిణేచోత్తరాముఖమ్
 ఏవం ధ్యాత్వా తథా దేవానాసనాదిభిరర్చ్య చ ౪౩

హవిస్సమ్యజ్నివేద్యైవ సర్వేషాం చ హవిర్దదేత్
 బలిం వా దాపయేత్సమ్యక్ శేషాదిభ్యో యథాక్రమమ్ ౪౪

పానీయం ముఖవాసం చ దద్యాన్మస్తమనుస్మరన్
 పుణ్యాహం వాచయిత్వాఽన్తే ²సోమాద్భీజం సమాహరేత్ ౪౫

విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య ఐశాన్యాద్యం చ వాపయేత్
 వారుణేన జలం దత్వా యజమానేన వాపయేత్ ౪౬

శూద్రశ్చేన్నైవ వస్త్రేణ సమాచ్ఛాద్య గురుం పునః
 సంపూజ్య దక్షిణాం దత్వా యావ³త్కాలావసానకమ్. ౪౭

తావత్రికాలమభ్యర్చ్య పశ్చాత్తాన్విసృజేత్పునః

సద్యోంకురాది గౌణవిచారః

సద్యోఽంకురశ్చేద్రాత్రౌ వా దివా వాఽపి చ కారయేత్. ౪౮

తథా సర్వక్రియాః కృత్వా పుష్పైర్వా తండులేన వా
 వాపయేత్కర్మణస్తస్య సద్య ఏవం తు కారయేత్. ౪౯

1. వీజజనాః పార్శ్వే శరావేషు సమర్చయేత్. గ. 2. సోమమ్. 3. కాలం సమాపనమ్.

పాత్రాలాభే శరావే వా యథాలాభం చ వాపయేత్
 లక్షణంచాంకురాణాం చ వర్ణముక్తం మయా భిలే ౧౦
 (¹లక్షణం చ తథాచోక్తం తేనైవ చ గుణగుణమ్)

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ²ద్వావింశో² ధ్యాయః

౧౩. అథ త్రయోవింశో² ధ్యాయః

భగవత్ప్రతిష్ఠావిధిః

³అథ వక్ష్యామి దేవస్య స్థాపనావిధిముత్తమమ్
 అయనేచోత్తరే ప్రోక్తమథవా దక్షిణే చరేత్. ౧

మార్గశీర్షమథాషాఢం మాఘప్రోష్ఠపదౌ వినా
 మాసేషు ఫాల్గునం శ్రేష్ఠం ⁴చైత్రో వైశాఖ ఏవ వా ౨

అథమం కృత్తికామాసం శేషమాసాశ్చ మధ్యమమ్
 ⁵నిన్దితేష్వపి మాసేషు ప్రాయశ్చిత్తాదికం చరేత్. ౩

శ్రవణం వారుణం హస్తం రేవతీ చ పునర్వసూ
 స్వాత్యసూరాధకశ్చైవ తిష్య⁶శ్చిత్రాశ్వయుక్తథా. ౪

ఉత్తరాత్రయరోహిణ్యో గ్రాహ్యోః సమ్యగ్విశేషతః
 శుక్లపక్షే విశేషేణ ⁷కాలే వా పంచమీగతమ్. ౫

షష్ఠీ చ పంచమీ గ్రాహ్యో విష్టిభాగవివర్జితా
 స్థిరరాశిః సుసంగ్రాహ్యోః న గ్రాహ్యం చరరాశికమ్. ౬

1. దక్షిణమ్.గ. 2. ఏకవింశో² ధ్యాయః. 3. వక్ష్యామి దేవదేవస్య.గ.
4. చైత్రవైశాఖయోరపి. 5. అథవా పిత్ర?. 6. పితృ. 7. కృష్ణే.

కేచనోభయరాశౌ వా త్వరితే తు శుభోదయే	
గురుశుక్రబుధేన్దూనాం శుభవారం సమాహరేత్	౭
¹ పూర్వత్రయమథార్ద్రాం చ మఘాం మూలం చ కృత్తికామ్	
² జ్యేష్ఠాశ్రేషా వివర్జ్యేవ ³ మందాశ్రౌ చ వివర్జితౌ	౮
చతుర్థీచాష్టమీం చైవ నవమీం చ చతుర్దశీమ్	
అమావాస్యాం పౌర్ణమాసీం సాయంచైవాపరాహ్లాకమ్.	౯
వివర్జ్యేవ చ రాత్రిం తు పూర్వాష్టే సమ్యగాచరేత్	
ఉల్కాపాతే వ్యతీపాతే భూకంపేశ్చ శనిపాతకే	౧౦
అన్యదోషేణ సంయుక్తం దినం సంవర్జయేత్సుధీః	
అచార్యవరణమ్	
వైఖానసేన సూత్రేణ శ్రౌతస్మార్తక్రియాన్వితాన్.	౧౧
విప్రాన్ వేదవిదః శుద్ధాన్ వైష్ణవాన్ జ్ఞానతత్పరాన్	
పారంపర్యాగతాన్ శిష్టాన్ నిత్యహోమపరాయణాన్.	౧౨
కల్పమస్త్రప్రయోగజ్ఞాన్ దోషైరవ్యైర్వివర్జితాన్	
సుమనస్కాన్ సమాహూయ సర్వకార్యం ⁴ నివేదయేత్	౧౩
తథైవ గుణసంపన్నాన్ వరయేద్దృష్టిజోశ్చ ర్చకాన్	
తేషాం జ్ఞానోత్కటం దక్షం సర్వేషామపి సమృతమ్.	౧౪
సర్వలక్షణసంపన్నమేకంవై వరయేద్గురుమ్.	
(గురుర్గోష్ఠా గురుర్భర్తా గురుర్మాతా గురుః పితా	౧౫
గురుర్నారాయణో దేవస్తస్య యద్వరణం గురుః)	
బధిరాన్ కునఖానంధాన్ కుష్టోన్మత్తాదిరోగిణః	౧౬

1. పుబ్బా.గ. 2. జ్యేష్ఠాం చైవ, 3. మన్దాంగారౌ. 4. నియోజయేత్.

హీనాంగానతిరిక్తాంగాన్ శిపివిష్టాద్యలక్షణాన్ పత్వపత్యాగ్ని రహితానతివృద్ధాతిబాలకాన్.	౧౭
విరూపానన్యదీక్షాంశ్చ వర్జయేత్ప్రథమే సుధీః (అథాఽ చార్యః ప్రసన్నాత్మా గౌరవేణ నియన్వితః)	౧౮
స్వవిధిం మనసా జ్ఞాత్వా శిష్యానుగ్రహతత్పరః స్నాత్వా నిర్వర్త్య నిత్యాని సంభారానపి సంభరేత్	౧౯

క్రియాసరళీ

వక్ష్యామి నవబింబానాం నయనోన్మీలనం క్రమాత్. ప్రతిష్ఠాదివసాత్పూర్వం నవమే వాఽ ధ సప్తమే	౨౦
పంచమే వా తృతీయే వా ద్వితీయే వాఽ ప్యమస్త్రకమ్ శిల్పినా కారయిత్వా తు శుద్ధింఽచైవాత్ర కారయేత్	౨౧

నయనోన్మీలనకాలః

¹ అర్కారరాహుసౌరాణాముదయం హిత్యాద్విలోచనే శుభర్షే మంత్రవద్విద్వాన్ కారయేదక్షిమోచనమ్	౨౨
---	----

పీఠసంఘాతః

కౌతుకాదిషు బేరేషు ² లోహితేషు తతో బుధః పూర్వేద్యుస్తద్ధినే వాఽ ధ పీఠసంఘాతమాచరేత్	౨౩
ఆలయాభిముఖే వాఽ ధ యజమానగృహేఽ ధవా కర్మమండపమధ్యే వాఽ ప్యన్యదేవాలయేఽ ధవా	౨౪
గోమయేనోపలిప్యైవ పంచవర్ణైరలంకృతమ్ ధాన్యేన స్థండిలం కృత్వా పీఠం మధ్యే సుసన్న్వసేత్	౨౫

1. అర్కశ్చ? గ. 2. ఉత్సవాది.

¹ధాత్రాదిభూతపర్యస్తమవటం కారయేద్బుధః
 పీఠస్య దక్షిణే భాగే²ప్యాచార్యశ్చోత్తరాముఖః ౨౬

తస్య పశ్చిమభాగే తు కించిద్దూరం సమాశ్రితః
 ధృతోర్ధ్వపుండ్రోపవీతః స్థపతిః ప్రాజ్యుఖః స్థితః ౨౭

పవిత్రం మనసా ధ్యాత్వా దేవేశం చ పునర్గురుః
²ఏకజానుసమాసీనః ధ్యాత్వా ప్రాజ్యుఖమాసయేత్ ౨౮

³పశ్చాద్రత్నాంత్రమాదాయ ⁴అధిపాంస్తేషు సంస్మరేత్
 పీఠోపరి చ దిక్పాలాన్ ⁵ధాతారంచార్చయేత్క్రమాత్ ౨౯

బ్రహ్మస్థానే బ్రహ్మమణిమైద్ధ్రే వజ్రమణిం న్యసేత్
 ఆగ్నేయ్యాం మౌక్తికం యామ్యే వైడూర్యం నైర్ఋతే బుధః ౩౦

శంఖజం వారుణే మస్త్రీ స్ఫాటికం పుష్యకాంతకమ్
 వాయవ్యే చంద్రకాంతం చ సౌమ్యే ⁶నీలం తతోపరి? ౩౧

⁷తద్దిగైవత్య ⁸మన్త్రాంశ్చ జప్తోపాంశు న్యసేద్గురుః
 రత్నాలాభే యథాలాభం సౌవర్ణం వా²ధ నిక్షిపేత్ ౩౨

పశ్చాద్దేవం సమభ్యర్చ్య 'భూరసీ'తి జపన్ గురుః
 ప్రతిష్ఠాప్య నమస్కృత్య ఆహూయ స్థపతిం పునః ౩౩

పీఠస్యోపరి దేవేశం స్థపతిశ్చార్చయేత్పునః
 సూత్రాన్ ప్రసార్య స్వస్థానే స్థాపయేత్ప్రతిమాః పునః ౩౪

గురుః పరీక్ష్య సుదృఢం కృత్వా యన్త్రేణ బుద్ధిమాన్
 శిల్పినం చ ప్రపూజ్యైవ తం విస్మజ్య పునర్గురుః ౩౫

1. ధాత్రాదీశాన. 2. ఏకజానుసమాసీనః ధ్యాత్వా ప్రాజ్యుఖమాసయేత్.గ. 3. పంచ.
 4. తస్మిన్నిధిముపస్మరేత్. 5. తత్తన్నామ్నా సమర్చయేత్. 6. తం నీలజం న్యసేత్.
 7. తత్తత్. 8. మన్త్రాన్తమ్.ఖ.

గవ్యాద్యైరభిషింఛ్యైవ ఆహరేత్రప్రతిమాం పునః
అలయాభిముఖే పీఠే స్థాపయేత్ప్రాజ్ఞుఖం హరిమ్ 3౬

ఆచార్యః సుప్రసన్నాత్మా యజమానేన ఋత్విజః
¹సార్థం స్నాత్వా విధానేన బ్రహ్మయజ్ఞం చ కారయేత్

నయనోన్మీలనప్రకారః

అలయాభిముఖే వాఽథ దక్షిణే వా మనోరమే. 3౭

ప్రపాం వా మండపం వాఽథ కృత్వాఽలంకృత్య పూర్వవత్
ఔపాసనాగ్నికుండం చ కృత్వా ²మధ్యే సలక్షణమ్ 3౮

తస్యైవోత్తరతః పార్శ్వే భూమియజ్ఞం యజేత్ప్రమాత్
పర్యగ్నిం కారయిత్వా ³తద్భింబస్యాతీవ పార్శ్వతః. ౩౯

హిరణ్యపవమానాద్యైః సమభ్యుక్ష కుశోదకైః
సంస్థాప్య సమలంకృత్య వస్త్రైరాద్యైర్నవైస్తథా. ౪౦

ఔపాసనాగ్నౌ విధివత్ప్రతిష్ఠాప్య చ పావకమ్
ఆఘారం వైష్ణవం హుత్వా తస్య పశ్చిమ పార్శ్వతః ౪౧

స్థండిలం కారయిత్వాతు నవవస్త్రేణచాస్తరేత్
ఆదాయ దేవం సంస్థాప్య స్థండిలే ప్రాజ్ఞుఖం ప్రభుమ్. ౪౨

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ బ్రాహ్మం రౌద్రం క్రమాద్భుధః
శ్రీభూసూక్తం చ హుత్వాఽన్తే మౌలిమాలాదికం క్రమాత్. ౪౩

హుత్వా గురుస్తన్మాన్తాన్తే తత్తదంగం స్పృశేద్భుధః

1. స్నాత్వా స్నాన.గ. 2. ఆఘారం విచక్షణః. 3. తు తత్తద్భింబం సుసన్మసేత్.

గవాదిదర్శనమ్

ఖురశ్యంగాన్ త్సువర్ణేన సమాబద్ధ్య సవత్సకామ్.	౪౪
గామేకాం వై సుసంస్థాప్య దేవస్యాభిముఖే శుభామ్ ఘృతం మధు దధి క్షీరం ప్రస్థమాత్రాదహీనకమ్	౪౫
సౌవర్ణే రాజతే తామ్రే కాంస్యపాత్రే ¹ సహాటకే ² సమాపూర్య తతో మస్త్రీచోత్తరాంతం న్యసేత్త్రమాత్	౪౬
సామవేదం యజుర్వేదమగ్వేదాధర్వవేదకౌ క్రమాత్తేషు సమభ్యర్చ్య ధాన్యాన్యష్టౌ సమాహరేత్	౪౭
శాలివ్రీహిప్రియంగాంశ్చ మాషనిష్పావసర్షపాన్ తిలముద్గౌ చ ధాన్యాని ప్రత్యేకం ద్రోణమాహరేత్.	౪౮
అథవా తత్సమం వ్రీహీన్ గృహీయాదేకమేవ వా తదర్థం తండులం ప్రోక్తం తదర్థం తిలమాహరేత్.	౪౯
వాయుం తస్మింత్సమభ్యర్చ్య వేదాధ్యయనమాచరేత్ శంఖకాహళసంయుక్తం ³ వేదఘోషసమాయుతమ్	౫౦
⁴ నవవస్త్రేణ దేవాగ్రే ప్రచ్ఛన్న ముదగాననమ్ కృత్వాచాభ్యంతరే ధీమానుత్తరాభిముఖః స్థితః	౫౧
ప్రాణాయామం చ కృత్వా తు దేవేశం మనసా స్మరన్ ⁵ హేమరూప్యాం ప్రహరిణీం దశాంగులసమాయుతామ్.	౫౨
మూలాదగ్రం కృశం వృత్తమాహరే ⁶ త్తాడనీం శుభామ్ భాగాంగులాయతాం సూచీం నవనాహసమాయుతామ్.	౫౩

1. సహాయకే. గ. 2. సమాహృత్య. ఖ. 3. వాద్య. 4. సూక్ష్మేణ చ నవేనైన ప్రచ్ఛన్న పటముత్తమమ్. 5. హేమరూపం ప్రహరణం రసాంగులాదహీనకమ్. 6. తత్ప్రహారిణీమ్.

తౌ సమాదాయ హస్తాభ్యాం 'ప్రతద్విష్ణు'రితి బ్రువన్ విష్ణుసూక్తేన సవ్యం తు అపసవ్యం యథా తథా	౫౪
నరసూక్తేన నయనే మోచయేన్మతిమాన్ గురుః పక్షు వర్మ చ రక్తం చ శుక్లంచామిత ¹ తైజసమ్	౫౫
² పృథివ్యాదీన్ క్రమాత్తస్మిన్నధిపాన్ మనసా స్మరన్ సమీక్ష్య దేవదేవేశం ప్రణయ్యైవాసుమాన్య చ	౫౬
ప్రచ్ఛన్న పటముద్భుత్య గాం తత్సూక్తేన దర్శయేత్ 'మరుతః పరమా'త్మేతి ³ ధ్యానం చ తిలతండులాన్	౫౭
తత్తద్వేదాదిమన్త్రేణ ఘృతాదీన్ దర్శయేద్బుధః 'బ్రహ్మ జజ్ఞాన'మిత్యుక్త్వా బ్రాహ్మణాన్ దర్శయేత్తథా.	౫౮
దేవీభ్యాం సహచేద్ధీమాన్ తథా సర్వం చ కారయేత్ స్వపనోత్సవ బేరాన్వా సహచేత్తాన్ పృథక్ పృథక్	౫౯
సంభృత్య దర్శయేద్విద్వానేక ⁴ హోమే చ కారయేత్ తద్విమానం నవం చేత్తు ⁵ ప్రతిష్ఠోక్తం చ కారయేత్	౬౦
ద్రువాక్షిమోచనే విద్వాన్ తత్తద్వర్ణేన హోటకే పాత్రేఽభ్యర్చ్య మహీం దేవీం పక్షాదీన్మోచయేత్తథా.	౬౧
ధాత్రాదిపరిషద్దేవాం స్తత్తన్మన్త్రేణ మోచయేత్ విశేషోఽయం సమంచాన్యదధివాసం సమారభేత్	౬౨
ద్రువార్చాంచేద్విశేషేణ కౌతుకోక్త ⁶ పదే గృహే పీఠసంఘాతవచ్చాత్ర కృత్వారత్నోపరిస్థితమ్ (స్తరన్?)	౬౩

1. మండలమ్. 2. పృథివ్యాదిక్రమాత్. గ. 3. ధాన్యరాశీంశ్చ. 4. హోమే.
5. ప్రతిమోక్తస్య తం తథా. 6. పదం, ద్రువే, ఖ.

తత్రాక్షిమోచనం కృత్వా గర్భగేహే విశేషతః
 అథాధివాసనాదీంశ్చ యన్వేణైవాఽపి కారయేత్ ౬౪
 ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే అక్షిమోచన విధిర్నామ ¹త్రయోవింశోఽధ్యాయః

24. అథ చతుర్వింశోఽధ్యాయః

అధివాసవిధిః

అథాతో ధ్రువబేరస్య శుద్ధ్యర్థమధివాసనమ్
 ప్రవక్ష్యామి విశేషేణ ధ్రువార్చాయాః సపార్షదమ్ ౦
 ద్వాత్రింశత్ ప్రస్థసంపూర్ణం ఖండస్సుటితవర్జితమ్
 ప్రత్యేకం కుంభమాదాయ తంతునా పరివేష్ట్య చ ౨
 ప్రక్షాళ్యాభిముఖే కుమ్భం ద్రోణధాన్యోపరి క్రమాత్
 సస్త్వస్యైవాద్భిరాపూర్య హేమరత్నాదినా సహ ౩
 ప్రక్షిప్య కుశకూర్చాంశ్చ సూక్ష్మవస్త్రేణ వేష్టయేత్
 బ్రాహ్మమాసనమాస్థాయ దక్షిణే చోత్తరాముఖః ౪
 ధ్యాత్వా తీర్థాంత్యమావాహ్య కుమ్భేఽంభసి జలే క్రమాత్
²అధిదేవం సమభ్యర్చ్య ప్రణమ్యైవాసుమాన్య చ ౫
 ధ్రువం పశ్చాత్సమభ్యర్చ్య పుణ్యాహమపి వాచ్య చ
 'సంయుక్తమేత'దుచ్చార్య కుమ్భేన సహ మస్త్రవిత్ ౬
 సంబన్ధకూర్చం విన్యస్య తేనైవాఽప్యమ్భసా బుధః
 ప్రోక్ష్యైవామ్భుఃస్థితాన్ ³దేవాన్ బుద్ధ్యా తస్మిన్నివేశయేత్. ౭

1. ద్వావింశోఽధ్యాయః గ. 2. అధివాస్య. గ. 3. అంభసి తాన్.

శీతోదధిమితి ధ్యాత్వా దేవీభ్యాం చ పృథక్ పృథక్. దేవదేవస్య దేవ్యోశ్చ ¹ ఏకకుమ్భేఽథవా చరేత్	౮
ధాత్రాదిపరిషద్దేవాన్ పృథగేవ సహాపి వా త్రిదినం ద్విదినం వాఽథ చైకాహం వాఽథివాసయేత్	౯
గృహపింద్యా? ధ్రువార్చాచేత్మత్వా నేత్రవిమోచనమ్ ² తదధో యాజ్ఞికైర్బుక్షైర్బుష్టిం కృత్వా సలక్షణమ్	౧౦
పృక్షక్రమేణ తత్పాదాన్ కృత్వా బేరోదయం యథా ఆగ్నేయాదిషు కోణేషు వేదానామాదిమస్తతః	౧౧
స్థాపయిత్వా తదూర్ధ్వే తు యష్ట్యాం శేషం సమర్చ్య చ గాయత్రీముచ్చరన్ యష్టిముదగస్తం న్యసేత్పానః.	౧౨
తత్రైవ కుమ్భాంతసంగృహ్య ³ బ్రహ్మపార్శ్వే విశేషతః సుసూక్ష్మసుషిరం కృత్వా తస్తునా వేష్టయేత్ప్రమాత్.	౧౩
శుద్ధతోయైః సమాపూర్య రత్నాదీంతస్త్వసేత్ప్రమాత్ తస్మిన్ జలే సమభ్యర్చ్య యష్టికోపరి సన్న్వసేత్.	౧౪
వారుణం మస్త్రముచ్చార్య దేవీభ్యాం సహచేత్పృథక్ మౌళౌ సదేవం? సంస్రావ్యావిచ్ఛిన్నమధివాసయేత్	౧౫

జలాధివాసనం

⁴ జలాధివాసనార్థాయ నద్యాదిషు మనోరమే వితానాద్వైరలంకృత్య నవవస్త్రాణిచాస్తరేత్.	౧౬
---	----

1. ఏకకుమ్భే తథా. 2. తదన్వైః.గ. 3. పృష్ఠభాగే. 4. సంబంధాయ చ కుమ్భేన కూర్చం మౌలౌన్యసేత్తథా, తథాధివాస్య గవ్యాదీన్ నద్యాదిషు మనోరమే.

సమలంకృత్య దేవేశం గ్రామే వాచాలయే^౧ ధవా
 కృత్వా ప్రదక్షిణం పశ్చాత్తీరం తత్సంప్రవిశ్య చ ౧౭

సంస్నాప్య నవవస్రేణ సమాచ్ఛాద్యాభిపూజ్య చ
 పుణ్యాహం వాచయిత్వా^౨ నై గురుం సమ్యక్ప్రూజయేత్. ౧౮

హస్తాభ్యాం దేవమాదాయ స్థానం సమ్యక్ప్రదక్షిణమ్
 గత్వా ప్రవేశ్య తన్మధ్యే స్థాపయేత్పశ్చిమాముఖమ్. ౧౯

పశ్చాద్ధిరణ్యశృం^౩గేతి వరుణం సంప్రణమ్య చ
 తస్మిన్ జలేశమర్ఘాంతం సమభ్యర్చ్య సమాధినా ౨౦

‘యద్వైష్ణవం’ సముచ్ఛార్య దేవీభ్యాం చ సమాయుతమ్
 ప్రాక్చిరశ్శాయయేద్దేవం శయనే చ విచక్షణః. ౨౧

శిరోపధానం దత్వా^౪ నై^౧ వస్రేణైవ పృథక్ పృథక్
 ఆచ్ఛాద్య తద్గలాధస్తా^౨ త్పూజయేత్తాన్ క్రమాత్ స్థలే ౨౨

సేనాధిపం ప్రపూజ్యైవ ప్రాచ్యాం శఙ్ఖం సమర్చయేత్
 గదాం యామ్యే సమభ్యర్చ్య ప్రతీచ్యాం శార్ఙ్గమర్చయేత్ ౨౩

ఖడ్గం వామే సమభ్యర్చ్య ఊర్ధ్వాయాం చక్రమర్చయేత్
 అజస్రదీపం సన్ధీప్య పరితః ప్రావరణం చరేత్. ౨౪

త్రిదినం ద్విదినం వా^౫ ధ చైకాహమధివాస్య చ
 పశ్చాత్సమర్చ్య దేవేశం ప్రవిశేదాలయం తథా. ౨౫

యజ్ఞపాత్రవిచారః

అరణీదర్శమాలాం చ తోరణాన్ వస్త్రమేవ చ
 స్రువాదియజ్ఞ పాత్రాణి కరకాదీన్ యథాక్రమమ్. ౨౬

1. నవవస్రైః గ. 2. పూజయేదాయతాన్ జలే?

సూత్రే విఖనసా ప్రోక్తమగ్నిష్టోమాదిషు క్రమాత్ తథైవ కారయేద్విద్వాన్ యజ్ఞైస్సర్వైర్విశిష్టితమ్.	౨౭
వృక్షైస్తద్యాజ్ఞికైః కుర్యాద్విత్స్వంగులమున్నతమ్ విపులం నాగాంగులేనైవ అశ్రనేత్రఘనం క్రమాత్.	౨౮
ఫలకాం కృత్వైవ తన్మధ్యే ధాత్వంగులసమున్నతమ్ శ్రీవత్సాదీంస్తథా తస్మిన్పర్ణచిత్రం చ కారయేత్	౨౯

అష్టమంగళాని

శ్రీవత్సం పూర్ణకుంభం చ భేరీమాదర్శనం క్రమాత్ మత్స్యయుగ్మాంకుశం శంఖమావర్తంచాష్టమంగలమ్.	౩౦
శఙ్ఖం చక్రం గదాం చైవ శార్ఙ్గం ఖడ్గం తథైవ చ కారయేత్ఫలకామధ్యే ఏతస్త్వాదర్శ చిత్రకమ్.	౩౧
ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ¹ చతుర్వింశో_ధ్యాయః	

౭5. అథ పంచవింశో_ధ్యాయః

యాగాశాలావిధిః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి యాగాశాలావిధిక్రమమ్ ఆలయాత్పూరతో వా_పి దక్షిణే వా మనోరమే	౧
మండపం వా_థ కూటం వా కృత్వా వాసాధికారవత్ చతుర్ద్వారసమాయుక్తం దర్శనీయం చ కారయేత్	౨

1. మానోపకరణం నామ త్రయోవింశో_ధ్యాయః. గ.

ప్రపాచేత్కిష్కుహస్తేన నందధాతురసేన వా
విస్తారాయామసంయుక్తం చతురశ్రం సమం స్థలమ్. ౩

కృత్వా చ దర్భరజ్ఞా వా మౌంజ్యా వా తదృజుం సమమ్
బిల్వకీలాంతుసంస్థాప్య దశరజ్ఞం ప్రసారయేత్. ౪

పదకల్పనమ్

ప్రాగన్తాశ్చోత్తరాన్తాశ్చ రజ్జుకంఠద్వయాన్వితే
కీలాన్ కీలే సమాబద్ధ్య అచలం సుదృఢం క్రమాత్. ౫

ప్రసార్య పూర్వం ప్రాగన్తాః పశ్చాత్తదుపరి క్రమాత్
ఉదగన్తాస్తథా మధ్యే తేనైవ గణయేత్పదాన్ ౬

చతుశ్శాలే చతుష్షట్కే వసుసన్ధౌ యథాక్రమమ్
స్థాపయేత్క్రమశః స్తమ్భాన్ క్రముకాద్వైర్మనోరమైః ౭

దశతాలమర్కతాలం వా స్తమ్భానామున్నతిర్భవేత్
ప్రాగన్తాశ్చోత్తరాన్తాశ్చ సన్వ్యసేత్పట్టికాః క్రమాత్. ౮

నాళికేరదలై రన్ద్రాన్ సంఛాద్య ప్రాగుదఙ్ముఖమ్
వర్షవారణకూటం చ ¹వినా కేచిద్వదన్తి చ ౯

²కారయేచ్ఛేత్పాలైస్తమచ్ఛిద్రం ³కారయేత్క్రమాత్
మధ్యే నవపదం బ్రాహ్మం శయనస్థానమీరితమ్ ౧౦

బిమ్బాధ్యర్థప్రమాణం వా భిత్తిమానమథాపి వా
ప్రాగాది పరితో భాగాన్ పదాన్ ద్వారాయ సన్వ్యసేత్. ౧౧

1. రక్షార్థం చైవ కారయేత్. గ. 2. వర్షవారణకూటం చ ద్వితాలకే. సమాచరేత్.
3. ఛాదయేత్. ఖ.

అగ్నికుండకల్పనమ్

బ్రహ్మాంశాత్తత్ప్రతీయాంశే సభ్యం శ్రామణకాగ్నివత్ కారయేత్తత్పదాత్పూర్వం కుండమాహవనీయకమ్	౧౨
ఔపాసనాగ్నివద్ధీమానాగ్నేయ్యాం మధ్యమే పదే పౌండరీకాగ్నికుండం తద్ద్వాదశాంగులముచ్చయమ్.	౧౩
అష్టాదశభిరధ్యరైరంగులీభిర్భ్రమీకృతే వృత్తం తదూర్ధ్వ వేదిఃస్యాదేకైకం భాగమున్నతమ్.	౧౪
ఊర్ధ్వమధ్యమవిస్తారమాశ్రమాంగులమేవ చ షడంగులవిశాలం తదధోవేద్యాస్తు లక్షణమ్.	౧౫
దలైః షోడశభిర్బుక్తం కృత్వా నిమ్నం దశాంగులమ్ తస్మాత్ప్రతీచ్యాం భాగాంశే పదే ¹ సూత్రోక్తవత్సుధీః.	౧౬
అన్వాహార్యం తథా కుర్యాత్తస్మాజ్జాతి పదే పునః చతుస్తాలసమాయామం తాలోత్సేధం సమస్థలమ్.	౧౭
కృత్వా సంభారవేదిఃస్యాదుదీచ్యామాశ్రమే పదే కృత్వా౨ ధ గార్హపత్యం తత్సూత్రోక్తవిధినా బుధః	౧౮
తస్మాజ్జాతిపదే సాక్షాత్కుమ్భార్చాయై ప్రకల్పయేత్ తస్మాత్ప్రాచ్యాం యుగాంశే తు చావసభ్యం సలక్షణమ్.	౧౯
కృత్వా సూత్రోక్తవద్ధీమానైశాన్యే శ్వభ్రమాచరేత్ బహిర్గతే పదే ధీమానష్టావింశత్పదేషు తత్.	౨౦
దేవానాం పార్షదాం స్థానం శిష్టాః సంచారణాయ వై	

1. పూర్వోక్తవత్. గ. అ. ఖ.

శాలాలంకరణమ్

- తోరణం పూర్ణకుమ్భం చ దీపాంకురసమాయుతమ్. ౨౦
- ద్వారే ద్వారే విభూష్యైవ వితానాద్వైర్విభూషయేత్
దర్భమాలాసమాయుక్తం బాలధ్వజసమాయుతమ్. ౨౧
- పుష్పమాలాదిభిశ్చాన్వైర్భూషయేద్దర్శనీయకమ్
గోమయేనోపలిష్యైవ సర్వతః సమలంకృతమ్. ౨౩

పరివారాణామగ్నిః

- ¹పంచవర్ణైరలంకృత్య తండులానవకీర్య చ
సర్వేషాం పరివారాణాం తత్తదాలయసన్నిధౌ. ౨౪
- కుండమౌపాసనం పశ్చాచ్ఛయనం హౌత్రశంసనమ్
వృణీయురథవా విష్టోః కాలే వై హౌత్రశంసనే. ౨౫
- ఆవాహ్యస్తేఽథవా సర్వపరివారాంతసమాహ్వయేత్

ఉత్తమాగ్వాదిపక్షాః

- పంచాగ్నిన్ పౌండరీకేణ సార్థంచేదుత్తమం విదుః. ౨౬
- గార్హపత్యం తథా ప్రాచ్యామన్వాహార్యమతః పరమ్
ఔపాసనాగ్నికుండం చ మధ్యమం తేషుచేద్బుధః ౨౭
- ప్రధానం గార్హపత్యంస్యాత్సభ్యవద్ధౌత్రశంసనే
సభ్యమేకాగ్నికుండం చేదథమం పరిచక్షతే ౨౮
- పౌండరీకాగ్నినా సార్థం యజ్ఞే చాస్య హరేః ప్రభోః
సహచేత్పంచబేరాణాం ప్రతిష్ఠాత్త విశేషతః ౨౯

1. రూపవర్ణైః.

సహైకవేద్యాం కుమ్భం చ ¹ కుర్యాద్ధ్యానే (సం) తద్దైవ చ అన్యథాచేద్వివశ్యన్తి ప్రాదుర్భావం చ లౌకికమ్	30
యదిస్వాద్విధివ ² ద్ధోమాన్ పృథగేవ సమాచరేత్	
ఋత్విజాం నిర్వర్త్యమ్	
స్నాత్వా పదార్థినః సర్వే సాయంసన్ధ్యాముపాస్య చ	30
యాగశాలాం ప్రవిశ్యైవ దక్షిణేచోత్తరాముఖః ఆచార్యమభివాద్యైవ బ్రహ్మోసనసమన్వితమ్	31
³ ఆస్థాయచోర్ధ్వపుండ్రం తత్ప్రాణాయామం చ ధారయేత్ గాయత్రీం నశిరస్కాం చ తత్సవ్యాహృతికాం క్రమాత్	33
పరేత్తిరాయతప్రాణః ప్రాణాయామః స కథ్యతే ద్విజశ్చేద్యజమానస్తత్పత్వైవం గురుసన్నిధౌ	34
భూసురానుజ్జయాన్యే తు వృణీయన్తు పదార్థినః ఆచార్యేణ తథా ధీమాన్ పూర్వాష్టే తు విశేషతః	35
యుంజీత కర్మణ్యధ్వర్యాన్ పశ్చాత్కర్మ సమారభేత్ అధివాసగతం దేవం సాయాహ్నే సంప్రణమ్య చ	36
⁴ సముత్థాప్య చ తత్తీరే విష్టరే స్థాపయేత్క్రమాత్ శుద్ధోదైరభిషిచ్యైవ వస్త్రాద్యైరపి భూషయేత్	38
యానే వాఽథ రథే వాఽథ సమారోప్య సలక్షణమ్ గ్రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా యాగశాలాం ప్రవిశ్య చ	38

1. కుర్యాదేవమ్. 2. ధీమాన్. 3. ఆధాయ. 4. సన్ధ్యాముపాస్య.

పశ్చిమేఽలంకృతే పీఠే స్థాపయేత్ప్రాజ్ఞుఖం ప్రభుమ్
ప్రణమ్యైవ తథా ధీమాన్ పశ్చాత్కర్మ సమారభేత్. ౩౯

ఋత్విజాం నియమాదీని

అథాంకురార్పణాదూర్షం స్నాత్వా స్నానవిధానతః
వైష్ణవం నరసూక్తం చ చతుర్వేదాదిమన్తకమ్. ౪౦

¹యథాక్రమం జపిత్వాఽన్తే బ్రహ్మయజ్ఞమథాచరేత్.
త్రిరాత్రముపవాసం వా పాదకృచ్ఛ్రమథాపి వా ౪౧

ఏకాహముపవాసం వా సర్వపాపాపనుత్తయే
చరిత్వైవం గురుర్ధీమాన్ కర్మాన్తం యావదేవ చ ౪౨

గురోఽన్తస్య విశేషేణ యావత్కర్మ సమాప్యతే
తావదంకురమారభ్య ద్విధాశౌచం న లిప్యతే. ౪౩

తథైవ ఋత్విజాం వాపి యజమానస్య తస్య చ
యావత్కర్మావసానాన్తం నాస్తి తావదఘం తయోః ౪౪

ద్విజభోజన కర్తవ్యతా

ప్రతిష్ఠోక్తదినాత్పూర్వం కారయేద్ద్విజభోజనమ్
అష్టోత్తరశతం ముఖ్యం తదర్థం మధ్యమం భవేత్. ౪౫

అధమం సప్తవింశచ్చ యథాశక్తి యథాబలమ్
తద్భోజనాన్తే ధర్మాత్మా సాధయేత్పావకం బుధః ౪౬

మధితం లౌకికం వాఽథ సమాహృత్య చ పావకమ్
పశ్చాద్ద్రాత్రౌ విశేషేణ వాస్తుహోమం సమారభేత్. ౪౭

1. యథాకామమ్.గ.

అగ్నిమన్తనమ్

అలయస్సోత్తరే వాఽథ శాలాయాశ్చోత్తరేఽథ వా

శ్రావణగ్నౌ వాస్తుహోమాదిః

కుండం శ్రామణం కల్ప్య ఆఘారం పూర్వవచ్చరేత్. ౪౮

‘వాస్తోష్ప’తేతి మంత్రౌ ద్వౌ భూమియజ్ఞద్వయం క్వచిత్
పశ్చాద్భూమ్యాశ్చ దైవత్యం వ్యాహృత్యన్తం చ హూయతే. ౪౯

పర్యగ్నిప్రకారః

‘అహమగ్నే’తి మన్తేణ ఉల్కయాగ్నిం ప్రగృహ్య చ
దహనాదేతి మన్తేణ పర్యగ్నిం కారయేద్బుధః. ౫౦

విశ్వతశ్చ విశేషేణ పుణ్యాహమపి వాచయేత్
పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య వారుణాన్తం చ వైష్ణవమ్ ౫౧

సహవ్యాహృతిభిర్ఘృత్వా అన్తహోమం తథా చరేత్

గార్హపత్యే అగ్నిప్రణయనమ్

తతస్తద్గార్హపత్యాగ్నౌ ¹పూర్వోక్తవిధినా బుధః ౫౨

హుతాశనం ప్రతిష్ఠాప్య వర్ధయేద్గురుణాలయమ్ (దనలం గురుః)
గురుణా వర్ధయిత్వాఽన్తే సమాహూతాశ్చ ఋత్విజః ౫౩

సర్వాగ్నిషు ప్రణయనమ్

ప్రణీయుర్గార్హపత్యాద్యాం స్తదాశ్రయణమంత్రవత్
యమేష్ట్రయక్షరాజేషు? మధ్యేఽగ్నౌ దిక్షు వై కృతే ౫౪

1. సూత్రోక్త. గ.

‘జాతవేదోఽగ్న ఆయాహి, అయన్తే, మయి’ చైవ హి	
‘ఘృతప్రతీక’ ఇత్యేతైర్మనైరగ్నిం నిధాపయేత్	౫౫
పశ్చిమాదనలాన్మస్త్రీ గృహీత్వా స్థండిలే క్రమాత్	
ప్రణీయ సర్వహోమానామాఘారాదౌ విశేషతః	౫౬
హోమద్రవ్యాధిదేవాః	
వక్ష్యామి హోమద్రవ్యాణామధిదేవాన్ ద్విజోత్తమాః	
వసుధా సికతస్యేందుః స్థండిలేషు బర్హిష్పథ	౫౭
మునయో వరుణో వారి వాయుర్విహరణే తథా	
వేదాశ్చాగ్రే తు కూర్చస్య హరిర్లంఘౌ హరస్తథా.	౫౮
చతుర్థాం పరిస్తరాణామధిపః క్రమశో హరిః	
పరిధీనాముత్తరాన్తం దక్షిణాపశ్చిమాదికమ్.	౫౯
గన్ధర్వేన్ద్రజలేశేశాః కరకే పాంచభౌతికమ్	
¹ తర్పణస్యాఽనలో? జ్ఞేయ ఊర్ధ్వయోరగ్నివేధసౌ.	౬౦
ఈశేన్ద్రౌ వర్షిష్టాభ్యాం త్రయో ² మూర్ధ్ని పవిత్రయోః	
దధ్యాజ్యస్థాలోఽర్చ్యామిర్జ్వుహ్వోశ్చ శ్రీరుదాహృతా.	౬౧
స్రువస్యచాధిపోఽధర్వా పాత్రేఽన్యే వాసుకిః స్మృతః	
ప్రణిధ్యోర్భృహ్మసోమౌ చ దక్షిణోత్తరయోరపి.	౬౨
ఆజ్యస్యాగ్నిశ్చరోరీశః సర్వేదేవాస్తథా క్రమాత్	
అన్యేషాం హోమద్రవ్యాణామధిపః స పితామహాః.	౬౩
సమిధామేకవింశానాం దేవాస్సర్వే ఇతి స్మృతాః	
పలాశబిల్వస్యగ్రోధః శమీ చౌదుంబరః క్రమాత్	౬౪

1. పర్ణస్య?గ. 2. మూర్ధ్ని?

ఆశ్వద్ధః ఖాదిరశ్చేతి సమిధః సప్తకీర్తితాః

¹అగ్నిః శ్రీః సమయా యేషాం సౌమ్యార్కే వేధసాధిపౌ ౬౫

ద్విరేఖాసహితే కుండే ఊర్ధ్వాధో విధివేధసౌ

ప్రజాపతిరథాగ్న్యాదౌ సభ్యాదిష్వధతో? వసూన్. ౬౬

గర్తేందుః షణ్ముఖో రేఖాహోమకార్యే విశేషతః

బుద్ధ్వాఽ ధిదైవతం మన్త్రీ తత్తత్కర్మణి కారయేత్. ౬౭

యదిస్యాదన్యథా నాశః కర్మ కర్తా చ నశ్యతి

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్షాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే యాగశాలావిధిర్నామ ²పంచవింశోఽధ్యాయః

౭6. అథ షడ్వింశోఽధ్యాయః

వివిధాగ్నిషు ఆఘారే విశేషః

అథాఘారవిశేషం చ ప్రవక్ష్యామి తపోధనాః

ప్రణీధీ ద్వే నిధాయైవ ఉత్తరప్రణిధౌ జలే. ౧

అగ్న్యాదిపరిషద్దేవాంత్సమావాహ్య తతః పరమ్

గార్హపత్యే గార్హపత్యయజ్ఞం ³యజ్ఞాధిదైవతమ్. ౨

ఓం భూః పురుషం చేతి అచ్యుతం చేతి చ క్రమాత్

అన్వాహోర్యకమిత్పుక్త్వా అన్వాహోర్యే తథైవ తమ్. ౩

యజ్ఞదైవతవిశ్వేతి ఓం భువః పురుషం క్రమాత్

సత్యం చేతి సమావాహ్య జుష్టాకారం తథా యజేత్ ౪

1. అగ్నిః శ్రీర్యమధర్వేషాం సోమార్కే వేధసాధిపాన్. 2. చతుర్వింశోఽధ్యాయః.
3. యజ్ఞదైవమిత్పు. గ.

అహవనీయమిత్యుక్త్వా యజ్ఞదైవతమిత్యపి ఓం సువః పురుషంచేతి పురుషమావాహ్య దైవతమ్.	౧
పశ్చాత్తథాఽవసథ్యాగ్నిం యజ్ఞదైవతమిత్యపి ఓం మహః పురుషం పశ్చాదనిరుద్ధమపి క్రమాత్.	౬
సభ్యాగ్నిం యజ్ఞదైవం చ ఓం జనః పురుషం తథా విష్ణుంచేతి తథా సభ్యే సమావాహ్య యథాక్రమమ్.	౭
అబ్జాగ్నౌ పౌండరీకం తద్యజ్ఞదైవతమిత్యపి ఓం తపః పురుషం పశ్చాద్వాసుదేవమతః పరమ్.	౮
.....	
ఓం సత్యం పురుషంచేతి నారాయణమితి బ్రువన్ సమావాహ్య చ నిర్వాప్య తదాజ్యం జుహుయాత్క్రమాత్.	౯
అథ ¹ దేవాయ హోమస్య పావకస్య మహాత్మనః	

అగ్నిధ్యానమ్

ధ్యానం వక్ష్యే యథాపూర్వం యథాశక్తి యథావిధి	౧౦
అథ కింశుకపుష్పాభం శుకపింఛాంబరాన్వితమ్ సర్వాభరణసంయుక్తం జ్వాలామాలాసమాకులమ్.	౧౧
ఏవం తం మాహిషాస్యేన తం తథా జాతవేదసమ్ ద్విశీర్షం చ చతుఃశృంగం ద్విశ్రోత్రం చ ద్విసాసికమ్.	౧౨
చతుర్ణేత్రం సప్తహస్తమేకాయతనచేతసమ్ త్రిపాదం మేఖలోపేతం దండకృష్ణాజినాన్వితమ్	౧౩

1. హోమాధిదేవస్య. గ.

అత్యస్తసూక్ష్మబిసినీసమయజ్ఞోపవీతినమ్ స్వాహాస్వధాభ్యామాసీనమాసనే దర్భసంస్తరే	౧౪
కపిధ్వజం ¹ మేషారూఢం సర్వదేవగణావృతమ్ కుండమధ్యే తథా ౨ ౨ సీనం బ్రహ్మీసనసుఖోచితమ్.	౧౫
² సప్తహస్తం తు జటిలం పశ్చిమాం దిశమాస్థితమ్ హస్తే తు దక్షిణే శక్తిం వరదం స్రుక్రువావపి	౧౬
వామే జుహూముపజుహూం గదాం బిభ్రన్తమాదరాత్ ఏవం ధ్యాత్వా తతో జిహ్వోలక్షణం వచ్చి శక్తితః	౧౭

జిహ్వోలక్షణమ్

హిరణ్యా కనకా రక్తా కృష్ణాచాపి వసువ్రభా అతిరక్తా తథా చైవ బహురూపేతి సప్తధా	౧౮
హిరణ్యా శ్యామరక్తా చ కృష్ణపీతా ౨ తిరక్తకమ్ (కా) శంఖాభవర్ణా స్థానాని ఈశేన్ద్రాగ్నియమా అపి	౧౯
వారుణం మారుతం మధ్యే జిహ్వోనం నియతిః క్రమాత్ అగ్నిర్వైశ్వానరశ్చాపి హుతాశో హుతవర్చసః	౨౦
జాతవేదాః కృష్ణవర్ణా దేవస్యేత్యాదయో ౨ భిధాః? ³ ⁴ పూజానాం చైవ స్థానం చ దేవానాం చ యథాక్రమాత్	౨౧
ధ్యాత్వా సమాధియుక్తస్తు తత్ర తత్ర హునేత్సుధీః	

1. వృషారూఢమ్. 2. సప్తజిహ్వోల? గ. 3. అధిపాః. గ. 4. నామస్థానం చ వర్ణం చ దేవానాం చ యథాక్రమమ్.

ప్రకారాంతరేణ హవిష్యాధిదేవాః

¹సమిధామృషయస్సర్వే లాజాపూపతిలోదనైః ౨౨

అపూపసమిధోరీశో లాజస్య చ రవిర్భవేత్
ఆజ్యసర్షపయోరగ్నిః పితరస్తిలదైవతమ్. ౨౩

హోమాధికరణగుణవిచారః

చరోః సమస్త ²జంతూనామపి నిర్మాణకర్మణి
విధాతా దైవతం సాక్షా ³ద్ద్విదండః కర్తుమంజసా ౨౪

కర్ణే యది హుతే వ్యాధిర్నాసికాయాం మహద్భయమ్
చక్షుష్యన్తో భవేత్కిన్తు మస్తకే సర్వనాశనమ్ ౨౫

అన్వైః కరాద్వైర్దారిద్ర్యం తస్మాదన్వైర్విచార్య చ
శరో ^౪ంగారేణ సంమన్త్య జిహ్వోగ్రే జుహుయాత్సుధిః ౨౬

ఇధ్మహోమే తు తిష్ఠంతమాసీనం చరుణో హుతౌ (భవేత్)
సమిధాజ్యహుతౌ దేవం శయానం శాంతతేజసమ్. ౨౭

సుఖాసీనం తిలాపూపహోమాదిషు చ కేవలమ్
ఏవం ధ్యాయన్ ఘృతాదీని హోమయేద్విధివద్భుధః ౨౮

హోమే అంగులిభేదః

ఆగ్నేయం సౌరదైవత్యమనామికాంగుష్ఠయోర్గతమ్ (గతః)
ఆచార్య సమిదాధానం కుర్యాదగ్నౌ విధానతః ౨౯

వాసవం మారుతం హిత్వా ⁴స్రువమధ్యే ఘృతానిలమ్?

1. సమిదాజ్య సర్షపోదైః. 2. హోమాన్తే జప? 3. దత్ర కర్తామనన్యథా?
4. స్రువమధ్యే ఘృతాబలిమ్.

హోమద్రవ్యప్రమాణమ్

చతురంగులమాదాయ ¹ ధ్యాయన్నగ్నో వినిక్షిపేత్	30
తిలసర్షపయోర్హోమే విహాయేన్ద్రాంగులిం బుధః ² శుక్తిమాత్రక్రమేణైవ హునేదన్నమథాక్షవత్	30
లాజం ముష్టిప్రమాణేన స్మారం స్మారమథాధిపమ్ జిహ్వాయాం తత్ర తత్రైవ స్వాహోంతం జుహుయాత్పుధీః	31
అదితే అనుమన్యస్య ఇతి పూర్వం కథం భవేత్ స్వస్థాగ్నేరున్ముఖార్థాయ కృతః శాస్త్రేషు నిశ్చయః.	33
అదితే ₂ న్యమగ్న్యా ఇతి హోమే హుతే సతి అగ్నేః స్వాస్థ్యవిధానాయ కృతమస్తే విసర్జయేత్.	34
జిహ్వాయాం ³ విహితం యత్తు తదుచ్ఛిష్టమిహోద్యతే తత్ర కిం స్యాన్న? ⁴ దోషాయ వదన్తి బ్రహ్మవాదినః	34
అగ్నిం వదన్తి దేవానామాననం శ్రుతయః సుఖమ్ 'అగ్నిం దూతం వృణీమహ' ఇత్యాద్యా బహుశో ₂ భవన్	35

అగ్నేరంగాని

యత్ర యత్ర చ కాష్ఠాని తత్ర కర్ణం విదుర్బుధాః ధూమః స్వల్పతరో యత్ర నాసికామసి తద్విదుః	32
మన్దప్రజ్వలనం యత్ర తత్ర నేత్రం ప్రచక్షతే అంగారపుంజమగ్నేస్తు శిరశ్శంసన్తి పండితాః	35

1. ధారామ్.గ. 2. భుక్తిమాత్రమ్. 3. ఉక్త. యత్తు. 4. దేవాశ్చ.

మహాప్రజ్వలనం యత్ర ముఖం తత్ర విశిష్యతే ¹ జ్వాలాజిహ్వశతయుతం ధ్యాయన్నైవం హనేత్సుధిః	3౯
స్వాహాస్వధయోర్ధానమ్	
వసన్తీం శ్యామకౌశేయాం ధృతకాంచనశోభినీమ్ లక్ష్మీమివాపరాం దేవీం స్వాహాం ధ్యాయీత మన్త్రవితే.	౪౦
నవదూర్వాదలశ్యామాం రక్తకౌశేయవాసినీమ్ సుఖభోగాసనాసీనాం స్వధామేవం విభావయేత్	౪౧
ఆచార్యః శిష్యమాహూయ పూర్వాష్టే తు విశేషతః ప్రధానకుంభపూజార్థం ² గృహీత్యాతత్ప్రదే స్థలమ్.	౪౨
కుంభపూజార్థం తీర్థానయనమ్	
తత స పుణ్యతీర్థేషు నద్యాదిషు విశేషతః సర్వవాద్యసమాయుక్తం సర్వాలంకారసంయుతమ్.	౪౩
గత్వాచోదజ్యుభో భూత్వా శిరసా ధారయన్ ఘటమ్ 'ధారాసు సప్త' ఇత్యుక్త్వా అర్చనోక్తం జలం హరేత్	౪౪
గృహీత్వా పూర్వవచ్ఛిష్యః సన్న్యసేదుత్తరాముఖః సమ్భారవేద్యాం మధ్యే తు కుశేనోత్పాయ మన్త్రతః	౪౫
ఏలాచన్దనగన్ధాదీంస్తస్మింత్సన్న్యస్య బుద్ధిమాన్ తం పిఠాయ శరావేణ సమాచ్ఛాద్య చ వస్త్రతః	౪౬
సంభారానథచాప్యత్య పరితః సన్న్యసేత్త్రమాత్ స్నాత్వా ౨ ౨ చార్యః ప్రసన్నాత్మా సూత్రోక్తవిధినా బుధః	౪౭

1. యత్ర జ్వాలా తత్ర జిహ్వ. 2. గృహ్యతామిత్యపాం వదేత్. గ.

శ్వేతవస్త్రోత్తరీయాభ్యాం హేమపుష్పాదిభూషణైః

¹అంగులీయపవిత్రాద్వైః శ్వేతగన్ధానులేపనైః ౪౮

విభూష్యాచమ్య తత్పశ్చాత్పాణాయామం చ ధారయేత్

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ²షడ్వింశోఽధ్యాయః

౭౭. అథ సప్తవింశోఽధ్యాయః

కుంభలక్షణమ్

సౌవర్ణం రాజతం వాఽథ తామ్రం మృణ్మయమేవ వా

ద్వాత్రింశత్ప్రస్థసంపూర్ణం కుమ్భం సంగృహ్య మన్త్రవిత్. ౧

కుంభం తస్మణ్మయంచేత్తు దోషైస్సర్వైర్వివర్జితమ్

పక్ష్వబిమ్బ ఫలాకారం సమ్యగ్ధగ్ధం సమాహరేత్ ౨

యజ్ఞాలయే చ వాయవ్యేచోత్తరాభిముఖో బుధః

యజుర్వేదాదిమన్త్రేణ త్రివృతేనైవ తన్తునా ౩

యవాస్తరం సమావేష్ట్య 'శుచివో హవ్య' ఇతి బ్రువన్

ప్రక్షాల్య శుద్ధతోయేన సపిధానం సమాహరేత్ ౪

భారం వాఽథ తదర్థం వా పాదం వా వ్రీహిభిః క్రమాత్

గురోః ప్రముఖే విన్యస్య కుమ్భంచోపరి విన్యసేత్ ౫

కుంభప్రసాధనమ్

'ఇదమాపః శి'వేత్యుక్త్వా నవవస్త్రేణ తజ్జలమ్

ఉత్పాయ పూరయేత్కుమ్భం 'ధారా'స్వీతి చ మన్త్రతః ౬

1. అంగులీయోపవీతాద్వైః. 2. ఆఘారాది కుంభ జలాహరణాన్త విధిర్నామ పంచవింశోఽధ్యాయః

‘ఆపో’వేత్యభిమ్మశ్యైవ గన్ధతోయసమాయుతమ్ కౌశేయక్షౌమవస్రాభ్యాం కుమ్భమావేప్య మస్త్రవిత్	౭
కుశకూర్చాక్షతాశ్శద్ధపల్లవాన్యపి సర్వశః ¹ తులస్యాదిపుణ్యపుష్పాణి సన్వసేచ్ఛుద్ధవారిణి	౮
మంగలాని చ రత్నాని గజతార్క్షయుతాని చ కూర్మరూపం చ సౌవర్ణం స్రుక్నువాదీన్విశేషతః	౯
ఛత్రధ్వజాందీంస్తత్రైవ తులాదీన్ యుగలాంగలౌ సువర్ణేనైకాంగులాహీనం విష్ణుగాయత్రియా బుధః	౧౦
ప్రక్షిప్య దేవదేవేశం ప్రణమ్యైవాసుమాన్య చ ‘శన్నో మి’త్రేతి శాన్తిం చ జప్త్వా ధ్యానం సమారభేత్.	౧౧

ధ్యానవిధిః

ఆసనం స్వస్తికం కుర్యాత్ దక్షిణం పాదమూర్ధ్వతః

స్వస్తికాసనలక్షణమ్

వామపాదమధస్తాచ్చ తథా జాన్వన్తరే బుధః	౧౨
అంగుష్ఠౌ ద్వౌ నిగృహ్యైవ శిశ్నం తద్వృషణావపి పీడయన్వై నివాతస్థప్రదీప ఇవ నిశ్చలః	౧౩
కించిదున్నమితముఖో దన్తైర్ధన్తానసంస్పృశన్ నాసాగ్రస్థేక్షణశ్చైవమాసయేదాసనం బుధః	౧౪
ప్రాణాయామం చ కుర్యాత్తత్త్రిధా భవతి సంజ్ఞయా రేచకం పూరకంచేతి కుమ్భకంచేతి తత్త్రమాత్	౧౫

1. తుళసీమ్. గ.

నిశ్వాసవిసృజం యత్తద్రేచకంచేతి కథ్యతే
 ఆత్మపూరకనిఃశ్వాసః పూరకం తద్విదుర్బుధాః ౧౬
 నిశ్వాసస్య నిరోధం (రోధనం) యత్తత్కుంభకమితి స్మృతమ్
 ప్రాణాయామం చ కృత్వైవ యథాశక్తి యథాబలమ్ ౧౭
 బీజం తద్బుద్ధయే న్యస్య ప్రణవేన చ వేష్టయేత్

అక్షరన్యాసాదికభనం

¹అకారంచాఽదిబీజం తదుకారం కుటిలం భవేత్ ౧౮
 మకారంచైవ నాదాస్తమేవం ప్రణవముచ్యతే
 వారుణం మండలం ధ్యాత్వా కుమ్భేఽమ్భసి (చ) సుమధ్యమే.౧౯
 ఆదిబీజం సుసన్వస్య ప్రణవైరపి వేష్టయేత్
 ఆత్మానమభిమృశ్యైవ ఆత్మసూక్తం జపేత్తతః ౨౦
 'సహస్రశీర్షం'చేతి తతో నారాయణీయకమ్
 శ్రీసూక్తం చ ²మహీసూక్తం జప్త్వా ప్రణవశతాన్యపి ౨౧
 సమాహితమనా భూత్వా ధ్యానం సమ్యక్సమాచరేత్

ధ్యానవిధిః

అప్రమేయమజం నిత్యం సర్వాధారం సనాతనమ్ ౨౨
 నిర్గుణం నిష్కలం ³నిత్యం పరమాత్మానమవ్యయమ్
 క్షీరే సర్పిస్తిలే తైలం పుష్పే గన్ధం ఫలే రసమ్ ౨౩
 కాష్ఠేఽగ్నిమివ సర్వత్ర వ్యాపినం పురుషోత్తమమ్
 మనసా సకలం ధ్యాత్వా హృదయే పద్మమధ్యమే ౨౪

1. వలయమ్.గ. 2. జపిత్వా తు ప్రణవేన శతైరపి. 3. శుద్ధమ్.గ.

సకలీకరణప్రకారం:

ధ్యాత్వైవాత్ర తతో మన్తీ తస్మాత్కుమ్భజలే హరిమ్ సువర్ణవర్ణం రక్తాస్యనేత్రపాణిపదం తథా	౨౫
శుకపింఛాబరధరం విష్ణుం తం ప్రణవాత్మకమ్ కిరీటహారకేయూర (ప్ర) లంబయజ్ఞోపవీతినమ్	౨౬
శంఖచక్రధరం దేవం శ్రీవత్సాంకం చతుర్భుజమ్ పరాత్పరతరం దేవం దేవ్యాదిపరిషదైస్సహ	౨౭

ఆవాహనశబ్దార్థం:

ధ్యాత్వా ¹ సుమనసః కుంభే సమ్యగావాహయేద్గురుః విశ్వతో వ్యాపిసస్తస్మాదావాహనమిదం బుధాః	౨౮
ఏకత్ర స్మరణం కించిద్విశ్వస్మాదాహురర్చనాత్ తస్మాత్కుంభే సమావాహ్యా సమభ్యర్చ్యాష్టవిగ్రహైః	౨౯

బాలాలయాత్ ప్రతిష్ఠాయాం విశేషః

ఏవమాదిప్రతిష్ఠాచేద్బాలధామ్ని విశేషతః ప్రవిశ్య బాలధామ తం దేవదేవం ప్రణమ్య చ	౩౦
--	----

కుంభబింబయోః స్మరణవిధిః

శుద్ధతోయైః సుసంస్నాప్య జీవస్థానే సుసన్న్యసేత్ సమభ్యర్చ్య విశేషేణ హవిః సమ్యజ్నివేదయేత్	౩౧
‘క్షమ’స్వేతి ప్రణమ్యైవ కుంభపూజాం సమాచరేత్ ఉత్తరాభిముఖో భూత్వా దక్షిణే కౌతుకస్య చ	౩౨

1. తు సుమనాః

ప్రముఖే ధాన్యరాశౌ తు కుమ్భం సన్వస్య ¹ మస్త్రవిత్ తథాఽభిమస్త్ర్య తత్కుమ్భం స్వపనోత్సవయోరపి	33
ఆరోప్య కౌతుకే శక్తిం పశ్చాద్దేవం ప్రణమ్య చ కుమ్భేఽమ్భుసి చ ² పద్మే తు ధ్యాత్వా ³ దేవం సలక్షణమ్	34
మండలాన్యపరి ధ్యాత్వా తస్మిన్ దేవేశమవ్యయమ్ తద్ద్వింబసంస్థితాం శక్తిం మన్తేణావాహయేత్క్రమాత్	3౫
తతః కుమ్భజలే ధ్యాత్వా అర్ఘ్నాంతం పూజయేద్ధరిమ్ బింబం తత్స్ఫుటితాద్యైశ్చ దోషైరన్వైర్యుతం భవేత్	3౬
సన్వస్య విధినా పశ్చాన్నవబిమ్భం సమాహరేత్ బాలాలయేఽర్చితం బిమ్భం యాచితం లౌకికం యది? ⁴	3౭
⁵ మూలాలయే తు తద్బిమ్భం మూర్తిమన్తేణ మస్త్రవిత్ సంస్థాప్య చ యథాశక్తి పూజయేన్మూర్తిమస్త్రతః	3౮
దేవీభ్యాం నైవ బేరం తజ్జీర్ణం చేత్కాతుకాదిషు శక్తిమావాహ్య బేరం ⁶ తత్త్యజేదబ్ధ్యాదిషు క్రమాత్	3౯
తద్బేరం లక్షణైర్ముక్తం దేవీభ్యామంచితం యది కృత్వైవ విధినా పశ్చాన్నయనోన్మీలనాదిభిః	౪౦
సహైవ కారయిత్వైవ స్థాపయేద్విధిచోదితమ్ దోషో నాస్తి ⁷ తతో నైవమేకత్వాచ్చక్తి సస్తతేః	౪౧

1. చోపరి.గ.మస్త్రవత్.క. 2. మధ్యే గ. 3. పద్మమ్.గ. 4. తయోశ్చ కులధర్మేతన్నస్థాప్యం సర్వదా బుద్ధైః ఇత్యత్రాధికః పాఠః గ, ఆదర్శే 5. మండపాదౌతు తద్ద్వింబం మూర్తిమన్తేణ మస్త్రవిత్. 6. అగ్నేదష్టాదిషు క్రమాత్.గ. త్యజేన్నద్యాదిషు ఖ. 7. చ తేనైవ ద్వారా శక్తిం చ పండితాః

బాలాలయార్చితం బిమ్బం మూలధామార్హకం యది నత్యజేత్తత్సమాదాయ స్థాపయేన్మూలధామని	౪౨
పునరాదాయ దేవేశం కుమ్భేన సహ మస్త్రవిత్ శకునసూక్తసమాయుక్తం సర్వాలంకారసంయుతమ్	౪౩
యాగశాలాం ప్రవిశ్యైవ స్థాపయే ¹ చ్చాత్ర మధ్యమే దక్షిణే ధాన్యపీఠే తు కుంభం సన్వ్యస్య మస్త్రతః	౪౪
దేవం దేవ్యా సుసంస్థాప్య స్నపనం సమ్యగాచరేత్ కుమ్భేన సహ సమ్బున్ధకూర్చం సన్వ్యస్య మస్త్రతః	౪౫
తండులైర్వీహిభిర్వాఽధ పంక్తిం కృత్వాఽధ దండవత్ దేవీభ్యాం సహచేద్విద్వాన్ సహ వా పృథగేవ వా	౪౬

చతుర్థశకలశ స్నపనప్రకారః

పంక్తిశ్చ కలశైః తత్ర పృథక్చేదుత్తమం విదుః క్షీరం ఘృతం మధుచైవ సిద్ధార్థోదకమక్షతమ్	౪౭
ఫలోదకకుశోదే చ పూరయేత్కలశేష్వపి పృథక్ పృథగుపస్నానా ² నాదాయ స్థండిలోపరి	౪౮
ఉత్తరాది సుసన్వ్యస్య ఉపస్నానాంశ్చ దక్షిణే అధిపానధర్వవేదం చ అశ్వినౌ సామవేదకమ్	౪౯
³ వత్సరం తద్యజుర్వేదం వాయుమాదిత్యమప్సరాః? కశ్యపం ⁴ మరుతం పశ్చాన్మునీం స్తక్షకవాసుకీ	౫౦

1. శ్వభ్ర.గ. 2. సమాదాయ స్థలోపరి.గ. 3. వత్సరాంశ్చాపి ఋగ్వేదమ్.
4. బృహస్పతిమునీన్. ?

ఉపస్నానే ఋతూంశ్చైవ క్రమేణైవ సమర్చయేత్ సంస్నాప్య దేవదేవేశం సమభ్యర్చ్య చ మస్త్రవిత్	౧౦
'శన్నో దేవీర'భీత్యుక్త్వా 'అగ్న ఆయాహి' మస్త్రతః 'అగ్నిమీ'శేతిచోక్త్వా తు 'పూతస్తస్య' ఇతి బ్రువన్	౧౨
'ఇమా ఓషధయ' ఇత్యుక్త్వా 'అభి త్వా శూర' ఇత్యపి 'చత్వారి వా'గిత్యుక్త్వా చ సోపస్నానం యథాక్రమమ్	౧౩
'వారీశ్చతస్ర' ఇత్యుక్త్వా స్నాపయేత్క్రమశో హరిమ్ ద్రవ్యం ప్రతి సమభ్యర్చ్య కుంభం ప్రోక్ష్యైవ మంత్రవిత్	౧౪
¹ గంధోదకైః పునః స్నాప్య ఘోతేన విమృజేత్పునః శ్వభ్రాదాదాయ దేవేశం వాయవ్యే విష్టరోపరి	౧౫
నవవస్త్రోత్తరీయాద్వైర్భూషణైరపి భూప్య చ సమభ్యర్చ్య చ దేవేశం కుంభస్థం ప్రభుమవ్యయమ్	౧౬

శయనాధివాసవిధిః

తతో 'వేదాహ'మిత్యుక్త్వా శయనం ప్రోక్ష్య మంత్రవిత్ షడ్దోణం శాలిధాన్యం చ తదర్థం తండులం తిలమ్	౧౭
ఉపర్యుపరి తదర్థం చ సమాస్తీర్యోపరి క్రమాత్	

పంచతల్పాః

అండజం ప్రథమం తల్పం ద్వితీయం ముండజం తథా	౧౮
తృతీయం రోమజం తల్పం చతుర్థం చర్మజం తథా పంచమం వామజం తల్పం క్రమాదుపర్యుపరి చ	౧౯

1. అన్యోదకైః. గ.

సమాస్తీర్య గురుర్ధీమాన్ శ్వేతవస్త్రోపవేష్టనమ్	
కృత్వాఽత్రచోపధానే ద్వే విన్యస్త్యైవ తతో బుధః	౬౦
పుష్పాక్షతాన్వికీర్యైవ 'వేదాహ'మితి మన్తతః	
పశ్చాద్దేవం సమాదాయ కుమ్భేన సహితం క్రమాత్	౬౦

శయనాధివాసనమ్

శకునసూక్తం సముచ్చార్య శయ్యావేద్యాం సుమధ్యమే	
సహైవ దేవం దేవీభ్యాం స్థాపయేద్వైష్ణవం వదన్	౬౨
సంస్థాప్య పరితో ధీమాన్ మంగలాన్యాయుధాన్యపి	
ప్రదక్షిణక్రమేణైవ సన్న్యస్త్యైవ సమర్చ్య చ	౬౩
కుమ్భవేద్యాం సుసన్న్యస్య పుష్పాద్వైః సమ్యగర్చయేత్	
శయనాన్యధవాఽఽస్తీర్య శ్వభ్రాదాదాయ మన్తవిత్	౬౪
శయనోపరి సంస్థాప్య కుంభేన సహ పూజయేత్	
చూళికాం హేమపాత్రం తు తండులైరాధకైరపి	౬౫

కౌతుకబంధనవిధిః

పూరయిత్వాఽగ్రతో న్యస్య సౌవర్ణం తాన్తవన్తు వా?	
తస్మిన్నుపరి సన్న్యస్య ఆలయం తత్ప్రదక్షిణమ్	౬౬
కృత్వైవాభిముఖే న్యస్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్	
సూత్రోక్తవిధినా విద్వాన్ 'కృణుష్వ పాజ' ఇతి బ్రువన్.	౬౭
'మహాగ్ం ఇన్దో నృ' వేత్యుక్త్వా 'త్రాతార'మితి మన్తతః	
తథాఽపి 'వాగ్నిరాయుష్మా'నిత్యుక్త్వాఽధపునర్గురుః	౬౮
'స్వస్తి దా' ఇతి మన్తేణ పూర్వహస్తే ప్రదక్షిణమ్	
బంధయేన్మతిమాన్ దేవ్యోస్తత్తన్మన్తేణ చ క్రమాత్	౬౯

వామహస్తే చ బద్ధీయాత్తథా కుమ్భే చ మస్తతః ఆచార్య ఋత్విగ్భిః సార్థం గర్భగేహం ప్రవిశ్య చ	౨౦
న్యస్తకుమ్భాన్ విస్మజ్యైవ ధ్రువం సమ్యక్సమర్చ్య చ స్థాపకైః సహ పూర్వోక్తం పుణ్యాహమపి వాచ్య చ	౨౦
² తతశ్శాలాం ప్రవిశ్యైవ దేవదేవం ప్రణమ్య చ 'యద్వైష్ణవ'మితి మన్తేణ దేవీభ్యాం సహ శాయయేత్	౨౨
యద్దిగ్ద్వారం విమానంస్యాత్తద్దిగ్ద్వారం చ మౌలికమ్ ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా గలాధస్తాద్విశేషతః	౨౩
తథైవ ³ వేద్యాం దేవస్య పార్శ్వయోః స్పృహనోత్సవౌ శాయయేద్బలిభేరం చ సార్థం పూర్వోక్తమస్తతః	౨౪

ప్రావరణనిర్మాణమ్

తతః ప్రావరణం విద్వాన్ పరితః సమలంకృతమ్ సమ్భారవేద్యామాస్తీర్య ధాన్యం వస్త్రోపరి క్రమాత్	౨౫
--	----

రత్నానామధివాసనమ్

హేమాదిపాత్రే రత్నాదీంత్యన్వ్యప్యైవాధిదైవతమ్ అధివాస్య విష్ణుమభ్యర్చ్య నవవస్త్రేణ ఛాదయేత్	౨౬
--	----

వేదాధ్యయనమ్

యజ్ఞాలయస్య పరితః ప్రాగాధ్యం చ యథాక్రమమ్ వేదాంత్యుత్రపురాణాద్యానధ్యాపనమథాఽ చరేత్	౨౭
--	----

1. అత్ర కౌతుకం విశేష్యం స్యాత్. 2. తథైవ కౌతుకం బద్ధ్యా యద్వైష్ణవ' మితి బ్రువన్, భావయేచ్ఛయనం పశ్చాద్గర్భ గేహస్థ పార్షదాన్, తత్తన్మస్త్రం సముచ్ఛార్యం రక్షాం బద్ధ్యాఽథ శాయయేత్. అ. 3. వేద్యాః పార్శ్వే తు శాయయేత్. గ.

స్తోత్రైశ్చ స్తుతిభిశ్చాన్వైర్వాద్యైశ్చ వివిధైరపి
ప్రముఖే గేయసృతైః చ కారయేద్విధినా బుధః ౭౮

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే కుంభపూజా విధిర్నామ ¹సప్తవింశో₂ ధ్యాయః

౭౮. అథాష్టావింశో₂ ధ్యాయః

సర్వదేవతార్చనమ్

అథాతః పరివారాణాం సర్వేషామపి చ క్రమాత్
²యథోక్తవిధినా విద్వాన్ హోమాద్యం చ తథాచరేత్. ౧

మహావేద్యుపరిష్టాత్తు శివాదీనర్చయేద్బుధః
బ్రహ్మీణం దక్షిణే ధీమానుత్తరే శంకరం తథా. ౨

మార్కండేయం ³భృగుంచైవ దక్షిణోత్తరయోరపి
⁴పూజయేద్విధినా విద్వాన్ ధ్యాత్వా పూర్వోక్తమార్గతః ౩

ద్వారే ద్వారే చ షడ్దేవాన్ ప్రాగాద్యమభిపూజ్య చ
మణికం చ తథా సన్ధ్యాం ప్రాగ్ద్వారే సమ్యగర్చయేత్. ౪

ఈశం బలీశం వాగ్దేవీమర్కం శక్రం శ్రీయం తథా
ఆగ్నేయే పావకం ప్రాచ్యామీశాద్యాన్ పశ్చిమాముఖాన్. ౫

భౌమం జగద్బువం దుర్గాం ⁵ధర్మం మన్దం చ రోహిణీమ్
మాతృశ్చ దక్షిణే పార్శ్వే పూజయేదుత్తరాముఖాన్, ౬

1. షడ్వింశో₂ ధ్యాయ. 2. ఖిలోక్త. 3. చమామ్.ర గ. 4. భూమ్యాం చ పూజయేత్.
5. యమమ్.

1నీలంచైవ మహాకాశీం పురుషం వరుణం క్రమాత్	
బుధం జ్యేష్ఠాం చ పుల్లం చ వాయుం వై ప్రాఙ్ముఖాంస్తథా	౭
శుక్రం మునీంశ్చ భృగ్వాదీన్ గంగాం ధన్వం నిశాపతిమ్	
పంచభూతాని 2శాన్తం చ ప్రాగన్తం దక్షిణాముఖాన్	౮
సమభ్యర్చ్య చ న్యక్షాదీన్ ప్రాగాద్యం చోత్తరాంతకమ్	
వికటం నాగరాజం చ ప్రాగ్ద్వారే క్రమశోఽర్చయేత్	౯
ద్వారస్యాభిముఖే బాహ్యే అనపాయిగణాన్ క్రమాత్	
ధ్యాత్వైవ పూర్వవన్మన్తీ పూజయేదష్టవిగ్రహైః	౧౦
యస్యాం దిశి విమానం స్యాద్ద్వారం తత్ర ప్రకల్పితమ్	
3తత్తద్దిశ్యవసానంస్యాత్ స్థానం తదనపాయినామ్	౧౧
భూతాది పూజయేత్తత్ర తత్తద్ధ్యానసమాయుతః	
తత్తద్ది4గవసానం చ నామ్నా వై అనపాయినామ్	౧౨

సభ్యాగ్నౌ హౌత్రశంసనమ్

పశ్చాద్ధోతారమాహూయ వస్త్రాద్వైరభిపూజ్య చ	
అధ్వర్యుశ్చ తథా సభ్యే పూర్వవత్పరిషేచనమ్	౧౩
హుత్వైవ వైష్ణవం పశ్చాద్ధోతరేహి వదన్ పునః	
పశ్చిమాభిముఖస్తిష్ఠన్ హోతా సభ్యస్య పూర్వతః	౧౪
‘అధ్వర్యో దేవ’తేత్యుక్త్వా పునరాచమ్య పూర్వవత్	
‘సమః ప్రవక్త్ర’ ఇత్యాది 5పూర్వోక్తం సంప్రశంసయేత్	౧౫

1. నిర్ముతిం చ. 2. ప్రాగన్తం దక్షిణాభిముఖాన్ క్రమాత్. 3. తద్దిగ్ద్వారమ్
4. ద్వారస్థానం. 5. సూత్రోక్తమ్

‘బ్రాహ్మణ భార’తేత్యస్తముక్తైవాగ్నిం ప్ర ¹ తోష్య చ బ్రాహ్మణో యజమానశ్చేత్ప్రవరం తస్య శంసయేత్	౧౬
క్షత్రియశ్చేత్ప్రమేణైవ పురోహితప్రవరం వదేత్ పురోహితప్రవరం వా ² ధ గురోః ప్రవరమేవ వా	౧౭
విట్చాద్రయోః క్రమేణైవం గ్రామశ్చేత్కశ్యపస్య తు ² హాత్రం ప్రశంసయేద్విద్వాన్ గురుప్రవరమేవ ³ వా	౧౮
‘ఇదం విష్ణుర్విచక్ర’మేతి తస్యావై పశ్చిమాముఖః ‘ఆయాతు భగవా’నితి మూర్తిమంత్రైరనుక్రమాత్	౧౯
‘విష్ణుమావాహయా’మీతి భూతపర్యంతమేవ చ ఆవాహయేత్తథా హోతా చతుర్భిర్మూర్తిభిః క్రమాత్	౨౦
నిర్వాపం చ తథా ² ధ్వర్యుః స్వాహాకారం చ కారయేత్ ప్రజ్వాల్య వైష్ణవం పశ్చాద్యజేద్వ్యాహృతిభిః సహ	౨౧
ఆదౌ నిశ్చిత్వ పూజాయాం నవధోక్తం యథాబలమ్ తథోక్తపరిషదాం కేచిత్కాలే ⁴ వా సంప్రశంసయేత్	౨౨

సఖ్యే తదస్తరహోమః

పరిషిచ్య పూర్వవత్సభ్యం పలాశేథ్మాన్ ఘృతాప్లుతాన్ ‘నారాయణాయ వి’ద్యేతి వైష్ణవం జుహుయాత్క్రమాత్	౨౩
విష్ణోర్నుకాద్యైర్మనైశ్చ షడ్భిస్తద్వైష్ణవైః సహ శ్రీసూక్తం చ మహీసూక్తం యజేన్మనైరనుక్రమాత్	౨౪
షడ్భిః త’త్స్వస్తి చైవేతి మహావ్యాహృతిభిః సహ పంచవారుణమనైశ్చ జుహుయాత్తజ్జయాంస్తథా	౨౫

1. ప్రబోధ్య.ఖ. 2. ప్రవరమ్. 3. చ.ఖ. 4. వాచః. గ.

అభ్యాతానాంశ్చ హుత్వాఽన్తే రాష్ట్రభృన్మన్తమేవ చ యద్దేవాద్వైశ్చ కూశ్మాండైస్తత్తద్దేవమనుస్మరన్	౨౬
'బ్రహ్మ జజ్ఞాన'మిత్యాది 'యే భూతేత్యవసానకమ్ ఖిలోక్తం జుహుయాన్మన్తాన్ సర్వదైవత్యమేవ చ	౨౭
అథవా తద్విమానోక్తనవమార్గస్థపార్షదాన్ మన్తాన్స్తాన్ జుహుయాన్మన్తీ ఘృతేన విధినా క్రమాత్	౨౮
వైష్ణవైర్మార్తిభిశ్చాఽత్ర మన్త్రో యస్య న విద్యతే జుహుయాత్తస్య తస్యైవ నారాయణమనుస్మరన్	౨౯

ఆహవనీయాదిషు హోమః

అగ్నిమాహవనీయం చ పరిషిచ్య చ మన్తవిత్ వైష్ణవం ¹ నరసూక్తం చ జుహుయాద్దేవమనుస్మరన్	30
బ్రాహ్మం చ విష్ణుసూక్తం చ అన్వాహార్యం విశేషతః మధ్యే తు గార్హపత్యస్య ² దేవ్యోర్మన్తం చ వైష్ణవమ్.	3౧
రౌద్రమన్తద్వయేనాపి కౌబేరం మన్తమేవ చ జుహుయాదావసద్భాగ్నౌ దశకృతోఽథవా పునః.	3౨
పయోదధిఘృతైర్ముక్తం సలాజం వైష్ణవైరపి క్రమేణ జుహుయాద్విద్వాన్ సర్వాగ్నౌ ముష్టిమాత్రతః	33

పాండరీకే శ్వేతపద్మదలహోమః

జుహుయాత్పాండరీకాగ్నావతోదేవాది వైష్ణవమ్ నరసూక్తం విష్ణుసూక్తం పారమాత్మికమేవ చ	3౪
---	----

1. రాత్రి. 2. దేవదేవస్య మన్తతః.

శ్వేతపద్మదలైర్ముక్తం ఘృతమాఘత్య మస్త్రవిత్
 ధ్యాత్వైవ మనసా దేవం జుహుయాత్త్రమశః సుధీః 37

ఇన్ద్రాదీనాం చ హోమేషు తత్తన్మనైః పృథక్ పృథక్
 ఘృతేన జుహుయాన్మస్త్రీ తత్తద్దేవమనుస్మరన్ 38

సభ్యం చ పౌండరీకం చ సర్వాగ్నిషు వినా బుధః

కృచిదస్తహోమః

సూక్తోక్తమస్తహోమం చ జుహుయాత్త్రమశో బుధః 39

అచ్ఛిన్నం రక్షయేదగ్నిం గేయన్పత్నాదిభిః క్రమాత్

రాత్రిశేషనయనమ్

వేదఘోషసమాయుక్తం రాత్రిశేషం నయేత్త్రమాత్. 3౮

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్ద్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే 'పరివారార్చన విధిర్నామాష్టావింశో' ధ్యాయః

౧౧. అధైకోసత్రింశో' ధ్యాయః

రత్నన్యాసః

తతః ప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నాత్వా స్నానవిధానతః
 స్థాపకాద్యైశ్చ సూక్తోక్తసంధ్యోపాసనతర్పణమ్ ౦

బ్రహ్మయజ్ఞం చ కృత్వైవ యజ్ఞశాలాం ప్రవిశ్య చ

సుప్రభాతసేవనమ్

ప్రణమ్య దేవదేవేశం ప్రణవేన ప్రబోధయేత్ ౧

1. సప్తవింశో' ధ్యాయః. గ.

విష్ణుసూక్తం సముచ్ఛార్య క్రమాదుద్ధాపయేద్ధరిమ్ విమోచ్య వస్త్రమాల్యాదీన్ వస్త్రాద్యైశ్చ విభూషయేత్	3
పశ్చాద్రత్నాని చాదాయ గర్భగేహం ప్రవిశ్య చ ¹ వేదాత్తదవటే ధీమాన్ ఖిలోక్తం సన్న్వసేత్సుధీః	౪
సమస్థలం చ కృత్వాఽత్ర ధాన్యాన్యాస్తీర్య మస్త్రతః ఉదగన్తం నవం వస్త్రం తస్మిన్నుపరిచాస్తరేత్	౫
యాగశాలాం ప్రవిశ్యాథ దేవదేవస్య సన్నిధౌ	

దక్షిణాదానమ్

యజమాన ఋత్విజాంచైవ యథోక్తం దక్షిణాం దదేత్	౬
కటకాంగులీయకాద్యైశ్చ వస్త్రైశ్చ వివిధైరపి ఆచార్యం పూజయిత్వైవ యజమానోఽథ దైవవత్	౭

దక్షిణాదాన నైయత్యమ్

దశనిష్కం చ వా దద్యాత్సోదకం దేవసన్నిధౌ దేవపాదస్పృశో భూత్వా జపేయుర్ధ్వానతత్పరాః	౮
శ్రీసూక్తం చ జపేత్పశ్చాత్తత్త్వాదావనుస్పృశన్. దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే చోదఙ్ముఖమతః పరమ్	౯
అల్పదక్షిణయాగస్తద్యజమానస్య నాశనమ్ తస్మాద్యథోక్తం దద్యాత్తం పూజయేద్విధిచోదితమ్	౧౦
దైవజ్ఞాన్ వైష్ణవానన్యాన్ వేదాధ్యయనపండితాన్ సర్వానన్యాన్ విశేషేణ పూజయేత్స్వబలార్హకమ్	౧౧
పశ్చాన్ముహూర్తే ధర్మాత్మా యజమానసమన్వితః మన్త్రిభిః స్థాపకైః సార్థం 'భూః ప్రప'ద్యేతి మస్త్రతః	౧౨

‘న్యూనాతిరిక్తం యత్సర్వం గృహాణ పరిపూర్ణకమ్ క్షమ’స్వేతి ప్రణవ్యైవ కుసుమాంజలిముత్సజేత్	౧౩
వాద్యైశ్చ వివిధైః సర్వైర్ఘజపింఛాదిభిః సహ ఆయుధైర్మంగలైశ్చాన్వైర్ధాపదీపసమాయుతమ్.	౧౪
బ్రహ్మఘోషసమాయుక్తం శకునసూక్తసమాయుతమ్ కుంభాదీనాం ఆలయప్రాపణమ్	
కుంభం సంగృహ్య శిరసా ధారయన్నగ్రతో వ్రజేత్.	౧౫
కౌతుకాదీంత్సమాదాయ కుంభస్యానునయేత్త్రమాత్ కృత్వా ప్రదక్షిణం ధామ ప్రవిశేదాలయం పునః	౧౬
బ్రహ్మస్థానే కౌతుకస్థాపనమ్	
బ్రహ్మస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య కౌతుకం వైష్ణవేన తు పార్శ్వయోరుభయోర్ధేవ్యౌ స్థాపనం దక్షిణే తతః	౧౭
ఉత్సవం బలిబేరం చ స్థాపయేచ్ఛోత్తరే తథా కౌతుకప్రముఖే కుంభం ధాన్యోపరి సలక్షణమ్.	౧౮
ఆచార్యస్య న్యాసవిశేషాః	
సన్న్యస్య దక్షిణే పార్శ్వేఛోత్తరాభిముఖో బుధః స్వస్తికాసనమాస్థాయ ప్రాణాయామం జపేత్పునః	౧౯
ఆత్మసూక్తం జపిత్వాఽన్తే మాతృకాం విధివన్ముసేత్ ధ్యాయన్తో విష్ణుసూక్తం చ నరసూక్తమతః పరమ్	౨౦
¹ దేవపాదస్పృశో భూత్వా జపేయుర్ధ్వానసంయుతాః శ్రీసూక్తం చ జపేత్పశ్చాత్తత్త్వాదావనుస్పృశన్	౨౧

1. దేవస్యపాదం స్పృష్ట్యైవ ధ్రువసూక్తం తథైవ చ. గ.

ద్రువస్య దక్షిణే పార్వ్యే స్థిత్యాచోదబ్జుఖోగురుః ద్రువస్య పాదౌ స్పృష్టైవ ద్రువసూక్తం తథైవ చ	౨౨
నరసూక్తం వైష్ణవం దేవ్యోరపి తథైవ చ పరిషదాం తత్తన్మన్తం చ ధ్యాయన్నేవ జపేద్గురుః	౨౩
కుశకూర్పం సమాదాయచోత్తరాభిముఖో బుధః అక్షరన్యాసః	
అకారం పాదయోర్మధ్యే ఆకారం గుల్ఫయోరపి.	౨౪
ఇకారం జాన్వన్తరే ప్రోక్తం గుప్యేచాన్యమతః పరమ్ ఉకారం జఠరే పశ్చాదాకారం హృదయేఽపి చ	౨౫
ఋకారం కంఠమూలే తు అన్యం కంఠాగ్ర ఏవ చ ఓకారం దక్షిణే బాహౌ వామేచాన్యమతః పరమ్	౨౬
ఏకారమోష్ఠయోర్మధ్యస్య ఐకారం దన్తయోరపి ఓకారం నాసికాగ్రే తు ఔకారం దృష్టిమధ్యమే.	౨౭
అంకారం మధ్యమే న్యస్య ¹ సవిసర్గం చ మూర్ధని నాదయుక్తం సుసన్వస్య రాజమన్త్రేణ వేష్టయేత్.	౨౮
అకారం మస్తకేపశ్చాదాకారం ముఖవృత్తకే ఇకారం దక్షిణే నేత్రే ఈకారం వామనేత్రకే	౨౯
ఉకారం దక్షిణే కర్ణే వామేచాన్యం తథైవ చ ఋకారం దక్షిణపుటే నాసికాయాశ్చ వామతః	౩౦
అన్యం తద్గండయోః పశ్చాత్ కారౌ క్రమేణ తు ఏకారముదరే న్యస్య ఐకారం మూర్ధ్ని ఏవ చ	౩౧

దస్తయోరుభయోః పార్వ్యే ఓకారౌకారకౌ తథా శిరస్యంకారమేవస్యాజ్జిహ్వాయాం సవిసర్గకమ్	3౨
మాతృకాన్యాసః	
స్వరాన్ క్రమేణ విన్యస్య పశ్చాత్తద్దక్షిణే కరే ¹ కవర్గమితరే హస్తే చవర్గం సన్ధిషు న్యసేత్	33
టవర్గం దక్షిణే పాదే వామపాదే తవర్గకమ్ పార్శ్వయోరుభయోః పశ్చాత్పశ్చాత్కారద్వయమేవ చ	3౪
పుష్టే బకారం జఠరే భకారం ² హృదయే తతః మకారం కుక్షిమధ్యే తు యకారం బాహుమూలతః	3౫
రకారం ³ తు గలేచైవ వామబాహౌ వకారకమ్ ⁴ పాణినా స్పృశతాధశ్చ శకారం వక్రదక్షిణే?	3౬
వామభాగే షకారంస్యాద్ధృదయాదూర్ధ్వతః క్రమాత్ పరహస్తే విశేషేణ సకారం దక్షిణే పునః	3౭
హకారమితరే హస్తే స్పృశతా పాణినా బుధః కూర్చస్యాగ్రేణ వా పశ్చాత్పశ్చాత్కారం జఠరే న్యసేత్	3౮
క్షకారం మస్తకే న్యస్య మూర్ధ్నిచాన్యం న్యసేత్క్రమాత్ వర్ణాధిపాంస్తాన్ ధ్యాత్వైవ ⁵ సనాదప్రణవైర్యుతమ్.	3౯
క్రమేణ విన్యసేత్పశ్చాన్మనైరంగాంతుబన్ధయేత్	

1. కవర్గం దక్షిణే హస్తే చవర్గం వామమేవ చ. 2. గుద ఏవ చ.గ. 3. లకారం చ.
4. పాణిస్పృశం శకారం చ వామభాగే షకారకమ్, సకారం దక్షిణే పాదే హకారం
వామపాదకే, కకారం జఠరే న్యస్య క్షకారం మూర్ధ్ని మధ్యమే.
5. బిందుప్రణవసంయుతమ్.

ఏకాక్షరన్యాసః

1 ఏకాక్షరం సముచ్చార్య మూర్ధ్ని మధ్యే విశేషతః	౪౦
లలాటే 'విశ్వే నిమగ్నీతి భ్రువోః 'ప్రాణ' ఇతి క్రమాత్	
'వితత్య బాణ'మిత్యక్త్వా చక్షుషోః శ్రోత్రయోరపి.	౪౧
'త్వం వజ్రభృద్భూ'తేత్యక్త్వా 'ధాతా' నాసికయోరపి	
'ఋచో యజుంషి' జిహ్వాయాం 'స ఏ'షేతి చ దస్తయోః	౪౨
హనోః 'స సర్వవే'తేతి ఓష్ఠే 'సామైశ్చ సా'మితి	
'త్వం స్త్రీ'తి హృదయే నాభ్యాం 'మిత్ర'శ్చేతి తతః పరమ్	౪౩
'త్వం విష్ణు'రితి గుహ్యే చ జానో 'స్త్వం భూర్భు'వేతి చ	
'య ఏవం నిత్య'మిత్యక్త్వా గుల్ఫయోః పాదమధ్యమే	౪౪
'బుద్ధిమతాం పరాం'చేతి క్రమేణైవ ఋచో న్యసేత్	
పశ్చాద్ధ్వాత్వైవ దేవేశం మూర్ధ్ని నాభౌ చ పాదయోః	౪౫

వ్యాహృతిన్యాసః

'సువర్భువర్భూ'రిత్యక్త్వా క్రమాల్లోకాంతుసన్న్యసేత్	
విశ్వరూపం తతో ధ్యాత్వా వాయుబీజేన మస్త్రవిత్.	౪౬
క్రమాల్లోకాన్తుసంబద్ధ్య బీజమాద్యం హృది న్యసేత్	
సర్వదేవమయం తత్ర హేమాంగం సర్వకారణమ్.	౪౭

ప్రణవన్యాసః

ఆదిబీజం సుసన్న్యస్య వేష్టయేత్రప్రణవేన తమ్	
పార్శ్వయోరుభయోర్దేవ్యోస్తథా విన్యస్య మాతృకామ్	౪౮

1. 'ఏకాక్షరాదిన్యాసం చ తత్త్వన్యాసమతః పరమ్' అష్టాక్షరం తు విన్యస్య ద్వాదశం నామ విన్యసేత్ పశ్చాద్ధ్వాత్వై వ' ఇత్యధికః పాఠః. గ. ఆదర్శే.

తత్తద్భీజం సుసన్మ్యస్య హృదయే వేష్టయేత్తథా
ప్రాణాయామం తతః కృత్వా దేవ దేవం సమీక్ష్య చ ౪౯

పుష్పాంజలిసమర్పణమ్

పుష్పాంజలిం విసృజ్యైవ ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ
ప్రణమ్య శక్తిం కుమ్భస్థామిదం విష్ణురితి బ్రువన్. ౫౦

కుంభాత్ ధ్రువావాహనమ్

‘ఆయాతు భగవానితి కూర్చేనాదాయ మస్త్రవిత్
కుమ్భాచ్ఛక్తిం ధ్రువే పూర్వం ‘విష్ణుమావాహయామి’ చ ౫౧

¹ఇదం జలం మూర్ధ్ని సహ స్రావయేన్మృతిమాన్ గురుః
తస్య పీఠస్య పరితః ప్రాచ్యాం పురుషం చ ద్దక్షిణే ౫౨

సత్యం ప్రతీచ్యాం పూర్వోక్తమచ్యుతంచానిరుద్ధకమ్
ఉత్తరే సమ్యగావాహ్య కపిలాదీన్ యథాక్రమమ్ ౫౩

పుష్పన్యాసోక్తవద్ధీమాన్మూర్ధ్నాచావాహయేత్క్రమాత్

దేవ్యోః న్యాసవిశేషః

‘శ్రియమావాహయా’ మీతి పార్శ్వే తద్దక్షిణే తతః ౫౪

మహీం వామే సమావాహ్య ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ
మకారం హృదయే న్యస్య బ్రహ్మోణమపి పూర్వవత్ ౫౫

శకారం హృదయే న్యస్య రుద్రమావాహయేత్క్రమాత్
మకారం చ ²భృకారం చ హృది మున్యోర్యథాక్రమమ్ ౫౬

సన్మ్యసైవ చ మూర్ధ్నా వై మూర్ధ్నిచావాహయేత్క్రమాత్

1. ఇదమీషజలం మూర్ధ్ని. ౫. 2. భ.గ.

సంబంధకూర్చసమర్పణమ్

‘సంయుక్తమేత’దిత్యుక్త్వా న్యసేత్సమ్బంధకూర్చకమ్.	౫౭
పూర్వోక్తానక్షరాన్ న్యస్యచోక్త్వా వై ‘భూరసీ’తి చ కూర్చం ప్రాగగ్రకం న్యస్య ధ్రువకౌతుకమధ్యమే	౫౮
కౌతుకాదుత్తరాగ్రం చ దక్షిణే స్పృహనాస్తరే ఉత్తరాగ్రముదీచ్యంతం మధ్యమేచోత్సవస్య తు	౫౯
ఏవం గర్భగృహేచోక్తం కూర్చం నైవాన్యయోస్తయోః ధ్రువబేరాత్తథా శక్తిం దీపార్ధీపమివ క్రమాత్.	౬౦
కౌతుకే సమ్యగావాహ్య స్పృహనేచోత్సవే తతః ధ్యాయన్నావాహయేద్విద్వాన్ ధ్రువాత్తత్క్రమశః సుధీః	౬౧

ధ్రువాద్భేరాస్తరేషు ఆవాహనమ్

యథా వా గార్హపత్యాగ్నేరన్వాహార్యే ప్రణీయతే, తస్మాదాహవనీయే తు నిత్యమగ్నిః ప్రణీయతే.	౬౨
తథైవ కౌతుకాదౌ తు సమ్యగావాహయేద్ధ్రువాత్ ప్రాగాధి పరితో వేద్యామింద్రాదీనాం స్వనామతః	౬౩

ధాత్రాదీనాం ఆవాహనమ్

ఆవాహయేత్తథాఽభ్యర్చ్య ధాత్రాదీన్ పార్షదాన్ క్రమాత్ తత్తద్బీజం సుసన్వస్య మహాభూతాస్తమేవ చ	౬౪
ఆవాహయేద్గురుర్ధీమాన్ బీజం నైవ స్థలే యది పాదౌ ప్రక్షాళ్యచాచమ్య గర్భగేహం ప్రవిశ్య చ	౬౫
సమీక్ష్య దేవదేవేశం ప్రణామం కారయేత్తథా పుణ్యాహం కారయిత్వాఽన్తే పూజయేదర్చనోక్తవత్	

వేదాధ్యయనమ్

వేదాంత్యుత్రపురాణాద్యాన్ క్రమాదధ్యాపయేత్సనః ౬౬

నివేదనహోమబలిదానాని

పాయసాన్నం నివేద్యైవ హోమం హుత్వా బలిం దదేత్

బలిబంబభ్రమణమ్

¹బలిబింబం సమభ్యర్చ్య ఆలయం తత్రదక్షిణమ్ ౬౭

ఆచార్యపూజనమ్

²స్తుత్వా దేవం ప్రణమ్యైవ గురుం పశ్చాత్సూపూజయేత్

ప్రతిష్ఠాస్తస్నపనమ్

స్నపనోక్తక్రమేణైవ తద్రాత్రౌ స్నపనం చరేత్ ౬౮

ప్రతిష్ఠాంతోత్సవం పశ్చాత్తద్దినస్యాపరాహ్ణతః

సంస్కృతద్రవ్యవినియోగః

ప్రతిష్ఠాయాం చ సంభారం యత్సర్వం గురవే దదేత్ ౬౯

అన్యథాచేద్విశశ్యన్తి నిష్ఫల్యాన్న సంశయః

అనుపయుక్తద్రవ్యాణి పిదధ్యాదవతే సుధీః ౭౦

ప్రతిష్ఠాఫలకథనమ్

అశక్యం తత్ఫలం వక్తుం మయా చాప్యమరైరపి

వైకుంఠస్యాధిపో భూత్వా సారూప్యం తత్స్వయం లభేత్ ౭౧

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం

యజ్ఞాధికారే ³ద్రువబేరప్రతిష్ఠా విధిర్నామ ఏకోసత్రింశోఽధ్యాయః

1. గ. ఆదర్శేఽధికః పాఠః. 2. కృత్వా. 3. మహాప్రతిష్ఠావిధిర్నామాష్టావింశోఽధ్యాయః

౩౦. అథ త్రింశోఽ ధ్యాయః

శ్రీభూమ్యోః ప్రతిష్ఠావిధిః

అథ దేవ్యోః శ్రియో భూమ్యాః స్థాపనావిధిముత్తమమ్
పుథక్ పుథక్ ప్రవక్ష్యామి హుర్వం దేవే ప్రతిష్ఠితే ౧

కౌతుకోత్సవయోః దేవీయోగః

దేవీయుక్తమయుక్తం వా కౌతుకం స్థాపయేద్బుధః
ఔత్సవం చ విశేషేణ దేవీభ్యాం స్థాపయేత్సహ ౨

తద్రామస్యాభివృద్ధ్యర్థముత్సవార్థం విశేషతః

దేవ్యోః దేవ సమధర్మ ద్రవ్యవత్సమ్

యద్రవ్యేణ కృతో దేవో దేవ్యా తేనైవ కారయేత్ ౩

ధ్రువోత్సవయోః స్థితివైధర్మమ్

స్థానకే స్థానకే దేవ్యా చాసనే వాఽథ కేచన
ధ్రువం తదాసనం స్యాచ్చేదౌత్సవం స్థానకం తథా ౪

కుర్యాదత్ర చ దేవ్యోస్తు ధ్రువోక్తం చాసనం భవేత్
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ కారయేద్విధివత్సుధీః ౫

తత్ ప్రతిష్ఠాప్రయోగః

అంకురానర్పయిత్వైవ ప్రముఖే దక్షిణేఽథవా
యాగశాలాం చ సంకల్ప్య భూషయేత్సమలంకృతమ్ ౬

సభ్యం తన్మధ్యపంక్తౌతు కృత్వా శ్రామణకాగ్నివత్
దక్షిణే ధర్మపంక్తౌ తు బింబాధ్యర్థప్రమాణతః ౭

వేదిం కృత్వా^౧ ధ తత్రాచ్యాం కుండమౌపాసనం ¹క్రమాత్
 కృత్వా శ్వభ్రం చ తత్రాచ్యాం పూర్వోక్తేన ప్రమాణతః ౮
 సోమపంక్తౌ తు భూమ్యర్థం కారయేచ్ఛయనం బుధః
 ప్రాచ్యామౌపాసనం తద్వత్రాచ్యాం తచ్ఛుభ్రమాచరేత్ ౯
 అధివాసగతే దేవ్యా సమాదాయ చ పూర్వవత్
 పశ్చిమే యాగశాలాయాం ²ప్రాజుభే స్థాపయేత్కమాత్ ౧౦
 వాస్తుహోమం చ పూర్వోక్తం కృత్వా శుద్ధిం చ పూర్వవత్
 సమభ్యుక్త్య చ సర్వేషు అగ్నిం సంసాధయేత్కమాత్ ౧౧
 సంగృహ్య పూర్వవత్కుంభే సంసాధ్య చ పృథక్ పృథక్
 సప్తభిః కలశైర్ధీమాన్ సంస్నాప్యైవ చ పూర్వవత్ ౧౨
 శయనాని తథా^౩ స్తీర్య శయావేద్యాం పృథక్ పృథక్
 తయోః సంస్నాప్య పూర్వోక్తం దేవ్యా కుంభం సమాయుతమ్^౩
 ప్రతిసరం బన్ధయిత్వా^౨ నై ప్రాక్చిరశ్చాయయేత్కమాత్
 ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా పరితః ప్రావరణం చరేత్. ౧౪
 వేద్యాముపరి సంపూజ్య జయాదీః క్రమశసస్సుధీః
 హౌత్రం ప్రశంస్య పూర్వోక్తం తత్తదౌపాసనద్వయే. ౧౫
 దేవ్యోస్తన్మూర్తిమన్త్రేణ జయాదీశ్చావాహయేత్కమాత్
 క్రమేణైవ చ నిర్వాప్య స్వాహాకారం చ కారయేత్. ౧౬
 దక్షిణేచాగ్నికుండే తు శ్రీసూక్తం ³వైష్ణవం యజేత్
 జయాదిమూర్తిమన్త్రైశ్చ హుత్వాసమ్యక్సరక్షయేత్. ౧౭

1. తథా.ఖ. 2. ప్రముఖే.ఖ. 3. వైష్ణవ్యతమ్.క.

ఉత్తరేచాగ్నికుండే తు మహీసూక్తం చ వైష్ణవమ్ జయాదిమూర్తిమనైశ్చ హుత్వా వ్యాహృతిభిః సహ.	౧౮
సభ్యాగ్నౌ సర్వదైవత్యం శాన్తిం హుత్వా చ పూర్వవత్ సంరక్షేత్పూర్వవత్సభ్యం నిశాశేషం నయేత్క్రమాత్.	౧౯
స్నాత్వా ప్రభాతే పూర్వోక్తం యాగశాలాం ప్రవిశ్య చ ఉత్థాప్య చాన్యవస్త్రైః తైః రలంకృత్యైవ పూర్వవత్	౨౦
గురుం సంపూజ్య పూర్వోక్తం విసృజ్యాగ్నిం తదైవ చ తావగ్నీ సమ్యగాదాయ సభ్యాగ్నౌ యోజయేత్క్రమాత్.	౨౧
అన్తహోమం చ హుత్వాఽన్తే అగ్నిం సమ్యక్ప్రగృహ్య చ ఔపాసనాగ్నౌ సంయోజ్య శాన్తిశ్చాత్ర సుహూయతే	౨౨
ముహూర్తే శుభోదయే ప్రాప్తే కుంభం సంగృహ్య పూర్వవత్ దేవ్యోశ్చానుగతే పశ్చాద్ధర్మగేహం ప్రవిశ్య చ	౨౩
కౌతుకాభిముఖే కుమ్భే సన్న్వస్య స్థండిలోపరి తత్తన్మన్త్రేణ దేవ్యో చ పార్ష్వయోర్ధక్షవామయోః	౨౪
కౌతుకస్య తు పూర్వోక్తం తత్తత్సూక్తం జపేద్గురుః అక్షరాన్ పూర్వవన్న్వస్య దేవ్యోశ్చైవాచలే తథా.	౨౫
పూర్వం సమ్యక్సమావాహ్య దీపాద్దీపమివ క్రమాత్ ఆవాహయేత్క్రమాదేవం పుణ్యాహమపి వాచయేత్	౨౬
అర్చనోక్తక్రమేణైవ దేవీభ్యాం సహచావ్యయమ్ సమభ్యర్చ్య చ పూర్వోక్తం హవిః సమ్యక్సేవేదయేత్	౨౭

స్వప్నసంబలిపేరయోః దేవీయోగః

సహితం రహితం వాఽథ దేవీభ్యాం సహచావ్యయమ్
స్నాపనం బలిపేరం చ కారయేత్కర్తురిచ్చయా ౨౮

జీర్ణపేరసంస్కారవిచారః

సంభవేద్యది జీర్ణాదిదోషే బిమ్బే తు కౌతుకే
వినైవ దేవ్యా తం త్యక్త్వా శక్తిముద్వాస్య పూర్వవత్ ౨౯

గురులాఘవ¹మాలోక్య దోషాణాం శాస్త్రవిత్తమః
యది దోషో గురుర్ధీమాన్ సస్త్వజేత్ప్రతిమాం తథా ౩౦

సన్ధానయోగ్యప్రతిమాం న త్యజేన్మతిమాం స్తథా
(యది)త్యజేచ్ఛేత్ప్రతిమాం మోహాత్పాపీయాన్ భవతి ధ్రువమ్^{3౧}

కృత్వా పేరం తతః పశ్చాత్ ధ్రువాదిషు తథైవ చ

జీర్ణోద్ధారే ద్రవ్యవినిమయనిషేధః

యద్ద్రవ్యేణ కృతం పూర్వం తద్ద్రవ్యేణ చ కారయేత్ ౩౨

అక్షుణ్మేషణమారభ్య దేవీభ్యాం సహ మన్త్రవిత్
న వివాహక్రమశ్చాత్ర స్థాపయేత్పూర్వవత్సుధీః ౩౩

బహుబేరేషు సర్వేషు తత్యజేద్దోషజం తు యత్
కృత్వా పేరం పునస్తస్మాచ్ఛిష్టైస్సార్ధం తు పూజయేత్. ౩౪

నవీకృతే పునః లభే సంస్కారః

చోరైరపహృతం పేరం సంభవేద్యది తత్స్వయమ్
న త్యజేత్పూర్వవద్ధీమాన్ పశ్చాదన్యే ప్రతిష్ఠితే. ౩౫

1. ఆలోక్య. ఖ.

స్థానాదన్యత్ర సంస్థాప్య యథాలాభం సమర్చయేత్ దేవ్యా తత్కాతుకం నైవ	యది.	3౬
కారయిత్వా స పూర్వోక్తం దేవ్యా తు స్థాపయేద్బుధః ఏవం ప్రతిష్ఠితే దేవ్యా సంభవేతాం చ తే యది		3౭
దోషహీనే యది తథా తాభ్యాం సార్థం చ పూజయేత్ సర్వత్ర తుల్యం ప్రాధాన్యం తదేకైకతయా తయోః		3౮
తాభ్యాం తత్పూర్వదేవీభ్యాం పూజయేత్సహ కౌతుకమ్		

ప్రాణిగ్రహణప్రకారః

ప్రాణిగ్రహణమార్గం చ ప్రవక్ష్యామి హరేర్బుధాః		3౯
సాయమర్చావసానే తు దేవ్యా సమ్యక్ ప్రణమ్య చ		

యజమానకృత్యమ్

విప్రశ్చేద్యజమానస్తద్దేవ్యాచాత్మగృహే తథా.		౪౦
సమాసీయ సుసంస్థాప్య పూజయేద్గురుణాఽత్రవై పుథక్ పుథక్ గృహే వాఽథచాలయే వా మనోరమే.		౪౧
పూర్వవద్యాగశాలాం చ సమలంకృత్య మంగలమ్ నిర్గమద్వారపార్శ్వే తద్వీధీశ్చాపి విశోధ్య చ		౪౨
క్రముకైర్నాళికేరైర్వా యాజ్ఞికైర్వా మనోరమైః అధ్యర్థదండమానేన డోలాయా ఉదయం చరేత్		౪౩
డోలాయా దక్షిణే స్థాప్య శ్రీదేవ్యర్థం విశేషతః మహ్యార్థం వామతః స్థాప్యచాగ్రాన్ సుబన్ధయేత్		౪౪

ఆవసత్థోపమం? చాగ్రం సమాబద్ధ్య చ రజ్జునా కుశపాశేన వా ధీమాన్ నాశికేరోద్భవేన వా	౪౫
తస్మిన్ శేషం సమభ్యర్చ్య యుక్త్యా లంబసమాయుతమ్ 'శ్రియే జా'తేతి చ తౌ తు బన్ధయేత్సుద్ధృఢం నయేత్	౪౬
శేషం తదాసనే పూజ్యం భూషయేత్సమలంకృతమ్ స్తమ్భేషు దర్భమాలాం చ వేష్టయేత్త్రప్రదక్షిణమ్	౪౭
చమ్పకోత్పలమాలాం చ రజ్జ్వా తాం వేష్టయేత్క్రమాత్ గోమయేనోపలిప్యైవ పంచవర్ణైరలంకృతమ్	౪౮
కృత్వా తయోశ్చ పరితో జయాదీరర్చయేత్క్రమాత్ శుభే ముహూర్తే సంప్రాప్తే దేవదేవం ప్రణమ్య చ	౪౯
గంధోదకైః సుసంస్నాప్య భూషయేత్సమలంకృతమ్ అభ్యర్చ్య కౌతుకం బద్ధ్వా దేవదేవం ప్రణమ్య చ	౫౦
రథే వా శిబికాయాం వా అశ్వే వా డోలకేఽథవా ఆరోప్య పూర్వవద్ధీమాన్ సర్వాలంకారసంయుతమ్	౫౧
శంఖకాహళసంయుక్తం సృత్యగేయసమాయుతమ్ స్తోత్రధ్వనిసమాయుక్తం స్వస్తిఘోషసమాయుతమ్	౫౨
సమ్భారైః సకలైః సార్థం పుష్పవృష్టిసమాయుతమ్ తురగైశ్చ గజైశ్చావ్యైః సార్థం దీపైస్సమావృతమ్	౫౩
రాజవద్దేవమానీయ డోలాయాం సంప్రవేశయేత్ ¹ పశ్చాద్దేవ్యా సమాదాయ పూర్వస్థానే నివేశయేత్	౫౪

1. పశ్చాద్దేవ్యా సమాదాయ తత్తద్వ్యక్తం చ డోలయోః. ఆరోప్య తత్తత్సూక్తేన రాజకం నైవ భావయన్, సన్నిధౌ దేవదేవస్య భందసామం ప్రశంస్య చ? పశ్చాద్దేవ్యా సమాదాయ పూర్వస్థానే సుసన్మ్యసేత్.గ.

యజమానః పత్నీభిః సార్థం పశ్చాద్దేవం ప్రణమ్య చ క్షీరేణ పాదౌ ప్రక్షాళ్య కుసుమాంజలిముత్పజేత్	౫౫
అత్ర నీరాజనం దత్వా ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ భక్తైః సర్వజనైః సార్థం గృహం తత్సంప్రవేశయేత్	౫౬
ఆఘార్య దక్షిణే పార్శ్వే విష్టరే సమలంకృతే సంస్థాప్య దేవదేవేశం ప్రాఙ్ముఖం రాజవద్గురుః	౫౭
యజమానః పత్నీభిః సార్థం ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ తద్వైఖానససూత్రోక్తం మధుపర్కం చ దాపయేత్	౫౮
జలప్రదానమారభ్య యావత్తద్ధ్రువదర్శనమ్ సూత్రోక్తవిధినా తావత్కారయేద్విశ్వతః క్రియాః	౫౯

దేవస్య గోత్రనిర్ణయః

గోత్రం తద్దేవదేవస్య గురుగోత్రేణ కల్ప్య చ

దేవ్యోః గోత్రనిర్ణయః

దేవ్యోస్తద్యజమానస్య గోత్రేణైవ ప్రదాపయేత్	౬౦
రాజా చేద్యజమానస్తు స్వామిగోత్రేణ మన్త్రవిత్ విట్కాద్రౌ చేద్యజమానః స్వామిహస్తేన దాపయేత్	౬౧
విశేషోఽయమితి ప్రోక్తః శిష్టం సూత్రోక్తమార్గతః కారయేద్విధినా పశ్చాద్గురుం సమ్యక్ ప్రపూజయేత్.	౬౨

హోమప్రకారః

తద్విష్ణోః స్థాపనాగ్నిం చ సమాదాయ చ మన్తతః ద్విధాకృత్య చ సర్వాంగే శ్రియర్థం హోమమాచరేత్	౬౩
--	----

మహ్యర్థం చాహరేద్వామే ప్రగృహ్యేత్ర గృహే న్యసేత్ క్రియావసానే పూర్వోక్తమగ్నిం సమ్యత్ప్రగృహ్య చ	౬౪
¹ పచనాలయేచ పూర్వోక్తే సంస్థాప్యాగ్నిం సురక్షయేత్ తతః ప్రభృతి నిత్యాగ్నౌ పూర్వోక్తం హోమమాచరేత్.	౬౫
ద్రువసన్ధర్శనాంతాం చ క్రియామత్ర సమాప్య చ ఆచార్యదక్షిణాం దత్వా పుణ్యాహమపి వాచయేత్.	౬౬
దేవీభ్యాం సహ దేవేశం వైవాహికగృహే తథా	

స్వపనమ్

శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ గన్ధోదైరభిషేచయేత్	౬౭
అన్యాసనే సమారోప్య వస్త్రాద్వైరభిభూప్య చ అష్టోపచారైరభ్యర్చ్య రాజవద్విగ్రహైరపి.	౬౮

హవిః సమర్పణమ్

హవిఃపాకోక్తమార్గేణ ఋత్విగ్భిః పాచితౌదనమ్ యథాశక్తి నివేద్యాత్ర షడ్దోణాదధికం పరమ్.	౬౯
ప్రభూతం వా గృహేచాత్ర ముఖవాసం ప్రదాయ చ స్త్రీగణైః సార్థమవ్యగ్రమగ్నిం సమ్యక్ ప్రగృహ్య చ	౭౦
సర్వాలంకార సంయుక్తం సర్వవాద్యసమాయుతమ్ గ్రామం ప్రదక్షిణం కృత్వాచాలయం సంప్రవేశయేత్	౭౧
² దేవయానే ద్విజైః స్పృష్టే పాణిగ్రహణకర్మణి యది ³ తే నాస్తి దోషశ్చ తేనైవ చ సముద్భవః	౭౨

1. పూర్వోక్తమ్. గ. 2. అన్యసూత్రి.గ. 3. తత్రాస్తి.

ప్రవిశ్య మన్దిరం పశ్చాత్సంస్నామ్యైవ చ పూర్వవత్
జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య హవిః సమ్యజ్నివేదయేత్. ౭౩

వివాహోత్సవఫలమ్

వివాహోత్సవమేవం తత్ప్రతం యేన సలక్షణమ్
తస్య జన్మకృతం పాపం తత్క్షణాదేవ నశ్యతి ౭౪

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాధికారే శ్రీభూమిస్థాపన విధిర్నామ త్రింశో_ధ్యాయః

31. అధైకత్రింశో_ధ్యాయః

స్వపనాదీనాం పృథక్ప్రతిష్ఠా

పృథక్ప్రతిష్ఠామార్గం చ స్నాపనోత్సవయోరపి
బలిబిమ్బస్య వక్ష్యామి శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ౧

పూర్వోక్తేన విధానేన బిమ్బం కృత్వా సలక్షణమ్
కర్తుశ్చాప్యనుకూలర్షే తద్దినాత్పూర్వమేవచ ౨

అంకురానర్పయిత్వైవ సంభారానపి సంభరేత్
యాగశాలాం తథా కృత్వా భూషయేద్విధిచోదితమ్ ౩

త్రయాణామపి బిమ్బానాం సహ చేత్ స్థాపనం బుధాః
అక్షిమోచనహోమౌ ద్వావేకాగ్నౌ కారయేత్తథా ౪

గవాదిదర్శనద్రవ్యం దర్శయిత్వా పృథక్ పృథక్
యథోక్తమధివాసం త¹ద్బిమ్బశుద్ధ్యర్థమాచరేత్ ౫

1. బేర.ఖ.

సహైకకుమ్భే దేవానాం త్రయాణాంచాపి పూర్వవత్ సాధయిత్వా ధ్రువాచ్ఛక్తిం దీపాద్దీపమివ క్రమాత్	౬
గురూపదేశమార్గేణ కుమ్భేఽంభసి తథా బుధః సమావాహ్య సమభ్యర్చ్య ప్రణామమపి కారయేత్	౭
అజ్ఞేన సార్ధం పంచాగ్నిన్ కృత్వా పూర్వోక్తమార్గతః తథా హోమం తథా చాన్యాన్ కారయేత్ పూర్వవత్సుధిః	౮
సప్తభిః కలశైర్దేవాంతస్సంస్థాప్యైవ పృథక్ పృథక్ తథైవ వేద్యాం పూర్వోక్తం ధాన్యోపరి పృథక్ పృథక్	౯
అండజాదీంస్తథాఽఽస్తీర్య దేవాంతస్సంస్థాపయేత్క్రమాత్ కుమ్భేన సార్ధం దీపాంశ్చ పూజయేదష్టవిగ్రహైః	౧౦
తథా ప్రతిసరం బద్ధ్వా శాయయిత్వా యథాక్రమమ్ హౌత్రం ప్రశంస్య పూర్వోక్తమూర్తిమన్త్రాన్ విశేషతః	౧౧
గంగాధరాస్తమావాహ్య జుష్టాకారాహుతీ తథా హోమావసానే పూర్వోక్తం రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్	౧౨
స్నాత్వా ప్రభాతే ధర్మాత్మా దేవానుద్ధాప్య పూర్వవత్ నిర్మాల్యం సంవ్యపోహ్యైవ పూజయేదష్టవిగ్రహైః	౧౩
ప్రవిశ్యాభ్యస్తరం పీఠే రత్నాన్విన్యస్య పూర్వవత్ విస్సృజ్యాగ్నిం తథా ధీమాన్ నిత్యాగ్నౌ స్థాపయేత్క్రమాత్.	౧౪
యజమానో గురుం పూజ్య సోదకం దక్షిణాం దదేత్ ప్రణమ్యైవ గురుం పశ్చాత్తం యాచేత్ స్థాపనాయ వై.	౧౫
తతః కుమ్భం సమాదాయ శిరసైవ వహన్ గురుః తతోఽను స్థాపకా దేవానాదాయైవ ప్రదక్షిణమ్.	౧౬

మన్దిరం చ తథా కృత్వా గర్భ గేహం ప్రవిశ్య చ ద్రువాగ్రే స్థండిలే కుమ్భం సన్వ్యసైవ తపోధనాః	౧౭
న్యసేయుః పూర్వవద్దేవాంస్తత్తత్ స్థానే విశేషతః కుమ్భాచ్ఛక్తిం సమాదాయ ద్రువబేరే చ పూర్వవత్.	౧౮
సమావాహ్య ద్రువాచ్ఛక్తిం స్నాపనేచోత్సవే తతః బలిబేరే సమావాహ్య క్రమేణైవ తథాఽర్చయేత్.	౧౯
అన్యత్సర్వం చ పూర్వోక్తం విశేషోఽయం క్రమాద్భుధః స్నాపనే స్నపనం కుర్యాదోత్సవేచోత్సవం చరేత్.	౨౦
తత్కాలే బలిబేరే చ నిత్యోత్సవమథాఽచరేత్ ఏవం యః కురుతే భక్త్యా విష్ణులోకం స గచ్ఛతి	౨౧

పంచప్రతిష్ఠావిధిః

పంచప్రతిష్ఠా కాలం చ ప్రవక్ష్యామి తపోధనాః భూమిం సమ్యక్పరీక్ష్యైవ కర్షణం కారయేద్యథా	౨౨
ప్రాసాదం కల్పయిత్వాఽత్ర ద్వారస్థానస్య దక్షిణే భూమ్యామధస్తాద్విధివద్విశేషేణోపవర్గతః?	౨౩
ప్రథమేష్టకానాం విన్యాసకాలం స్థానమిదం బుధాః పశ్చాద్యథోక్తం విధినా గర్భం సంసాద్యమన్త్రవిత్	౨౪
..... తేవా కంఠాన్తే పట్టికాన్తరే ద్వారస్థాపనకాలే వా స్థాపయేద్గర్భభాజనమ్.	౨౫
..... తతో ధీమానాలయస్యావసానకే శిష్టమంగం చ దేవాద్యం క్రమశస్తతః	౨౬

సమాలోక్య సుసంస్థాప్య స్థాపిశూలం తతో బుధః
 స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం సుధావర్ణం చ లేపయేత్. ౨౭
 ప్రథమంచేష్టకాన్యాసం గర్భన్యాసమతః పరమ్
 పునశ్శూలం సుసంస్థాప్య ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్. ౨౮
 అథో మూర్ధేష్టకాన్యాసం కృత్వాచైవం ద్విజోత్తమాః

సామృతౌ లక్షణమ్

క్రమం పంచప్రతిష్ఠాయాం సామృతే తు విశేషతః ౨౯
 హారకం చేద్విశేషేణ ప్రథమే చేష్టకాం క్రమాత్
 స్థాపయిత్వా తతో గర్భం పశ్చాన్మూర్ధేష్టకాం పునః ౩౦
 తతః శూలం సుసంస్థాప్య వర్ణేనైవానులిప్య చ
 ద్రువం తత్కౌతుకాద్యైశ్చ స్థాపయేద్ధారకే బుధః ౩౧
 ఆది ¹మధ్యావసానే తు స్థాపయేచేద్రువార్చనమ్
 ద్రువాస్తే జాతివర్గాస్తే స్థాపయేత్సహ కౌతుకే ౩౨
 నిశ్చిత్వ విధినా పూర్వం ప్రాసాదం కర్తురిచ్ఛయా
 బాలస్థానం చ తస్యోక్తే స్థానే కృత్వా సలక్షణమ్ ౩౩
 బాలబిమ్బం చ సంగృహ్య ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి
 పశ్చాత్ప్రతిష్ఠాం కృత్వాస్తే ప్రతిమాం త్వరితో గురుః ౩౪
 తతో బాలగృహోద్దేవం మూలధామని పూర్వవత్
 కృత్వా యత్ స్థాపితంచైవ సామృతం త్వితి తద్విదుః ౩౫
 అశక్తః కౌతుకాద్యైశ్చ మూలధామని శాస్త్రవిత్
 ప్రతిష్ఠా యత్కృతా తత్తు హారకంచేతి కథ్యతే. ౩౬

1. వర్ణ. ఖ.

తయోస్తు సామృతం ముఖ్యం గౌణం తద్ధారకం విదుః తతో ధ్రువార్చాభేదోఽపి సామాన్యం స్యాద్విశేషతః	32
బలయుగ్యజమానేచ్ఛా సర్వశాస్త్రేషు సర్వధా కర్తు శాస్త్రమాత్రం ప్రగృహ్య చ	35
ద్వితలస్థాపనామార్గం ప్రవక్ష్యామి తపోధనాః ధామ వాసాధికారోక్తం కృత్వాఽలంకారసంయుతమ్	37
ఆదౌ భోగాసనం స్థాప్య ద్వితీయే	
ద్వితీయే స్థానకం స్థాప్య పూజయేత్కర్తురిచ్ఛయా	40
యోగభోగాదిమార్గేషుచైకమార్గేణ మస్త్రవిత్ ధ్రువబేరాణి పూర్వోక్తం కారయేత్తత్తలార్థకమ్	41
బహుభూమివిమానత్వాత్సామృతే విశేషతః ప్రస్తరస్యావసానంస్యాత్తలస్య చ తలస్య చ	42
తస్మాత్తద్ధృపే ధీమాన్ కాలే తత్తద్ధ్రువం తథా స్థాపయిత్వా తలం చాన్యం కారయేచ్ఛాదితే సతి	43
ధ్రువాణి తద్విమానేషు తలంప్రతి తలంప్రతి స్థాపయేల్లఘుబేరాణి చోర్ధ్వే చోర్ధ్వే విశేషతః	44
విపరీతేఽప్యనర్థః స్యాదాదావేవ శిలామయమ్ దారు ద్వితీయే సంస్థాప్య తృతీయే శూలమేవ వా	45
చతుర్థే మృణ్మయం ప్రోక్తం ధ్రువమన్యేషు లోహజమ్ అథవా సర్వతః శూలం స్థాపయేద్విధిచోదితమ్	46
పూర్వోక్తేన విధానేన వర్ణేనైవానులిప్య చ ప్రతిష్ఠోక్తవిధానేన ప్రతిష్ఠామారభేత్కమాత్	48

యథోక్తదివసే ధీమాంస్తలం ప్రతి తలంప్రతి అంకురానర్పయిత్యైవ సంభారానపి సంభరేత్	౪౮
తథాఽక్షిమోచనం కృత్వా అధివాస్య తథైవ చ ప్రముఖే యాగశాలాం చ ఆదిభూమేశ్చ పూర్వవత్	౪౯
తస్య పశ్చిమభాగే తు ద్వితలార్థం సమాచరేత్ తస్య పశ్చిమభాగే తు తథైవ త్రితలాయ చ	౫౦
యాగశాలామలంకారం పూర్వవత్కారయేద్యథా తేషాం మధ్యేషు వేదిం చ పూర్వవత్కారయేత్తథా	౫౦
తత్తద్వేద్యాశ్చ పరితశ్చాగ్నికుండాని పూర్వవత్ ప్రత్యేకమపి దేవానామాలోక్య వరయేద్యథా	౫౨
ఋత్విజశ్చ తథా ధీమానాలయస్యోత్తరే తతః వాస్తుహోమం తథైకాగ్నోచలానామపి సర్వశః	౫౩
హుత్వా తథైవ సంశోధ్య సర్వాగ్నా హోమమాచరేత్ ఆచార్యశ్చ తథా కుమ్భాన్ సంసాధ్య విధినా తతః	౫౪
సంస్నాప్య కలశైర్దేవాన్ కౌతుకం బన్ధయేత్తథా హౌత్రం ప్రశంస్య పూర్వోక్తమాదిభూమౌ విశేషతః	౫౫
ఆవాహ్య పార్షదాంత్యర్వాన్నిరుప్యాజ్యాహుతిం తథా వీశామితాభ్యాం సార్థం వై ముఖపాల్యన్తమన్యయోః	౫౬
ఆవాహయేద్విశేషోఽయం శిష్టం పూర్వవదాచరేత్ ప్రభాతే దేవానుత్థాప్య సుముహూర్తే శుభోదయే	౫౭
ఆచార్యాన్ సంప్రపూజ్యైవ వైష్ణవాంశ్చైవ పూజయేత్ తత్తద్గర్భగృహే దేవాంత్యంస్థాప్యైవ చ పూర్వవత్	౫౮

సమావాహ్యైవ పూర్వోక్తం సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్

ద్వితలారాధనే విశేషః

ద్వితలాదౌ విశేషేణ బ్రహ్మాదీన్ వైష్ణవాన్తకమ్ ౫౯

వీశామితాభ్యాం సప్తదశ పూజయేత్తాంస్తలే తలే
సర్వానాదౌ తలే విద్వాన్ పరివారాంతమర్చయేత్ ౬౦

స్వపనోత్సవాది సర్వాణి బల్యుద్ధరణమేవ వా
నైమిత్తికాని సర్వాణి కుర్యాదాదితలే తథా. ౬౧

కారయేన్నిత్యకర్మాణి తలేష్వన్యేషు పూర్వవత్
విభవే సతి తృతీయాదౌ తలంప్రతి తలంప్రతి. ౬౨

నిత్యస్నానం చరేద్విద్వాన్ నిత్యమాదౌ తు వా చరేత్
బహుభూమివిమానే తు కర్తరి త్వరితే సతి ౬౩

స్థలావసానం వా తత్తత్ స్థాపయేత్కౌతుకైః సహ
తలమన్యం సముద్దిశ్య బాలస్థానే ప్రపూజయేత్ ౬౪

అకృతే బాలస్థానే చ హేతునా యేన కేనచిత్
ముఖమండపవామాంశే స్థాపయేదితి కేచన ౬౫

స్థలేఽన్యస్మిన్ స్థాపితంచేద్బాలాన్మూలాలయే తథా
క్రియామా(మ) ద్వైవ పూర్వోక్తం యజమానే త్వరాయితే ౬౬

కాలాపేక్షాం వినా ధీమాన్ స్థలాన్తం యావదత్ర వై
ఏకైకం స్థాపయే ¹త్రేషాం దోషో నాస్తి న సంశయః ౬౭

సర్వశాస్త్రేషు దేవార్థం యజమానస్య యత్ప్రియమ్
తత్ప్రియం వాఽచరేత్తేన గురుః ఖలు న దోషదః ౬౮

1. తేన. ఖ.

యావత్సమాస్తి శిరసస్తావనూర్ధ్వేష్టకాం తథా	
సూపిశూలం తథా స్థాప్య సుధాకర్మాణి కారయేత్	౬౯
విమానస్థాపనోక్తేన స్థాపయేత్పూర్వవత్తతః	
ద్రువాణి పూర్వం సంస్థాప్య పునర్నూర్ధ్వేష్టకాం న్యసేత్	౭౦

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాధికారే స్వపనాదీనాం పృథక్పఠిష్యా విధిర్నామ ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

౩౨. అథ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

భగవదర్చనవిధిః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి దేవేశస్యార్చనాక్రమమ్

అర్చకస్య నిత్యనిర్వర్తమ్

పూజకః ప్రాతరుత్థాయ దేవేశం మనసా స్మరన్	౧
సూత్రోక్తేన విధానేన స్నాత్వా సన్ధ్యాముపాస్య చ	
‘ప్రతద్విష్ణుః స్త’వేత్పూర్వం గత్వా దేవాలయం పునః	౨
ప్రణామం కారయేత్పూర్వం విమానం పూర్వమస్తతః	
విమానం ప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రథమావరణే ద్వయమ్	౩
అస్తిచేచ్ఛాంతభవనం తదస్తర్మండలేఽర్చకః	
న కుర్యాత్ప్రదక్షిణంచాత్ర నాస్తిచేదధవా చరేత్	౪
సన్ధ్యా కాలం వినాఽన్యత్ర పూజకశ్చాన్యభక్తకః	
న లంఘయేద్విమానస్య ¹ ఛాయాంచేద్యద్యనర్థకృత్.	౫

1. ఛాయాయామ్. ఖ.

సాయం ప్రాతస్తు సంధ్యాయాం హరేర్ధామప్రదక్షిణే ఫలం వక్తుమశక్యం తన్మయా చ బ్రహ్మణాఽపి చ	౬
ప్రదక్షిణద్వయం కృత్వా విమలం సంప్రణమ్య చ యంత్రికాం చ సమాదాయ 'నిరస్తం రక్ష' ఇతి బ్రువన్.	౭
'హిరణ్యపాణి'మిత్యుక్త్వా కవాటే యోజయేత్కమాత్ 'దివం వివృణోతు' మన్వేణచోద్ధాటనమథాఽచరేత్.	౮
తేనైవాన్తః ప్రవిశ్యైవ ప్రణమేద్దేవమవ్యయమ్ పాణిభ్యాం సంప్రహార్యైవ 'శ్యామ్య'న్వీతి చ మన్తతః	౯
భక్త్వా 'భగవత' ఇత్యుక్త్వా ప్రార్థయేద్దేవకీసుతమ్ స్నాత్వా తథైవ శిష్యశ్చ దేవదేవం ప్రణమ్య చ	౧౦
'దుహతాం దివ'మిత్యుక్త్వా కుంభమాదాయ భక్తిమాన్ తోయ'మాద్యమ'భీత్యుక్త్వా నద్యాదౌ సంప్రగృహ్య చ	౧౧
'సోమం రాజాన'మిత్యుక్త్వా ప్రవిశేదాలయం పునః పానీయసంచయస్థానే సన్న్వస్యోత్పాయ మన్తతః	౧౨
వాసయిత్వా ఉశీరాద్వై'రిదమాపశ్శివా' ఇతి మార్జయిత్వా తు మార్జన్యా 'అవధూ'తేతి మన్తతః	౧౩
'ఆశాసుసప్త' ఇత్యుక్త్వా ప్రోక్షయేద్గోమయాంభసా గర్భద్వారాది సర్వత్ర ద్వారే ద్వారే విశేషతః	౧౪
అర్ధచన్ద్రసమాకారం గోమయేనోపలేపయేత్ గోచర్మమాత్రం పరితో భూతపీఠస్యచైవ హి	౧౫

ప్రక్షాళ్య సర్వపాత్రాణి 'చామా వాజ' ఇతి బ్రువన్ హవీంషిచోపదంశాని పాచయేద్విధినా ¹ బుధః	౧౬
పాదౌ ప్రక్షాళ్యచాచమ్య దేవేశమనుమానయేత్ 'పూతస్త'స్యేతి నిర్మాల్యం వ్యపోహ్య పరిమృజ్య చ	౧౭
విష్వక్సేనం సుసంపూజ్య పర్షదోఽన్యాంతుపూజయేత్ పశ్చాత్తదర్చకో ధీమాన్ పవిత్రం ధారయేత్తథా	౧౮
చందనేన మృదా వాఽథ చోర్ధ్వపుండ్రాణి ధారయేత్ ఊర్ధ్వపుండ్రాధిపాన్ దేవాన్ కేశవాదీన్ ప్రణమ్య చ	౧౯
మాతృకాం పూర్వవన్స్వస్యచాత్మానం భావయేద్ధరిమ్ (ద్యథా)	

బ్రహ్మన్యాసాదిః

'బ్రహ్మ బ్రహ్మన్త'రాత్మేతి హృదయం చాభిమృశ్య చ	౨౦
'ద్యౌర్ద్యౌరసీతి చ శిరః 'శిఖే'తి చ శిఖాం బ్రువన్ 'స వేదా' ఇతి మన్తేణ కారయేత్కవచం స్వయమ్.	౨౧
దక్షిణే తు భుజే వామే చక్రశంఖౌ స్మరేత్తతః తతశ్చాత్మసురక్షార్థం ధనుః పూర్వే సుసంస్మరేత్	౨౨
శక్తిం చ దక్షిణే పార్శ్వే గదాం చైవాపరే తథా ఖడ్గం వామే సుసన్వస్య చక్రమూర్ధ్వే స్మరేద్బుధః	౨౩
వాసుకిం విదిశాస్వన్యాస్వస్త్రాణ్యన్యాని పూర్వవత్ ఫడంతం చ స్మరేద్దేవం పాణినా దక్షిణేన చ	౨౪
'విష్ణుస్తా'మితి ² రక్షాం వా శ్రుతిరస్తి తథా స్మరేత్ 'సూర్యోఽసీ'తి చ సవ్యే వై 'చన్ద్రోఽసీ'తి చ వామతః	౨౫

1. తథా. ఆ. 2. రక్షాయామ్. గ.

సన్న్యస్య చక్షుషోర్ధీమాన్ బీజమాదిం హృది న్యసేత్ 'ఆభురణ్యం విధిం యజ్ఞం బ్రహ్మణం ¹ చేన్ద్ర'మిత్యపి	౨౬
అంగుష్ఠాదికనిష్ఠాన్తం సంస్పృశ్యైవాధిదేవతాః హస్తయోస్తలయోః స్పృత్వా మండలే సూర్యసోమయోః	౨౭
'అన్తరస్మిన్నిమ' ఇతి ప్రకోష్ఠా చాభిమర్శయేత్ 'బ్రహ్మైవ భూత'మిత్యుక్త్వా తం దేవం భావయేత్స్వయమ్.	౨౮
గురూపదేశమార్గేణ ప్రాణాయామం చరేత్తతః ఉత్థాయ తస్మాద్ధర్మాత్మా విష్ణుగాయత్రియా పునః	౨౯
ద్రువస్య పాదయోర్మధ్యే మూర్తిమన్త్రైశ్చ పంచభిః పాదపుష్పం చ దత్వా ^౨ న్తే కౌతుకం సంప్రణమ్య చ	౩౦
'భూః ప్రపద్యే'తి మన్త్రేణ సమానీయ చ కౌతుకమ్ మూలాలయస్య చైశాన్యాం దేవీభ్యాం సహచావ్యయమ్.	౩౧

స్నాపనమ్

స్నానపీఠే ప్రతిష్ఠాప్యచ 'పరం రంహ' ఇతి బ్రువన్ సంస్నాప్య విధినా తత్ర ష్లోతేనైవ విమృజ్య చ	౩౨
పూజాపీఠే ప్రతిష్ఠాప్య వస్త్రాద్వైరపి భూషయేత్ పీఠం చ గాయత్ర్యా ప్రోక్త్య 'సంయుక్త'మితిచోచ్చరన్	౩౩

సంబంధకూర్చసమర్పణమ్

ద్రువకౌతుకసంబంధం కూర్చం నిక్షిప్య బుద్ధిమాన్

కూర్చన్యాసప్రకారః

ప్రాగ్ద్వారే పశ్చిమద్వారే ప్రాగగ్రం తం న్యసేద్బుధః	౩౪
--	----

1. దేవేన్ద్రమ్. గ.

దక్షిణోత్తరే వాఽపి కూర్చం తముదగాననమ్

పుష్పన్యాసః

ద్రువస్య పాదయోర్మధ్యే 'విష్ణవే నమ' ఇత్యపి 3౫

దద్యాత్పుష్పం చ పూర్వాది దిశాసు పురుషాదికాన్
కపిలాదీంస్తు కోణేషు ప్రథమేఽష్టౌ సుసన్మృసేత్ 3౬

వారాహాదీంశ్చతుర్దిక్షు ద్వితీయే సన్మృసేత్ప్రమాత్
విదిశాసు సుభద్రాదీన్విన్యసేత్పుష్పమేవ చ 3౭

తృతీయే సన్మృసేత్పుష్పం దిక్పాలాన్ క్రమశోఽత్ర వై

తత్ర స్థానకాదిభేదేన న్యాసభేదః

ద్రువే స్థితే కరోత్యేవమాసనే తు విశేషతః 3౮

ప్రసారితస్య పాదస్య పరితః సన్మృసేత్తథా
అనన్తోర్ధ్వే శయానస్య పాదయోర్మధ్యమేఽథవా 3౯

దేవ్యోశ్చ మూర్తిమన్వేణ తతో దద్యాన్మమోస్తకమ్
పీఠాన్తే కౌతుకస్యాఽపి ప్రాగాదీశాన్తమేవ చ ౪౦

సుభద్రాద్యష్టదేవాంశ్చ ¹మిత్రాదీనర్చయే త్తథా
మార్కండేయం భృగుం చాపి దక్షిణోత్తరయోరపి ౪౧

కౌతుకస్య తథా క్రాన్తం పూజయేద్బ్రహ్మశంకరౌ
ధాత్రాదీనర్చయేత్పశ్చాన్నవధోక్తాంశ్చ పార్షదాన్ ౪౨

అర్ఘాన్తం పూజయేచ్ఛిష్యో మూర్తిమన్వైర్నమోస్తకైః
ప్రధానద్వారతో ధీమాన్ ధాత్రాదీనర్చయేత్ప్రమాత్ ౪౩

1. ఇన్ద్రాదీన్.? గ.

నాన్యత్ర కేవలం తత్త? ద్వారపాలాంత్రమర్చయేత్

పారిషదాం ద్వైవిధ్యమ్

¹వేదాదిపర్షదస్సర్వేద్విధా స్మర్యై తపోధనాః ౪౪

అర్చనాకాంక్షిణః కేచిత్కేచిద్వై బలికాంక్షిణః
ప్రాతరేవార్చయేత్సర్వాన్ పర్షదో ద్వివిధానపి ౪౫

పారిషదపూజావిశేషః

²దద్వాద్వై బలకాంక్షాణాం తస్మిన్ కాలే బలిం బుధః
కాలయోర్బలికాంక్షాణామన్యయోర్బలిమేవ చ ౪౬

విపరీతేఽప్యనర్థఃస్యాత్పూజాపేక్షాం తయోరపి
పూజయేత్పూజనాకాలాద్దేవదేవస్య పూర్వతః ౪౭

నివేద్యాన్తేఽథ దేవస్య తత్ప్రియాణాం బలిం క్షిపేత్

తత్పూజాయాం ద్వైవిధ్యమ్

నిత్యం నైమిత్తికంచేతి ద్విధాస్యాత్తత్తు పూజనమ్ ౪౮

హవిర్నివేదితే (దనే) తేషాం నిత్యేచైవ బలిం దదేత్
అన్యస్మిన్నబలిం దద్యాదుత్సవగ్రయణౌ వినా ౪౯

అర్చాపాత్రాణి సర్వాణి సంగృహ్యైవ ఖిలోక్తవత్

తిరస్కరిణీకల్పనమ్

ప్రచ్ఛన్నపటమచ్ఛిద్రం గర్భద్వారే తు నిక్షిపేత్ ౫౦

1. ధాత్రాదిద్వార దేశాశ్చ బ్రహ్మేశౌ చ మునిస్తథా, ఏతే పూజామపేక్షన్తే శిష్టాశ్చ
బలికాంక్షిణః 2. కాలయోరన్యతః శిష్టాన్ బలిదేవం వినిక్షిపేత్. ?

ఆదర్శనార్థం పూజాయాః పూజకస్య తు మధ్యమే
వేదదూషకపాషండాన్ దీక్షితాన్ బధిరాదికాన్ ౧౦

దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే ఆసీనః ప్రాజ్యుభో^౧ ర్చకః
^౩ ఏకజాన్వా సమాసీనః ప్రాజ్యుభో^౨ దజ్యుభో^౨ ధవా ౧౨

వస్త్రే వా ఫలకాయాం వా ⁴ చారణ్యే వా^౨ సనోచితే

వ్యాహృతిన్యాసః

ఆసయిత్వా^౨ ^౨ త్రసూక్తం చ జప్త్వా దేవమనుస్మరన్ ౧౩

‘సువర్భువర్భా’రిత్యుక్త్వా మూర్ధ్ని నాభౌ చ పాదయోః

బీజాక్షరన్యాసః

విన్యస్య హృదయే బీజం ‘య’కారం పాదుకాంతరే ౧౪

ప్రణవైర్వేష్టయిత్వా తౌ బిన్ద్వనాదసమాయుతమ్
అక్షరాణి తథా ధ్యాత్వా దేవదేవమనుస్మరన్ ౧౫

ఆవాహనవిచారః

నత్వా ప్రణిధిముద్భృత్య దీపాద్దీపమివ క్రమాత్
భక్త్వా ప్రణిధ్యామావాహ్య దేవీభ్యాం సహ తజ్జలే ౧౬

ధ్యాత్వా తదైవ ధర్మాత్మా తస్మాత్కౌతుకమూర్ధని
‘విష్ణుమావాహయా’మీతి స్రావయేన్మూర్తిభిః క్రమాత్ ౧౭

శ్రియం చ దక్షిణే పార్శ్వే మహీం వామే తథా బుధః
సమావాహ్య తథా^౨ ర్చాయామౌత్సవే^౨ పి చ కేచన ౧౮

1. ఏకజాన్వాసనాసీనః. ౧. 2. చర్మే వాచాసనోదితే.

ఆసనాద్యుపచారాణి

ఆవాహనవిసర్గం ¹ ద్వా స్నాపనే చౌత్సవే ² పునః నిత్యార్చనాయామాదౌ తు తథైవాస్తే తు వా చరేత్	౫౯
స్థాపితే ³ తద్భువే? వేద్యామేకస్యాం కౌతుకేన వై యదిచావాహనోత్సర్గం కుర్యాద్వా శ్రేష్ఠ పూజనే	౬౦
ఏవమావాహ్య పీఠాస్తే పుష్పైర్దర్శయేః కుశైస్తు వా ఆసనం కల్పయిత్వా తు 'చాస్త్వాసన'మితి బ్రువన్	౬౧
'విశ్వాధికా'నామిత్యక్త్వా ఆభిముఖ్యస్తు స్వాగతమ్ 'మనోఽభిమ'స్తేత్యచ్చార్చ్య యాచయేదనుమానకమ్	౬౨
'త్రీణిప'దేతి మన్తేణ పాద్యం దత్వాఽథ పాదయోః 'శన్నో దేవీ'రితి తథా దద్యాచాచమనీయకమ్	౬౩
'తద్విష్ణోః పరమం'చేతి 'తద్విప్రాస' ఇతి బ్రువన్ 'పరోమా'త్రేతి చ తథా 'విష్ణోః కర్మాణి' మన్తతః	౬౪
'త్రిర్దే'వేతి చ మన్తైస్తైః క్రమేణైవ చ బుద్ధిమాన్ పుష్పం గన్ధం చ ధూపం చ దీపంచార్ఘ్యం చ పూర్వవత్	౬౫
దద్యాత్తదుక్తమన్తైస్తై స్సార్థం ద్రవ్యాధిపాంత్సరన్ ఉపచారేషు సర్వేషు ప్రియమర్ఘ్యం హరేర్బుధాః.	౬౬
తస్మాన్నివేదయేద్ధీమాన్ మధుపర్కోపమం శుభమ్ తస్మాదాచమనంచాఽస్తే కారయేత్పూర్వమన్తతః	౬౭
ద్రవ్యాలాభే తు తోయం వా పాత్రాలాభే తు చాక్షతమ్ ⁴ కూర్చేన తోయదానం వా స్నానాస్తే పాద్యకస్య చ	౬౮

1. చ కుర్యాద్వా శ్రేష్ఠపూజనే. గ. 2. బుధః. ఖ. 3. తదధః. ఖ. 4. స్నానాస్తే చైవ పాద్యాస్తే
అర్ఘ్యాస్తే హవిషోఽస్తరే, తథైవాచమనం చాహ(ం) భవత్యన్యత్ర నాచరేత్. గ.

వ్యంజనాని తథా పాత్రే ప్రక్షిపేత్పూర్వమస్తతః గాయత్ర్యా చ సమాధాయ ఆదాయైవ చ మండలే.	౭౭
త్రిపాదే హేమజాదౌ తు వస్త్రే వా మండలోపరి విన్యస్య ఘృతమాస్రావ్య పుష్పంచోపరి విన్యసేత్.	౭౮
హవిర్నివేదనమ్	
‘అహమస్మీత్యభిమృశ్య ‘సుభూః స్వయ’మితి బ్రువన్ హవిర్నివేదయేత్పశ్చాన్మూర్తిమస్త్రైశ్చ పంచభిః	౭౯
దేవ్యోరర్చనమ్	
దేవ్యావపి తథా పశ్చాత్ స్వపనాదిభ్య ఏవ వా ఆసీనో వా స్థితో వాఽపి తద్ద్వింబస్యార్హకం చరేత్.	౮౦
హోమాంశనిర్ణయమ్	
హోమార్థాయ ద్వితీయాంశం సమాదాయ పునర్గురుః	
హోమః బలిః	
హుత్వా ఖిలోక్తవ ¹ ద్ధీమాన్ బలిం దద్యాత్తథా పునః	౮౧
పానీయాద్యర్చణమ్	
స్వాదు శీతలపానీయ‘మిదం విష్ణు’రితి బ్రువన్ దద్యాదాచమనం పశ్చాత్ ఘోతం గన్ధైర్విమర్దితమ్	౮౨
మూలమగ్రం చ సంభేద్య తాంబూలంచాధివాస్య చ చతురః పూగఫలకా విభజ్య ద్వౌ తథైవ చ	౮౩
‘ఘృతాత్ప’రితి తద్దద్యాచ్ఛూర్ణయుక్తమథాపి వా ఇదం కనీయో గృహ్ణీయాత్ నవధోక్తప్రకారతః	౮౪

1. హోమాన్. ఖ.

విధినా బలిమారాధ్య బలిభేరేణ ఏవ వా (చాన్యయోః)
 ఖిలోక్తవిధినా పశ్చాత్ప్రదక్షిణమథాఽచరేత్ ౮౫
¹కుర్యాత్ప్రణామాన్విధినా విష్ణుసూక్తేన మన్తవిత్
 కుసుమాంజలిముత్యజ్య 'క్షమ'స్వేతి చ యాచయేత్ ౮౬

కవాటబంధనమ్

ద్వారేశాన్ సంప్రణమైవ 'సూర్య'స్వేతి చ మన్తతః
 కవాటం బంధయేత్పశ్చ²త్కాలాత్పూర్వం న మోచయేత్ ౮౭

అకాల సేవానిషేధః

³అకాలే యది మోహోద్వై క్రుద్ధోభూత్సహసా హరిః?
 తద్రామే కలహో భూత్వా గచ్ఛన్తి చ యథా తథా ౮౮
 ఆత్మనశ్చ చతుర్థాంశం వైశ్వదేవార్థమర్చకః
 ఆదాయ వైశ్వదేవాన్తే ⁴శిష్టాంశం భోజయేత్పనః ౮౯
⁵బలిశేషం హోమశేషం వైశ్వదేవస్య శేషితమ్
 గృహ్ణీయాద్వైశ్వదేవార్థం భోజనార్థం చ పూజకః ౯౦

నివేదిత వినియోగప్రకారః

నివేదితాంశమాదాయ చతుర్థా పరికల్ప్య చ
 ఏకభాగం ప్రదాతవ్యం సేనేశాయ విచక్షణాః ౯౧
 విష్ణుక్నేననివేద్యాన్నం నిర్మాల్యం స్వాత్తతో బుధః
 తన్నివేద్యం సమాదాయ గోభ్యః శూద్రాయ వా దదేత్ ౯౨

1. కుర్యాత్ప్రణామాన్ గ. పంచ. 2. నాన్తరే మోచేయేద్బుధః. 3. దిశే దనన్తరే మోహాత్ క్రుద్ధో భూత్సహసా హరిః. గ. 4. శిష్టాన్నమ్. 5. బలిశేషం హోమశేషం సమాదాయైవ ఋత్విజః, భోజయేయుస్తథా పశ్చాద్వైశ్వదేవా నశేషితమ్.

శిష్టం ద్విభాగమాదాయ దాతవ్యం చ ద్విజన్మనామ్
¹భోజయేయుర్ద్విజాః సర్వే గురోరుచ్ఛిష్టవద్విజాః ౯౩
 సర్వేషాం చ పితా విష్ణుః తస్మాద్భోజ్యం నివేదితమ్
 విప్రాణామాశ్రమస్థానామృత్విజాం చ తథా ధర్మకః ౯౪

ప్రాసాదప్రాపణాసర్కాః :

చందాలపతితాదీనామన్యపాషండినామపి
 న దద్యాత్తు విశేషేణ యదిచేద్దోషకృద్భవేత్. ౯౫
 ప్రాయశ్చిత్తం మయా వక్తుమశక్యం బ్రహ్మణాఽపి చ
 తస్మాత్తదన్యజా యే చ తేషాం విద్వాన్ న దాపయేత్. ౯౬
 మయా ప్రోక్తం ఖిలే పూర్వం తద్దైవ విధినాచరేత్
²మధ్యాహ్నా చ తథా సాయే ఖిలోక్తవిధినాఽర్చయేత్ ౯౭
 హవిఃపాకవిధానాని నిత్యాన్యన్యాని సర్వశః
 ఉపదంశవిధానాని గౌల్యాదీని తద్దైవ చ ౯౮
 నిత్యోత్సవవిధానాని బలిదానవిధాన్యపి
 ఉపచారాణి సర్వాణి ఖిలోక్తవిధినాచరేత్. ౯౯

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్ద్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే నిత్యార్చన విధిర్నామ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

1. భోజయేద్యజ్ఞశిష్టం తద్విప్రః స్వగురుశిష్టవత్. 2. పూజనం సర్వమాచరేత్. గ.

౩౩. అథ త్రయస్త్రింశోఽ ధ్యాయః

నైమిత్తికార్చనమ్

అథాతః సప్రవక్ష్యామి శృణుధ్వం మునిసత్తమాః
నైమిత్తికార్చనం వక్ష్యే సర్వకామఫలప్రదమ్. ౧

విష్ణుపంచకదినాని

అమావాస్యాపౌర్ణమాసోః ద్వాదశోః శ్రవణేఽపి చ
¹అర్చనం ముఖ్యమాహుర్వై విదుషో వేదపారగాః ౨
నైమిత్తికార్చనామాహుర్విష్ణుపంచర్షకా అపి

నైమిత్తికార్చనఫలమ్

నిత్యార్చనాయాం తన్మాసే ²త్వజ్ఞానాద్దోష ఏవ యత్.
న్యూనాతిరిక్తం యత్సర్వం పూర్ణం స్యాత్తేషు పూజనాత్ ౩

నైమిత్తికార్చనే ఉక్తకాలః

మాసర్షేష్వన్యపుణ్యర్షే విష్ణుపంచదినే తథా. ౪
అర్చనార్థాయ దేవస్య కాలో మధ్యాహ్న ఉచ్యతే
విషువాయనసంక్రాంతివ్యతీపాతాదిషు క్రమాత్. ౫
తత్తత్కాలే చ దేవేశం పూజయేద్విధిచోదితమ్

జయాజయన్తోః ప్రశంసనమ్

జయా జయన్తీ పుణ్యరౌ సర్వకామఫలప్రదౌ? ౬
సర్వపాపహరౌ పుణ్యౌ వదన్తి మునయౌ బుధాః
ద్వాదశ్యాం పూర్వపక్షే తు మాఘమాసి పునర్వసూ. ౭

1. విష్ణోరర్చనమిత్యాహుః. 2. విష్ణునా ఉద్భవేదితి.

తయోర్లక్షణమ్

యదా యుక్తా తదా వాఽపి జయేతి పరిపత్యతే
 అష్టమీ కృష్ణపక్షే తు శ్రావణే రోహిణీయుతా ౮
 వియుక్తా వా జయన్తీతి కీర్త్యతే వేదపారగైః
 సౌమ్యాగ్నేయయుతా వాఽపి తాం జయన్తీం విదుర్బుధాః ౯
 జయా దిన ప్రధానాస్యాజ్జయన్తీ చ తథావిధిః¹ (తిధిః)
 జయార్చనం చ మధ్యాహ్నే పూజయేద్రాఘవం బుధాః ౧౦
 చంద్రోదయే జయన్త్యాం వై కృష్ణం వై పూజయేత్తథా
 జయాయాం చ జయన్త్యాం చ పూజయేద్దోషశాన్తయే ౧౧

మాసర్కాదిషు పూజా

సంవత్సరస్య మాసర్కే తన్మాసస్యాపి శాన్తయే
 సర్వత్రైవ చ శాన్త్యర్థమస్తే పూర్ణాహుతిర్యథా. ౧౨
 పూజయేద్విష్ణుపంచర్కే స్థానవృద్ధ్యర్థకారణాత్
 స్నాపనే స్నపనం కుర్యాదౌత్సవేచోత్సవం బుధః ౧౩
 తత్తత్కాలే చ దేవేశం యథావిభవవిస్తృతమ్

పూజావికల్పాః

ఉభయోరర్చనామార్గం ప్రవక్ష్యామి తపోధనాః ౧౪
 ఆచార్యో యజమానేన సార్థం దేవం ప్రణమ్య చ
 స్నపనాలయేఽథ దేవేశం మధ్యాహ్నే స్నాపనం ప్రభుమ్ ౧౫
 సమాదాయ సుసంస్థాప్య భూషితే శ్వత్త్రమధ్యమే
 యథోక్తం స్నపనం కుర్యాత్కామస్యైవానురూపతః. ౧౬

1. 'తథా ని'శేతి ప్రచురః పాఠః. 'తథావిధ' ఇత్యపి స్యాత్.

పశ్చాదభ్యర్చనాదేశే జీవస్థానే సుసన్న్యసేత్ మాధ్యన్ధినార్చనాత్పూర్వం కారయేత్సుపనం తథా	౧౭
తస్యాన్వేచోత్సవం కుర్యాదౌత్సవే సర్వశాస్తయే మాధ్యన్ధినార్చనాన్తే తు ఔత్సవప్రతిమాం పునః	౧౮
ప్రణమ్య దేవదేవేశం యానేచారోపయేచ్ఛుభమ్ స్వస్తిసూక్తం సముచ్ఛార్య మన్దిరం తత్ప్రదక్షిణమ్.	౧౯
సర్వాలంకారసంయుక్తం కృత్వాచాస్తానమండపే దేవీభ్యాం సహితం వాఽథ రహితం వాఽథ చేచ్ఛయా	౨౦
యజమానస్య సంస్థాప్య ప్రథమే చాసనే శుభే ¹ ఆస్థానపూజనార్థాయ చతుర్థా చాసనం భవేత్	౨౧
తాపసం చాసురం చేతి యోగం పరమమేవ చ విపరీతేఽప్యనర్థః ఽస్యా ² దాస్థానేచాసనే ద్విజాః	౨౨
³ అధికే రిపువృద్ధిఃస్యాద్దీనేచాపి బలక్షయః తత్తన్మానం చ వృక్షశ్చ ఖిలే ప్రోక్తం మయా తథా	౨౩
తోరణాని ప్రకల్త్యైవ తత్తత్ స్థానే సుసన్న్యసేత్ ⁴ దేవరూపాణి తాన్ ధ్యాత్వా ఖిలోక్త విధినాఽర్చయేత్.	౨౪
సమలంకృత్య సర్వత్ర కదలీక్రముకాదిభిః ఆస్థానమండపంచైవ నవభాగం విభజ్య చ	౨౫
తాపసం కల్పయేత్పూర్వే ధాతురంశే తపోధనాః ధనదేచాసురం కల్ప్య వారుణేయోగమాసనమ్	౨౬

1. ప్రథమాసనే సంస్థాప్య ప్రణామమపి కారయేత్.గ. 2. ఆస్థానాదిషుచాసనమ్
3. అధికేష్వభివృద్ధిః స్యాత్? 4. ఋగ్యజుస్సామాధర్వాణః క్రమేణైవాధిపాంస్తథా.గ.

ఐంద్రే తు పరమం పశ్చాద్భ్రహ్మద్యైః సేవితాసనమ్ సమ్భారాణి చ సర్వాణి సమ్భరేత మనోరమమ్.	౨౭
హవిర్నిధానం ధర్మేశే నీరేశే వా యథోచితమ్ యత్పదే దేవదేవేశస్తత్పదే త్వర్చకస్థితిః	౨౮
పదేఽన్యస్మిన్ స్థితశ్చేత్తు (తత్) పూజా నిష్ఫలతామియాత్ కుర్యాచ్చ తాపసే విద్వాన్ స్వాగతంచానుమానకమ్	౨౯
పాద్యం చ తాలుజిహ్వాయాశ్శుద్ధిమాచమనీయకమ్ పుష్పాంజలి ప్రణామం చ ముఖవాసమతః పరమ్.	౩౦
గలాచ్ఛాదనవస్త్రం చ తద్వైవాభ్యంజనం చరేత్ చన్దనేన తథా గాత్రం రాజవన్మర్దయేత్పునః	౩౧
ముఖవాసం వినోదం చ కుర్యాదత్ర యథోచితమ్ రాజవద్దేవమాదాయ స్థాపయేచ్ఛాసురాసనే.	౩౨
తతః ప్రావరణం కృత్వా పాద్యమాచమనం దదేత్ అలకాశోధనం కృత్వా పూర్వమామలకేన చ	౩౩
వస్త్రేణైవ తమాబద్ధ్య తతశ్చాంగాన్ సుశోధయేత్ అభిషిచ్య గలాధస్తాచ్ఛందనాద్వైర్మనోరమైః (మమ్)	౩౪
సుగంధైర్వాసితైః శుద్ధైర్హరిద్రేణ తథా ప్రభుమ్ ఆలిప్యాథోఽపి కంఠాద్వై యథాశోభం తథా బుధః	౩౫
నాళికేరోదకైః శుద్ధైః సుఖార్థమభిషేచయేత్ మౌళిబన్ధం విసృజ్యఽథ గంధోదైరభిషిచ్య చ	౩౬
వస్త్రేణాచ్ఛాదనం కృత్వా పాద్యమాచమనం దదేత్ ఉత్తరీయం పవిత్రంచ ఉపవీతం తథా బుధః	౩౭

దద్యాత్పాద్యాది ¹ చ తథా అర్చయేత్సూర్వవద్భుధః స్పర్శసీయం తదర్ఘ్యం స్యాత్ స్నాపనే స్నపనే తథా	3౮
నివేదితవ్యం చా ² న్యత్ర నిత్యనైమిత్తికార్చనే కుసుమాంజలిముత్పృజ్య ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ	3౯
సహస్రధారామాచార్యః సమాదాయేన్దుమర్చయేత్ తస్యాముదఙ్ముఖస్తిష్ఠన్ ధరేన్యౌక్యపరి క్రమాత్	౪౦
² సంస్నాపయేత్ప్రధానాంగం గురుణా కరణీయకమ్ సహస్రధారయా తస్మాదభిషేకం గురుశ్చరేత్	౪౧
³ ఇత్థం సర్వేషు కార్యేషు కర్తవ్యం గురుణా తథా శిష్యైరన్యన్నిరుద్ధం చేత్తత్పూజా నిష్ఫలా భవేత్	౪౨
శిష్యైశ్చ శంఖపద్యాభ్యాం తస్యామేవాభిషేచనమ్ వేదానధ్యాపయేచ్ఛిష్యైర్భూసురైః పరితః క్రమాత్	౪౩
తత్కాలే నరసూక్తం చ గురుశ్చాపి జపేత్తథా సహస్రధారాస్నానాన్తే ⁴ కుమ్భోదైరభిషిచ్య చ	౪౪
ప్లోతం దత్వా తతో యోగే చాసనే స్థాపయేద్ధరిమ్ కృత్వా ప్రావరణం పశ్చా ⁵ ద్రాజవద్ధూపయేత్తథా	౪౫
అలకాన్వికీర్య హస్తాభ్యాం మంగలం బన్ధయేత్తథా గన్ధమాల్వైరలంకృత్య వస్త్రైరాచ్ఛాదయేచ్ఛుభమ్	౪౬
సూక్ష్మైర్మూకూలైః కక్షాద్యైర్వావద్భక్తజనప్రియమ్ గన్ధమాల్వైరలంకృత్య పాద్యాద్యర్ఘాన్తమర్చయేత్.	౪౭

1. చార్ఘాన్తమ్. గ. 2. అంగమ్ 3. స్నానే ప్రధానమంగం యద్గురుణా.
4. శుద్ధోదైః. ఖ. 5. కేశాంశ్చైనర్తికం తథా? గ.

యవనికాం చ విస్మజ్జైవ ప్రణామమపి కారయేత్ దూర్వాక్షతోదం మధ్యాహ్నా సాయే నీరాజనం తథా.	౪౮
సంగృహ్య పాత్రే దేవేశం దర్శయేత్ప్రణవాకృతిమ్ పుష్పాక్షతైశ్చ ¹ రక్షార్థం మహాదిక్షు విసర్జయేత్	౪౯
ప్రదక్షిణం సమావేష్టు తద్దిగ్దేవమనుస్మరన్ 'విష్ణుస్వా'మితి రక్షార్థం ² లలాటేచోర్ధ్వపుండ్రకమ్.	౫౦
ఆదర్శనం దర్శయిత్వా ఛత్రచామరవాహనాన్ దర్శయిత్వా తథా వేదాన్ దిశాసు విదిశాసు చ	౫౧
పురాణస్తోత్రసూత్రాణి కల్పమధ్యాపయేత్ప్రమాత్ ప్రముఖే గేయస్మతే చ సర్వవాద్యసమాయుతమ్.	౫౨
ఘోషయేల్లక్షణోపేతం స్తుతిభిః స్తూయతే ప్రభుః తండులం చాధకార్థంస్యాత్తిలం ప్రస్థం ఘృతం పునః	౫౩
కుడుబం ముఖవాసం చ పాత్రే తాన్యాహరేత్పుథక్ తస్మిన్ వేదాంతమభ్యర్చ్య వేదవిద్యో దదేత్పునః	౫౪
పూర్వం దూర్వాం దదేద్ధోభ్యః దేవదేవస్య సన్నిధౌ ³ గురుప్రణామం కృత్వా ² నై 'క్షమ'స్వేతి జనార్దనమ్	౫౫
ప్రభూతం ⁴ చాత్రసన్దద్యాత్పూర్వోక్తవిధినా తతః లభే మహాహవిః పశ్చాత్ ఖిలోక్తవిధినా దదేత్	౫౬
⁵ పానీయాచమనం దత్వా ఘోతం గంధం చ హస్తయోః ముఖవాసం తతో దత్వా దేవదేవం ప్రణమ్య చ	౫౭

1. రక్షార్థమ్ 2. కారయేదక్షతైరపి 3. ప్రణమ్యదేవదేవేశమ్. అ. 4. చ హవిః.
5. ప్రక్షిప్తైవాన్యతో దేవదేవం సంస్థాప్య చాధవా.

తస్మాదారోపయేద్దేవం రాజవత్పరమాసనే అపూపాదీని భక్ష్యాణి సర్వాణి వివిధాని చ	౫౮
నివేదయేద్యథాన్యాయం నాళికేరోదకం తథా ¹ ఆచమనం దదేత్పశ్చాన్ముఖవాసం నివేదయేత్.	౫౯
వినోదనృత్యం కృత్వాఽన్తే దేవదేవం ప్రణమ్య చ యానే దేవం సమారోప్య సర్వాలంకారసంయుతమ్.	౬౦
గ్రామే దేవాలయే వాఽథ ప్రదక్షిణమథాచరేత్ ఆలయే చ విశేషేణ ప్రదక్షిణమథాచరేత్	౬౧
జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య దేవీభ్యాం సహచావ్యయమ్ సమభ్యర్చ్య విశేషేణ ప్రణామమపి కారయేత్	౬౨
సర్వేషాముపచారాణాం మన్తః ప్రోక్తః పురా ఖిలే మయా తథాచరేద్విద్వాన్ నిత్యనైమిత్తికార్చనే	౬౩
² మన్తాణాం స్థలనే కేచిత్కుర్యురప్టాక్షరేణ వా ఏవం యః కురుతే భక్త్యా ఇదం నైమిత్తికార్చనమ్	౬౪
సర్వపాపైర్విముక్తాత్మా విష్ణులోకం స గచ్ఛతి	

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాధికారే నైమిత్తికార్చన విధిర్నామ ³త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః

1. పానీయాచమనం పశ్చాత్. 2. తేనైవ విధినావిద్వాన్మన్తాణాంస్థలనేఽపిచ, నిగృహ్య (గ్రహ) మూర్తిభిః కుర్యాత్కేచిదప్టాక్షరేణ చ. 3. ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః గ.

34. అథ చతుస్త్రింశోఽ ధ్యాయః

స్మపనవిధిః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి దేవస్య స్మపనం క్రమమ్ (మాత్)

స్మపనే ఉక్తకాలః

ప్రతిష్ఠాన్తేచోత్సవాన్తే అయనే విషువద్వయే ౦

సూర్యేంద్రోవర్ణహణేచాపి యత్నేన స్మపనం చరేత్
విభవే సతి పంచర్షే మాసర్షే చాన్యసంక్రమే ౨

దుర్నిమితాదిశాస్త్యర్థం దర్శనేఽప్యవలక్షణే
యజమానస్య ¹నక్షత్రే రాజ్ఞో జన్మర్ష ఏవ వా ౩

దేవస్య స్మపనం కుర్యాత్తత్కాలే విశేషతః
²విషుద్వయే వర్తమానే గ్రహణే సూర్యచంద్రయోః ౪

అయనేచోత్తరేఽతీతే ఆరభే దక్షిణే తథా
అన్యేషుచైవ మధ్యాహ్నే దినద్వయగతే సతి ౫

తయోరప్యధికం శ్రేష్ఠం మాసర్షేద్విగుణం యది
సంభవేచ్ఛేత్పరం శ్రేష్ఠం స్మపనే తు విశేషతః ౬

³పూర్వస్మిన్ పూర్ణయోగశ్చేత్తస్మిన్నేవాపరే (ఆచరేత్) తథా

అంకురార్పణాదిః

అంకురానర్పయిత్వైవ యథోక్తదివసే తథా ౭

1. రాజ్ఞో వా రాష్ట్ర. 2. విష్వాదౌ వర్తమానే చ దక్షిణేచోత్తరేఽయనే, ప్రారంభే చాఽప్యతీతే చ గ్రహణే చంద్రసూర్యయోః, మధ్యాహ్నేచాన్యయోస్తస్మిన్ ద్విదినే యదిసంగతే. 3. అపరమ్?గ.

స్వపనార్థం చ సర్వాణి మృదాదీని సమాహరేత్ నద్యాం వా ^౨ థ తటాకే వా క్షేత్రాద్వా దర్భమూలతః	౮
గజదంతోద్ధృతం వా ^౨ పి గోశృంగోద్ధృతమేవ వా కులీరవాసే వల్మీకే తుళసీమూలమాశ్రితే	౯
శుద్ధాం మృదం చ గృహ్ణీయాత్తత్పూర్వదివసే తథా హిమవానూర్జవింధ్యో చ విదూరో వేదపర్వతః	౧౦
మహేష్ఠశ్చ హరిశ్చన్ద్రః శత్రుంగాఖ్యపర్వతాన్ ప్రాగాదిషు క్రమేణైవ శ్వేతం పీతం చ కృష్ణకమ్	౧౧
రక్తాభం వసుమాత్రోచ్ఛా అశ్రమూలా రసాయతాః ¹ తద్విస్తృతాశ్చ సర్వే ^౨ గ్రం దేవాయతనవిస్తృతాః	౧౨
శాలివ్రీహియవా ముద్గాస్తథా మాషాః ప్రియంగవః గోధూమ ² కం చ తిల్వం చ తిలంచైవ మసూరకమ్	౧౩
సర్షపం చైవ ధాన్యాని అంకురార్థం సమాహరేత్ తథా ^౨ ష్టమంగలానన్యాన్ పూర్వోక్తానపి గృహ్య చ	౧౪
ఆధారం పర్వతాదీనాం కుర్యాత్పీఠం చ కేచన పంచగవ్యం ఘృతంచాపి మధు దధి చ వై తథా	౧౫
క్షీరం గంధోదకం పశ్చాదక్షతోదం ఫలోదకమ్ కుశరతోదకం జవ్యం సర్వోషధ్యుదకం పునః	౧౬
ద్రవ్యాణి ద్వాదశైతాని గృహ్ణీయాదాధకం పృథక్ ³ బిల్వపత్రం చ పుష్పాణి పుణ్యాని చ సమాహరేత్	౧౭

1. క్రమాత్పశ్చాత్సమాత్రాస్యా? విపులాశ్చాగ్రతః క్రమాత్. 2. చణకాః ప్రఖ్య? తిలతిల్వమ్
3. కరవీరం బిల్వపత్రం పద్మపుష్పాణిచాహరేత్. గ.

జాతీఫలం చ కర్పూరం శ్రీవేష్టం చాప్యశీరకమ్ మసూరం దమనం ముద్గం చణకం చూర్ణార్ణమేవ చ	౧౮
¹ అశ్వద్ధవటయోశ్చైవ పితృద్రుమార్జునయోరపి ఖదిరస్య మధూకస్య వంజులాసనయోరపి.	౧౯
త్వక్చర్ణం చ కషాయార్ణం నద్యాదౌ తీర్థమాహరేత్ సింహీ చ నకులీ వ్యాఘ్రీ నందాఽదిత్యా చ సాహ్వయా	౨౦
పారా చ సహదేవీ చ దూర్వాచైతా వనౌషధీః హరిద్రాణాం చ హేమాభం హరిద్రం చూర్ణమేవ చ	౨౧
షడ్భాగతండులస్యాపి చూర్ణయుక్తమథాఽహరేత్ హరేణుస్థాణేయకం పత్రమన్యాని చ తథా బుధః	౨౨
ఏలాలవంగకర్పూరచన్దనోశీరమేవ చ ప్రాణినాన్వైవ మంగాది సర్వగన్ధం సమాహరేత్	౨౩
పుష్పాణ్యన్యాని గన్ధాని ఘోతాన్యాభరణాని చ అర్చనోక్తం యథామార్గమాహరేన్మృతిమాన్ పునః	౨౪
జాతి హింగులికం పశ్చాన్మనశ్శిలాంజనరోచనాన్ దాతూంశ్చ క్రమశో విద్వానాహరేద్విధిపూర్వకమ్	౨౫
ఆధకాపూర్ణకలశాన్ ప్రస్థపూర్ణాన్ శరావకాన్ ద్రోణార్థపూర్ణాన్ కరకాన్ ద్రోణపూర్ణఘటానపి	౨౬
భాండాన్యన్యాని విశ్వాని ఖండస్ఫుటితవర్జితమ్ శుభాన్యన్యాని చాహృత్య బుద్ధిమాన్ పూర్వ ఏవ తు	౨౭

1. అశ్వద్ధాదిచతుర్వక్షాన్ ఖాదిరం వంజులాసనమ్.

కూర్చానన్యాంత్రమాహృత్య ¹ ఖిలోక్తవిధినా బుధః	
పూర్వరాత్రౌ సమభ్యర్చ్య నివేద్య చ గృహోద్భుషిః	౨౮
ప్రథమా ² వరణే సవ్యే శయనాని తథా బుధః	
ధాన్యోపరి సమాస్తీర్య సంస్థాప్యోపరి చావ్యయమ్	౨౯

కౌతుకబంధనవిచారః

తథైవ ప్రతిసరం బద్ధ్వా శాయయేత్ స్థాపనోక్తవత్	
స్నాపనప్రతిమాంచైవ తదభావే తు చౌత్సవే	౩౦
జెత్సవే చేద్వినా దేవ్యౌ కౌతుకం బన్ధయేద్ధరిమ్	
² ద్వయోరభావే తత్కాలే కౌతుకే వా సమాచరేత్	౩౧
³ దేవ్యౌనైవ సమాదాయ రక్షాద్యాః ⁴ సద్య ఆచరేత్	
ప్రాణస్థానం తథా ⁵ శూన్యం సదాచాత్ర న చాలయేత్.	౩౨
తస్మాద్దేవ్యౌ వినా దేవం చాలయేద్దేతునా ² (ద్య) పిచ	
నిత్యస్నానం వినా ⁶ దేవ్యౌ ప్రాణదేశాన్నచాలయేత్	౩౩
⁷ అగ్నిష్టమన్దిరం శూన్యం యాజుషాం భార్యయా ఇవ	
అగ్నిషోత్రగృహోత్పత్నీ న గచ్ఛేద్ద్రామ ⁸ మన్యకమ్	౩౪
⁹ తథైవ దేవ్యావర్చాయాం నార్చయేదాసనే ² న్యతః	
దేవ్యోశ్చ కౌతుకస్వైవ విశేషో ² యం సదాబుధః	౩౫
అన్యేషాం చలనత్వాచ్చ హేతునా తే చ చాలయేత్	

1. సూత్రోక్త. గ. 2. ఉభయోరప్యభావే తదశక్తః కౌతుకం ప్రభుమ్.గ. 3. దేవ్యోః.
 4. సమ్యక్. 5. ధీమాన్ శూన్యంచాత్ర నచాచరేత్. 6. దేవ్యోర్నాచరేత్ప్రాణ దేశతః.
 7. అగ్నిస్థామన్దిరంచాస్య యజుషా భక్తయామివ. 8. తో²న్యతః
 9. తస్మాద్దేవ్యౌ చ కర్మార్చానార్చయేదాసనే²న్యతే.

కాలభేదేన స్నపనే ప్రయోగభేదః

¹ సన్ధ్యాకాలే తతః ప్రాప్తే స్నపనం యది కౌతుకే	3౬
సమాప్య స్నపనం పశ్చాన్నిత్యం సమ్యక్సమాచరేత్ ప్రాతఃకాలే యది భవేత్సమావాహ్యోర్భనాసనాత్ (నం సకృత్) ^{3౭}	
కృత్వా తత్స్నపనం పశ్చాదాచరేత్కౌతుకే యది పూర్వరాత్రౌ విశేషేణ నైవోద్వాసనమస్యయోః	3౮
కౌతుకాబంధనం కృత్వా తత్తత్కాలే సమాచరేత్ ² తత్తత్కాలే (చ) విహితే ఆవాహన విసర్జనే	3౯
కౌతుకస్య విశేషేణ విపరీతే ^{౪౦} ప్యనర్థకృత్ రాత్రౌ తురీయయామే తు స్నపనం యది సంభవేత్	౪౦
కౌతుకే కౌతుకాచ్ఛక్తిం ధ్రువే చారోపయేత్తథా తత్కాలే కౌతుకం పశ్చాదాదాయ శ్వభ్రమధ్యమే	౪౧
సంస్నాప్య కౌతుకం బద్ధ్వా స్నాపయేత్స్నపనోక్తవత్ ధ్రువే ^{౪౨} ప్యారోపణం ప్రోక్తం రాత్రిపూజావసానకే	౪౨
³ నిశాన్తే తద్ద్రువాచ్ఛక్తేః నిత్యమావాహనం సదా సంప్రోక్తం కౌతుకే చాపి క్రియాం తాం కౌతుకే చరేత్	౪౩
దోషో నాస్తి సకృచ్ఛక్తిరస్తి తత్కౌతుకే సదా సర్వత్ర వాసుదేవత్వాద్దీపాదుద్దీపనం యథా	౪౪
కారయేత్స్నపనం తస్మా ⁴ ద్ధవిరైవేద్య? కౌతుకే స్నానాంతే తం సమభ్యర్చ్య జీవస్థానే సుసన్న్యసేత్	౪౫

1. తయోరభావే సంధ్యాయాం ప్రాప్తేస్నపన కౌతుకే. అ, 2. తత్కాలవిహితం తస్మాదావాహ్యోద్వాసనం సదా. 3. నిశాం నిన్యేద్ద్రువాచ్ఛక్తిం పునరావాహయేత్సనై, అప్రోక్తం కౌతుకాత్తస్మాత్ క్రియాస్తత్ప్రతిమాం చరేత్. 4. విధినైవ సకౌతుకమ్. గ.

అర్కోదయే తథాఽఽ వాహ్య పునరభ్యర్చ్య పూర్వవత్ నైమిత్తికం హవిః పూర్వం నిత్యం పశ్చాన్నివేదయేత్	౪౬
సంధ్యయోరుభయోర్మధ్యే స్నపనం యది కౌతుకే సంబంధకూర్పమాదాయ ప్రణమ్యైవానుమానయేత్	౪౭
బద్ధ్వా ప్రతిసరం పశ్చాత్పాపయేత్సప్తసోక్తవత్ అభ్యర్చ్య మండపే తస్య నివేద్యైవ హవిః ప్రభుమ్	౪౮
పశ్చాద్దేవం సమాదాయ వేద్యాం సంస్థాపయేత్తథా 'భూరసీ'త్యాదినా ధీమాన్ సంస్థాప్య ప్రణవైః సహ	౪౯
తతః సమ్బంధకూర్పం తత్తథా న్యస్య సమర్చయేత్	
స్నపనాలయః	
అథాతస్నుపనాగారం ప్రముఖేచోత్తరే తథా	౫౦
ఐశాన్యాం వా విశేషేణ ప్రపాం వా మండపస్తు వా కారయేత్తాం నిరుక్తోక్తం భూషయేత్సప్తసోక్తవత్	౫౧
మధ్యమే బ్రహ్మపంక్తౌ తు శ్వభ్రం కృత్వా సలక్షణమ్ తస్యైవ పరితః పంక్తిం చతుర్ద్వారసమాయుతామ్	౫౨
ప్రీహిభిః కారయేద్ధీమాన్ పంక్తీశామిత ¹ యోస్తథా దిక్పాలానాం చ పీఠాని కుర్యాద్భూమ్యాం తు వాఽర్చయేత్	౫౩
పంక్తిం గాయత్రియా ప్రోక్ష్య 'సుమిత్రా'నేతి మస్తతః సముల్లిఖ్య 'హిర'ణ్యేతి దర్శానత్ర సమాస్తరేత్	౫౪
'ధారా'స్వీతి చ మన్ద్రేణ గృహీత్వైవోదకం తథా వస్త్రేణోత్పవనం కృత్వా రాత్రాచేదగ్నిసన్నిధౌ	౫౫

1. పాలయోః గ.

సంగృహ్య కలశాన్ పశ్చాత్తంతునాఽఽవేష్ట్య మంగలమ్
అద్భిః ప్రక్షాల్య పూర్వోక్తద్రవ్యైరపి సుపూరయేత్ ౫౬

ద్రవ్యాణాం న్యాసః

స్థానే యథోక్తం తత్పంచక్యాం మృదాదీంతస్వసేత్కమాత్
మృదోఽష్టై తత్పృథక్పాత్రే గృహీత్వోదుత్యమిత్యపి ౫౭

సన్న్వసేన్ద్రేశయోర్మధ్యే ¹ద్వారాణాం వామపార్శ్వకే
కోణేషు విష్ణుసూక్తేన అద్రీన్ ప్రాగాది సన్న్వసేత్ ౫౮

యమాగ్నోరస్తరే న్యస్య 'శుక్రస్త' ఇతి మస్తతః
శాల్యాదీని చ ధాన్యాని మధ్యే వై యమనీలయోః ౫౯

అంకురాన్ 'సోమ ఓషధీ'తి ఇన్ద్రాదిద్వారదక్షిణే
విదిశాసు చ 'శంసాని' శ్రీవత్సాద్యష్టమంగలాన్ ౬౦

సన్న్వసేత్పంచగవ్యాదీ ²నిదం విష్ణు'రితి బ్రువన్,
ఈశానే పంచగవ్యం క్షీరం యామ్యనైర్ముతయోరపి ౬౧

మధుచేన్ద్రాగ్ని మధ్యే తు సన్న్వసేత్పావకే దధి
యమాగ్నోరస్తరే క్షీరం యామ్యనైర్ముతయోరపి ౬౨

గన్ధోదకం చ నైర్ముత్యామక్షతోదకమేవ చ
నీలవారుణయోర్మధ్యే సన్న్వసేద్వై ఫలోదకమ్ ౬౩

వరుణోదానయోర్మధ్యే కుశతోయం తథా న్యసేత్
వాయవ్యాం రత్నతోయం చ సోమవాయోశ్చ మధ్యమే ౬౪

జప్యోదకం తథా మధ్యే కుబేరేశానయోరపి
సర్వోషధ్యుదకం పశ్చాదేతేషాం వామపార్శ్వతః ౬౫

1. ద్వారయోర్వామ పార్శ్వయోః? 2. 'ఇన్ద్రావిష్ణు' గ.

‘సాధిష్ట’యేతి మన్తేణ ఉపస్నానాన్వసేత్కమాత్ ‘ఇమాః సుమనస’ ఇత్యుక్త్వా యమనీలేశమధ్యమే	౬౬
పుణ్యపుష్పాణి బిల్వాది సన్వసేన్మన్తవిత్తమః జాతీఫలాదిచూర్ణం చ వరుణనైర్ముతిమధ్యమే?	౬౭
‘వంధ్యో న ఏష’ ఇత్యుక్త్వా సన్వసేదధిపాన్ సృరన్ వరుణోదానయోర్మధ్యే వారుణేనైవ మన్తతః	౬౮
కషాయచూర్ణం క్రమశస్తీర్థతోయం చ సన్వసేత్ ‘వారీశ్చతస్ర’ ఇత్యుక్త్వా వాయుసోమేశమధ్యమే	౬౯
‘రుద్రమన్యే’తి మన్తేణ సన్నసేద్వై వనోషధిః నీలపంక్తీశయోర్మధ్యే పశ్చాద్ధారిద్రచూర్ణకమ్	౭౦
‘సినీవా’లీతి మన్తేణ ‘ఇమే గన్ధే’తి మన్తతః ఈశానసోమయోర్మధ్యే సర్వగన్ధం హరేణుకమ్	౭౧
ష్టోతవస్తోత్తరీయాణి ‘తత్పురుషా’యేతి మన్తతః ఐశాన్యే సన్వసేద్ధీమాన్ ¹ మృదాదీన్ క్రమశః సుధిః	౭౨
ద్రవ్యన్యాసే ప్రకారాంతరమ్	
కేచిద్ద్రవ్యాణి సన్వస్య మృదాదీని విశేషతః మన్తాణాం స్థలనే విద్వాన్ ప్రణవేన తపోధనాః	౭౩
నవవస్త్రైః సమాచ్ఛాద్య సర్వాణ్యేతాని మన్తవిత్	
జయాదీనామర్చనమ్	
ద్వితీయవేద్యాం శ్వభ్రస్య జయాదీరర్చయేత్కమాత్	౭౪

1. త్వగాదీన్? గ.

వీశామితౌ చ పంక్తీశ ¹ దిక్పాలానాం స్వమూర్తిభిః	
తత్తత్సానే సమభ్యర్చ్య ప్రణామం కారయేద్ధరేః	౭౫
శయనాద్దేవమాదాయ శ్వభ్రమధ్యేఽథ రాజవత్	
సంస్థాప్య పూజయేత్పశ్చాదర్ఘాంతం క్రమశః సుధీః	౭౬

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాధికారే స్తుపనప్రకరణే ద్రవ్యాసాదన విధిర్నామ ²చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః

౩5. అథ పంచత్రింశోఽధ్యాయః

స్తుపనప్రయోగః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ద్రవ్యాణామర్చనక్రమమ్

ద్రవ్యదేవతార్చనమ్

మృత్స్వప్టాసు మహీం పూజ్య పర్వతేష్విన్దమర్చయేత్	౧
ధాన్యేషు వాయుమభ్యర్చ్య ఉక్తాభిర్మూర్తిభిః క్రమాత్	
అంకురే తార్ణమభ్యర్చ్య దిక్పాలాన్మంగలేషు చ	౨
పంచగవ్యే శివం విశ్వానుపస్నానే ఘృతేఽపి చ	
సామవేదముపస్నానే వత్సరానర్చయేత్కమాత్	౩
ఋగ్వేదం మధుని త్వస్యోపస్నానే ప్రాణమిత్యథ	
దద్ధి యజుస్తథా రుద్రముపస్నానే సమర్చయేత్	౪
క్షీరేఽప్యథర్వాణం తస్యచోపస్నానేఽశ్వినౌ తతః	
గన్ధోదకే ఋతూన్ పశ్చాదుపస్నానే తు మరుతః	౫

1. దిక్పాలా స్వ. 2. స్తుపన విధిర్నామ చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః. గ.

కాశ్యపం త్వక్షతోదే చ ఉపస్నానే గురుం తథా సోమం ఫలోదకేఽభ్యర్చ్య ఉపస్నానేఽథ వాసుకిమ్	౬
కుశే మునీనుపస్నానే సర్పరాజం సమర్చయేత్ విష్ణుం రత్నోదకేఽభ్యర్చ్య సోమం తస్య జలే తథా	౭
జప్యోదకే పవిత్రం తదుపస్నానే తు పుష్పజాన్ సర్వోషధ్యుదకేచార్కముపస్నానేఽప్సరసస్తథా	౮
ధాతారం పుణ్యపుష్పేషు చక్రం చూర్ణే జలాధిపమ్ కషాయే తు పునః తీర్థే కుమారం చార్చయేత్కమాత్	౯
ఓషధీషు తు రుద్రాంస్తాన్ హరిద్రేషు తథా బుధాః సినీవాలీం సమభ్యర్చ్య గన్ధేష్విష్టం తథాఽర్చయేత్	౧౦
ప్లోతే త్వష్టారమభ్యర్చ్య మూలగన్ధే ప్రజాపతిమ్ దుర్గాం ధాతుషుచాభ్యర్చ్య మూర్తిభిః పూర్వవత్కమాత్	౧౧

దక్షిణాదానమ్

అథో గురుం ప్రపూజ్యైవ సశిష్యం దక్షిణాం దదేత్ దధిప్రాశం తథా కృత్వా తథాఽఽచమ్యాచమేత్పునః	౧౨
కరయోరుభయోః పశ్చాత్పవిత్రే ధారయేత్తథా శ్వేతవస్త్రోత్తరీయశ్చ కటకాద్యన్వితో గురుః	౧౩
పునరభ్యర్చ్య దేవేశం పాద్యాద్యర్ఘ్నాస్తమేవ చ పూజాద్రవ్యాణి సంభృత్య ప్రోక్షయేత్కరకోదకైః	౧౪
‘రక్షస్వ’త్వమితి చ్చాత్రో ద్రవ్యదేవం ప్రణమ్య చ సమాదాయ గురోర్హస్తే దద్యాన్నప్రాంగ ఏవ చ	౧౫

గురుస్తం ప్రణవేనైవ ప్రోక్ష్యాత్_దాయ కరద్వయే మస్తకాంతం సముద్భృత్య త్రిః సకృద్వా ప్రదక్షిణమ్	౧౬
కారయిత్వా_థ దేవేశం మన్నేణైవ పునర్గురుః తద్ధవ్యనామ క్రమశో యోజయిత్వా_థ మస్త్రవిత్	౧౭

స్మపనప్రయోగః

‘తద్విష్ణుం స్నాపయా’మీతి ¹ తద్ధవ్యేణాభిషేచయేత్ పునరాదాయ తత్పాత్రం పూర్వస్థానే సుసన్మసేత్	౧౮
ద్రవ్యంప్రతి చ నిర్మాల్యమపోహ్యేభ్యర్చ్య మంత్రతః ‘ఏకాక్షర’మితి ప్రోచ్య స్నాపయేత్తం మృదా పునః	౧౯
‘విశ్వే నిమగ్న’ ఇత్యుక్త్వా ప్రాదక్షిణ్యం చ పర్వతైః కారయిత్వా పునర్ధాన్వైః ‘ప్రాణప్రసూతి’ మస్త్రతః	౨౦
స్నాపయేదంకురైః పశ్చాద్విత్తేతి తు మస్త్రతః ‘త్వం వజ్రభృద్భూ’తేత్యుక్త్వామంగలైశ్చ ప్రదక్షిణమ్	౨౧
‘వసోః పవిత్ర’మిత్యుక్త్వా పంచగవ్యేన చావ్యయమ్ ఘృతేన‘చాగ్న ఆయాహి’ మధునా‘చాగ్నిమీ’ళతః	౨౨
‘ఇషే త్వోర్ణే’త్వేతి దధ్నా ‘శన్నో దేవీ’రితి బ్రువన్ క్షీరేణ స్నాపయేత్పశ్చాద్దభిత్వా శూర’ మస్త్రతః	౨౩
గన్ధోదకేన విధినా ‘ఇమా ఓషధయ’ ఇత్యపి అక్షతోదకమిత్యుక్త్వా ‘జపన్దత్వా’ ఫలోదకమ్	౨౪
‘చత్వారీ’తి కుశాద్భిస్తద్విష్ణుగాయత్రియా బుధః రత్నోదకేన జప్యార్చ్యః ‘పూతస్త’స్యేతి మస్త్రతః	౨౫

1. మన్నేణైవ. గ.

‘చత్వారి శృంగా’ ఇత్యుక్త్వా సర్వోపధ్యుదకేన చ తత్తద్ధవ్యాస్తరే తత్తదుపస్నానాన్ క్రమేణ వై	౨౬
‘వారీశ్చతస్ర’ ఇత్యుక్త్వా స్నాపయేదచలాత్మనా పూజయేత్పుణ్యపుష్పైశ్చ ‘ధాతా విధా’తేతి చ బ్రువన్	౨౭
‘ఋచో యజుంషి’ చోక్త్వా తు చూర్జైః సంస్నాపయేత్క్రమాత్ ‘స ఏష దేవ’ ఇత్యుక్త్వా చూర్జేనోద్వర్తయేద్ధరిమ్	౨౮
‘స సర్వవేత్తేతి తతస్త్రిరైశ్చైవాభిషేచయేత్ ‘సామైశ్చ ¹ తాంగమితుక్త్వా వనోషధ్యా సమార్జయేత్	౨౯
హారిద్రం స్నాపయేద్విద్వా‘సతో దేవా’ ఇతి బ్రువన్ ‘త్వం స్త్రీ’తి సర్వగన్ధేన చూర్జేన స్నాపయేత్క్రమాత్	౩౦
² సంస్నాప్య గన్ధతోయేన ఘోతేన విమృజేత్తతః వస్త్రాద్వైః సమలంకృత్య ‘త్వం భూర్భువ’స్త్వేతి మన్తతః	౩౧
మూలగన్ధైః సుసంస్పృశ్య తతో ‘బుద్ధిమతా’మితి అలంకృత్య ధాతుభిర్ధీమాన్ పాద్యాద్వైరభిపూజ్య చ	౩౨
పునరాదాయ దేవేశం శ్వభ్రాద్యోగాసనే హరిమ్ మండపస్త్వైవ నైర్ఋత్యాం వారుణ్యాం వా విశేషతః	౩౩
యోగాసనం సుసంకల్ప్య స్థాపయే‘దుర్భార’సీతి చ ఉపచారాణి సర్వాణి ఆసనోక్తాని తస్య చ	౩౪
కారయిత్వా ₂ త్ర దేవేశం హవిః సమ్యజ్జీవేదయేత్ పశ్చాద్దేవం సమాదాయచాలయం తత్ప్రదక్షిణమ్	౩౫

1. సాంగమ్.ఖ. 2. ఇతఃప్రభృతి. గ. ఆదర్శే, ఏకం పత్రం (73) నష్టమ్

కృత్వా త్రిభిః సకృద్వాఽథ జీవస్థానే సమాహితః
 గురుః సంస్థాప్య దేవేశం 'క్షమ'స్వేతి ప్రణమ్య చ 3౬
 పశ్చాన్నిత్యార్చనే సమ్యక్పాజయేద్ధలితాని చ

ధ్రువార్చా స్మపనవిశేషః

ధ్రువార్చాయామపి భవేన్మండపే తు యథాక్రమమ్ 3౭

మృదాదీని చ సన్మస్య దేవానభ్యర్చయేత్కమాత్
 తతోఽభ్యంతరం ప్రవిశ్యైవ ద్రవ్యమాదాయ పూర్వవత్ 3౮

స్నాపయేత్పూర్వవన్మస్త్రీ ధ్రువార్చాం పూజయేత్తథా
 అవగ్రహోదిదుర్భిక్షే స్నాపనేనాఽశుభాని చ 3౯

నశ్యన్తి కుర్యాత్తస్మాచ్చ ప్రయత్నాత్ స్మపనం ప్రభోః
 ఏతేషామపి ద్రవ్యాణాం మానం యోగం ప్రతిక్రియా ౪౦

ఉత్పత్తిర్నవభేదాశ్చ మయా ప్రోక్తాః పురా ఖిలే
 తథాచరేదనుక్తాని సర్వాణ్యన్యాని మన్తతః ౪౧

కర్మాన్తే తస్య దేవ్యో చ స్నాపయేదితి కేచన
 సహపీలే యది భవేన్నామాద్యం కర్మణోఽన్తరే ౪౨

శుద్ధస్నానైః సహోత్రాపి స్నాపయేన్మాం మహీం ప్రభుమ్
 దేవీయుక్తం ధ్రువార్చాం చేద్దేవ్యో తత్సప్తపనాన్తరే ౪౩

సంస్నాప్య శుద్ధతోయేన సహ శేషం సమాచరేత్ ౪౩

**ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే స్మపనద్రవ్యవిధిర్నామ పంచత్రింశోఽధ్యాయః**

36. అథ షట్త్రింశోఽ ధ్యాయః

స్నపనభేదాః - అశక్తస్నపనవిశేషః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి స్నపనంచాధమాధమమ్ భక్తానాం దుర్బలానాం చ క్షుద్రంచాపి మహార్థదమ్	౧
సామాన్యాని చ సర్వేషాం భవంతి స్నపనేషు చ తస్మాద్ధవ్యాదిభిర్ద్వైః సర్వోషధ్యుదకాంతకైః	౨
ద్రవ్యైః ప్రధానాః సంపూర్ణాః కలశా ద్వాదశైవ చ వారిపూర్ణా ఉపస్నానకలశా ద్వాదశ క్రమాత్	౩
హరిద్రాచూర్ణ సంయుక్తకలశేన సహైవ చ పంచవింశతिसంఖ్యాశ్చ కలశాశ్చ తపోధనాః	౪

పంచవింశతి కలశస్నపనప్రయోగాః

స్నపనార్థం విశేషేణ పూర్వోక్తదివసే తథా అంకురానర్పయిత్వైవ రక్షార్థం చాధివాసయేత్	౫
పూర్వోక్తమండపే ధీమాన్ కర్మసూత్రైః సమస్తలే పంచవింశత్పదం కృత్వా భిత్తిమానం విశేషతః	౬
అత్ర ¹ మధ్యపదే శ్వభ్రం పరితోఽష్టా పదాంస్త్యజేత్ సంచారణార్థం చతురో ద్వారార్థం దిక్షు వై క్రమాత్	౭
కలశస్థాపనార్థం తచ్ఛేషితేఽర్కపదే తథా ఆధకం వా తదర్థం వా ప్రస్థం వా కలశం ప్రతి	౮
సంగృహ్య ప్రీహిభిః పీఠం తత్పదాయామవిస్తృతమ్ యథాలాభోదయం కుర్యాద్ధవ్యం ప్రతి పృథక్ పృథక్	౯

1. శంభు. అ.

ప్రోక్షణోల్లేఖనే పీఠే దర్భాణామాస్తరం పృథక్ కృత్వా సంగృహ్య కలశాన్ ద్రవ్యైరపి సుపూరయేత్	౧౦
ప్రణవేన కూర్చాన్ నిక్షిప్య సోపస్నానం పృథక్ పృథక్ సాపిధానం చ కృత్వా తు విష్ణుగాయత్రియా న్యసేత్	౧౧
గవ్యం దధ్యక్షతోదం చ రత్నోదం విదిశాసు చ ఈశాద్యం సన్న్యసేత్పశ్చాద్ధ్వారాణాం వామపార్శ్వకే	౧౨
ఘృతం క్షీరం ఫలం జప్యం ¹ ప్రాగాద్యంచాన్యపార్శ్వకే మధు గంధం కుశోదం చ సర్వాషధ్యుదకం న్యసేత్.	౧౩
విధినా తత్రమేణైవ ² ఏతేషాం వామపార్శ్వతః సన్న్యసేత్తదుపస్నానాన్నీలతోయాధిపాస్తరే	౧౪
సన్న్యస్యైవ చ హరిద్రం వస్త్రేణ పరివేష్టయేత్ అథాధివాసితం దేవమాదాయ శ్వభ్రమధ్యమే.	౧౫
సంస్థాప్య కూర్చాన్ పరితః ప్రాగగ్రాంశ్చోదగగ్రకాన్ వేద్యాముపరి ³ చార్హాన్తం జయాదీరర్చయేత్త్రమాత్.	౧౬
పంక్తీశమమితం వీశం దిక్పాలాన్మూర్తిమస్తతః కలశాద్బాహ్యతోఽభ్యర్చ్య కలశేశానధార్చయేత్	౧౭
శివం చ విశ్వసూనుం చ సామవేదం చ వత్సరాన్ ఋచః ప్రాణం యజూ రుద్రమథర్వాణమథాశ్వినౌ	౧౮
తీర్థాంశ్చ లోకనాథం చ విశ్వమూర్తిం గురుం తతః సోమం చ నాగరాజం చ మునిం తక్షకమేవ చ	౧౯

1. ప్రాగాద్యేశాన పార్శ్వయోః, 2. తేషాం దక్షిణతో తతః?. 3. సన్న్యస్య. అ.

పురుషంచాపి గన్ధర్వాన్ మంత్రం విద్యాధరాన్ క్రమాత్ అర్కమపురసస్తస్మిన్నేకమూర్త్యాఽధిపాం స్తతః	౨౦
హోరిద్రే చ సివాలీమర్హాన్తంచాసనాదికమ్ ¹ ప్రణవాది నమోఽన్తం వై ధ్యాత్వా మూర్తిభిరర్చయేత్.	౨౦
పశ్చాద్దేవం ప్రణమ్యైవ పాద్యాద్వైరభిపూజ్య చ ఉత్తరాభిముఖస్తిష్ఠేద్గురుర్దేవస్య దక్షిణే.	౨౨
తతః ప్రణమ్య శిష్యన్తం 'రక్ష'స్వేతి చ మన్తతః సమాదాయ చ గవ్యాద్యం క్రమాద్ధస్తే దదేద్గురోః	౨౩
పునన్తం ప్రణవేనైవ ప్రోక్ష్యాఽదాయ సమాధినా ఆదాయ వామహస్తే తం ధృత్వా తదితరేణ వై	౨౪
న్యన్తం కూర్పం సమాదాయ ద్రవ్యనామ ప్రశంస్య చ మన్తాన్తే స్రావయేన్మౌలౌ కూర్పాగ్రేణ సకృత్పునః	౨౫
కూర్చేన సార్థం తద్ద్రవ్యం త్రిః సకృద్వా ప్రదక్షిణమ్ విష్ణుం చ స్నాపయామీతి ద్రవ్యేణ స్నాపయేత్తతః	౨౬
గవ్యానాం పంచకంచాత్ర ² ఫలోదం పాదయోః పునః సంస్రావ్య రాజవచ్ఛిష్టైః స్నాపయేదథవా హరిమ్.	౨౭
తతః కలశమాదాయ శిష్యన్తం గురుహస్తతః పూర్వస్థానే సుసన్న్వస్య కరౌ ప్రక్షాళయేత్తథా	౨౮
'వసోః పవిత్ర'మిత్యుక్త్వా 'అగ్న ఆయాహి' మన్తతః 'అగ్నిమీళ' 'ఇషే' త్వేతి 'శన్నో దేవీ'రితి క్రమాత్	౨౯

1. నమోఽన్తం ప్రణవాద్యన్తమ్. 2. హోరయేత్. ఖ. గ.

‘అభిత్వా’ చ ‘ఇమా ఓష, జపన్, చత్వారివా’గితి ‘తత్పురుషాయ, పూతేతి క్రమా’చ్చత్వారి శృంగ’తః	30
ప్రధానైః స్నాపయేద్దేవముపస్నానైస్సదా బుధః ‘వారీశ్చతస్ర’ ఇత్యుక్త్వా స్నాపయేత్కలశైస్తథా	30
ద్రవ్యంప్రతి చ వస్త్రాద్వైర్విభూష్యార్ఘ్నమర్ఘ్య చ ‘శ్రియే జా’తేతిచోక్త్వాఽస్తే హారిద్రైః స్నాపయేత్తథా	31
తతః ప్రణమ్య దేవేశం కలశేశాన్ విసృజ్య చ శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ తైలేనైవాభిషేచయేత్	33
విమృజ్య ఘోతవస్త్రేణ శ్వభ్రాదాదాయచావ్యయమ్ యోగాసనే సుసంస్థాప్య వస్త్రాద్వైర్భూషయేత్తథా	34
సమభ్యర్ఘ్య తథాఽర్ఘ్నం దానం దత్వాఽథ పూర్వవత్ మహాహవిః ప్రభూతం వా నివేద్యాత్రైవచావ్యయమ్	34
ప్రణమ్య దండవదూభమౌ ప్రార్థనా మస్త్రముచ్చరన్ వినోదానత్ర కృత్వాఽస్తే గురుం పశ్చాత్ప్రపూజయేత్	35
పునరాదాయ దేవేశం కృత్వా ధామప్రదక్షిణమ్ జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య పూర్వోక్తం చాత్రపూజయేత్	35
శ్వభ్రాదాదాయ కర్మాన్తే కౌతుకం యది మస్త్రతః జీవస్థానే సుసంస్థాప్య పూజయేదథవా బుధః	35

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాధికారే సామాన్యస్మపన విధిర్నామ ¹షట్త్రింశోఽధ్యాయః

1. కలశాభిషేక విధిర్నామ పంచత్రింశోఽధ్యాయః. గ.

37. అథ సమవృత్తంశోఽ ధ్యాయః

చక్రలక్షణమ్

ఉత్సవార్థం విశేషేణ చక్రమానం ప్రవక్ష్యతే
 మానాంగులేన వా తస్య మానం మాత్రాంగులేన వా ౧
 ద్రువస్యాంగులినా వాఽథ కారయేద్ధాటకాదినా
¹యవమాత్రేణ విస్తారం ²తోయతారం ప్రకథ్యతే ౨

చక్రస్వరూపమ్

తేనైవ సమవృత్తం తం కృత్వా పశ్చాద్విచక్షణః
 కస్య వా చరణం ³వర్గమశ్విన్యంగులినా క్రమాత్ ౩
 అరాణామయుతం పశ్చాద్విజేన హృదయం తథా
 తస్య మధ్యమసూత్రస్య పార్శ్వయోరుభయోరపి ౪
 ఏకాంగుళఘనం మధ్యం బహిఃపట్టస్య పార్శ్వయోః
 యవాయతఘనం తత్స్యాద్యధాశోభం క్రమాత్పృశమ్ ౫
 గురుశ్చార్చద్వయారాః స్యుః పంక్తియుగ్మథాస్తరా
 షోడశారాస్తథా హీనాస్తే త్వశ్రా వేణుపత్రవత్ ౬
 తస్మాద్ద్వి పార్శ్వయోర్జ్వాలాశ్చాన్యాంగులసమాయుతమ్
 ప్రభాజ్వాలాసమాజ్ఞేయా స్త్రితయా (సతా) స్తీక్ష్ణ దర్శనాః ౭
 చక్రేశం హృదయే తస్య నవతాలేన మానతః
 త్రయోదశాంగులై రుద్రనవసప్తాంగులైస్తు వా ౮

1. ధర్మ. గ. 2. తావదాయమ్. 3. పట్టమ్.

తచ్చక్రాంగులినా దేవం ద్విభుజం ప్రాంజలియుతమ్ ఆసీనం స్థానకం వాఽథ కౌతుకం తద్యథా తథా	౯
సర్వాభరణసంయుక్తం తత్త్వస్మరణసంయుతమ్ పీఠయుక్తం వియుక్తం వా కారయేద్ధృదయేఽధిపమ్.	౧౦
కరండమకుటసంయుక్తమర్థ చంద్రాంగసంయుతమ్ సుముఖం చానపాయాశం పురతః కల్పయేత్తథా	౧౧
అపరం సింహవదనం పద్మస్య ముకులం తు వా కారయేదధవా ధీమాన్ పార్శ్వయోరుభయోరపి	౧౨
చక్రేశం నైవ చక్రస్య జ్వాలాయుక్తమథాపి వా పద్మం వా సింహవక్త్రం వా మకరాననమేవ వా	౧౩
ఫలకోపరి వా యోగే స్థాపయేత్పుద్యధం యథా అథవా సింహయోర్మూర్ధ్ని స్థాపయేత్ఫలకోపరి	౧౪
తచ్చక్రస్య సమం వాఽథ ద్విగుణం త్రిగుణం తు వా చక్రేశస్య సమం వాఽథ గదాయామం ప్రకథ్యతే	౧౫
యథార్హనాహసంయుక్తం సమవృత్తమృజుం తథా ఫలకాకుమ్భతాటీభిర్భూషితాం కారయేద్గదామ్.	౧౬
చక్రంతమథవా ధీమాన్ గదాంచైవ? సలక్షణమ్ స్థాపయేత్పుద్యపీఠోర్ధ్వే సుద్యధం విధిచోదితమ్.	౧౭
చతురంగులోన్నతం పీఠమష్టాంగులయుతం తథా అశ్రం తత్సమవృత్తం వా దలైరప్లభిరావృతమ్.	౧౮

కారయిత్వా గదామూలే పూర్వవద్యోజయేత్కమాత్
 నాగాంగులోదయం కుర్యాద్ధదాం హీనేఽథవా యది ౧౯
 అత్రాప్యనుక్తం యత్సర్వం కారయేచ్ఛిల్పశాస్త్రవత్
 సిద్ధార్చనాదికం సర్వం కారయేత్పూర్వవద్బుధః (పుథక్) ౨౦

చక్రస్థాపనప్రకారః

చక్రస్య స్థాపనామార్గం ప్రవక్ష్యామి తపోధనాః
 గ్రామస్య యజమానస్య చానుకూలే దినే తథా ౨౧
 అంకురస్వార్పణం కృత్వా పూర్వమేవ చ తద్దినాత్
 సంభృత్యైవ చ సంభారాన్ కారయేదక్షిమోచనమ్. ౨౨
¹తథాఽధివాసనం కృత్వా నద్యాదౌ కౌతుకోక్తవత్

యాగశాలాలక్షణమ్

యాగశాలాం తథా కృత్వా భూషయేత్తోరణాదిభిః ౨౩
 శయ్యావేదిం చ తన్మధ్యే చాధ్యర్థాయామవిస్తృతామ్
 తురీయాంశోదయాం వేదిం కుర్యాత్తాం చతురశ్రకామ్. ౨౪
 ప్రాచ్యామాహవనీయం చ కుండమౌపాసనాగ్నివత్
 ప్రాచ్యాం తత్స్నానవేదిం చ కృత్వా పూర్వోక్తమానతః ౨౫
 అథాధివాసితం చక్రమాదాయైవాభిషిచ్యచ
 గ్రామప్రదక్షిణం కృత్వా శాలాయాం స్థాపయేత్తథా ౨౬
 అగ్నిం సంస్థాప్య పూర్వోక్తం కుమ్భం సంసాధయేత్పునః
 పూర్వోక్తం కుంభమాదాయ జలేనాపూర్య పూర్వవత్ ౨౭

1. గవ్యాదిషు చ పూర్వవత్. గ.

వస్త్రాభ్యాం వేష్టయిత్వా తు రత్నాదీంతస్త్వసేత్తథా
చక్రస్యాభిముఖే కుమ్భం ధాన్యపీఠోపరి న్యసేత్ ౨౮

అవాహనాది:

పూజితో యజమానేన ఆత్మానం భావయేద్గురుః
హృత్పద్మమధ్యే చక్రేశం ద్విభుజమంజలియుతమ్ ౨౯

రక్తాభం పీతవస్త్రాంగం ధ్యాత్వా సమ్యక్ ప్రపూజ్య చ
తస్మాత్కుంభే సమావాహ్య పూర్వోక్తమభిపూజ్య చ ౩౦

వేద్యాం సంస్థాప్య తచ్చక్రం కలశైః స్థాపయేత్ప్రమాత్
సమలంకృత్య వస్త్రాద్వైర్ధాన్యపీఠోపరి క్రమాత్ ౩౧

సన్న్వస్య కుంభసంయుక్తం బద్ధ్వా ప్రతిసరం తథా
శాయయిత్వా తథా చక్రం హౌత్రం సమ్యక్ ప్రశంస్య చ ౩౨

చక్రాద్యాంశ్చాయుధాసన్యాన్ మూర్తిమన్త్రాన్ ప్రశంసయేత్
పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య వైష్ణవం మన్త్రముచ్చరన్ ౩౩

'భూమాన, వన్ధోన'ద్వే చ హుత్వా గాయత్రిసంయుతమ్
శతమఘోత్తరం హుత్వా రాత్రిశేషం వ్యపోహ్య చ ౩౪

స్థాత్వా ప్రభాతే పూర్వోక్తం చక్రమాదాయ పూర్వవత్
ధా(గ్రా)మప్రదక్షిణం కృత్వా ¹చక్రేణసహ మన్తవిత్ ౩౫

మండపే దక్షిణే పార్శ్వే కృతే పీఠే విశేషతః
రత్నం నిక్షిప్య పూర్వోక్తం మన్తేణ స్థాపయేత్తథా ౩౬

చక్రమన్త్రైః సుసంజప్య బీజాత్సన్న్వస్య పూర్వవత్

1. కుమ్భేన. గ.

ప్రతిష్ఠాపనమ్

కుంభాచ్ఛక్తిం తథాఽఽవాహ్య పూజయేదాసనాదిభిః 32

పాయసాద్యైర్నివేద్యాథ గురుం సమ్యక్ప్రపూజయేత్
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా రిపూంత్సర్వాన్ విజేష్యతి 33

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే చక్రలక్షణవిధిర్నామ ¹షష్ఠింశోఽధ్యాయః

38. అథాఽఽష్టత్రింశోఽధ్యాయః

ఉత్సవవిధిః

అతః పురం ప్రవక్ష్యామి దేవేశస్యోత్సవక్రమమ్
కాలశ్రద్ధానిమిత్తార్థా ఉత్సవాస్త్రివిధాః స్మృతాః ౧

ఉత్సవత్రైవిధ్యమ్

మాసే తు యస్మిన్ కస్మింశ్చిత్ వర్షం వర్షం ప్రతిప్రతి
క్రియతే సమయేనైవ స తు కాలోత్సవో భవేత్. ౨

ఇష్టమాసే దినేచేష్టే శ్రద్ధయా క్రియతే తు యః
స తు శ్రద్ధోత్సవో జ్ఞేయస్తస్మాత్కాలోత్సవో గురుః 3

భయప్రదనిమిత్తేషు తథాఽఽనావృష్టికాదిషు
క్రియతే తస్య శాస్త్రార్థం స నిమిత్తోత్సవః స్మృతః 4

గ్రామాదాచోత్సవః స్యాచ్ఛేత్రమేనైవ చ కారయేత్
తస్మాదుత్పాతశాస్త్రార్థమాదౌ కాల్యుత్సవం క్రమాత్. 5

1. షష్ఠింశోఽధ్యాయః.

అన్యేషాం క్రూరదేవానాం శిష్టభూతగణస్య చ శాన్తుర్థం కారయేత్పశ్చాచ్ఛాస్త్రోక్తం శంకరోత్సవమ్	౬
విశస్తిగణశాన్తుర్థం సౌమ్యమార్గేణ వాస్తుషు చక్రసేనేశసంయుక్తం కుర్యాద్దుర్గోత్సవం పునః	౭
సర్వేషామపి దేవానాం మునీనామపి సర్వశః పితృణాం చ గ్రహాణాం చ పత్నీనామపి సర్వశః	౮
ద్విజానామపి శాన్తుర్థం లోకానామపి సర్వశః పుష్ట్యర్థం కారయేత్పశ్చాద్దేవేశస్యోత్సవం క్రమాత్	౯
అన్యథాచేద్వినాశఃస్యాత్సర్వేషాం చ న సంశయః తస్మాత్పురిహరేద్విద్వాన్ గ్రామాదౌ చ విశేషతః	౧౦
అయనాదౌ తు సంక్రాన్త్యాం గ్రహణే చ విశేషతః తత్తత్కాలే చ తీర్థం స్యాద్రాత్రావపి చ కారయేత్.	౧౧
రాహుదర్శనసంక్రాన్తోః స్నానం శ్రేష్ఠం నిశాస్వపి తథా౨౨హుః స్మృతికారాశ్చ నిశాయామనిషిద్ధతామ్.	౧౨
క్రియాం సమాప్య మధ్యాహ్నే రాత్రౌచేత్సకలం బుధః తావత్కాలం వినోదేన నీత్వా తత్తీర్థమాచరేత్.	౧౩

అవబృథనిర్ణయః

విష్ణుపంచదినేష్యేవం మాసర్షే స్థాపనాదినే యజమానస్య జన్మర్షే రాజ్ఞో జన్మర్షే ఏవ వా	౧౪
ఏతేష్యవబృథం కల్ప్య చోత్సవం సమ్యగాచరేత్ తేషు కాలశ్చ మధ్యాహ్నః పూర్వాహ్నో వా శుభోదయే.	౧౫

ఋక్షే తు ద్విదినే సంగే యదహన్యధికం పరమ్ తథా మాసర్షకాశ్చన్యే ఏకమాసే పరస్పరమ్	౧౬
దినద్వయే తు సంప్రాప్తే నేష్టం తత్ప్రథమం విదుః తీర్థస్యాత్ర పరం శ్రేష్ఠమన్యన్వైమిత్తికేషు చ	౧౭
పూర్ణపర్వేందుసంయోగం యద్దినేచోభయోరపి తీర్థస్యాత్ర విశేషేణ తత్పరం వాఽన్యకర్మణామ్	౧౮

ఉత్సవదిన సంఖ్యావిచారః

పక్షం త్రయోదశాహం వా దినాన్యేకాదశ క్రమాత్ నవాహం తత్ర సప్తాహం పంచాహమథవా పునః	౧౯
త్రిదినం ద్విదినంచైవ ఏకాహం చాఽథవా పునః ¹ అథ తీర్థదినాత్పూర్వమేకవింశద్దినే తథా	౨౦
² తద్దైవ ధ్వజమారోప్య నవాహంచోత్సవం చరేత్ ఉత్సవస్య దినాదౌ వా ఘోషయేద్విధిపూర్వకమ్	౨౧
ఘోషణా ³ ది దినాత్పూర్వం కారయేదంకురార్పణమ్	

ధ్వజదండలక్షణమ్

వేణుం వా జాతివృక్షం వా చమృకం క్రముకం తు వా	౨౨
అన్యాంశ్చ శుభవృక్షానాచాన్యేషాం సారమేవ వా ధ్వజదండమృజుం కృత్వా కృమికోటరవర్ణితమ్	౨౩
విమానస్య సమం వాఽథ పాదహీనం తథాఽధికమ్ అధ్యర్థం ⁴ వాఽధికం వాఽథమూలాదగ్రం క్రమాత్ప్రశమ్	౨౪

1. గ. ఆద్యోఽధికోయమర్థశ్లోకః. 2. తత్రైవ. అ. క. 3. దివసాత్. ఖ. 4. వా త్రియశ్రం. వా. గ.

చతుర్వింశత్యంగులనాహం వా యథాలాభమథాపి వా
గర్తమానం వినై వాఽత్ర ధ్వజదండప్రమాణకమ్ ౨౫

యష్టియోగం వియోగం వా ఋజుం కృత్వా సలక్షణమ్

ధ్వజపటలక్షణమ్

అహతం సుదృఢం వస్త్రం కార్పాసం సంప్రగృహ్య చ ౨౬

విపులం భాగతాలం స్యాదాయామం ద్వాదశాష్ట వా
పాదవర్గసమాయామం గర్భద్వారసమం తు వా ౨౭

తదర్థవిస్తృతం వాఽథ కారయేద్విధివద్ధ్వజమ్
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ వీశం మధ్యే లిఖేద్బుధః ౨౮

యథాఽత్రవత్? తథా ధీమానాకాశారోహణం తు వా
సుచిత్రితం ధ్వజం పశ్చాత్ప్రోక్ష్య చాదాయ మస్త్రవిత్ ౨౯

ధ్వజయష్టిస్థాపనమ్

ఏకవింశతితాలేన చాయతం వేణుయష్టికమ్
ఆదాయాగ్రాదధశ్చాత్ర త్వియమే? 'స్వస్తిదా' ఇతి ౩౦

బద్ధీయాత్తద్ధ్వజం తత్ర స్థాపనం సమ్యగాచరేత్
అథవా యాజ్ఞకైర్మూర్త్యైర్మూర్తిం కృత్వా సలక్షణమ్ ౩౧

త్రితాలాయతమర్థంస్యాద్విస్తారం బహులం క్రమాత్
ఆహృత్య యష్ట్యాధారాణి యోజయేదచలం క్రమాత్ ౩౨

దండాగ్రాదధికం వేణుం క్రమేణైవ చ యోజయేత్
తావ్రేణ వలయం కృత్వా సంయోజ్య క్రమశః సుధీః ౩౩

దండద్విగుణమాయామమంగుష్ఠాంగులినాహకమ్
త్రివృతాం తంతునా రజ్జుం కుశరజ్జుమథాఽపి వా ౩౪

సంయోజ్య వలయే పూర్వం దర్భమాలాం సువేష్టయేత్
 బలిపీఠాత్పశ్చిమే భాగే మధ్యసూత్రస్య మధ్యమే 3౫
 తస్మాద్వ్యుపోహ్య షట్తాలం పంచతాలఘనం తువై
 దండం ప్రక్షాళ్య మధ్యాహ్నే హేమం సన్న్వస్య చావటే 3౬
 ధ్వజమస్త్రం సముచ్చార్య దండం సంస్థాపయేద్ధృధమ్

తత్రైవ పఠితో వేదీకరణమ్

ద్విహస్తాయతవిస్తారమేకహస్తోదయం క్రమాత్ 3౭
 ఏకవేదిం చ కృత్వాఽత్ర శిలయేష్టకయాఽధవా
 మృదా వా తస్య మూలే తు దలైరష్టభిరావృతమ్ 3౮
 పద్మం సలక్షణం కృత్వా ధ్వజమూలే తు (సు) శోభితమ్
 మండపం వాఽధ కూటం వా ప్రపాం వా చాలయాగ్రతః 3౯
 కృత్వా తత్ర వితానాద్వైరలంకృత్య యథోచితమ్
 మధ్యపంక్తౌ విశేషేణ ప్రాచ్యాం తస్య ధ్వజస్య చ ౪౦
 చతుస్తాలసమాయామం ప్రీహిభిః స్థండిలం చరేత్
 ద్వితాలాయతవిస్తారం భాగోత్సేధం చ పశ్చిమే ౪౧
 చక్రస్య స్థండిలం కృత్వా తథా శాస్త్రస్యచోత్తరే

గరుడప్రతిష్ఠాప్రయోగః

ఖగాధిపస్య తత్రాచ్యాం స్థండిలం కారయేత్తథా ౪౨
 తస్యైవోత్తరతః పార్శ్వే కుండమౌపాసనం తథా
 కృత్వా ఽఽఽఘారం చ పూర్వోక్తమగ్నేః పశ్చిమతో బుధః ౪౩

స్థండిలం కారయిత్వాత్త్ర స్థాపయేత్ప్రాజ్ఞుఖం ధ్వజమ్ పర్యగ్నిపంచగవ్యాభ్యాం సంశోధ్య చ యథాత్పకమ్	౪౪
'దద్భ్యస్వా' హేతిచోక్త్వా తు అంగహోమం చ కారయేత్ వైష్ణవం గారుడం పశ్చాద్ధ్వజమస్త్రం ఘృతేన చ	౪౫
హుత్వాత్క్షిమోచనం పశ్చాత్తదైవ విధినా బుధః కుంభం సంసాధ్య విధినా ప్రముఖే స్థండిలోపరి	౪౬
సన్న్వస్య గరుడం ధ్యాయేత్కుంభేత్తుంభసి సమాహితః గరుడం తస్మిన్నావాహ్య తథాత్పర్చ్య చ మస్త్రవిత్	౪౭
సంప్రోక్త్య కౌతుకం బద్ధ్వా కుంభేన సహ తద్ధ్వజమ్ పునస్తదాదాయ బీజం హృదయే న్యస్య వేష్ట్య చ	౪౮
కుంభస్థాం శక్తిమాదాయ తథా వీశస్య మూర్ధని మూర్తిమన్త్రేణచాత్వాహ్య సమభ్యర్చ్య నివేద్య చ	౪౯
పూర్వోక్తస్థండిలే పశ్చాత్ స్థాపయేత్పశ్చిమాముఖమ్ పునస్తత్పశ్చిమే చక్రం ప్రాజ్ఞుఖం చోత్తరే బుధః	౫౦
వీశామితౌ సుసంస్థాప్య దక్షిణాభిముఖౌ క్రమాత్ సంస్థాప్య మూర్తిమన్త్రేణచార్ఘ్యాన్తంచాత్సనాదికమ్	౫౧
సమభ్యర్చ్య విశేషేణ ముద్గాన్నం గరుడస్య చ శుద్ధాన్నమన్యయోః పశ్చాన్నివేద్య ముఖవాసకమ్	౫౨
దత్వాత్భివన్త్య పూర్వోక్తం పుణ్యాహమపి వాచయేత్	

భేరీతాడనమ్

ఆగ్నేయ్యాం ధాన్యపీఠే చ భేరీం సన్న్వస్య మస్త్రవిత్	౫౩
---	----

భూతేశం చ సమభ్యర్చ్య హవిః సమ్యజ్జివేదయేత్ పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య తత్తన్మన్తం సవైష్ణవమ్	౧౪
హుత్యైవ పూర్వవన్మన్తీ అన్తహోమం జుహోతి చ గురుస్తదపరాహ్ణే తు ప్రాజుభో వాఽప్యదజుభుః	౧౫
ఆదాయ ప్రణవైర్యష్టిం 'భూర్భువస్స్వ'రితి బ్రువన్ ¹ దండేన చ త్రిభిస్తాద్య పశ్చాత్పారశవం పునః	౧౬
ఆహూయోష్ఠీషవస్త్రాద్యైః సమలంకృత్య పూర్వవత్ సర్వవాద్యసమాయుక్తం భేరీమాదాయ శాస్త్రవిత్	౧౭
² స్వర సర్వశాస్త్రోక్తవిధినా చక్రాగ్రే తాడయేత్తథా	

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాధికారే ³ఉత్సవ (ధ్వజపటప్రతిష్ఠా) విధిర్నామ అష్ట త్రింశో^౪ ధ్యాయః

౩౨. అధైకోనచత్వారింశో^౫ ధ్యాయః

బలిహారణవిధిః

బలిప్రదానమార్గం చ ప్రవక్ష్యామి పృథక్ పునః ⁴ సాయాహ్నే తు విశేషేణ యజమానసమాయుతః	౧
--	---

బలిద్రవ్యప్రమాణమ్

ద్రోణైర్ద్రోణార్థకైర్వాఽథ ఆధకైర్వాఽథ తండులైః పాచయిత్వా కటాహే తు ప్రక్షిపేద్విధిచోదితమ్.	౨
--	---

1. యజ్ఞస్యేతి. గ. 2. శాస్త్రోక్తవిధినా విద్వాంశ్చక్రముద్ధారయేత్ప్రమాత్. గ. 3. ధ్వజపట ప్రతిష్ఠావిధిర్నామ సప్తత్రింశో^౪ ధ్యాయః 4. సర్వకార్యం చ మధ్యాహ్నే స్థాపకాన్ పరిచారకాన్, కల్పైవ తస్య సాయాహ్నే యజమానయుతో గురుః

బలిద్రవ్యమ్

ముద్గనిష్పావతిల్వంశ్చ లాజాపూపౌ ప్రగృహ్య చ
హేమపాత్రే సుసన్వ్యస్య శిష్యస్తచ్చిరసా వహేత్ 3

బలిభ్రమణప్రకారః

అభివన్ద్య ధ్వజం పూర్వమాదాయ సమలంకృతమ్
రథే వా శిబికాయాం వా యస్త్రేణారోప్య మంగలమ్ 4

హవిః పుష్పబలిం పాత్రే సంగృహ్యనునయేత్పునః
చక్రవీశామితాన్ పశ్చాన్నాథవద్ధమయేత్తథా. 5

ఆచార్యః పురతో గచ్ఛేత్పర్వవాద్యసమాయుతమ్
నిశాచరవినాశార్థం సర్వవాద్యసమావృతమ్ 6

ఆచార్యరక్షణార్థాయ మనసా స్వస్తివాచనమ్
చక్రంచానునయేత్తస్య వీశంచామితమేవ చ 7

పశ్చాద్ధ్వజం క్రమాన్నేయాత్సర్వాలంకారసంయుతమ్

బలిదేవాః

గర్భగేహస్థదేవానాం బ్రహ్మాదీనాం చ పూర్వవత్ 8

నిక్షిప్య తద్బలిం పశ్చాద్ధ్వారేశానాం పునః క్షిపేత్
పునర్విమానపాలేభ్యో లోకపాలేభ్య ఏవ చ 9

అన్యేభ్యోఽప్యసపాయిభ్యః తత్తన్నామ్నా బలిం దదేత్
¹గోపురేశాన్ పునర్గత్వా సర్వాలంకారసంయుతమ్ 10

1. గురుస్తత్వం చ రిక్తానాం సచాచక్రేణ పాలయోః? దత్వా తు ద్వారపాలేభ్యో చినే
గోపురేషు చ.గ.

గ్రామం గత్వా తు సంప్రాప్య సంధౌ సంధౌ విశేషతః
 ధ్యాత్వా బుద్ధ్యాఽధిపాన్ మన్తీ భూమావావాహ్య పూర్వవత్ ౧౧
 అర్హాన్తం చ సమభ్యర్చ్య ముష్టాన్తం నామభిర్దదేత్
 మధ్యే తత్సంధిమాదాయ ప్రాచ్యాం 'భూతేభ్య' ఇత్యపి ౧౨
 యక్షేభ్యో దక్షిణే పశ్చాద్రాక్షసేభ్యశ్చ పశ్చిమే
 నాగేభ్యశ్చోత్తరే వాఽథ ఊర్ధ్వాయాం దిశి తత్రమాత్ ౧౩
 రాక్షసేభ్యస్తథా ధీమాన్ పూర్వం తదుదకం పునః
 పుష్పం బలిం తథాఽఽథావం సందదేచ్ఛక్రసన్నిధౌ ౧౪
 ధూపదీపసమాయుక్తం ఘంటానాదసమాయుతమ్
 సృత్రగేయసమాయుక్తముక్తముక్తదిశో యథా? ౧౫

విమానదిగపేక్షయా బలిక్రమభేదః

యస్యాం దిశి విమానంచేద్బ్రహ్మస్థానాధికం బలిమ్
 ఆచరేదథవా తస్య దిగీశాది బలిం క్షిపేత్ ౧౬
 పశ్చిమాదివిమానంచేద్వరుణస్య వాయుసోమయోః

బల్యర్పణప్రకారః

బలిం దత్వాఽథ శంభోఽస్తు క్షిపేదన్యాని పూర్వవత్ ౧౭
 అథవా బ్రహ్మవీధిస్తద్గ్రామమధ్యే భవేద్యది
 బ్రహ్మీద్యం ¹నైవ దిక్పాలాంస్తథా భూతబలిం క్షిపేత్. ౧౮
²అన్యథా శంభుమేవైతే తిర్యగ్వీధ్యాం వ్యవస్థితాన్
³తద్దిశాధిపదిగ్దామ్ని బలిభేదోఽస్తి తస్య వై ౧౯

1. చ దిగీశం చ తథానగ్య? గ. 2. త్రిపుతామ్ 3. విదిశాసు తమీశాద్యమ్.

ధాత్రంశాత్పూర్వవీధ్యాం తత్ ¹ మధ్యే బ్రహ్మబలిం దదేత్ బన్ధేణసార్థం తత్రైవ బలిం దత్వా ఖగాధిపమ్.	౨౦
(నమో బ్రాహ్మణేభ్యో వాఽత్ర బ్రహ్మస్థానావృతావపి?) దేవానాం పరితః పశ్చాద్భూతాద్యం పూర్వవత్క్రమాత్.	౨౧
నిక్షిప్తైవ బలిం పశ్చాచ్ఛక్రాగ్రే తు గురుః సుధీః నాభివీధ్యాం చ పరితో దిక్పాలాంశ్చ విశేషతః	౨౨
బలిం క్షిప్త్వా తథైశాన్యాం నిర్గమ్య మతిమాన్ గురుః ప్రవేశ్య మంగలాం వీధిం నాభిసోమప్రవేశకే	౨౩
పురస్థరబలిం క్షిప్త్వా పావకస్య ² పునః క్షిపేత్ దిగీశయోర్ద్వయోర్మధ్యే మహావీధ్యాం విశేషతః	౨౪
సన్ధిస్తద్యదిచేత్తత్ర భూతానాం చ బలిం క్షిపేత్ సన్ధుస్తరగతాం సన్ధిమాచరేద్యది మోహతః	౨౫
కర్మణో వాస్తుజాతానామనర్థం భవతి ధ్రువమ్ ప్రాగస్తం పశ్చిమాద్యం చ ఏకవీధిం చ దండకమ్	౨౬
కుర్యాత్తత్ర చ చక్రాద్యైః పశ్చిమాద్యం బలిం క్షిపేత్ వరుణనిర్ఋతివాయుభ్యః పశ్చిమే తు బలిం దదేత్	౨౭
ధాత్యయమకుబేరేభ్యః సంధౌ మధ్యే బలిం క్షిపేత్ ఇన్ద్రపావకరుద్రేభ్యః ప్రాచ్యాం సంధౌ క్షిపేత్ క్రమాత్	౨౮
ఉదగస్తమేకవీధిశ్చేద్దక్షిణాద్యం బలిం క్షిపేత్ యమసీలానలేభ్యశ్చ దక్షిణే మధ్యమే తు వా	౨౯

1. మధ్యే శంఖోర్భలిమ్. 2. ద్వయం దశి

బ్రహ్మవారుణశక్రేభ్యశ్చోత్తరే చ బలిం క్షిపేత్ కుబేరపవనేశేభ్యో బలిం దద్యాత్క్రమేణ చ	30
బలిమాలాఽథ వాస్తాచేదిన్ద్రాదిభ్యో బలిం దదేత్ మధ్యే వీధిం తథేంద్రేష్టై గోపురాగ్రే ఉదఙ్ముఖః	30
బ్రాహ్మణం చ బలిం దద్యాత్సర్వవీధ్యాం సమన్తు వా నద్యాదిషు విమానంచేత్పరితః ప్రావరణే దదేత్	31
పూర్వం క్షిప్త్వా బలిం ధీమాన్ పునస్తస్య చ తస్య చ మన్తముచ్ఛార్య పూర్వోక్తం గద్వైః పద్వైశ్చ ఘోషయేత్	33
నగరాదౌ చ గద్వైశ్చ ప్రశంసోపాంశునా బుధః తత్తన్మన్తం సముచ్ఛార్య ఘోషయేత్పటహాదిభిః	34
'ప్రియతాం భగవాన్విష్ణుః సర్వదేవేశ్వరో హరిః బ్రహ్మేశాభ్యాం చ సహితశ్చోత్సవే నః ప్రసీదతు	35
దేవాశ్చ ఋషయః సర్వే పితరశ్చ గ్రహాదయః రుద్రాదిత్యాపురసస్సర్వే అశ్వినౌ చ మరుద్గణాః	36
సిద్ధా విద్యాధరా యక్షా వసవో దైత్యదానవాః భూతయక్షపిశాచాశ్చ నాగా వై రాక్షసాదయః	36
విష్ణులోకగతాః సర్వే లోకాలోకనివాసినః సర్వేఽన్యే దేవతాస్సర్వాః పరివారగణైః సహ	37
విశ్వే తే విష్ణుయాగేఽస్మిన్ సమాగచ్ఛన్తు సాదరాః హవ్యం బలిం సమాదాయ భుంజన్తు శుభదాయినః	37
ఇత్యుక్త్వా ఘోషయేత్సన్దౌ చక్రస్యాభిముఖే పునః బ్రహ్మాద్యం స్వస్వతాలైశ్చ ఘోషయేద్వాదకః పునః	40

బలిమేవం చ నిర్వాప్య ప్రదక్షిణవశేన తు	
శకునసూక్తం పునర్ణష్టా ప్రవిశేదాలయం పునః	౪౦
బలిశిష్టం భూతపీఠే 'సర్వభూతేభ్య' ఇత్యపి	
బలిం తతోయశేషం చ ప్రక్షిపేచ్ఛక్రసన్నిధౌ	౪౧
ధామప్రదక్షిణం కృత్వా ధ్వజాద్వైరనపాయిభిః	
సార్ధం చక్రం చ స్వస్థానే స్థాపయేన్మతిమాన్ పునః	౪౩

ధ్వజారోహణమ్

ధ్వజస్థానం ప్రవిశ్యైవ ధ్వజమాదాయ మస్త్రవిత్	
'స్వస్తిదా' ఇతి మన్తేణ బద్ధీయాద్రజ్జనాసహ	౪౪
యన్తేణ మతిమాన్ పశ్చాత్ ప్రాజ్ఞుభో వాఽప్యదజ్ఞుభుః	
దండాగ్రే యోజయేత్పశ్చాచ్ఛంఖకాహళసంయుతమ్.	౪౫
సమాబద్ధ్య పునః స్నిగ్ధం 'భూర'సీతి జపన్ పునః	
అభిమన్త్య ధ్వజం పశ్చాదాసనాద్యం సమర్చయేత్.	౪౬
పుణ్యాహం వాచయేత్పశ్చాన్ముద్గాన్నం తు ధ్వజస్య చ	
నివేద్య ముఖవాసం చ ప్రణామమపి కారయేత్	౪౭

గరుడప్రసాదమహిమా

ధ్వజస్థగరుడస్యాత్ర నివేద్యాన్నం పవిత్రకమ్	
స్త్రీయస్సత్పుత్ర ¹ కామాస్తదశ్నీయుర్భక్తిసంయుతాః	౪౮
² ఆయుష్మంతం బలారోగ్యవంతం శంభుసమం ³ తు వా	
సత్పుత్రం జనయేయుస్తా బుద్ధిమంతం సలక్షణమ్.	౪౯

1. మార్గమ్. గ. 2. సుతమ్. 3. సత్యం.చ.

ధ్వజారోహణం యావత్తావ ¹ స్మూర్త్యా విశేషతః త్రికాలం వా ద్వికాలం వా ఏకకాలమథాపి వా	౧౦
హవిః సమ్యక్ష్ణివేద్యైవ సప్తవింశతివిగ్రహైః పూజయిత్వా ధ్వజం పశ్చాద్ద్రాత్రౌ భూతబలిం క్షిపేత్	౧౧
ధ్వజారోహణమారభ్యచ్ఛోత్సవాదిదినాదధః సాయమర్చావసానాన్తే ధ్వజారోహణవద్భలిమ్.	౧౨
శిష్యేణ గురుణా వాఽథ చక్రస్యాభిముఖే తథా నిత్యం రాత్రౌ విశేషేణ తథా భూతబలిం క్షిపేత్	౧౩
వీశామితౌ వినా ధీమాన్ తీర్థాంతం సర్వరాత్రిషు చక్రమేవ నయేద్దీధ్యాం రక్షణాయ బలిం తథా	౧౪

అశౌచాపవాదః

(ధ్వజాంకురా) ధ్వజాఽరోహోద్యవరోహోస్తమాచార్యస్తు విశేషతః అశౌచం న లభేద్ద్విద్వాన్ సూతకం ప్రేతకం తు వా	౧౫
తథా పదార్థినస్సర్వే యజమానస్య తస్య చ గురోర్దైవోత్సవార్థం వా భవిష్యత్సమమన్యథా	౧౬
యావత్తీర్థావసానం స్యాత్తావత్తద్ధామవాసినః జనా నాన్యత్ర గచ్ఛేయుర్గచ్ఛేయుశ్చేన్మహద్భయమ్	౧౭

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్ద్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాధికారే ²బలిహరణధ్వజారోహణ విధిర్నామ ఏకోనచత్వారింశో² ధ్యాయః

1. నిత్యమ్. 2. బలిప్రదాన విధిర్నామ అష్టత్రింశో² ధ్యాయః

40. అథ చత్వారింశోఽ ధ్యాయః

ఉత్సవభ్రమణమ్ - ఉత్సవభ్రమణార్హసామగ్రీ

ఉత్సవార్థం విశేషేణ సమ్భరానాహరేత్తతః రథం చ శిబికాంచైవ యస్త్రడోలాదికాం స్తథా.	౧
కారయిత్వాఽథ శిలోక్తం దీపానన్యాన్ ప్రగృహ్య చ వాద్యాన్ భేర్యాదికానన్యాన్ శంఖకాహళకాన్ హరేత్	౨
తాలవృస్తధ్వజానన్యాన్ ఛత్రచామరబద్ధిణః నర్తకాన్ గాయకానన్యాన్ యథోక్తం పూర్వమాహరేత్	౩
ఆలయం సమలంకృత్య తోరణాద్వైర్విభూష్య చ పరిచారకాన్ సమాహూయ స్వస్వకర్మ నివేదయేత్	౪
మండపాదీని సర్వాణి ప్రపాద్యాని చ సర్వతః ఆస్థానార్థం చ నృత్యార్థం కారయేచ్ఛిల్పిశాస్త్రవత్	౫

వీధ్యలంకరణమ్

'అవధూ'తేతి మన్తేణ గ్రామవీధీర్విశేషతః విప్రా వేదవిదః శుద్ధాః శోధయేయుర్మనోరమమ్	౬
'ఆశాసు సప్త' ఇత్యుక్త్వా ¹ గన్ధోదైః సర్వతశ్శుభమ్ సమభ్యుక్తైవ లిప్తైవ తండులానవకీరయేత్	౭
కదలీక్రముకకుంభాద్వైర్వారేద్వారే ప్రతిప్రతి వితానాద్వైర్విశేషేణ భూషయేత్సర్వతః శుభమ్.	౮

1. గవ్యాద్వైః గ.

తద్రామవాసినః సర్వేలంకృత్వానన్యతత్పరాః నైమిత్తికాన్ వినా భక్త్యా ధ్యాయేయుర్మనసా హరిమ్.	౯
తద్రామసీమన్యస్తస్థా నిత్యకర్మక్రియాం వినా నైమిత్తికాని కామ్యాని తీర్థాంతం నాచరేద్బుధః	౧౦
తథా అన్యదేవోత్సవాదినిషేధః తస్మిన్ కృతే దోషః	
ప్రవృత్తేచోత్సవే విష్ణోః సౌమ్యమార్గేణ వాస్తుషు అన్యదేవోత్సవం తత్ర నాచరేచ్ఛేద్విసశ్యతి	౧౧
అస్మిన్ దేవోత్సవే యాగే తద్వాస్తుషు విశేషతః సంకల్ప్యచోత్తరాం వేదిం ప్రవృత్తేన్యాని నాచరేత్	౧౨
యది (చోత్సవ) చేత్సర్వనాశః స్యాత్కర్తా భర్తా వినశ్యతి తస్మాత్పరిహరేద్ధీమాన్ తీర్థాంతం తేషు వాస్తుషు	౧౩
ఉత్సవాదిదినాత్పూర్వం సప్తమేపంచమేఽథవా అంకురానర్పయిత్వా తు పూర్వోక్తస్యోత్సవస్య తు	౧౪
ఆరంభః స్నానార్థం చ పూర్వరాత్రౌ విశేషతః సాయమర్చావసానే తు దేవమాదాయ మండపే	౧౫
విష్ణరోపరి సంస్థాప్య సమభ్యర్చ్యాఽష్టవిగ్రహైః రాజవన్ముఖవాసం చ తైలం దద్యాచ్చ పూర్వవత్	౧౬
పూర్వోక్తం దేవమాదాయ స్థాపయేదాసురే పునః	
స్నానమ్	
శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ స్నానయేదవ్యయం పునః	౧౭
యోగాసనే సమారోప్య సృత్రగేయావసానకమ్ ఆసనాద్యం సమభ్యర్చ్య హవిః సమజ్జివేదయేత్	౧౮

ఆలయాద్ధక్షిణే పార్శ్వే గోమయేనోపలిప్య చ ధాన్యోపరి ప్రతిష్ఠోక్తమండజాదీంత్యమాహరేత్	౧౯
సంప్రోక్ష్యాత్రైవ దేవేశం దేవీభ్యాం సహవా వినా సమారోప్య సమభ్యర్చ్య కౌతుకం బన్ధయేత్తథా	౨౦
తథైవ శాయయిత్వాఽత్ర నృత్యగేయాదిభిః సహ తతాదివాద్యైః సర్వైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్కమాత్	౨౧
ప్రభాతే దేవముద్ధాప్య హవిరైవ సమర్చ్య చ స్వపనోక్తప్రకారేణ మధ్యాహ్నే స్వపనం చరేత్	౨౨
తతో హవిర్నివేద్యైవ స్థాపయేద్యాగమండపే అర్చాస్థానేఽథవా ధీమాన్ చక్రాద్యైస్సహచావ్యయమ్	౨౩
కౌతుకం యదిచేద్ధీమాన్ ప్రాతరర్చావసానకే దేవ్యా నైవ సమాదాయ స్థాపయేత్స్వపనం తు వా	౨౪
సంస్నాప్తైవ సమభ్యర్చ్య హవిః సమ్యజ్నివేద్య చ పశ్చాత్సన్ధ్యార్చనార్థాయ స్థాపయేద్వేదికోపరి	౨౫

మృద్ధ్రహణవిధిః

ప్రథమేఽహని సాయాహ్నే చక్రవీశామితైః సహ సంస్నాప్య చ సమభ్యర్చ్య హవిః సమ్యజ్నివేదయేత్	౨౬
పాలికాదీన్ సమాదాయ చక్రాద్యైః సమలంకృతమ్ యానమారోప్య వీశాద్యాన్ ధూపదీపసమాయుతమ్	౨౭
గచ్ఛేన్మృద్ధ్రహణార్థాయ గ్రామాదౌ బాహ్యతః సుధీః ప్రాచ్యామైశేఽథవా సౌమ్యే గత్వా చక్రాదిభిః సహ	౨౮

గోమయేనోపలిప్యైవ శుద్ధే తత్ర మనోరమే

భూదేవ్యాః స్వరూపమ్

నవతాలేన మానేన పౌష్టీం తత్ర లిఖేద్దురుః ౨౯

ప్రసార్యమాణాం నైర్ఋత్యాం పాదమైశాన్య మౌలికమ్
ఊర్ధ్వాననాం చ ద్విభుజాం సర్వాభరణభూషితామ్ 30

లిఖిత్వాత్త సమభ్యర్చ్య పుణ్యాహమపి వాచ్య చ

చక్రాదీనామర్చనమ్

భూమౌ తు పశ్చిమే చక్రం శాన్తంచైవోత్తరే తథా 30

ప్రాచ్యాం వీశం సమభ్యర్చ్య ఖనిత్రే శేషమర్చయేత్
నవవస్త్రేణచావేప్య ఖనిత్రమాదాయ మస్త్రవిత్ 3౨

¹స్తనయోర్మధ్యమే వాఽథ బాహ్యోర్వా మస్తకేఽథవా
ఉదఙ్ముఖః స్థితో భూత్వా 'త్వాం ఖనా'మీతి మస్త్రతః 33

ఖనిత్రేణ ఖనిత్వా తాం గృహీత్వాఽథ మృదం పునః
పాత్రేణ శిరసాఽఽదాయ దేవైరన్వైస్తథా క్రమాత్ 3౪

గ్రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా మన్దిరం సంప్రవిశ్య చ
పూర్వస్మిన్ముత్తరే పార్శ్వేచాంకురానర్పయేత్తథా 3౫

చక్రాదీనభిషిచ్యైవ హవిః సమ్యక్ష్నివేద్య చ
స్వేస్వే స్థానే సుసంస్థాప్య యాగం పశ్చాత్సమారభేత్ 3౬

యాగశాలా

అలయాభిముఖే వాఽథ దక్షిణే వా మనోరమే
యమపావకయోర్మధ్యే పావకాంశేఽథవా చరేత్ 3౭

1. నాభేరూర్ధ్వం ఖనిత్వా తు తాలమాత్రం విశేషతః. గ, ఆదర్శేఽధికః పాఠః.

ఐశాన్యాం వాఽధవా కేచిత్సోమేశానాస్తరేఽధవా కల్పయేద్యాగశాలాం చ ప్రతిష్ఠోక్తేన మార్గతః	3౮
వేదిం తన్మధ్యమే పంక్తౌ పంక్తిమానేన కారయేత్ ఉత్సవాద్యర్థమాత్రం వా రత్నిమాత్రోదయం క్రమాత్	3౯
పంచాగ్నికల్పనమ్	
పంచాగ్నీన్ కల్పయేద్ధీమాసుత్తమే చోత్సవే తథా త్రేతాగ్నీన్ కల్పయేద్విద్వాన్ మధ్యమే చోత్సవే క్రమాత్	౪౦
అధమం యదిచేత్సభ్యం కల్పయేత్పూర్వవత్పుధీః త్రేతాగ్నికల్పనం యత్ర ప్రధానం గార్హపత్యకమ్	౪౦
ఉభయోరన్యయోః సభ్యం ప్రధానం చాఽచరేత్తథా	
వాస్తుపహోమః	
భూమియజ్ఞేన సర్వత్ర శోధయేచ్చ యథావిధి	౪౨
నవకుంభారోపణమ్	
పూర్వోక్తవిధినా ధీమాన్ నవకుంభం ప్రగృహ్య చ ¹ ‘ఇంద్రం నరో న’ ఇత్యుక్త్వా తంతునా వేష్టయేత్తథా	౪౩
వేద్యాముపరి పూర్వోక్తం ధాన్యాన్యాస్తీర్య మస్త్రవిత్ విభజ్య నవభాగం చ తస్మిన్ కుంభాన్ న్యసేత్క్రమాత్	౪౪
కుంభానద్భిః ప్రపూర్వైవ కుశకూర్చాక్షతాదికమ్ మంగలాన్యాయుధాన్రత్నాన్ కుంభం ప్రతి పృథక్ పృథక్	౪౫
గాయత్ర్యా సువినిక్షిప్య మధ్యకుమ్భే విశేషతః ద్వియంగులప్రమాణేన స్రుగాద్యానపి పూర్వవత్	౪౬

1. “ఇంద్రం ప్రణవమ్”. గ.

హోటకేనైవ కృత్వా తు విష్ణుసూక్తేన నిక్షిపేత్
 ఆవృయాణుద్వస్త్రయుగ్మేన సర్వానపి పృథక్ పృథక్ ౪౭

వీశాదీనామర్చనమ్

వేద్యామధస్తాత్పూర్వే తు వీశం వై పశ్చిమాముఖమ్
 సన్వ్యస్య దక్షిణే పశ్చాచ్ఛక్రంచైవోత్తరాముఖమ్ ౪౮

పంక్తీశం ప్రాఙ్ముఖం పశ్చాత్పశ్చిమేచోత్తరే తథా
 దక్షిణాభిముఖం శాస్తం స్థండిలోపరి సన్వ్యసేత్ ౪౯

అలాభే గరుదాదీనాం స్థానే వై తత్ర తత్ర చ

నవకుంభావాహనాదిః

కుంభాంత్యన్వస్య తన్మధ్యే ధ్యాత్వైవాహనాయేత్కమాత్ ౫౦

యావత్తిర్ధావసానం స్యాత్తావత్కుమ్భే చ పార్షదాన్
 సన్ధ్యాంప్రతి విశేషేణ పూజయేత్కమశః సుధీః ౫౧

హోమః

ప్రతిష్ఠోక్తవిధానేన ఆఘారావాహనే చ వై
 జుష్టాకారం చ కృత్వైవ స్వాహాకారం చ కారయేత్ ౫౨

హోమక్రమం నిరుక్తోక్తం మధ్యమోత్తమయోరపి
 తథైవ కారయేద్విద్వానస్య మార్గః ప్రవక్ష్యతే ౫౩

ఉత్తరాభిముఖస్తిప్తన్ వేద్యాస్తద్దక్షిణే గురుః
 ప్రాణాయామం చ కృత్వాత్త్ర ప్రతిష్ఠోక్తధ్యానమారభేత్ ౫౪

ప్రధానకుమ్భమధ్యే తు విష్ణుం దేవ్యో చ పార్షదాన్
 ద్రువాదావాహయేన్మస్త్రీ ప్రాగాదిషు యథాక్రమమ్ ౫౫

పురుషం కపిలం సత్యం యజ్ఞమచ్యుతమేవ చ నారాయణం తతః పశ్చాదనిరుద్ధం పుణ్యమేవ చ	౫౬
ప్రాగాద్యం చ సమావాహ్య సమభ్యర్చ్యాష్టవిగ్రహైః పరిషిచ్య పావకం పశ్చాద్వైష్ణవం జుహూయాత్క్రమాత్	౫౭
వేద్యాం తత్పశ్చిమే వాఽథ వాయవ్యాం వా విశేషతః స్థండిలం కల్పయిత్వాఽత్ర చాస్తరేదండజాదికాన్	౫౮
యజమానసమాయుక్తో గురుర్దేవం ప్రణమ్య చ కుసుమాంజలిముత్పూజ్య 'ప్రతద్విష్ణు'రితి బ్రువన్	౫౯
దేవీభ్యాంసహ దేవేశమాదాయ స్థండిలోపరి ప్రాఙ్ముఖం చ సుసంస్థాప్య పూజయేదష్టవిగ్రహైః	౬౦
ఉత్సవప్రతిమాభావే స్నాపనే వా విశేషతః స్నాపనస్యాప్యభావే తు కౌతుకే వా చరేత్తు వా	౬౧
కౌతుకే యదిచేద్దేవ్యా నైవాదాయ తథా చరేత్ నాచరేన్నిత్యవైకల్యం విసర్గావాహనే తథా	౬౨
ఆచరేదుత్సవం విద్వాన్ నిత్యార్చాం వా యథాక్రమాత్ అస్తి చేన్నిత్యవైకల్యం సర్వనాశో భవేద్భువమ్	౬౩
స్నాపనే యదిచేద్విద్వాన్మధ్యమేచోత్సవస్య తు స్నాపనే యది సంప్రాప్తే కౌతుకే స్నాపనం చరేత్	౬౪
స్నాపనప్రతిమాభావే స్నాపనం యదిచోత్సవే (ఆచరేత్తత్ప్రవృత్తేఽన్యమౌత్సవోత్తమమధ్యమే)	౬౫
సంభవేత్స్నాపనం? చాత్ర కౌతుకేచోత్సవం వినా ఆచరేత్కర్మసాంకర్యం నాచరేదుభయోర్బుధః	౬౬

ఉత్సవే వర్తమానే తు కౌతుకే స్పృహనం యది సంభవేదుక్తకాలే తు క్రమాత్కర్మాణి వాఽఽ చరేత్	౬౭
పురాప్రవృత్తకార్యస్య నాస్తి దోషోఽత్ర కేచన కౌతుకంచేద్భుతైకాగ్నౌ బహుకర్మాణివచ్చరేత్	౬౮
¹ గృహే త్రేతాగ్నివన్నిత్యం ప్రణీయారోపణం వినా స్నాపనోత్సవబేరో తు కౌతుకేన దినం ప్రతి	౬౯
ఆరోపణం యది భవే ² ద్భువే తత్కర్మపూర్వతః ఆవాహ్య కర్మాణామస్తే తథా సాయే విసర్జయేత్	౭౦
ప్రాతరావాహనం నిత్యమర్చనాదౌ విశేషతః విసర్జ్యం సాయమర్చనై కౌతుకే హి యథా తథా	౭౧
తథా చోత్సవదీక్షాదౌ సమావాహ్య ధ్రువాత్సుధీః విసర్గం నాఽఽ చరేన్మధ్యే తీర్థాన్తే తం ³ సమాచరేత్	౭౨
ఏవం సంకల్ప్య తాన్ స్వాన్ దేవేశం స్థండిలోపరి సంస్థాప్య చ సమభ్యర్చ్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్	౭౩

కౌతుకబంధః

హేమపాత్రే తు సౌవర్ణం కౌతుకం స్థండిలోపరి సన్యస్య పూర్వవద్దీమాన్ బన్ధయేద్దక్షిణే కరే	౭౪
కుంభాన్ దేవ్యా చ చక్రాద్యాన్ సమాబద్ధ్య సమర్చయేత్	

ఉత్సవాంగహోమః

పరిషిచ్య పావకం పశ్చాద్విష్ణుసూక్తమతః పరమ్	౭౫
---	----

1. యథా. గ. 2. ధ్రువాత్. 3. సమర్చయేత్. క.

వైష్ణవం నరసూక్తం చ ¹శ్రీభూసూక్తం తద్దైవ చ
తద్దినాధిపదైవత్యం హుత్వా దేవం ప్రణమ్యు చ ౨౬

బలిదానమ్

చక్రవీశామితాద్వైశ్చసార్థం గ్రామం ప్రవిశ్య చ
ఘోషణోక్త బలిం దత్వా ప్రవిశేదాలయం పునః ౨౭

భూతపీఠే సమారోప్య బలిశేషం జలైః సహ
యది తద్రాజధాన్యాంచేద్రాజవేశ్మాంకణం బుధః ౨౮

త్ర్యంశీకృత్యచ తన్మధ్యే నమోఽస్తం చ శచీపతేః
పత్నీభిః సహ నిక్షిప్య పశ్చిమాంశే విశేషతః. ౨౯

శ్రియై చ పరితో ధీమాన్ వసుభ్యశ్చ బలిం క్షిపేత్
శంఖపద్మనిధీ ద్వారే పార్శ్వయోరుభయోరపి. ౩౦

ఉత్సవభ్రమణమ్

పశ్చాదాలయమావిశ్య దేవదేవం ప్రణమ్యు చ
అలంకృత్యైవ వస్త్రాద్వైశ్చాన్వైర్నేత్రమనఃప్రియమ్ ౩౧

'వేదాహ'మితి మన్తేణ యానమారోప్య పూర్వవత్
దేవీయుక్తం వియుక్తం వా బలిమార్గే ప్రదక్షిణమ్ ౩౨

కుర్యాద్భక్తజనైః సార్థం సర్వాలంకారసంయుతమ్
రాజచిహ్నాసమాయుక్తం తోయధారాపురస్సరమ్. ౩౩

గ్రామప్రదక్షిణే కాలే బలిమార్గం వినాఽన్యతః
న గచ్ఛేద్ద్యదిచేచ్ఛాన్యం పరచక్రభయం భవేత్ ౩౪

1. శ్రీసూక్తం చ. గ.

గృహప్రవేశనే స్వేస్వే విప్రాస్తద్రామవాసినః

ప్రత్యుత్థానమ్

కుర్యుర్దీపాదిభిః సార్థం ప్రత్యుత్థానం ససంభ్రమమ్ ౮౫

సేవాఫలమ్

దేవేశం యే తు సేవన్తే తే జనాః పుణ్యభాగినః
పదేపదే క్రతుఫలం లభన్త్యేతే న సంశయః ౮౬

కృత్వా ప్రదక్షిణం సమ్యక్ప్రవిశేదాలయం పునః
అవరోప్య యానాద్దేవేశమాస్థానే విష్టరోపరి ౮౭
సంస్థాప్య చ సమభ్యర్చ్య సంస్థాప్య కలశోదకైః

కౌతుకవిసర్జనమ్

రక్షాబంధం విసృజ్యైవ స్నాపయేత్పూర్వవత్సుధీః ౮౮
శ్వబ్రాదాదాయ దేవేశం యాగశాలాం ప్రవిశ్య చ
సంస్థాప్య పశ్చిమే కుమ్భాద్దేవీభ్యాం సహ పూజయేత్ ౮౯
కుమ్భాంశ్చక్రాదికానన్యాన్ దేవానపి జనార్దనమ్

నివేదనమ్

హవిః సమ్యక్ష్ణివేద్వైవ శాన్తిమగ్నో యజేత్పునః ౯౦
ప్రణమ్య దేవమాదాయ దేవీభ్యాంసహ పూర్వవత్
జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య ప్రణమ్యైవానుమానయేత్ ౯౧

కౌతుకాదిషు విశేషః

కౌతుకం యది తత్కాలే వేద్యాం సంస్థాప్య పూర్వవత్
సమారాధ్య చ పూర్వోక్తం ధ్రువేచారోపయేత్ప్రమాత్ ౯౨

ఔత్సవం యదిచేన్నైవమత్రోద్వాసనవిగ్రహః	
యావత్తీర్థావసానంస్యాత్తావుభౌ నాచరేద్భుధః	౯౩
యదిచేత్సర్వనాశఃస్యాద్విసర్గావాహనద్వయమ్	
కర్మ తన్మధ్యమే సద్యో విచ్ఛిన్నం స్యాత్తథోత్సవే	౯౪
సాయముత్సవే అతిదేశః	
ప్రథమేఽహని సాయాహ్నే ఏవమేవ విధానతః	
కారయిత్వా సమాప్యైవ ప్రణామమపి కారయేత్	౯౫
ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్షాయాం సంహితాయాం	
యజ్ఞాధికారే ¹ఉత్సవవిధానే యాగదీక్షాకౌతుకబంధనవిధిర్నామ	
చత్వారింశోఽధ్యాయః	

4.1. అధైక చత్వారింశోఽధ్యాయః

ద్వితీయాదిదినప్రయోగః

ద్వితీయాహం సమారభ్య ప్రాతరర్చావసానకే	
కుమ్భానారాధ్య విధివద్ధవిః సమ్యక్సివేదయేత్.	౧
పశ్చాత్ప్రణమ్య దేవేశం దేవ్యౌ నైవ విచక్షణః	
యానే వా డోలకే వాఽథ సమారోప్యైవ రాజవత్.	౨
ఆస్థానమండపే వాఽథ స్నానాలయ ఏవ వా	
భక్తైః సర్వజనైః సార్థం రాజవత్సంప్రవేశయేత్.	౩
అత్రైవ పూర్వవద్ధీమాన్ కల్పయేచ్ఛతురాసనమ్	
పూర్వోక్తం సమలంకృత్య తాపసే స్థాపయేత్సనః	౪

1. ప్రథమదినోత్సవ విధిర్నామ నవత్రింశోఽధ్యాయ. గ.

స్నానాత్పూర్వోపచారాణి కూర్యాత్సర్వాణి తత్ర వై స్నానాంగాని చ సర్వాణి కారయే ¹ దాసనే తథా	౫
తతః క్రమేణ దేవేశం ఘోతవస్త్రాంతమేవ చ యోగాసనే సమారోప్య వస్త్రాద్వైరపి భూషయేత్	౬
పునరర్ఘాంతమభ్యర్చ్య పాద్యాద్యం పూర్వమన్తతః అక్షతాంకురదూర్వాశ్చ సాంబునా పూర్వహాటకే	౭
పాత్రే తస్మింత్సమభ్యర్చ్య సోమం పశ్చాత్ప్రగృహ్య చ ప్రణవాకృతివద్ధీమాన్ మౌళేరుపరి వైష్ణవైః	౮
ప్రదక్షిణం సమావర్త్య శిష్యహస్తే దదేత్పునః సాక్షతం పుష్పమాదాయ ముష్టిమాత్రం విశేషతః	౯
మకుటోపరి సత్పత్న్యా ప్రదక్షిణం విసృజేద్దిశి వేదానామపి తృప్త్యర్థం నమోఽస్తం వేదమూర్తినా	౧౦
‘విష్ణుస్త్వా’మితి మన్తేణ రక్షాం కృత్వాఽథచాక్షతైః ‘దేవస్య’త్వేతి మన్తేణ దర్పణం దర్శయేత్పునః	౧౧
ఛత్రం తేనైవ దత్వాఽన్తే చామరాదిపరిచ్ఛదాన్ సంయోజ్య పరితో ధీమాన్ వేదానధ్యాపయేత్సమాత్	౧౨
పురాణస్తోత్రసూత్రాణి కల్పం చ విదిశాసు చ ప్రముఖే గేయస్మత్యై చ కృత్వాచాన్వైశ్చ ఘోషయేత్	౧౩
ద్విప్రస్థం తండులం పాత్రే తిలం ప్రస్థం ప్రగృహ్య చ ప్రస్థపాదం ఘృతంచైవ తాంబూలం సంప్రగృహ్య చ	౧౪

1. ఆసనే. గ.

దేవస్య దర్శనార్థాయ దూర్వాముష్టిం పృథక్ పృథక్ ¹ పాత్రే సంగృహ్య దేవస్య ప్రముఖే సన్న్వసేత్కమాత్	౧౫
ఋగ్వేదం తండులేఽభ్యర్చ్య యజుర్వేదం తిలే తథా ఘృతే సామత్వధర్వాణం తాంబూలే పూజయేత్కమాత్	౧౬
దూర్వాయాం చక్రమభ్యర్చ్య తామాదాయ చ మస్త్రవిత్ దేవం ప్రదక్షిణం తేన కృత్వా గోభ్యః ప్రదాపయేత్	౧౭
తత్తద్వేదవిదో విప్రాంతృమాహూయాగ్రతో హరేః అర్చనోక్తప్రకారేణ ² మండలం చ దదేత్కమాత్?	౧౮
తాంబూలం చ దదేత్పశ్చాత్పురాణాద్యం చ భూసురాః సంస్తాయ పశ్చాద్దేవేశం ప్రణామం కారయేద్గురుః	౧౯
పాద్యమాచమనం పశ్చాద్ధత్వాఽత్ర ప్రముఖే తథా మండలంచోపలిప్యైవ ప్రభూతం పూర్వవద్దేత్.	౨౦
ప్రణమ్యైవాసుమాన్యైవ దేవమాదాయచాఽసనాత్ సకృత్ప్రదక్షిణం ³ కృత్వా యాగశాలాం ప్రవేశయేత్.	౨౧
వేద్యాస్తు పశ్చిమే భాగే విష్టరే సమలంకృతే సంస్థాప్య దేవదేవేశం సమభ్యర్చ్యాష్టవిగ్రహైః	౨౨
తత్తత్కుంభాంతృమారాధ్య దేవానన్యాన్ సపార్షదాన్ సమభ్యర్చ్య హవిః సమృజ్ఞివేద్య ముఖవాసకమ్	౨౩
దత్వా సభ్యం సమాసాద్య పరిషిచ్య చ పూర్వవత్ తద్దినాధిపదైవత్యం పూర్వోక్తం మస్త్రమేవ చ	౨౪

1. పృథక్ పాత్రే సుసంగృహ్య. 2. తుండలమ్. గ. 3. ధామ కృత్వా.

హుత్వా ² నే బలిమాదాయ చక్రవీశామితైః సహ బలిబింబసమాయుక్తమన్య? దేవసమాయుతమ్	౨౫
సర్వాలంకారసంయుక్తం ¹ పూజయేత్తు యథావిధి ధాత్రాదిభూతపర్వంతం పరిషద్యో బలిం దదేత్	౨౬
పశ్చాద్ధామం ప్రవిశ్యైవ బలిం నిర్వాప్య పూర్వవత్ పునరాలయమావిశ్య భూతపీఠే సమాచరేత్	౨౭
పాదౌ ప్రక్షాల్యచాచమ్య దేవదేవం ప్రణమ్య చ సంస్నాప్యైవ చ చక్రాదీన్ శాలాయాం సన్న్యసేత్తథా	౨౮
హవిర్భిః సన్నివేద్యైవ పావకం చ సురక్షయేత్ పునర్దేవం సమాదాయ యాగస్థానాన్మనోరమే	౨౯
మండపాదౌ సుసన్న్యస్య వస్త్రైశ్చ వివిధైరపి హోరాద్యాభరణైరన్వైః పుష్పమాలాదిభిః క్రమాత్	౩౦
సమలంకృత్య దేవేశం హవిశ్యైవాత్ర రాజవత్ నివేద్యైవ యథాశక్తి దధిచాత్ర నివేదయేత్	౩౧
మర్దయేచ్ఛన్దనేనైవ ² దేవహస్తా పునర్గురుః బహులం ముఖవాసం చ దత్వా దేవం ప్రణమ్య చ	౩౨
³ స్వస్తిగానసమాయుక్తం భక్తైరన్వైః సమావృతమ్ రాజవచ్ఛిబికాయాం చ సమారోప్యైవ మన్దిరమ్	౩౩
⁴ సకృత్ ప్రదక్షిణం కృత్వా గ్రామవీధీం ప్రవేశయేత్ పునస్తదాసనాద్దేవం శిబికాయాం రథే ² థవా	౩౪

1. సర్వవాద్య సమాయుతమ్. 2. దేవదేవమ్. ౩. సుత్తిరాగ. 4. సద్య.

తురగే వా గజేవాఽథ దేవం సంస్థాప్య రాజవత్ ప్రణమ్య ముఖవాసం చ దత్వా శృంగారసంయుతమ్	3౫
గ్రామప్రదక్షిణం కృత్వా ¹ ధామమాత్రగతేఽపి వా నాభివీధ్యాం యది భవేద్బ్రహ్మస్థానం ప్రదక్షిణమ్	3౬
కృత్వా పశ్చాన్మహావీధిం బలిమార్గేణ రాజవత్ కృత్వా ప్రదక్షిణం పశ్చాదాలయం సంప్రవేశయేత్	3౭
² అవరోప్య యానాద్దేవేశం పశ్చాద్ధామప్రదక్షిణమ్ కృత్వా పూర్వోక్తవర్ధిమానాస్థానే స్థాపయేత్తతః.	3౮
రాజవత్సంప్రణమ్యైవ పాద్యం దత్వాఽథ పాదయోః కుర్యాదాచమనం తత్ర ముఖవాసం దదేత్పునః	3౯
యవనికయా తిరస్కృత్య పాద్యాద్యర్హాన్తమేవ చ పూజయిత్వాఽథ దేవేశం జహ్యోద్యవనికాం పునః	౪౦
నీరాజనం చ పూర్వోక్తం దాసీభి రాజవత్సుఖమ్ కృత్వాఽన్తే ముఖవాసం చ బహులం సందదేత్పునః	౪౧
లోకయాత్రాకథాశ్చాన్యా భక్తైర్విజ్ఞాపయేద్గురుః తత్రదుక్తాని వాక్యాని గురుస్తత్స్వయమేవ చ	౪౨
శ్రావయేత్తస్య వాక్యం చ విష్టోర్వాక్యమితి స్వయమ్ స్మృతోక్తాని చ కార్యాణి సర్వే కుర్యుశ్చ పండితాః	౪౩
ప్రణమ్యైవ గురుః పశ్చాన్మాల్యాదీంత్సంప్రగృహ్య చ విష్వక్సేనం ప్రపూజ్యైవ వస్త్రైరవ్యైశ్చ శిష్టకైః	౪౪

1. యామ. 2. అవరోప్యాథ. గ.

ముఖవాసం పునర్దత్వా శ్వేతవస్త్రేణ బుద్ధిమాన్ స్కంధోపరి సమాచ్ఛాద్య అలకాంత్సంవికీరయేత్	౪౫
తైలం శిరసి సంస్రావ్య రాజవస్కర్షయేత్పునః శనైస్తదలకాన్ బధ్య పుష్పమాలాం చ వేష్టయేత్	౪౬
విసృజ్య స్కన్ధవస్త్రం తదంగేష్వభ్యంజనం శనైః కృత్వా దేవం ప్రణమ్యైవ చన్దనేనానులేపయేత్	౪౭
ముఖవాసం చ దత్వాఽన్తే స్నానార్థం సంప్రణమ్య చ సంయోజ్య పాదుకే పశ్చాద్రాజవత్పాదయోరపి	౪౮
హస్తాభ్యాం దేవమాదాయ స్థాపయేదాసురే పునః పాద్యమాచమనం దత్వా పూర్వోక్తవిధినా బుధః	౪౯
సంస్నాప్య గన్ధతోయేన ఘోతేన విమృజేత్తతః యోగాసనే సమారోప్య సమలంకృత్య పూర్వవత్	౫౦
గేయన్మత్తావసానాన్తే హవిః సమ్యక్నివేదయేత్ మహాహవిర్యది భవేత్పూర్వోక్తం సంప్రకల్ప్య చ	౫౧
తస్య పశ్చిమభాగే తు సంస్థాప్య ప్రభుమవ్యయమ్ నివేదయిత్వా పూర్వోక్తం పానీయాచమనే తథా	౫౨
దత్వా తస్మాత్సమాదాయ స్థాపయేత్పరమాసనే అపూపాదీని భక్ష్యాణిచాన్యాని వివిధాని చ	౫౩
బహుభిర్నాళికేరైశ్చ విష్ణుగాయత్రియా బుధః నివేద్యవిధినా పశ్చాద్గన్ధం దత్వాఽథ పూర్వవత్	౫౪
ముఖవాసం చ దత్వాఽన్తే ప్రణామమపి కారయేత్ కథాభిస్తత్పరాణైశ్చ వేదైర్వాద్యైర్విశేషతః	౫౫

వినోదం కారయిత్వాంతే దేవమాదాయ పూర్వవత్ సకృత్ప్రదక్షిణం కృత్వా యాగశాలాం ప్రవేశయేత్	౫౬
పూర్వస్థానే సుసంస్థాప్య సమభ్యర్చ్య హవిర్దదేత్ కుంభానన్యాన్నివేద్యైవ హోమం కృత్వా పునస్తథా	౫౭
చక్రమేకం సమాదాయ బలిద్రవ్యం ప్రగృహ్య చ బలిం నిర్వాప్య పూర్వోక్తమాలయం సంప్రవేశయేత్	౫౮
దేవం ప్రణమ్య పూర్వోక్తమలంకృత్య మనఃప్రియమ్ రథే వా శిబికాయాంవా సమారోప్య చ పూర్వవత్	౫౯
గ్రామప్రదక్షిణం కృత్వా మన్దిరం సంప్రవిశ్య చ యానాదాదాయ దేవేశం కృత్వా ధామప్రదక్షిణమ్	౬౦
సంస్థాప్య స్నానవేద్యాం చ వస్త్రమాల్యం విసృజ్య చ పాద్యమాచమనం దత్వా పూర్వోక్తవిధినా బుధః	౬౧
గన్ధోదైరభిషిచ్యైవ ఘోతం దత్వాఽథ పూర్వవత్ తస్మాదాదాయ దేవేశం జీవస్థానే విశేషతః	౬౨
సంస్థాప్యైవ సమభ్యర్చ్య దేవీభ్యాం సహచావ్యయమ్ హవిః సమ్యజ్నివేద్యైవ ముఖవాసం దదేత్పునః	౬౩
‘అపరాధం క్షమ’స్వేతి దేవదేవం ప్రణమ్య చ స్వేస్వేస్థానే చ చక్రాదీన్ స్థాపయేన్మతిమాన్ బుధః	౬౪
ద్వితీయాహఃప్రభృత్యేవం సాయంప్రాతర్దినేదినే ప్రాతర్నిత్యార్చనస్యాన్తే ద్విగుణార్చనమాచరేత్	౬౫

ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేత్పూర్వవద్విగుణార్చనమ్ హవిర్నివేదనం హోమం కుంభదేవసమర్చనమ్	౬౬
బలిదానం తథా కృత్వా ద్వికాలంచాథవాఽవ్యయమ్ ఏకకాలే చ సాయాహ్నోత్సవం కారయేత్తథా	౬౭
శత్రుచోరాదిభీతౌ వా మహావాతభయే తథా అతి వృష్టిభయే వాఽథ ద్వితీయావరణేఽపి వా	౬౮
ఉత్సవం బలినిర్వాపం (చ) కారయేదితి కేచన హేతునాన్యేనచేత్సద్యో నాశో భవతి తద్రూపమ్	౬౯

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాధికారే ¹ద్వితీయాది దినోత్సవవిధిర్నామ ఏకచత్వారింశోఽధ్యాయః

4.2. అథ ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః

మృగయోత్సవః

అథ తీర్థదినాత్పూర్వం ప్రాతస్సంధ్యార్చనాస్తరే (అవసానకే) హోమాద్యం సకలం కృత్వాహోత్సవం కారయేత్తథా	౧
మృగయార్థం విశేషేణ రాజచిహ్నైః సమావృతమ్ ఆరోప్య యానే దేవేశం దేవీభ్యం సహవా వినా	౨

తత్ర దేశః

ఆరామే వాఽథ నద్యాదౌ వనపార్శ్వే మనోరమే అన్యస్మిన్నాలయే వాఽథ వాస్తుబాహ్యే నయేత్రభుమ్	౩
--	---

1. ద్వితీయదినోత్సవం నామ చత్వారింశోఽధ్యాయః. గ.

గచ్ఛేత్తద్యోజనాదర్వాక్ పుణ్యస్థానం భవేద్యది
మృగయార్థం విశేషేణ యస్యాం దిశి తథాఽత్ర చ ౪

ప్రపాదికరణమ్

పూర్వమేవ ప్రపాదీని కారయేత్సుమనోరమమ్
తత్రైవ శుద్ధిం పూర్వోక్తాం కారయిత్వా పునః ప్రభుమ్ ౫
నీత్వాఽత్ర విష్టరే దేవం స్థాపయేత్సుమలంకృతమ్
దేవీభ్యాం పార్శ్వాదైశ్చైవ విష్వక్సేనేనచైవ హి ౬
పశ్చాద్దేవం ప్రణమ్యైవ దేవీభ్యాంసహ పూర్వవత్

స్మపనమ్

అత్రైవ స్నాపయేద్దీమాన్ శుద్ధస్నానోక్తమార్గతః ౭
సమభ్యర్చ్య చ పూర్వోక్తమర్ఘాంతం సంప్రణమ్య చ

హవిర్నివేదనమ్

మహాహవిః ప్రభూతం వా యథాశక్తి యథారుచి ౮
దేవీభ్యాంసహ దేవేశం నివేద్యైవ చ పూర్వవత్
ప్రీత్యర్థం దేవదేవీనాం (భ్యాం) ముఖవాసం దదేత్పునః ౯
విష్వక్సేనం విశేషేణ పార్శ్వాదైశ్చ సహాత్ర చ
నివేద్య విధినా పశ్చాన్మృగయార్థం చ పూర్వవత్ ౧౦
అన్యాసనే సమారోప్య దేవ్యా నైవ సహాఽసనమ్
మృగయార్థమలంకృత్య సర్వతో నన్దనాని చ ౧౧
అపూపాదీని భక్ష్యాణి నాళికేరోదకైః సహ
నివేద్య ముఖవాసం చ ప్రణామమపి కారయేత్ ౧౨

దేవోః పృథగ్యానం దేవేశస్య అశ్వాద్యారోహణమ్

అశ్వాదివాహనేష్విష్టే కృతే యన్త్రేణ చావ్యయమ్
సమారోప్య పునర్దేవమాయుధాని దదేత్పునః ౧౩

యానే దేవ్యా సమారోప్య దివ్యచిహ్నైః సమావృతే
దేవస్యానునయేత్పశ్చాత్సార్థం తదమితేన చ ౧౪

పరిచరాణాం పరివారః

కేచిదశ్వసమారూఢాః కేచిద్వారణవాహనాః
కేచిచ్ఛాపధరాశ్చైవ కేచిత్ ఖడ్గధరాస్తథా ౧౫

కేచిన్స్తుత్తసమాయుక్తాః కేచిద్గానసమాయుతాః
కేచిద్గదాధరాః పుణ్యాః కేచిద్దీపధరాః క్రమాత్ ౧౬

శ్రుతుభిః స్మృతిభిశ్చాన్యే సర్వాలంకారసంయుతాః

మృగయా యాత్రా

ఇత్యేవం మృగయాత్రాం చ కారయిత్వా౨థ రాజవత్ ౧౭

పశ్చాద్దేవం చ దేవీభ్యాంసహ గ్రామం ప్రవేశ్య చ
గ్రామప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రవిశేదాలయం పునః ౧౮

ఆస్థానస్థాపనాదిః

దేవం సంస్థాప్యచా౨స్థానే దేవీభ్యాంసహ పూర్వవత్

స్థాపనమ్

సంస్థాప్యైథ సమభ్యర్చ్య తథా రాత్ర్యుత్సవం చరేత్. ౧౯

పునః సంస్థాప్య పూర్వోక్తం దేవీభ్యాం సహవా వినా

శయనమ్

బద్ధ్వా ప్రతిసరం పశ్చాచ్ఛయనే శాయయేత్తథా. ౨౦

ప్రభాతే దేవముత్యాప్య హవిరైవచ పూజయేత్

దినాధిదైవత్యమ్

దినదేవానథో వక్ష్యే శృణుధ్వం మునిసత్తమాః. ౨౧

ప్రథమం బ్రాహ్మముద్దిష్టం ద్వితీయంచార్షకం తథా
తృతీయం ¹స్వస్థమేవోక్తం చతుర్థం వాసవం తథా. ౨౨

పంచమం ²సోమదైవత్యం షష్టం స్యాద్వైష్ణవం పునః
సప్తమం సర్వదైవత్యమష్టమం యామ్యమేవ చ ౨౩

నవమం వారుణం తస్మాత్తద్దినాధిపమస్తతః
మూర్తిమన్వైశ్చ దేవానాం జుహుయాత్తం నిరుక్తవత్ ౨౪

చూర్ణోత్సవః

తస్మింస్తీర్థదినే పశ్చాత్పూర్వోక్తం ప్రాతరుత్సవమ్
హవిర్విన్నైస దేవేశం స్థాపయేన్మండపే తథా ౨౫

ప్రముఖే గరుడం పశ్చార్ధక్షిణే చక్రమేవ చ
అమితంచోత్తరే ధీమాన్ ధాన్యపీఠోపరి న్యసేత్. ౨౬

సమభ్యుక్త్య సమభ్యుర్చ్య పాద్యాద్వైరష్టవిగ్రహైః
ప్రీహిభిః స్థండిలం కృత్వా ద్విహస్తాయతవిస్తృతమ్ ౨౭

చతురశ్రం సమం కృత్వా ప్రముఖేఽత్రోపరి క్రమాత్
ముసలోలూఖలే న్యస్య వస్త్రైశ్చైవ చ వేష్టయేత్. ౨౮

తయోరీశౌ క్రమేణైవ బ్రహ్మేశావర్చయేద్బుధః

1. రౌద్రమ్. గ. 2. సౌమ్య.

చూర్ణద్రవ్యసంపాదనమ్

సినీవాలీం హరిద్రాయాం సమభ్యర్చ్య విశోధ్య చ ౨౯

¹ఆచార్యః ప్రాజ్ఞుభో భూత్వాఽవఘాతం కించిదాచరేత్
గణికాభిశ్చ భక్తైశ్చ కారయిత్వాఽవఘాతకమ్. 30

చూర్ణీకృత్య క్రమాచూర్ణమాహరేత్కలశోదకే
ఏకం వాఽథ ద్వయం వాఽథ పూరయేత్కలశం సుధీః. 3౧

గంధోషితం చ తత్తైలమాధకం సంప్రగృహ్య చ
సాపిధానం తథా తాభ్యాం స్థండిలోపరి సన్న్వసేత్. 3౨

అచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ సోమం తైలే సమర్చయేత్
సినీవాలీం తథా చూర్ణే చక్రాదీన్ పూజయేత్తతః 33

తతో దేవం సమభ్యర్చ్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్

తైలాభిషేకః

తైలమాదాయ హస్తాభ్యాం వైష్ణవం మస్త్రముచ్ఛరన్ 3౪

సంస్రావ్య మౌలౌ తత్తైలం 'వేదాహ'మితి మస్త్రతః

చూర్ణాభిషేకః

అభిషిచ్య చ చూర్ణేన దేవం చక్రాదికానపి 3౫

అభిషిక్తం తు తచ్ఛూర్ణం శిరసా ధారయన్నరః
దేవదేవమనుస్మృత్య సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే 3౬

యానారోపణమ్

అథ యానే సమారోప్య దేవేశం సమలంకృతమ్
చక్రాద్వైః సహ తద్గ్రామం కృత్వా చూర్ణోత్సవం తథా. 3౭

1. 'హరిద్రాములాఖలే న్యస్య వైష్ణవం ముసలే న్యసేత్' ఇతి తత్ర. గ. ఆదర్శేఽధికః పాఠః.

అవభృథోత్సవః తీర్థదేశః

ఆలయాభిముఖే పశ్చాద్దేవఖాతం భవేద్యది

ఆలయాశ్రితతీర్థమహిమా

తత్ర తీర్థం ప్రకర్తవ్యం తద్దివ్యం జాహ్నవీసమమ్. 3౮

అవరోప్య చ దేవేశం యానాచ్చక్రాదిభిః సహ
మన్దిరం సంప్రవిశ్యైవచాస్థానే సన్నివేశయేత్ 3౯

సంస్థాప్య విష్టరే దేవం దేవీభ్యాం సహవా వినా
చక్రాదీన్ పూర్వవత్ స్థానే స్థాపయేత్కమశః సుధీః ౪౦

తత్ర నవకలశస్థపనమ్

ప్రముఖే స్థండిలం కృత్వా నవభాగం విభజ్య చ
ద్రవ్యేణాపూర్య కలశాన్ నాదేయేన తతో బుధః ౪౧

గాయత్రీ మస్త్రముచ్చార్య మధ్యే సిద్ధార్థకం న్యసేత్
ప్రాచ్యాం తు అక్షతోదంస్యాద్గంధోదం దక్షిణే తథా ౪౨

కుశోదం పశ్చిమే పశ్చాజ్ఞప్యోదంచోత్తరే తథా
విదిశాసు చ మధ్యే తదుపస్నానాన్ న్యసేత్కమాత్ ౪౩

తతోఽధిపాన్ తమభ్యర్చ్య పుణ్యాహమపి వాచ్య చ
దేవేశమపి చక్రాద్యైః సమభ్యర్చ్య చ పూర్వవత్. ౪౪

ప్రణమ్య దేవదేవేశమాదాయ కలశాంస్తథా
మన్త్రేణ ప్రోక్త్య దేవేశం శేషతోయైః సుదర్శనమ్ ౪౫

శుద్ధస్థపనమ్

అభిషిచ్య తథా దీమాన్ దేవమానమ్య పూర్వవత్
హస్తాభ్యాం దేవమాదాయ దేవైః పారిషదైరుతమ్ ౪౬

చక్రస్నానమ్

ప్రవిశ్య దేవఖాతం తద్వరుణం తత్రచార్చయేత్
 ఆచార్యశ్చాపి తత్తీర్థే ¹చక్రమాదాయ గాహయేత్ ౪౭

పశ్చాత్సంస్నాప్య చక్రాదీనాస్థానే దేవసన్నిధౌ
 శ్వేతవస్త్రేణ సంవేష్ట్య పాదౌ ప్రక్షాల్య మస్త్రవిత్ ౪౮

తథా౨౨ చమ్యైవ పూర్వోక్తం ప్రాణాయామం చ కారయేత్
 తతో విస్మజ్య వస్త్రాదీన్ దేవం చాన్వైర్విభూష్య చ ౪౯

తత్రైవ స్నానసంభారాంత్యంభృత్యైవ చ పూర్వవత్
 సంస్థాప్యచా౨సురే దేవం తైలం నైవ విచక్షణః ౫౦

దేవీభ్యాం సహ చక్రాద్వైః స్నాపయేత్పూర్వవత్ప్రభుమ్
 ఘోతవస్త్రం తథా దత్వా స్థాపయేద్వ్యాగికా౨సనే ౫౧

ఆసనోక్తోపచారాణి కుర్యాదత్ర హవిర్విసా
 పశ్చాద్దేవం సమాదాయ సర్వాలంకారసంయుతమ్ ౫౨

ధామప్రదక్షిణం కృత్వా జీవస్థానే విశేషతః
 దేవీభ్యాం ²సహ సంస్థాప్య చక్రాదీన్ స్థాపయేత్తథా ౫౩

సమభ్యర్చ్య చ పూర్వోక్తం ప్రభూతంచాత్ర సందదేత్

అవభృథే వికల్పః

అథవా పుణ్యతీర్థం తద్దూరే దేవాలయాద్యది ౫౪

తత్తీర్థకాలాదన్యస్మిన్నాచార్యస్యాప్యనుజ్జయా

1. చక్రం స్పృష్ట్వా౨ వగాహయేత్. గ. 2. వైవ?

కుంభతీర్థేనావభృథః

తంతునా వేష్టితం కుమ్భం దోషైరన్వైర్వివర్జితమ్	౧౫
‘దుహతాం దివ’మిత్సుక్వా కుంభమాదాయ పూర్వవత్ చక్రదేవం సమాదాయ పుణ్యతీర్థం ప్రవిశ్య చ	౧౬
ఊరుదఘ్నజలే గత్వా ప్రాజుఖో వాఽఽప్యదఙ్ముఖః చక్రస్యాభిముఖే శిష్యస్తోయేశమభిపూజ్య చ	౧౭
హస్తాభ్యాం కుమ్భమాదాయ మనసా సంస్మరన్ హరిమ్ ‘ఆద్యమభిగృహ్ణామీత్యాధావమభిగృహ్య చ	౧౮
సాపిధానం పునః కృత్వా శిరసా ధారయేత్తథా శంఖకాహళసంయుక్తం స్వస్తిఘోషసమన్వితమ్	౧౯
చక్రంచానుగతం కుమ్భం దేవం సమ్యక్ప్రవేశయేత్ చూర్ణోత్సవానే పూర్వోక్తే వీధ్యాం తద్ధామ పూర్వవత్	౨౦
రథస్థమపి దేవేశం ప్రాజుఖం వాఽఽప్యదఙ్ముఖమ్ సంస్నాప్య గన్ధతోయేన చక్రవీశామితైః సహ	౨౧
నవవస్త్రేణ సంభూప్య సమభ్యర్చ్యాష్టవిగ్రహైః ప్రముఖే కుమ్భమాదాయ సన్వసేత్తద్రథోపరి	౨౨
చక్రవీశామితాద్యైశ్చ పుణ్యాహమపి వాచ్య చ తస్మిన్ కుమ్భజలే తీర్థమావాహ్యభ్యర్చ్య పూర్వవత్	౨౩
కుంభస్థమపి తత్తీర్థం సుముహూర్తే పునర్గురుః కూర్చేనైవ సమాదాయ ప్రోక్షయేద్దేవమవ్యయమ్	౨౪
శిష్టతీర్థైః పునశ్చక్రం తన్మన్త్రేణాభిషేచయేత్	

వాస్తువిశేషేణావభృథప్రకారః

వాస్తుభేదాద్విద్యానాన్యత్ర పర్వతాగ్రే వనే తథా	౬౫
నదీతీరే సముద్రస్య పార్శ్వేన్యస్మిన్ మనోరమే	
ఆలయం యదిచేత్తస్మిన్ ప్రథమావరణాదిషు	౬౬
ఘోషణాద్యుత్సవం సర్వమిచ్ఛేచ్ఛేత్పూర్వవచ్చరేత్	

పుణ్యవృక్షఛాయాయాం అవభృథః

తీర్థేత్వావరణే యస్మిన్ పుణ్యవృక్షో భవేద్ద్యది	౬౭
విదిక్షు దిక్షు వాఽప్యస్య ఛాయాయాం తీర్థమాచరేత్	
పూర్వోక్తదేవఖాతం యదస్తిచేదాలయాగ్రతః	౬౮
ఛాయాయాం కలశన్యాసం కృత్వైవాభ్యుక్షణం చరేత్	
తథైవ మజ్జయేచ్ఛక్రం దేవేన సహ వా జలే	౬౯
సాత్త్వికంచోదితం చాన్యత్తామసంచేతి పర్యతే	
నాస్తిచేత్తత్తథా కుంభే తీర్థమాదాయ పూర్వవత్	౭౦

తీర్థస్నానమహిమా

ఛాయాయాం పుణ్యవృక్షస్య తీర్థం యానే సమాచరేత్	
యానస్థస్నాచరేత్తీర్థం దోషోనాస్త్వత్ర తేన వై	౭౦
రాజసం తద్విదుశ్చాన్యే పీఠస్థం చాత్ర కేచన	
భక్తో జనశ్చక్రతీర్థం ధారయేచ్ఛిరసా సహ	౭౧
తేన పాపైః (పః) సుపూతాత్మా విష్ణులోకం స గచ్ఛతి	

సముద్రేఽవభృథః

చూర్ణోత్సవానేఽప్యథవా సముద్రాదిజలే శుభే	౭౩
--	----

గచ్ఛేత్తద్యోజనాదర్వాక్ తస్య తీరం ప్రవేశయేత్ రథచక్రం జలే యావన్మగ్నం తావత్సమస్థలే	౭౪
నీత్వా క్రమేణచాత్రైవ రాజసం తీర్థమాచరేత్ అవరోప్యాథ వా తీరే ప్రభా (పా) మధ్యే చ విష్టరే	౭౫
చక్రాద్వైః సహ సంస్థాప్య కలశానథ సాధయేత్ పుణ్యాహం వాచ్య పూర్వోక్తం ప్రోక్షయేత్కలశోదకైః	౭౬
దేవేశం చ పునశ్చక్రం శిష్టైశ్చైవాభిషేచయేత్ సన్నిధౌ చక్రమాదాయ తస్మిన్స్తీర్థే నిమజ్జయేత్	౭౭
దేవీభ్యాంసహ దేవేశమథవా మజ్జయేజ్జలే పశ్చాద్దేవం సమాదాయచారామే తు మనోరమే.	౭౮
అన్యత్యైమ్మ్యాలయే వాఽథ పంచరాత్రాలయేఽథవా శాలాయాం బ్రహ్మయజ్ఞస్య కేచిద్రుద్రాలయేఽథవా	౭౯
మండపేఽలంకృతే దేవం స్థాపయేత్పార్షదైః సహ శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ స్నాపయిత్వాఽథ రాజవత్	౮౦
పూర్వవత్సమలంకృత్య చక్రవీశామితైః సహ హవిర్విన్వైవ నైవేద్యం ప్రణమ్యైవాసుమాన్య చ	౮౧
వినోదాంశ్చ తథా కృత్వా కుసుమాంజలిముత్పజ్జేత్ తతోఽపరాప్ణే దేవేశం సుముహూర్తే శుభోదయే	౮౨
‘రథంతరమ’సీత్యుక్త్వా రథమారోప్య పూర్వవత్ గ్రామప్రదక్షిణం కృత్వా మన్దిరం సంప్రవేశయేత్	౮౩
అథవా తజ్జలాద్దేవం స్నానాన్తే చ విశేషతః గ్రామప్రదక్షిణం కృత్వా స్నానవేద్యాం సుసన్న్యసేత్	౮౪

స్నాపనం విధినా చాత్ర కృత్వా పూర్వోక్తమార్గతః	
ప్లోతేనైవ విమృజ్యాథ జీవస్థానే సుసన్మసేత్	౮౫
సమభ్యర్చ్య చ దేవీభ్యాం చక్రవీశామితైః సహ	
మహాహవిః ప్రభూతం వా నివేద్యాత్ర ప్రణమ్య చ	౮౬
ఆచార్యమపి సంపూజ్య ప్రార్థనామస్త్రముచ్చరేత్	
'స్యానాతిరిక్తం యత్సర్వం క్షమ'స్వేతి జనార్థనమ్	౮౭

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్ద్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాభిశాఖే మృగయాత్రావిధిర్నామ ద్విచత్వారింశో_ధ్యాయః

43. అథ త్రిచత్వారింశో_ధ్యాయః

ఉత్సవభేదః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి నవధా_ప్యత్సవక్రమమ్	
ఉత్తమం మధ్యమం తద్వదధమం త్రివిధం స్మృతమ్	౧
ఏకైకం తత్త్రిధాకృత్య నవధా భేద ఉచ్యతే	
పక్షం త్రయోదశాహం చ దశైకాదశ వా తథా	౨
నవాహంచాథ సప్తాహం పంచాహమథవా తథా	
త్రిదినం ద్విదినం తద్వదేకాహమితి చ క్రమాత్	3
ఏవం తు నవధా ప్రోక్తముత్సవాహం విధానతః	
పంచహస్తశ్చ పక్షాదిరుత్సవో విస్తృతో మయా	౪
ఖిలేచాద్యాపి సువ్యక్తం వక్ష్యామి త్రిదినాదికమ్	

అశక్తస్య త్రిదినోత్సవః

దుర్బలాయ చ భక్తాయ చోత్సవో_యం ద్విజోత్తమాః	౫
---	---

తీర్థ (ఋ) మృక్షం చ సంకల్ప్య పూర్వమేవ విచక్షణః తస్మాత్తు దివసాత్పూర్వనక్షత్రేఽంకురమర్పయేత్	౬
సంభారాణి చ సంభృత్య పూర్వరాత్రౌ విశేషతః రక్షాదీం (ర్థాన్) త్నుపనార్థాయ కారయేత్పూర్వవత్సుధీః	౭
ప్రభాతే దేవముత్థాప్య మధ్యాహ్నే స్నానం తథా కుర్యాద్గురుస్తు సాయాహ్నే తథా మృద్ధహణం చరేత్	౮

ధ్వజారోహణనిషేధః

న ధ్వజారోహణం కుర్యాత్త్రియహాదౌ విశేషతః ఔత్సవే ద్విగుణనంచార్చ్య చక్రాద్యైః సహ బుద్ధిమాన్	౯
--	---

కౌతుకబంధః

దీక్షాయై కౌతుకం బద్ధ్వా దేవ్యాదీన్ పూర్వవద్బుధః హోమం హుత్వా బలిం దత్వా గ్రామాదౌ చ తథా సుధీః	౧౦
--	----

వీధీభ్రమణమ్

సమలంకృత్య దేవేశం దేవీభ్యాం సహవా వినా ప్రభామండలసంయుక్తం యానే చారోపయేత్తథా	౧౧
గ్రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా సర్వాలంకారసంయుతమ్ సర్వవాద్యసమాయుక్తం భక్తైః సర్వజనైః సహ	౧౨
బలిమార్గేణ సంయాయాత్ దోషకృద్గమనేఽన్యతః తస్మాత్ప్రదక్షిణం నీత్వా ప్రవిశేదాలయం పునః	౧౩
ఆస్థానమండపే దేవం సంస్థాప్యభ్యర్చ్య పూర్వవత్ నీరాజనం చ రక్షాం చ తథా కృత్వా గురుర్బుధాః	౧౪

కౌతుకవిసర్జనమ్

విసృజేత్కౌతుకం పశ్చాద్దేవం దేవ్యాదిభిః సహ

స్మృతనమ్

సంస్నాప్య కలశోదైశ్చ శుద్ధోద్వైర్వాఽథ కేచన ౧౫

సంస్నాప్య తస్మాద్దేవేశమాసనే యౌగికే తథా

హవిర్దానమ్

హవిరంతం సమభ్యర్చ్య దేవం దేవ్యాదిభిః సహ ౧౬

జీవస్థానే స్థాపనమ్

వినోదం పరమే కృత్వా జీవస్థానే తతో హరిమ్
దేవీభ్యాం సహ సంస్థాప్య చార్చయేద్ధవిరంతకమ్ ౧౭

దండాంగం చ నమస్కృత్య 'క్షమ' స్వేతి జనార్దనమ్
తత్తత్స్థానేఽథ చక్రాదీన్ సంస్థాప్యైవం నిశాం నయేత్ ౧౮

ద్వితీయదినకృత్యమ్

తతః ప్రభాతే ధర్మాత్మా ప్రాతరర్చావసానకే
దేవం ప్రణమ్య చాదాయ మండపే స్థాపయేత్తథా ౧౯

చత్వారి చాసనాన్యత్ర సంకల్పైవ తథా బుధః
తస్మింస్తస్మింత్సమభ్యర్చ్య చాసనోక్తోపచారకాన్ ౨౦

కుర్యాత్క్రమేణ ధర్మజ్ఞశ్చాసనో కైశ్చ మన్రకైః
చక్రవీశామితాన్ పూజ్య పునర్హోమం సమారభేత్ ౨౧

పరిషిచ్య పావకం పశ్చాత్సర్వదైవత్యమేవ చ
వైష్ణవం పార్షదాంత్రర్వాన్ జుహుయాత్స్వస్వమూర్తిభిః ౨౨

బ్రహ్మాదిభూతపర్యంతం క్రమేణ జుహూయాత్తథా బలిబింబాన్నబిమ్బాభ్యాం చాక్రవీశామితైః సహ	౨౩
గ్రామం గత్వా తథా మస్త్రీ సర్వవాద్యసమాయుతమ్ దేవానాం చ బలిం దత్వా పూర్వవత్సమలంకృతమ్	౨౪
ఛత్రపింఛాదిభిః సార్థం భక్తైరన్వైస్సమావృతమ్ ఆలయం సంప్రవిశ్యైవ భూతపీఠే సమాపయేత్.	౨౫
చక్రాద్యాన్ బలిబింబం చ సంస్నాప్యాభ్యర్చ్య పూర్వవత్ స్వేస్వేస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య హవిః సమ్యజ్నివేదయేత్	౨౬
పునర్దేవం ప్రణమ్యైవ యావన్నేత్రమసఃప్రియమ్ తావద్దేవమలంకృత్య దేవీభ్యాం సహ పూర్వవత్.	౨౭
సాయాహ్నే దేవమారోఘ్య తథా గ్రామప్రదక్షిణమ్ కృత్వాఽలంకారసంయుక్తం ప్రవిశేదాలయం పునః	౨౮
సమభ్యర్చ్య తథాఽఽస్థానే నివేశ్యైవ హవిర్దదేత్ బలిం హోమం తథా కృత్వా రాత్రౌ చోత్సవమాచరేత్	౨౯
పునరాలయమావిశ్య శుద్ధోదైరభిషిచ్య చ కౌతుకం మండపే దేవం సంస్థాప్యైవ నివేదయేత్	౩౦
కౌతుకాబంధనం కృత్వా శయనే శాయయేత్తథా	
తృతీయదినకృత్యమ్	
ప్రభాతే దేవముద్ఘాత్య ¹ దేవదేవం వినా హవిః	౩౧
కుర్యాత్తస్య చ మధ్యాహ్నే దినస్యోక్తమథోత్సవమ్	

1. హవిరైవ జనార్దనమ్. ఘ.

చూర్ణోత్సవః

- ప్రవిశ్య మన్దిరం పశ్చాదాస్థానే స్థాపయేత్తథా 3౨
- పూర్వవద్దేవదేవస్య చూర్ణం సంస్మృత్య మన్త్రవిత్
- తథైవ సన్దదేద్విష్ణోః తైలం చూర్ణం చ పర్షదామ్ 33

అవభృథః

- తతశ్చూర్ణోత్సవం కృత్వా తథైవావభృథం పునః
- కారయేత్పూర్వవన్మస్త్రీ నద్యాదౌ విధిచోదితమ్ 3౪
- స్నానాంతే దేవమాదాయ తోయధారాపురస్సరమ్
- సర్వాలంకారసంయుక్తమాలయం సంప్రవేశయేత్ 3౫
- సంస్నాప్య కలశైః పశ్చాత్తథైవాసన్యధామని
- ప్రాణస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ 3౬
- ప్రాఠ్ఢనామన్త్రముచ్ఛార్య ప్రాణాయామం చరేత్పునః
- శాన్తిం హూత్వా తథాచాగ్నౌ గురుం చాథ ప్రపూజయేత్. 3౭

పుష్పయాగః

- పుష్పయాగం తతః కుర్యాద్విభవోపరి మన్త్రవిత్
- కనిష్ఠేచోత్తమంచేదమన్యద్విశ్వం చ పూర్వవత్. 3౮

ద్విదినోత్సవప్రకారః

- ద్విదినం చేత్తథా విద్వాన్ పూర్వోక్తం చాంకురార్పణమ్
- కృత్వా మృద్ఘహణం నైవ స్మృతనాదీంస్తథాచరేత్ 3౯
- తతశ్చక్రాదిభిః సార్థం కౌతుకం బద్ధ్య పూర్వవత్
- హోమం బలిం తథా కృత్వా రాత్ర్యుత్సవమథాఽచరేత్ ౪౦

సంపూజ్య మండపే తద్వత్కాతుకం బన్ధయేత్తథా
 ప్రభాతే దేవముద్ధాప్య కారయేత్తస్య చోత్సవమ్ ౪౦
 చూర్ణోత్సవం తథా కృత్వా తీర్థస్నానం సమాచరేత్
 స్నప్నం చ తథా కృత్వా జీవస్థానే తతోఽర్చయేత్ ౪౧
 ద్వ్యహోత్సవే విశేషోఽయమన్యత్సర్వం చ పూర్వవత్

ఏకదినోత్సవప్రకారః

ఉత్సవోఽయం కనిష్ఠస్య మధ్యమం స్వాదతో బుధాః ౪౩
 ఏకాహ్నికోత్సవం కుర్యాత్సర్వం తీర్థదినోక్తవత్
 కనిష్ఠస్య కనిష్ఠంస్వాదిదం విశ్వఫలప్రదమ్ ౪౪
 బ్రాహ్మం చ సర్వదైవత్యం వైష్ణవం చ దినత్రయే
 ఉత్సవే ద్విదినే బ్రాహ్మం వైష్ణవం చ దినాధిపమ్ ౪౫
 ఏకాహే హరిరీశస్తు కథ్యతే చైవ సూరిభిః

ఫలశ్రుతిః

భక్త్యైవ కారయేదేవం సర్వకామఫలప్రదమ్ ౪౬

భక్తుత్సవప్రకారః

భక్తుత్సవం తథా కుర్యాద్దేవం భక్త్యా ప్రణమ్య చ
 చక్రాదిభిర్విना దేవం దేవీభ్యాం సహవా వినా ౪౭
 జీవస్థానాత్సమాదాయ స్థాపయేన్మండపాఽసనే
 సమభ్యర్చ్య యథాన్యాయం పూర్వోక్తేష్వాసనేఽఘ్నం చ ౪౮
 సమలంకృత్య దేవేశం యానమారోప్య పూర్వవత్
 గ్రామం ప్రదక్షిణం కుర్యాత్సర్వాలకారసంయుతమ్ ౪౯

పశ్చాదాలయమావేశ్య స్నాపయిత్వా నివేద్య చ
 జీవస్థానే తథా స్థాప్య ప్రణమ్యైవాసుమానయేత్ ౧౦
 తదాలయోత్సవం కర్తుమిచ్ఛేద్భక్తుత్సవం బుధః
 భక్తైః శ్రద్ధాకృతం యత్తదాలయోత్సవముచ్యతే ౧౧

తత్ర అంకురార్పణాదినిషేధః

నైవాంకురార్పణాదీంశ్చ కారయేదాలయోత్సవే
 ఆస్థానే తు యథామార్గం సమభ్యర్చ్య నివేద్య చ ౧౨
 దేవీభ్యాం సహితం వాఽథ రహితం వాఽథచావ్యయమ్
 అలంకృత్య యథామార్గం దర్శనీయం చ సుస్థరమ్ ౧౩

రథారోహణాదిః

‘రథస్తరమసీత్యుక్త్వా రథేచేద్ధరిమవ్యయమ్
 ‘అశ్వోఽసీతి ‘హయోఽసీతి అశ్వమారోపయేద్బుధః ౧౪
 గజం చ ‘ఇన్ద్రస్య’త్వేతి గాయత్ర్యా వా శుకం యది
 ‘ప్రతద్విష్ణుః స్తవత’ ఇతి శిబికాయాం విశేషతః ౧౫
 యస్మింశ్చ యజమానేచ్ఛా తస్మిన్నారోపయేద్ధరిమ్

తస్య నిత్యోత్సవప్రకృతికత్వమ్

(నీతో) నిత్యోత్సవవిధానేన కారయేద్వా ప్రదక్షిణమ్ ౧౬
 సర్వవాద్యసమాయుక్తం ధూపదీపసమాయుతమ్
 ప్రదక్షిణం తదైకైకం కారయేత్ప్రతిచూళికమ్ ౧౭
 ప్రథమావరణేచైకం ద్వితీయే ద్విః ప్రదక్షిణమ్
 యద్యపి స్యురథాన్యాని నాచరేదితి కేచన ౧౮

అనేకావరణే హీనే ఆలయే తు ప్రదక్షిణమ్ త్రిఃకృత్వా పూర్వవత్ స్థానే స్థాపయేన్ములధామని	౫౯
ఆస్థానమండపాద్భాష్యే విస్తృతం చ భవేద్యది ప్రథమావరణే యత్తు కృత్వైకైకం తథాఽధికమ్	౬౦
ప్రదక్షిణం తథా కృత్వా సర్వాలంకారసంయుతమ్ పశ్చాదంతః ప్రవిశ్యైవ హ్యర్చావేద్యాం విశేషతః	౬౧
పాద్యదానం తతః కృత్వా ముఖవాసం నివేదయేత్ సమభ్యర్చ్య చ మధ్యాహ్నే సాయే చోత్సవమాచరేత్	౬౨
ప్రాతరభ్యర్చ్య మధ్యాహ్నే కేచిదిచ్చన్తిచోత్సవమ్ యస్మిన్ కాలేతు కామ్యార్చా నిత్యపూజావసానకే	౬౩
కారయేత్సన్ధ్యయోర్మధ్యే కేచిదాహుర్మనీషిణః ఇత్యేవమాలయే శ్రేష్ఠం కారయేత్కర్తురిచ్చయా	౬౪

ఉత్సవకాలవిచారః

నవాహం వాఽథ సప్తాహం పంచాహం త్రియహస్తు వా ద్వియహం తద్వదేకాహం కారయేద్విభవార్హకమ్	౬౫
కౌతుకం శయనం తద్వదంకురార్పణపూర్వకమ్ తథైవం కారయేద్విద్వాన్నైకాహే నైవచాన్యకే	౬౬
పురాణస్తోత్రసూత్రాద్యైర్విష్ణోర్దీలాదిభిః క్రమాత్ కుర్యాత్తేషు విశేషేణ వినోదం ¹ తదహన్యపి	౬౭

1. తదహన్యపి. ఖ.

ధనుర్మాసే వేదాధ్యయనమ్

పూర్వపక్షే ధనుర్మాసే చైకాదశ్యాం విశేషతః
 వేదానధ్యాపయేత్సమ్యుగ్గానైర్మృతాదిభిః సహ ౬౮
 అన్యత్ర చ విశేషేణ కాలాపేక్షాం వినైవ చ
 యజమానానుకూలరే చారభేద్విధిచోదితమ్ ౬౯

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
 యజ్ఞాధికారే ఏకాహికోత్సవవిధిర్నామ త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః

44. అథ చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః

ప్రాయశ్చిత్త ప్రతిజ్ఞా

భూపరీక్షాదిప్రాయశ్చిత్తమ్

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి భూపరీక్షాదికర్మణామ్
 ప్రాయశ్చిత్తవిధానం చ శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ౧

ప్రాయశ్చిత్తస్య కర్తవ్యతా

శాంత్యా శాంతో భవేద్దోషో వ్యాధయశ్చౌషధైర్వృథా
 తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ౨

న కుర్యాచ్చేద్విద్యానాశాయ భవస్తీతి న సంశయః
 న్యూనాతిరిక్తవ్యాఘాతః ప్రాయశ్చిత్తేన శామ్యతి ౩

ద్రవ్యహీనం యది భవేద్ద్రవ్యహానిర్భవత్యథ
 క్రియాహీనే క్రియాహానిర్మస్తహీనే తుశూన్యతా ౪

ఆచార్యశిల్పి (ప్య) కర్తారో నాశం యాన్తి క్రమాద్ద్రువమ్
 సద్యో మస్త్రక్రియాహీనే ద్రవ్యహీనే న సంశయః ౫

భూపరీక్షాది ప్రతిష్ఠారంభాంతం దోషేషు ప్రాయశ్చిత్తమ్

భూపరీక్షాదికాలేషు విఘ్నశ్చేల్లాకికే బుధః వైష్ణవం శాన్తిమన్తం చ హుత్వా వైశ్వానరం జపేత్.	౬
దుర్నిమిత్రే చ దుర్వాక్యే కలహాదిసముద్భవే తత్కాలే లౌకికాగ్నౌ తు శాన్తిం హుత్వా సవైష్ణవమ్	౭
భూపరీక్షణకాలే తు తత్ప్రాంసూనాం క్షయే సతి పూర్ణాహుతిం చ హుత్వా తు మహీసూక్తం జపేత్క్రమాత్	౮
హాలాదిలక్షణే (సప్టే) హీనే రజ్జుచ్ఛేదే తథైవ చ శాంతిం హుత్వా తతో ధీమాం స్తతః కర్షణమారభేత్.	౯
కపాలాస్థితుషాదీనాం తత్కాలే దర్శనే సతి తత్తద్వ్యుపోహ్య శుద్ధ్యర్థం గవ్యేనాభ్యుక్షయేత్తథా	౧౦
వైష్ణవం భూమిదైవత్యం హుత్వా తత్ర విధానతః అమితాద్యర్చనే హీనే తత్తన్మన్త్రాన్ యజేత్క్రమాత్	౧౧
తతోఽభ్యర్చ్య నివేద్యైవ తతః కర్మ సమారభేత్ వైష్ణవాన్ సంప్రపూజ్యైవ గురోరర్చనపూర్వకమ్	౧౨
బీజావాపనహీనే తు గవాం చైవానివేదనే వైష్ణవం శాన్తిమన్తం చ హుత్వా కర్మ సమారభేత్	౧౩
పలాలభారానాస్తీర్య గోగణేభ్యో నివేద్య చ గురుం ప్రపూజ్య ధర్మాత్మా శేషకర్మాణిచారభేత్	౧౪
పదేశానాం బలౌ హీనే విపరీతే తు వైష్ణవమ్ తత్తన్నామ చ హుత్వాఽన్తే క్రమేణైవ బలిం దదేత్	౧౫

- సంస్థాపనం చ (మోహేన) హోమేన బ్రహ్మపద్మావటక్రియామ్
 వినైవ తస్మాచ్ఛాన్తిం చ మహీసూక్తం హునేత్కమాత్. ౧౬
- శంకుస్థాపనకాలే తు భిన్నే నష్టే విపర్యయే
 దిగైవత్యం చ హుత్వాఽన్తే దిక్పరిచ్ఛేదనం చరేత్ ౧౭
- శల్యాదేః ఖననే కాలే విమానార్థం విశేషతః
 దర్శనే వైష్ణవం హుత్వా తతః కర్మ సమారభేత్. ౧౮
- ఆద్యేష్టకాక్రియాహీనే అధికే చ విపర్యయే
 అధోముఖే చ సంభ్రాన్తే మహాశాన్తిం హునేత్కమాత్. ౧౯
- సమాదాయ తదా న్యస్య మధ్యే రత్నాని సన్న్వసేత్
 తద్రత్నహీనే హేమ్నశ్చ హీనే న్యస్య హునేత్తథా. ౨౦
- గర్భన్యాసవిహీనే చ స్థానానాం చ విపర్యయే
 శాన్తిం హుత్వా సమాదాయ స్థాపయేద్విధిచోదితమ్ ౨౧
- తద్వర్ణస్య ముఖం (విద్ధి) పట్టి తస్మాద్విప్రాయ వైబుధః?
 గర్భం సమ్యక్ న్యసేదూర్ధ్వపట్టికాయాం విశేషతః ౨౨
- తస్మాదధశ్చ జాత్యుక్తం గర్భం సంస్థాపయేద్వయోః
 విపరీతేఽప్యనర్థః స్యాత్కర్తా భర్తా వినశ్యతి ౨౩
- ముఖభాహూరుపాదేషు క్రమాజ్ఞాతా ద్విజాదయః
 శ్రుతిరిత్యస్తి తస్మాత్తం వర్గే వర్గే సుసన్న్వసేత్ ౨౪
- విపరీతం న్యసేచ్ఛేత్తం శీఘ్రమాదాయ మస్త్రవిత్
 మహాశాన్తిం చ సప్తాహం హుత్వాఽన్తే సన్న్వసేత్కమాత్ ౨౫
- మూర్ధేష్టకాశిలాయా వా లక్షణేఽన్యే విపర్యయే
 ఆద్యేష్టకావద్ధుత్వాఽగ్నౌ క్రమేణైవ సుసన్న్వసేత్ ౨౬

శాన్తిం హుత్వా తథా ధీమాన్ స్థాపికిలవిపర్యయే యథోక్తవృక్షాలాభే తు యాజ్ఞికైర్వా సమారభేత్	౨౭
వైష్ణవం శాన్తమన్తం చ శ్రీభూసూక్తసమన్వితమ్ హుత్వా తత్ర యథామార్గం స్థాపయేద్విధిచోదితమ్	౨౮
సమాపితే విమానే తు కలశాదిక్రియా యది నో చేచ్ఛాన్తిం చ హుత్వాఽన్తే నాన్యథా కారయేత్తథా	౨౯
ప్రాకారగోపురాదా చ హీనే తద్దోషదం భవేత్ ప్రయత్నేన సుశోభం తతస్మాత్తైభ్యః సమాచరేత్	౩౦
¹ వీశహీనేచకర్తుశ్చ రిపువృద్ధిర్భవిష్యతి కర్తుః కులోత్సాదనంస్యాచ్ఛాన్తహీనేన సంశయః	౩౧
భూతపీఠాది హీనే తు సర్వహానిర్భవత్యథ తస్మాత్ప్రహైవ సర్వేషాం కారయేద్విధిచోదితమ్	౩౨
విమానే సమాప్తేనో హేమ నః స్థాపనం యది? శాన్తిం హుత్వా యథామార్గం స్థాపయేద్విధిచోదితమ్	౩౩
న స్థాపితంచేత్తత్రైవ ప్రవిశేయుశ్చ రాక్షసాః ఆద్యేష్టకాయాః ప్రాక్ తస్మాత్ప్రతిష్ఠాం సమ్యగాచరేత్	౩౪
అసమాప్తం హరేర్థామ చాస్తి దోషశ్చ సర్వథా తద్ధ్వంసనాయ క్రూరాణామసురాణాం నివేశనమ్	౩౫
బహుభూమివిమానే తు తలంప్రతి తలంప్రతి సంస్థాప్యైవ ధ్రువం పశ్చాత్తారయేదుపరి క్రియామ్	౩౬

ప్రస్తరాస్తం తలాస్తం స్యాత్తలంప్రతి తలంప్రతి అనేకభూమౌ చాన్యస్మింస్తస్మాత్సంస్థాపయేత్కమాత్	32
తథా చరేత్ప్రతిష్ఠాయాం కౌతుకైః సహ మే మతిః సర్వభూమిం సమాప్యైవ స్థాపయేదితి కేచన	35
ఆదాయ తత్తలాంగం చ కౌతుకం స్థాపయేత్తథా నైవాన్యాన్ పూజయేత్తత్ర యావత్కాలం స్వతః స్థలమ్	37
ఆదిభూమిః ప్రధానం స్యాత్సర్వభూమిషు బుద్ధిమాన్ ఉత్సవాద్యం చరేత్తత్ర బాలాన్ములగతే సతి	40
నైమిత్తికాని విశ్వాని శిష్టం బాలాలయం వినా తదాదౌ మూలధామ్నస్తు కారయేన్నిత్యమత్ర చ	41
యథాహి గార్హపత్యాగ్నిః ప్రధానం స్యాత్ప్రచిద్ధహే సర్వాగ్నిషు తథా ధీమానాదిభూమిర్బహుస్థలే	42
ఆదౌ శిలామయం ప్రోక్తం శూలం దారు తథాఽన్యయోః శ్రేష్ఠం స్యాత్సర్వతః శూలం తథా దారుజమృణ్మయే	43
నైవాఽదౌ స్థాపయేచ్ఛైలం విపరీతేఽప్యనర్థదమ్ త్రితలాదన్యయోః కుర్యాల్లోహేనైవ ధ్రువం క్వచిత్	44
ఏకభూమేర్విశేషేణ పూర్వస్మిన్ ప్రథమేష్టకామ్ గర్భం ద్వితీయే సంస్థాప్య తృతీయే తు ధ్రువం తథా	45
మూర్ధేష్టకాం తదూర్ధ్వే తు ప్రతిష్ఠాం పంచమే క్రమాత్ మూర్ధేష్టకాయాః ప్రాక్ కుర్యాత్ప్రతిష్ఠామితి కేచన	46
త్వరితో యజమానస్తత్ప్రస్తరాస్తే విశేషతః స్థాపనం చ ప్రతిష్ఠాం చ కారయేదితి శాసనమ్	48

మూర్ధేష్టకాం తథా సూపిం ప్రతిష్ఠాప్య విధానతః కళభక్త్యాది(తలభిత్త్యాది?) కృత్వాఽన్తే విమానం స్థాపయేత్తథాఽఽ	
అర్థలోభాచ్చ మోహోద్వా యథోక్తం నాచరేద్యది మహాశాన్తిం చ సప్తాహమబ్జాగ్నౌ జుహుయాత్క్రమాత్	౪౯
ఆచార్యదక్షిణాం దత్వా అనుజ్ఞాప్యాభిపూజ్య చ యథోక్తం కారయేత్పశ్చాత్ 'క్షమ'స్వేతి ప్రణమ్య చ	౫౦
శిలాస్థాపనకాలే తు చాంగహీనం భవేద్యది శిలాబేరేఽథ లోహే వా శాన్తిం హుత్వా పునః సుధీః	౫౦
సంధానస్య తు యోగ్యం చేత్సంధానం కారయేత్తథా అన్యథా చేద్విస్మయైవ బేరమన్యత్సమాహరేత్	౫౨
స్థాపితే చ మహాబేరే త్వంగహీనం భవేద్యది ఆదాయ విస్మయేద్యేరం క్షిప్రం శాన్తిం చ కారయేత్	౫౩
యద్దేరం దోషసంస్పృష్టం తద్దేరం విస్మయేద్బుధః తదన్యం బేరమాహృత్య శిష్టైః సార్థం సమర్చయేత్	౫౪
దేవ్యా నైవ ధ్రువే బేరే యది దోషో భవేత్తథా అన్యబేరం సమాహృత్య దేవీభ్యాం సార్థమర్చయేత్	౫౫
తేనైవ నాస్తి దోషశ్చ శక్తిస్త్వాత్సర్వతః సమా తస్మాద్విచార్య నిర్దోషప్రతిమాం న విసర్జయేత్	౫౬
నిర్దోషప్రతిమాం మోహోత్సంత్యజేచ్ఛేత్ప్రమాదతః బ్రహ్మహత్యాదిపాపాని పరచక్రభయం భవేత్	౫౭
స్థాపితే చ మహాబేరే మాసాతీతే చ మోహతః సంస్కారహీనే వాఽబ్జాగ్నౌ వైష్ణవం శాన్తిమాచరేత్	౫౮

ద్విమాసే ద్విగుణం ప్రోక్తం త్రిమాసే త్రిగుణం చరేత్	
ఏవం సంవత్సరాంతం చ వర్షయేన్మన్వవిత్తమః	౫౯
ఏవం సంవత్సరాద్యాది ద్వాదశాబ్దావసానకమ్	
కర్షణాది పునః కృత్వా ప్రతిష్ఠాం తాం సమాచరేత్	౬౦

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాభిశాఖే కర్షణాదిప్రాయశ్చిత్త విధిర్నామ చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః

45. అథ పంచచత్వారింశోఽధ్యాయః

ప్రతిష్ఠాప్రాయశ్చిత్తవిధిః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ప్రతిష్ఠానిష్ఠుతిం బుధాః	
అన్యోధానస్య దేవస్య శాస్త్రర్థం దోషకర్మణామ్	౧
అస్య చాగ్నేః సమూర్తస్య నిత్యనైమిత్తికాదిషు	
కారయేద్విధినా ధీమానంకురార్పణపూర్వకమ్	౨
అంకురార్పణహీనం ¹ చేదన్యత్ భవతి కర్మ చ	
తస్మాచ్ఛాన్తిం చ హుత్యైవ కుర్యాదంకురపూర్వకమ్	౩
కృత్యైవ పీఠసంఘాతపూర్వంచైవాక్షిమోచనమ్	
రత్నానామప్యలాభే తు సువర్ణం వా వినిక్షిపేత్	౪
అక్షిమోచనకాలే తు క్రియాహీనే విపర్యయే	
గవాదిద్రవ్యహీనే తు శాన్తిం హుత్యైవచాచరేత్	౫
గవ్యాధివాసనే హీనే హీనే క్షీరాధివాసనే	
తత్తద్దైవత్యమన్తం చ శతశో జుహూయాత్పునః	౬

1. చేచ్ఛాన్యమ్, గ.

ఘటమాపూర్య తద్ద్రవ్యైః సమభ్యర్చ్యాభిషిచ్య చ ¹ తతస్తం కుమ్భమేకాహమహో వాఽప్యధివాసయేత్	౭
యజ్జాలయే చ వేద్యాదావన్యదేశేఽధికే సతి ² ప్రమాణహీనే కుంభే చ స్ఫుటితాదియుతేఽపి చ	౮
ధాన్యే వస్త్రే చ రత్నాదౌ హీనేచేన్నరమేద్ధరిః తస్మాద్వ్యథోక్తం సంకల్ప్య నరసూక్తం సవైష్టవమ్	౯
శ్రీభూసూక్తం మహాశాన్తిమన్త్రం హుత్వా తథాఽఽచరేత్ తథైవ సాధితం కుంభం భిన్నంచేత్తు ప్రమాదతః	౧౦

1. తతస్త్రియహమేకాహం పంచాహమధి వాసయేత్
2. వైష్టవం భూమిదైవత్యం విష్ణుసూక్తం యజేత్తతః
యథావిధి కృత్వా సమ్భారాసప్యసంకులాన్
సంభృత్య విధినా ధీమాన్ తత్తస్మన్త్రాన్ ప్రకల్ప్య చ
తస్మాత్తద్దక్షిణాగ్నౌ తు 'జాతవేదేతి మన్తతః
పశ్చాదాహవనీయే తు పశ్చిమే సామవేదతః?
'అయన్తే' ఆవసద్వ్యే తత్పశ్చిమేన్యాత్రమాత్సుధీః
తత్పశ్చిమాగ్నేః సభ్యే తు 'మయి గృహ్లామి మన్తతః
'ఘృతప్రతీక' ఇత్యుక్త్వా అబ్జాగ్నౌ పశ్చిమాత్ తతః
అంగం న్యస్య? తథాఽఽఘారం హుత్వాఽన్తే వైష్టవం యజేత్
విపరీతం యదిస్యాత్తత్ క్రుద్ధో భూయాన్నవాలయే
ఆగ్నేయం వైష్టవం హుత్వా తత్తదగ్మ్యధిదైవతమ్
ఆజ్యస్థాల్యాం చరౌ వాఽపి కృమికిటాదిసంభవే
తద్వ్యపోహ్యన్యమాదాయ ప్రాజాపత్యం హునేత్త్రమాత్
అనుగతేఽగ్నౌ తతః పశ్చాద్గురురగ్నిం ప్రణమ్య చ
'అయన్తే యోని'రిత్యుక్త్వా ఆత్మన్యారోపణం తథా
లోకికాగ్నిం సమాదాయ ప్రజ్వాల్య హృదయాత్తథా
అవరోఽప్యైవ తస్మన్త్రాత్ విచ్చిన్నం వైష్టవం యుజేత్
అత్రాప్యసుక్తం యత్సర్వం విమృష్టం తస్మయా ఖిలే
తథాచరేద్గురుర్ధీమాన్ ప్రాయశ్చిత్తం హునేత్త్రమాత్. గ. ఆదర్శే-ధికః పాఠః.

అన్యం కుంభం సమాదాయ సాధయేత్పూర్వవద్గురుః అస్మత్కైర్వది చ స్పృష్టే బింబే తు స్నపనం చరేత్.	౧౧
హోమద్రవ్యే తు సంస్పృష్టే బింబే తు స్నపనం చరేత్ సప్తభిః కలశైః పశ్చాత్సాపయేత్కాతుకాదికాన్	౧౨
విపర్యాసే చ హీనే చ తథా శాన్తిం సమాచరేత్ శయ్యాస్థానవిపర్యాసే చాండజాదివిపర్యయే	౧౩
ధాన్యానామప్యలాభే తు ఉపధానవిపర్యయే వైష్ణవం తత్తద్దైవత్యం శ్రీభూసూక్తసమన్వితమ్.	౧౪
వ్యాహృత్యస్తం చ సభ్యాగ్నౌ హుత్వాఽన్తే విధినా చరేత్ హౌత్రశంసనకాలే తు విపరీతేఽథ సంకులే	౧౫
నిర్వాపేచాహుతీనాం చ శాన్తిం హుత్వా తథాచరేత్ ¹ శయనార్దేవదేవ్యోశ్చ మోహోదుద్ధాపనే సకృత్	౧౬
శ్రీభూసూక్తం చతుః కృత్వా శాయయేత్పూర్వవత్సుధీః తథైవాధ్యయనే హీనే పరిషద్దేవతార్చనే	౧౭
సృత్రగేయాదిహీనే చ తత్తస్మస్తం క్రమాద్ధునేత్ పంచప్రతిష్ఠాకాలే తు స్నాపనే ఔత్సవేఽపి చ	౧౮
అంకురార్పణమారభ్య ఆశౌచం న ² లభేద్గురుః ఆత్మీయాఘం పరాఘం చ న లభేత్సర్వకర్మసు	౧౯
గురోశ్చ ఋత్విజాం వాఽపి యావత్కర్మావసానకమ్ యదిస్యాదస్తరేచాఘః దోషో నాస్తి న సంశయః	౨౦

1. నాచరేద్దేవదేవ్యోశ్చ జ్ఞానాదజ్ఞానతోఽపి వా? గ. 2. భవేద్గురోః

తదాహుః స్మృతికారాశ్చ సంభారాహరణాదికమ్?	
స్థాపకానాం గురోశ్చాపి ఋత్విజాం చ విశేషతః	౨౦
భర్తృనం హసనాద్యం చ సంభవేద్యది నాశకృత్	
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ	౨౧
బ్రాహ్మం సారస్వతం హుత్వా అభివంద్యానుమానయేత్	
అల్పదక్షిణకో యాగః కర్తారం హస్త్యసంశయః	౨౩
యాగస్య దక్షిణా జీవస్తస్మాత్సమ్యగ్దేద్యుధః	
రత్నన్యాసవిహీనే తు పూజావేద్యాం విశేషతః	౨౪
సువర్ణం వా వినిక్షిప్య వైష్ణవంచాపి హూయతే	
నిత్యాగ్నిస్థాపనే హీనే సభ్యాగ్నౌ చ విశేషతః	౨౫
ప్రాయశ్చిత్తం మహాశాన్తిం కృత్వామథితమాహరేత్	
ఆఘరాన్తే తథా శాన్తిం వైష్ణవం వ్యాప్యతి తథా	౨౬
హుత్వాఽన్తే చ సుసంరక్త్య నిత్యహోమం సమాచరేత్	
కుంభాద్భవే సమావాహ్య కౌతుకాదిషు తత్క్రమాత్	౨౭
ద్రువాదావాహ్య మస్త్రజ్ఞః పూజయేన్నాప్యనర్థదః	
కౌతుకే స్థాపనే పశ్చాదౌత్సవే తద్ద్రువాత్క్రమాత్	౨౮
ఆవాహయేత్తథా మన్త్రీ బలిబేరే తథాచరేత్	
సమభ్యర్చ్య తథా మన్త్రీ స్తుత్వా భక్త్యా జనార్దనమ్	౨౯
పరివారాన్స్తథా ౨౨ వాహ్య కుంభాన్మన్త్రీ తథాఽర్చయేత్	

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగువ్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాధికారే ప్రతిష్ఠాప్రాయశ్చిత్త విధిర్నామ ¹పంచచత్వారింశోఽధ్యాయః

1. చతుః (ఏక ఇతి స్యాత్.) గ.

ప్రాతఃకాలార్చనే హీనే మధ్యాహ్నే ద్విగుణం తథా ప్రాతర్మధ్యాహ్నాయోర్హీనే సాయే త్రిగుణమర్చయేత్	౯
ద్వ్యహే తు ద్విగుణం పశ్చాత్త్యహే తు త్రిగుణం బుధః ఏవం తద్ద్వాదశాహంతం వర్ణయేచ్ఛాన్తిసంయుతమ్	౧౦
అతీతే ద్వాదశాహే తు సభ్యాగ్నౌ చ విశేషతః వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ శ్రీభూసూక్తసమన్వితమ్	౧౧
హుత్వా చ పార్షదైః సార్థం స్నాపయేత్సుపనోక్తవత్ ద్రువబేరం సమభ్యర్చ్య 'శన్నో దేవీతి మన్తతః	౧౨
దేవాత్సర్వాంమభ్యర్చ్య హవిః సమ్యక్ష్వివేదయేత్ మాసహీనం యది భవేద్ధామ్నశ్చాగ్రే సలక్షణమ్	౧౩
సభ్యాగ్నిం చ సమాదాయ సప్తాహం శాన్తిమాచరేత్ శతాష్టకలశైర్దేవం సంస్నాప్యాభ్యర్చ్య మన్తవిత్	౧౪
ప్రభూతం చ నివేద్యైవ 'క్షమ'స్వేత్యభివాదయేత్ ఏవం మాసే ప్రకుర్వీత ద్విమాసే ద్విగుణం తథా	౧౫
త్రిమాసే త్రిగుణం ప్రోక్తం వర్ణయేద్వత్సరాంతకమ్ పునః ప్రతిష్ఠామబ్ధాన్తే ప్రతిష్ఠోక్తవిధానతః	౧౬
అక్ష్యన్తేషాధివాసౌ ద్వా హిత్వా సర్వం సమాచరేత్ హవిర్నివేదనే హీనే శ్రీభూసూక్తసమన్వితమ్	౧౭
వైష్ణవం పౌరుషం హుత్వా ద్విగుణం చ నివేదయేత్ ఏవం సంవర్ణయేద్ధీమాన్ షణ్మాసాంతం విశేషతః	౧౮
షణ్మాసాన్తే జనాః సర్వే నాశం యాన్తి క్రమాద్రువమ్	

హోమే హీనే

మూర్తిహోమవిహీనే తు మూర్తిమన్త్రం సవైష్ణవమ్ ౧౯

హుత్వాఽస్తే ద్విగుణం దీమాన్ పావకం చ సురక్షయేత్

అగ్న్యారోపణవిషయః

అశక్తో యది నిత్యాగ్నిరక్షణే పూజకస్సదా ౨౦

ఆత్మన్యారోప్య తత్కాలే లౌకికేఽప్యవరోపయేత్

అవరోప్య తథా హుత్వా రాత్రిహోమావసానకే ౨౧

ఆత్మన్యారోపయేదర్వాగ్మధా కౌతుకవత్సుధీః

సోపదంశం హవిః పక్వం ప్రాతరర్కోదయాత్పనః ౨౨

అనుష్ఠే హవిషి నివేదితే

నివేదితం తు సోష్ణంచేత్తద్దైవాస్తమయాత్పనః

కేశాదిదుష్టే యన్మోహాత్తాంబూలే చ నివేదితే. ౨౩

విసృజ్యాన్యత్ సమాదాయ శాన్తిం హుత్వా నివేదయేత్

నిత్యోత్సవవిధానేన ప్రాయశ్చిత్తం మయా పురా ౨౪

నిరుక్తే విస్తృతం విశ్వమాచరేన్మృతిమాం స్తథా

స్మృతసభేదః

స్మృతసం చ తథా ప్రోక్తం నిత్యం నైమిత్తికం క్రమాత్ ౨౫

కామ్యంచేతి ద్విజాదీనాం రక్షణాయ భవన్తి వై

విషువాద్యాని నిత్యాని గ్రహణాద్యం నిమిత్తవత్ ౨౬

కామ్యాన్యన్యాని శిష్టాని క్రమాత్స్వర్వేదపారగాః

1. శైలాదిసంభవే? గ.

స్వప్నసహీనే ప్రాయశ్చిత్తమ్

తత్తత్స్వప్నసహీనే తు వైష్ణవం వారుణం తథా	౨౭
విష్ణుసూక్తం చ హుత్వాఽన్తే తత్తత్స్వప్నసమాచరేత్	
ఆలయస్యోత్తరే వాఽగ్రే స్వప్ననాగారముత్తమమ్	౨౮
ఈశాన్యే మధ్యమం ప్రోక్తమధమం యామ్యవారుణే	
నాచరేదన్యకోణేషు మోహోచ్ఛేదాభిచారికమ్	౨౯
తస్మాచ్ఛాన్తిం తథా హుత్వా యథోక్తే సమ్యగాచరేత్	

నిత్యనైమిత్తిక సన్నిపాతవిషయః

సంధ్యాకాలే తు సంప్రాప్తే స్వప్ననాదౌ విశేషతః	౩౦
నైమిత్తికం సమాప్యైవ పశ్చాన్నిత్యం సమాచరేత్	
స్వప్ననాత్పూర్వరాత్రౌ తు వినా చేచ్ఛయనాదికమ్	౩౧
వైష్ణవం నరసూక్తం చ శ్రీభూసూక్తం హునేత్త్రమాత్	

రక్షాబంధవిచారః

పూర్వమేవ తు తత్కాలే కేవలం కౌతుకం బుధః	౩౨
¹ సంబధ్య స్వప్నసం పశ్చాత్కారయేద్విధివద్బుధః	
కౌతుకేఽప్యేకజేరే తు తత్కాలాత్పూర్వ ఏవ తు	౩౩
రక్షాబంధం చ కృత్వైవ సద్యః స్వప్నసమాచరేత్	
కృతేఽంకురార్పణే పశ్చాన్నాచరేత్స్వప్నసం యది	౩౪
తథా శాన్తిం చ హుత్వాఽన్తే స్వప్నసం సమ్యగాచరేత్	
కౌతుకే తు ధ్రువార్చాయాం స్నాపనే తు విశేషతః	౩౫

1. బింబస్య. గ.

<p>¹(అంకురానర్పణం నైవకారయేదితి కేచన శ్వభ్రే ప్రమాణహీనే చ పంక్తిపాలి? విశేషతః)</p>	3౬
<p>పంక్తీశం వైష్ణవం హుత్వా విధినా సమ్యగాచరేత్</p>	
<p>మృదాదిద్రవ్యహీనే ప్రాయశ్చిత్తమ్</p>	
<p>మృదాదిద్రవ్యహీనే తు అధికే చ విపర్యయే</p>	3౭
<p>గవ్యాదిద్వాదశద్రవ్యహీనే శాన్తిం తథా హునేత్</p>	
<p>సాధితే కలశే భిన్నే ప్రమాదాత్తద్వ్యపోహ్య చ</p>	3౮
<p>అన్యదాదాయ సంపూజ్య క్రమేణైవ సమర్చయేత్</p>	
<p>ద్రవ్యేషు సాధితేష్వేవ కృమికీటాదిసంభవే</p>	3౯
<p>వ్యపోహ్యన్యత్సమాదాయ శాన్తిం హుత్వా సమాచరేత్</p>	
<p>యథోక్తవస్త్రాలాభే తు అష్టౌ చత్వార ఏవ వా</p>	౪౦
<p>సంభృత్య స్నపనం పశ్చాద్విధినైవ సమాచరేత్</p>	
<p>తైలాభ్యంజననిషేధః</p>	
<p>తైలాభ్యంగం యదిస్యాచ్ఛేత్సుపనాదౌతు మోహతః</p>	౪౧
<p>మృదా స్యాత్సుపనం విద్ధి తత్కర్మ త్వాసురం భవేత్</p>	
<p>తస్మాత్సంస్నాప్య శుద్ధోదైః 'క్షమ'స్వేత్యభిపూజ్య చ</p>	౪౨
<p>మహాశాన్తిం తథా హుత్వా తతః స్నపనమాచరేత్</p>	
<p>దేవ్యోః సహ స్నపనవిషయః</p>	
<p>దేవ్యౌ తత్సుపనే కాలే స్నపనం సహచేద్యది</p>	౪౩
<p>మృదా భవతి తత్స్నానం రాష్ట్రస్య కలహప్రదమ్</p>	
<p>స్నాపనే స్నపనే దేవ్యౌ ²కలశస్నాపనే బుధః</p>	౪౪

1. ఘ.ఆదర్శేఽ ధికః పాఠః. 2. కాలే తు స్నపనే. గ.

నాచరేద్యదిచేన్మోహోద్బాధ్యస్తే వ్యాధిభిర్జనాః	
తస్మాచ్ఛాన్తిం చ హుత్వైవ 'క్షమ'స్వేత్యభివన్ధ్య చ	౪౫
దేవదేవం చ సంస్నాప్య ప్రభూతం చ నివేదయేత్	
సహపీఠే ప్రతిష్ఠాచేత్సుపనాన్తే తు పూర్వవత్	౪౬
శుద్ధోద్దైర్దేవదేవ్యా చ స్నాపయేత్కలశం వినా	
అత్రాప్యనుక్తం యత్సర్వం విస్తృతం తత్పూరా ఖిలే	౪౭
తథాచరేత్రియామార్గం ప్రాయశ్చిత్తం విచక్షణః	౪౮

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్ద్రే) భృగుప్రోక్షాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాధికారే ¹అర్చనా ప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ షట్చత్వారింశో₂ ధ్యాయః

47. అథ సప్తచత్వారింశో₂ ధ్యాయః

ఉత్సవప్రాయశ్చిత్తమ్

అథోత్సవస్య వక్ష్యామి ప్రాయశ్చిత్తం తపోధనాః	
అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా మోహోద్వా యత్రమాదతః	౧
తత్తద్దోషం సముద్దిశ్య ప్రాయశ్చిత్తం ప్రవక్తవే	
గ్రామాదిపూత్సవం కుర్యాత్పూర్వం రుద్రోత్సవం భవేత్	౨
పశ్చాచ్చైవోత్సవం విష్ణోః కుర్యాద్గ్రామాభివృద్ధయే	
రుద్రోత్సవే కృతే విష్ణోరుత్సవే ₂ త్సకృతే సతే	3
వ్యాధిదుర్భిక్షచోరాద్వైస్తద్రామస్య చ నాశనమ్	
తద్దోషశమనార్థాయ ప్రాయశ్చిత్తం చ కారయేత్	౪
మహాశాన్తిం చ కృత్వా ₂ న్తే విష్ణోరుత్సవమాచరేత్	

1. స్తుతనప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ ద్విచత్వారింశోధ్యాయః. గ.

కాలోత్సవాతిక్రమణప్రాయశ్చిత్తమ్

కాలోత్సవే వ్యతీతే తు పూర్వోక్తం హోమమాచరేత్	౫
కలశైః పంచవింశద్భిః స్నాపయేద్దేవమవ్యయమ్ మహాహవిః ప్రభూతం వా దేవేశాయ నివేదయేత్	౬
ఉత్సవోక్తవిధానేన పశ్చాదుత్సవమాచరేత్ ఏకవర్షే వ్యతీతే తు పంచాగ్నిత్సాధయేత్క్రమాత్	౭
ఆఘారం పూర్వవద్ధుత్వా వైష్ణవం చ సుహూయతే బ్రాహ్మం రౌద్రం చ హుత్వా తు విష్ణుసూక్తసమన్వితమ్	౮
పురుషసూక్తం చ హుత్వా తు హోమే హోమే ప్రతిప్రతి సర్వదైవత్యమన్వైశ్చ సభ్యాగ్నౌ జుహూయాత్తతః	౯
దేవస్య స్మపనం కుర్యాచ్ఛతాష్టకలశైః క్రమాత్ మహాహవిర్నివేద్యైవ మహాభూతబలిం దదేత్	౧౦
పశ్చాద్విష్ణుష్టాత్సవం కుర్యాద్రాజరాష్ట్రవివర్ధనమ్ ఆచార్యస్వర్విగాదీనాం పూర్వోక్తాం దక్షిణాం దదేత్	౧౧
ద్వితీయే ద్విగుణం కుర్యాత్త్రయోద్ధే హీనే విశేషతః పంచాగ్నిత్సాధయేత్పశ్చాదాఘారం పూర్వవచ్చరేత్	౧౨
ప్రాచ్యాం తు విష్ణుసూక్తం తు పురుషసూక్తం తు దక్షిణే ఏకాక్షరాదీనపరే దుర్గాసూక్తం తథోత్తరే	౧౩
సభ్యే తు సర్వదైవత్యం హుత్వా శాన్తిం తథాచరేత్ దేవస్య స్మపనం కృత్వా సహస్రేణాష్టభిస్తతః	౧౪

1. సప్తత్యేకోత్తరం చైవ. గ.

మహాహవిః ప్రభూతం వా దేవేశాయ నివేదయేత్	
ముఖవాసం చ దత్వా తు మహాభూతబలిం దదేత్	౧౫
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్తత్ర ఋత్విగ్భ్యో దక్షిణాం దదేత్	
ఏవం కృత్వా ప్రయత్నేన విష్ణోరుత్సవమాచరేత్	౧౬
నవాహం వాఽథ సప్తాహమేకాహం త్రివిధం స్మృతమ్	
నవాహస్య తు పూర్వోక్తం సప్తాహస్య తథైవ చ	౧౭

ఉత్సవహీనప్రాయశ్చిత్తమ్

ఏకాహేతూత్సవే హీనే మహాశాన్తిః సుహూయతే	
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ నరసూక్తం యజేత్తతః	౧౮
శతాష్టకలశైః స్నాప్య ప్రభూతం చ నివేదయేత్	
ఋత్విగ్భ్యో దక్షిణాం దత్వా పునరుత్సవమాచరేత్	౧౯
ఘోషయిత్వోత్సవే హీనే సభ్యాదీంత్సాధయేత్కమాత్	
మహాశాన్తిం చ హుత్వా తు పూర్వోక్తం హోమమాచరేత్	౨౦
స్నపనం దేవదేవస్య శతాష్టకలశైశ్చరేత్	
మహాహవిర్నివేద్యైవ దక్షిణా చ ప్రదీయతే	౨౧
తద్రామదేవతానాం చ బలిం ద్విగుణమాచరేత్	
మహాభూతబలిం దద్యాన్మధ్యరాత్రౌ విశేషతః	౨౨
ఘోషణం పూర్వవత్కృత్వాచోత్సవం సమ్యగాచరేత్	

ఉత్సవఘోషణవిషయః

ఘోషణేన విహీనో యద్యుత్సవః క్రియతే హరేః	౨౩
హుత్వా తు వైష్ణవం ధ్వాజం ప్రత్యేకం తు శతాష్టకమ్	
కలశైః పంచవింశద్భిః స్నాపయేద్దేవమవ్యయమ్	౨౪

మహాహవిర్నివేద్యైవ మహాభూతబలిం దదేత్ ఘోషణం పూర్వవత్పూర్వోత్సవం సమ్యగాచరేత్	౨౫
ధ్వజారోహే కృతే పశ్చాద్ఘోషణంచేత్పూనర్యది వైష్ణవం ధ్వజదైవత్యం చక్రాదీనాం చ హూయతే	౨౬
ఇంద్రాదీనాం చ హుత్వా తు దేవస్య స్తుపనం చరేత్ తద్ధ్వజం సంవ్యపోహ్యైవ ధ్వజమన్యం ప్రకల్పయేత్	౨౭
ఘోషణం పూర్వవత్పూర్వ ధ్వజారోహణమాచరేత్	
భేర్యాః పతనాదౌ ప్రాయశ్చిత్తమ్	
ఉత్సవే ఘోషణే భేర్యాః పతనాదిసముద్భవే	౨౮
చర్మభేదే చ తత్కాలే యష్టాదౌ పతితే తథా వాదకానాం చ పతనే హుత్వా వాద్యాధిదైవతమ్	౨౯
నాందీశంచైవ హుత్వా తు శైషికం చ సుహూయతే భేరీమన్యాం ప్రకల్ప్యైవ పూర్వోక్తం ఘోషణం చరేత్	౩౦
ధ్వజపతనాదౌ	
ధ్వజే చ పతితే భిన్నే తత్కాలే శాన్తిమాచరేత్ ధ్వజదైవం చ హుత్వా తు చక్రాదీనాం సుహూయతే	౩౧
ఇంద్రాదీనాం చ హుత్వా తు వైష్ణవేన సమన్వితమ్ గరుడస్తుపనం కుర్యాద్ధవిర్భిః సన్నివేదయేత్	౩౨
తద్ధ్వజం విసృజేద్విద్వాన్ ధ్వజమన్యం ప్రకల్పయేత్ పూర్వోక్తవిధినా కృత్వా ధ్వజారోహణమాచరేత్	౩౩
ధ్వజే సముచ్చితే భిన్నే పతితే దండగే తథా తద్దండం తద్ధ్వజం త్యక్త్వా ధ్వజమన్యం ప్రగృహ్య చ	౩౪

దండంచాన్యం చ సంగ్రహ్య సుదృఢం స్థాప్య యత్నతః
హుత్వా తు వైష్ణవం ధ్వాజం ప్రత్యేకం తు శతాష్టకమ్ 3౫

దేవస్య స్తుపనం కృత్వా గరుడం స్నాపయేద్బుధః
పూర్వోక్తవిధినా కృత్వా ధ్వజారోహణమాచరేత్ 3౬

ధ్వజే పూజాహీనే

ధ్వజే పూజావిహీనే తు ఉత్సవాదిదినాదధః
వైష్ణవం ధ్వజదైవత్యం శతమష్టోత్తరం యజేత్ 3౭

కలశైః పంచవింశద్భిః స్నాపయేద్గరుడం బుధః
ధ్వజదేవం సుపూజ్యైవ ప్రభూతం చ నివేదయేత్ 3౮

ఏవం కృత్వా ప్రయత్నేన నిత్యపూజాం సమాచరేత్

బలిహీనే

పూజాయాశ్చోక్తమార్గేణ నిత్యం రాత్రౌ బలిం క్షిపేత్ 3౯

హీనే బలావధైకస్మింత్సర్వదేవాహుతీర్యజేత్
పశ్చాద్ రాత్రౌ బలిం కుర్యాద్ద్విగుణం బలిమాచరేత్ ౪౦

ఏవం సంవర్ధయిత్వా తు బలిం సమ్యక్సమాచరేత్
తద్ధోషణదినేచైవ హీనే నిత్యబలౌ తథా ౪౧

సర్వదేవాఽహుతీర్హుత్వా విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్
దేవస్య స్తుపనం కుర్యాచ్ఛతాష్టకలశైః పునః ౪౨

పూర్వోక్తేన విధానేన ఘోషణాది తథాచరేత్
నవాహం వాఽథ సప్తాహం ¹ద్విధాచోత్సవ ఉచ్యతే ౪౩

1. పంచాహం త్రివిధోత్సవః. గ.

అంకురార్పణకాలవిచార:

¹తయోరుత్సవయోరాదౌ రాత్రౌ తీర్థాంకురార్పణమ్
 అన్యేషాం చోత్సవనాం తు చోత్సవాది దినం వినా ౪౪

తీర్థస్వోక్తదినాత్పూర్వం నవమే వాఽంకురార్పణమ్
 అంకురార్పణహీనే తు బ్రాహ్మం సౌమ్యసమన్వితమ్ ౪౫

పంక్తీశం శైషికం హుత్వా చక్రం చైవ సుహూయతే
 జయాదినామసంయుక్తం వైష్ణవం చైవ హూయతే ౪౬

పుష్పాంకురనిమిత్తమ్

పూర్వోక్తదినహీనే తు సద్యః పుష్పాంకురం భవేత్

ఏకకాలోత్సవహీనప్రాయశ్చిత్తమ్

ఏకకాలోత్సవే హీనే వైష్ణవం చ సుహూయతే ౪౭

నరసూక్తసమాయుక్తం దేవానామాహుతీర్యజేత్
 బ్రాహ్మం రౌద్రం చ హుత్వా తు దినాదీనాం చ సంయుతమ్ ౪౮

ఇన్ద్రాదీనాం చ హుత్వా తు చక్రాదీనాం సుహూయతే
 ప్రాతరుత్సవమారభ్య పశ్చాత్సద్య ఉత్సవం చరేత్ ౪౯

సాయేచోత్సవహీనే తు వైష్ణవం చ సుహూయతే
 కలశైః పంచవింశద్భిః స్నాపయేద్దేవమవ్యయమ్ ౫౦

అపరేఽథ దినే కుర్యాదుత్సవం ద్విగుణం భవేత్

ఏకదినోత్సవహీనే

దినేనైకేన హీనే తు మహాశాన్తిం యజేత్తతః ౫౧

1. ఉత్సవస్వాదిరాత్రౌ తు అంకురార్పణమాచరేత్.

సభ్యే చ సర్వదైవత్యం హుత్వాచైవ యథావిది
 స్నాపయేత్పంచవింశద్భిః ప్రభూతం చ నివేదయేత్ ౫౨
 ముఖవాసం చ దత్వా తు పునరుత్సవమాచరేత్

దినద్వయోత్సవహీనే

దినద్వయోత్సవే హీనే శేషం సర్వం సమాచరేత్ ౫౩
 హీనోత్సవస్య శాన్తిం చ పూర్వోక్తవిధినాచరేత్
 ఉత్సవం చ పునః కృత్వా ఘోషణాది తథా భవేత్ ౫౪

తీర్థహీనే

పర్యాప్తేచోత్సవే యత్ర తీర్థేచైవ విహీనకే
 హీనోత్సవస్య శాన్తిం చ పూర్వోక్తవిధినాచరేత్ ౫౫
 ఘోషణాద్యుత్సవం కుర్యాత్పశ్చాత్తీర్థం సమాచరేత్

బలిహీనే

బలిహీనోత్సవం కుర్యాద్వైష్ణవం చ సుహూయతే ౫౬
 బలిరక్షకదైవత్యం దినదైవత్యమేవ చ
 బలిం ప్రక్షిప్య తత్కాలే పునరుత్సవమాచరేత్ ౫౭

బలిపతనే

బలౌ భూతబలౌచైవ భూమ్యాం చ పతితే యది
 బలిరక్షకమస్తం చ చక్రాదీనాం సుహూయతే ౫౮
 తద్బలిం విస్మజేద్విద్వాన్ బలిమన్యం ప్రకల్పయేత్
 పూర్వవద్బలిమాపాద్య సహ చక్రాదినా నయేత్ ౫౯

ఉత్సవేతరబింబే ఉత్సవే కృతే

ఉత్సవార్థం తు యద్బింబం తద్బింబే చోత్సవం చరేత్
(బింబఽన్యేచోత్సవం కుర్యాద్ధునేదుత్సవశాన్తికమ్ ౬౦

కృత్వా శాన్తిం విధానేన పునరుత్సవమాచరేత్
ఉత్సవంచైవ తత్సర్వమౌత్సవే తు సమాచరేత్) ౬౧

ఉత్సవే దేవతాస్తరసంసర్గనిషేధః

అన్యాలయస్యోత్సవార్థమాలయస్య బహిర్గతే
తదుత్సవే విహీనేఽపి కశ్చిద్దైవగతేఽపి వా ౬౨

తదాలయగతేచైవ క్షిప్రం శాన్తిం చ కారయేత్
తద్దినాధిపమస్త్రం చ చక్రాదీనాం సుహూయతే ౬౩

ఇంద్రాదీనాం చ హుత్వా తు భ్రాహ్మం రౌద్రసమన్వితమ్
విష్ణుసూక్తం చ హుత్వా తు వైష్ణవం చ సుహూయతే ౬౪

శ్రీభూమిభ్యామృషిభ్యాం చ వ్యాహృత్యస్తం ప్రతిప్రతి
దేవస్య స్మరణం కుర్యాచ్ఛ్రాంత్యంశద్భిరప్తకైః ౬౫

బలిం ప్రక్షిప్య తత్కాలే పునరుత్సవమాచరేత్
చక్రాదీనాం తథా కుర్యాద్ధులిబేరస్య వై తథా ౬౬

అన్యాలయస్యోత్సవార్థం కౌతుకం చ న చాలయేత్
ఉత్సవంచైవముద్దిశ్య త్రిసన్దిషు నివేదయేత్ ౬౭

అహీనంచోత్సవం కుర్యాద్దినోత్సవ విధానతః
శాన్తిం కుర్యాత్తథా పశ్చాత్పునరుత్సవమాచరేత్ ౬౮

1. బలిం చైవ తథాచరేత్. గ.

(రథాంగశిబికాయాం వా దేవమారోపయేద్ధరిమ్ యానే రథే గతం దేవం గరుడం హోమమాచరేత్?	౬౯
వైష్ణవంచైవ హుత్వా తు బ్రాహ్మం రౌద్రం సుహూయతే. పూర్వోక్తేన విధానేన పునరుత్సవమాచరేత్)	౭౦
అన్యేషాం క్రూరదేవానాం యానఛత్రాదిచామరైః వస్త్రాభరణపుష్పైర్వా దేవేశం నైవ చార్చయేత్	౭౦
అర్చయేచ్ఛేత్తదజ్ఞానాద్దేవస్య స్మపనం చరేత్	
యానే పతితే ప్రాయశ్చిత్తమ్	
భూమౌ చ పతితే యానే భిన్నే పూర్వవదాచరేత్	౭౨
యానాచ్చ పతితే బింబే వైష్ణవం చ సుహూయతామ్ తద్దినాధిపమస్త్రం చ జుహూయాచ్చ శతాష్టకైః	౭౩
కలశైః స్నాపయేద్దేవం వారిణాచాభిషేచయేత్ భూమౌ చ పతితే బింబే స్నాపయేచ్చ శతాష్టకైః	౭౪
కలశైః స్నాపయేద్దేవం వారిణాచాభిషేచయేత్ వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ శ్రీభూసూక్తం చ హూయతే	౭౫
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్తత్ర సర్వదేవాహుతీర్యజేత్ అన్నదానం చ కృత్వా తు పునరుత్సవమాచరేత్	౭౬
పీఠప్రభాపద్మశంఖచక్రభూషాయుధాని చ శిరశ్చక్రం చ వస్త్రం చ ఉపాంగాని ప్రచక్షతే	౭౭
ఉపాంగే చ విహీనే చ యోజయిత్వా యథావిధి స్నాపనం పూర్వవత్పూర్వ పునరుత్సవమాచరేత్	౭౮

సౌవర్ణం రాజతం బింబం హీనాంగనత్యజేద్బుధః	
పునర్బింబం చ కృత్వా తు తత్తద్రవ్యేణ కారయేత్	౭౯
తత్తద్రవ్యాధికం కుర్యాద్ద్రవ్యహీనం నచాచరేత్	
స్థాపనం పూర్వవత్పూర్వ పశ్చాదుత్సవమాచరేత్	౮౦
చక్రవీశామితానాం చ బింబంచైవతథాచరేత్	
శైలజం దారవంచైవ ఔత్సవం నైవ కారయేత్	౮౧
కారయేచ్ఛేత్తదజ్ఞానాదాభిచారికముచ్యతే	
ఏతద్దోషస్య శాస్త్ర్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తం చ కారయేత్	౮౨
పౌండరీకాగ్నిమాదా (ధా) య వైష్ణవం జుహూయాచ్ఛతమ్	
పురుషసూక్తం చ హుత్వా తు విష్ణుసూక్తం చ వైష్ణవమ్	౮౩
ప్రభూతం బలిమాహృత్య తద్ధామే తు బలిం దదేత్	
దేవస్య స్సపనం కుర్యాత్ప్రభూతం చ నివేదయేత్	౮౪

బింబే అగ్నినా స్పృష్టే ప్రాయశ్చిత్తమ్

బింబేచైవాగ్నినా స్పృష్టే వస్త్రాభరణయాసకే	
తత్సర్వం విసృజేద్విద్వాన్ బింబస్య స్సపనం చరేత్	౮౫
స్నాపయేద్దేవదేవేశం పునర్గంధోదకైరపి	
వైష్ణవం బ్రాహ్మసంయుక్తం రౌద్రంచైవ సుహూయత్	౮౬
దేవీభ్యాం చ మునిభ్యాం చ చక్రాదీనాం చ హూయతే	
ఇంద్రాదీనాం చ హుత్వా తు పాయసాది నివేదయేత్	౮౭
బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వాత్ర పునరుత్సవమాచరేత్	
చక్రాదీనాం చ తేషాం వై తత్తన్మృత్యుం తథా భవేత్	౮౮

ఆచార్యాదిమృతౌ

ఆచార్యస్య మృతౌ తేన వినాచేదుత్సవః కృతః	
హీనోత్సవస్య శాన్తిం చ కృత్వాఽథోత్సవమాచరేత్	౮౯
తస్య శిష్యం సమాదాయ ఆచార్యత్వే నియోజయేత్	
యజమానమృతౌచైవ శాన్తిం కృత్వోత్సవం తథా	౯౦
రాజానం యజమానం తు సంచిత్యోత్సవమాచరేత్	
స్మృషాణాం చ మృతౌచైవ బంధువర్గమృతౌ తథా	౯౧
హీనే సత్యుత్సవే కుర్యాద్దీనోత్సవ విధానతః	

కర్త్రాదీనామాశౌచే

సూతకప్రేతకాదౌ చ కర్త్రాదీనాం సమాగమే	౯౨
పూజయేన్న హి తద్ద్రవ్యైర్దేవబ్రాహ్మణవర్జితైః	
తద్ద్రవ్యవర్జనేనైవ ఉత్సవం చ సమాచరేత్	౯౩
హీనేచైవోత్సవే శాన్తిం పునరుత్సవమాచరేత్	
ఆచార్యస్య తథాఽఽశౌచే చోత్సవే చ విహీనకే	౯౪
ఆచార్యస్య నియోగేన తస్య శిష్యః సమాచరేత్	
పూర్వోక్తశాన్తికం కుర్యాత్పునరుత్సవమాచరేత్	౯౫

ఉత్సవసంకరే

విష్ణోరుత్సవకాలే తు అన్యదేవోత్సవే యది	
వైష్ణవంచైవ రౌద్రం చ ఏకాహం యత్ర కారయేత్	౯౬
(తత్సంకరే చ నిర్దోషమగ్రే రుద్రోత్సవం చరేత్	
పశ్చాద్విష్ణూత్సవం కుర్యాత్సర్వసంపత్సమన్వితమ్	౯౭

తద్దోషశమనార్థాయ విష్ణోరుత్సవమస్తతః?	
విష్ణోరుత్సవకాలే చ భద్రకాల్యా తు లంఘితే	౯౮
సురా మాంసశ్చ రుథిరం భద్రకాలీబలిర్భవేత్	
దేవార్థం చ బలిం కుర్యాన్న పైశాచబలిం క్షిపేత్	౯౯
ఘోషణాద్యవరోహాంతం దినమేకం చ సంకరే	
మోహోదజ్ఞానతో వాఽపి సంకరే చేద్విసశ్యతి	౧౦౦
తద్దోషశమనార్థాయ ప్రాయశ్చిత్తం చ కారయేత్	
సంధౌ సంధౌ చ శోధిత్వా గోమయేనోపలిప్య చ	౧౦౧
పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర వాస్తుహోమం చ కారయేత్	
వైష్ణవంచైవ హుత్వా తు బ్రాహ్మం రౌద్రసమన్వితమ్	౧౦౨
..శాన్తిం చ హుత్వా తు చక్రాదీనాం సుహూయతే	
దినాధిపత్యమస్త్రం చ హుత్వాచైవ యథావిధి	౧౦౩
దేవస్య స్తుపనం కుర్యాచ్ఛతమష్టోత్తరం భవేత్	
చక్రాదీన్ స్తుపనం కృత్వా హవిర్భిః సన్నివేదయేత్	౧౦౪
పాయసాది నివేద్యైవ పశ్చాదుత్సవమాచరేత్	
దుర్గాలక్ష్మ్యోః సరస్వత్యా ఉత్సవః క్రియతే యది	౧౦౫
తత్సంకరే తు నిర్దోషో నిష్కృతించైవమాచరేత్	
భద్రకాలీ చ శాస్తా చ సంకరే)	౧౦౬
సంకరేచాదిమూర్తేస్తు శాన్తించైవ తథాచరేత్	
చండాలగేయాదినిషేధః	
చండాలగేయం నృత్యం చ దేవార్థంచైవచాచరేత్	౧౦౭

మోహోదజ్ఞానతో వాఽపి కారయేచ్ఛేద్విసశ్యతి తద్దోషశమానార్థాయ క్షిప్రం శాన్తిం చ కారయేత్	౧౦౮
గ్రామే వాచాఽలయే వాపి భూమిశుద్ధిం చ కారయేత్ వాస్తుహోమం చ హుత్వా తు పుణ్యాహం వాచయేత్క్రమాత్	౧౦౯
దేవస్య స్మపనం కుర్యాచ్ఛతాష్టకలశైః పునః చక్రాదిస్మపనం కుర్యాత్పుణ్యాహం వాచయేత్తతః	౧౧౦
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్తత్ర వేదస్యాధ్యయనం చరేత్	
అస్పృశ్యస్పర్శనే ప్రాయశ్చిత్తమ్	
అస్పృశ్యైః స్పర్శనేచైవ దేవస్య స్మపనం భవేత్	౧౧౧
వైష్ణవంచైవ హుత్వా తు పౌరుషం చ సుహూయతే వైష్ణవం బ్రాహ్మణసంయుక్తం రౌద్రంచైవ సుహూయతే	112
ఛత్రాదీనాం దహనాదౌ	
ఛత్రపింఛవితానాదౌ ప్రమాదాద్యేన కేనచిత్ దహనే ¹ పతనే చైవ తత్రాఽగ్నేయం సవైష్ణవమ్	౧౧౩
చామరాణాం చ పతనే భిన్నేచైవాగ్నిదూషితే మాయాసంహ్లాదినీమన్త్రం వైష్ణవం చ హునేత్క్రమాత్	౧౧౪
నర్తకాదీనాం పతనాదౌ	
నర్తకే గాయకేచైవ దేవదాసీషుచైవ హి పతితేచాగ్నినా దగ్ధే భర్తునే హననేఽపి చ	౧౧౫
తత్రాఽగ్నేయం చ హుత్వా తు వైష్ణవం జుహూయాత్క్రమాత్ 'శ్రియే జా'తేతి హుత్వా తు ² శైషికం చ సుహూయతే	౧౧౬

1. పతితే. ఆ.క. 2. వైష్ణవమ్. ఖ.

వాదిత్రవాదకానాం చ పతనే భిన్నదాహయోః

ఋత్విజాం పతనే

ఋత్విజాంచైవ పతనే మునీనాం హోమమాచరేత్ ౧౧౭

గురుకర్త్రోః కలహే

యజమానగురుక్షోభే ఋషీణాం హోమమాచరేత్
వైష్ణవంచైవ హుత్వా తు శైషికం చ సుహూయతే ౧౧౮

విగ్రహే రక్తస్నావాదౌ

విగ్రహే రక్తసంస్రావే దగ్ధేచైవ మృతే జనే
గ్రామేచైవాఽలయేచాపి భూమిశుద్ధిం చ కారయేత్ ౧౧౯

వాస్తు హోమం చ హుత్వా తు పుణ్యాహం వాచయేత్తతః
వైష్ణవంచైవ హుత్వా తు చక్రాదీనాం సుహూయతే ౧౨౦

దేవస్య స్నపనం కృత్వా పశ్చాదుత్సవమాచరేత్
రజఃస్వలాదౌ దేవానాముత్సవే సముపాగతే ౧౨౧

గ్రామేవాచాలయే వాఽపి భూమిశుద్ధిం చ కారయేత్
వాస్తుహోమం చ హుత్వా తు పుణ్యాహం వాచయేత్తతః ౧౨౨

వైష్ణవంచైవ హుత్వా తు చక్రాదీనాం సుహూయతే
ఇంద్రాదీనాం చ హుత్వా తు దేవస్య స్నపనం భవేత్ ౧౨౩

వేదాధ్యాయం చ కృత్వా తు పశ్చాదుత్సవమాచరేత్

గేయాదిహీనే

గేయం నృత్యం చ వాద్యం చ ధూపదీపౌ తథైవ చ ౧౨౪

పంచద్రవ్యమితి ప్రాహుస్తద్విना स्यान्न चोत्सवः
మోహోదజ్ఞానతో వాఽపి కారయేదుత్సవం యది ౧౨౫

అభిచారికమిత్సుక్తం శాన్తిస్తత్రైవ హూయతే
దేవస్య స్తుపనం కృత్వా పశ్చాదుత్సవమాచరేత్ ౧౨౬

హోమహీనే

అగ్నిపూజావిహీనం తు కారయేదుత్సవం యది
అగ్నిపూజాం చ కృత్వా తు పశ్చాదుత్సవమాచరేత్ ౧౨౭

కౌతుకబంధనాదిహీనే

ప్రతిసరబద్ధనే హీనే ప్రభాతే? చ ప్రమాదతః
వైష్ణవంచైవ హుత్వా తు సోమదైవత్యమేవ చ ౧౨౮

ప్రతిసరం బంధయేత్తత్ర శేషం పూర్వవదాచరేత్
శయనే తత్ర హీనే తు వైష్ణవం చ సుహూయతే ౧౨౯

శ్రీభూసూక్తం తతో హుత్వా శైషికం చ సుహూయతే
పూర్వవద్విధినా కృత్వా శయనం సమ్యగాచరేత్ ౧౩౦

పంచశయనస్యచాలాభే ప్రత్యేకం వస్త్రమాస్తరేత్
మూర్ధోపధానే హీనే తు హుత్వా నాగాధిదైవతమ్ ౧౩౧

తీర్థవిపర్యాసే

యద్దినే తీర్థముద్దిష్టమన్యస్మిన్యది సంభవేత్
హీనోత్సవవిధానేన తద్దినే తీర్థమాచరేత్ ౧౩౨

కర్తాచార్యవినాశే తు ఉత్సవే నిష్ఫలో భవేత్
దేవస్య స్తుపనం కృత్వా శాన్తిహోమః సుహూయతే. ౧౩౩

ఏకాహాదధికేచైవ ఏకాహే చోత్సవే యది నిర్దోషం తత్ర కర్తవ్యం తద్దినే తీర్థమాచరేత్	౧౩౪
తైలాభ్యంజనహీనే తు చూర్ణస్నానవిహీనకే చూర్ణస్నానం చ కృత్వా తు హీనే చూర్ణోత్సవేఽపి వా	౧౩౫
వైష్ణవంచైవ హుత్వా తు బ్రాహ్మం రౌద్రసమన్వితమ్ చక్రాదీనాం తథా హుత్వా పశ్చాదుత్సవమాచరేత్	౧౩౬
దివైవ తీర్థః కర్తవ్యో రాత్రౌ తీర్థం నచాచరేత్ రాత్రౌ తు తీర్థకాలే తు దివా తీర్థం న కారయేత్	౧౩౭
మోహాదజ్ఞానతో వాఽపి విపరీతం భవేద్ద్యది బ్రాహ్మం రౌద్రం చ హుత్వా తు విష్ణుసూక్తం చ వైష్ణవమ్	౧౩౮
తద్దినాధిపమస్తం చ చక్రాదీనాం చ హూయతే పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర దేవేశం సంప్రణమ్య చ	౧౩౯
దివా తీర్థవిహీనే తు తద్దినే వా సమాచరేత్ తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన తత్కాలే తీర్థమాచరేత్	౧౪౦
తీర్థాంతస్సపనే హీనే బలిహీనేఽవరోహణే ఏకాహముత్సవం కుర్యాత్స్నాపయేచ్ఛ శతాష్టకైః	౧౪౧
మహాభూతబలిం దద్యాత్ప్రభూతం చ నివేదయేత్ సప్తరాత్రవిహీనే తు ధ్వజస్యాప్యవరోహణే	౧౪౨
ఏకాహముత్సవం కుర్యాత్స్నాపయేచ్ఛ శతాష్టకైః పాయసాది నివేద్యైవ వివ్రాణాం భోజయేచ్ఛతమ్	౧౪౩
సర్వదేవాహుతీర్థ్వా మహాభూతబలిం దదేత్ ధ్వజపూజాం చ కృత్వా తు ధ్వజం తమవరోహయేత్	౧౪౪

ఉత్సవే మన్తహీనే చ ద్రవ్యహీనే తథైవ చ
 ఆభిచారికమిత్సుక్తం సర్వశాన్తిం చ కారయేత్ ౧౪౫
 తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ద్రవ్యసంపన్నమాచరేత్

వినియుక్త ద్రవ్యోపయోగః

మన్తవత్ పూజితం ద్రవ్యమాచార్యాయైవ సన్దదేత్ ౧౪౬
 ఆచార్యస్వార్థముద్దిష్టం శిష్యస్య తు న దాపయేత్
 నిష్ఫలం కర్తనాశఃస్యాత్తద్దేశం సంత్యజేద్ధరిః ౧౪౭

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ఉత్సవ ప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ
¹సప్తచత్వారింశో_౨ ధ్యాయః

4-8. అథాష్టచత్వారింశో_౨ ధ్యాయః

బాలాలయనిష్ఠుతిః

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి బాలాగారస్య నిష్ఠుతిమ్
 బాలాగారే యథామార్గమర్చ్యమానే విచక్షణాః ౧

బాలాలయ అవధిః

ద్వాదశాబ్దావసానాంతాత్పరం వై బాలధామని
 న రమేద్భగవాన్ పశ్చాద్ధుర్బలాత్కర్తురత్ర వై ౨
 తద్ద్రామం యజమానం చ రాజానం చ ప్రజా అపి
 హత్వైవ చ హరిర్భానోర్మండలం ప్రతి గచ్ఛతి 3

1. ఏకోనపంచాశో_౨ ధ్యాయః. గ.

కాలాతిక్రమదోషః

తస్మాద్విధోక్తకాలే తు మూలాగారం సలక్షణమ్ కృత్యైవ విధినా ధీమాన్ స్థాపయేత్తం ప్రయత్నతః	౪
యథోక్తకాలే దేవస్య మూలాగారసమం భవేత్ మహాశాన్తిం చ సప్తాహం హుత్వాఽన్తే మన్తవిత్తమః	౫
పునర్బాలాలయం కృత్వా ఐంద్రే తస్మాద్విశేషతః ద్వాదశాభిషేచనాంతం పూజయేత్తత్ర పూర్వవత్	౬
యద్వా తదాలయే ధీమానబ్ధమబ్ధం ప్రతిప్రతి శాన్తిం హుత్వైవ సప్తాహం 'క్షమ'స్వేత్యత్రచార్చయేత్	౭
ఆదికాలే చ ధర్మాత్మా స్వబలం చ విచార్య చ శ్రీఘ్రం కర్తుమశక్తశ్చేత్కూటాగారేఽర్చయేత్తథా	౮
కాలేన యావతా పూర్ణం తద్విమానమనిన్దితమ్ తావత్కాలం న దోషఃస్యాత్కూటాగారే తు పూజనే	౯
తస్మాత్తు శిల్పశాస్త్రోక్తశిలయేష్టకయాఽథవా కారయిత్యైవ దేవేశమర్చయేత్సర్వశాన్తయే	౧౦
కూటాగారప్రతిష్ఠాయాం సర్వం జంగమమాచరేత్ ఇష్టకాగర్భమూలే చ ఆద్యేష్టకయైవ శాస్త్రవిత్	౧౧
మూర్ధేష్టకార్థం యత్రాపి తత్రార్థం ప్రథమేష్టకా ద్రువబేరం చ యత్రార్థం భూమౌ గర్భం చ సన్న్వసేత్.	౧౨
అన్యథాచేద్విదాశఃస్యాత్కర్తుర్భర్తుశ్చ తత్ర చ యదిచేత్తాం వ్యపోఽయైవ మహాశాన్తిం చ కారయేత్	౧౩

ఇష్టకాభిః శిలాభిర్వా ప్రాకారాదీన్విచక్షణః జంగమేనైవ గర్భం చ కల్పయేత్సూర్వవత్సుధీః	౧౪
జీవస్థానే చ దేవేశం వినా రత్నం విచక్షణః స్థాపయేచ్ఛరరాశౌ వా యథైవ తరుణాఽలయే	౧౫
బహుభూమియుతం చేత్తద్బాలాగారోక్తవత్ ఖిలే సంకల్ప్య పూజయేన్నిత్యమాద్యన్తౌ విగ్రహౌ వినా	౧౬

అనుక్తలోహైః బింబే నిర్మితే

అనుక్తలోహైః సంయోజ్య కౌతుకాదీంశ్చ మోహతః కృత్వా సంస్థాపితంచేత్తద్భవత్యేవాఽభిచారికమ్	౧౭
తద్దోషశమనార్థాయ మహాశాన్తిం తథా బుధః హుత్వా సలక్షణం బేరం కృత్వా సంస్థాపయేద్బుధః	౧౮

బింబానాం అవస్థానియమః

స్థానాసనశయానానాం కౌతుకం స్థానకాఽసనమ్ కారయేచ్ఛయనంనైవ విపరీతే త్వనర్థకృత్	౧౯
నిర్దోషేఽప్యర్చ్యమానే తు కౌతుకాదౌ విశేషతః	

లోహగౌరవసంవేశః

లోహగౌరవసంవేశం నాచరేదితి శాసనమ్	౨౦
మధూచ్ఛిష్టక్రియాహీనే వైష్ణవం బ్రాహ్మసంయుతమ్ శాన్తిం హుత్వా తథా ధీమాన్ లోహసంస్కారకేఽపివా	౨౧
అన్యాఽలయార్చితం బింబమజ్ఞానాదాలయే తథా స్థాపితం చేద్వినాశఃస్యాత్తస్మాచ్ఛాన్తిం సమాచరేత్	౨౨

అపహాయైవ తద్భేరం శీఘ్రం పూర్వాలయేబుధః
తద్భైవ స్థాపనం కృత్వా విధినైవ సమర్చయేత్ ౨౩

గ్రామాదీనాం నాశే

గ్రామాదీనాం వినాశే చ నాశే దేవాలయస్య చ
తత్తద్భేరం సమాహృత్యచాలయేఽన్యే మనోరమే ౨౪

యావత్తత్రార్చనం యుక్తం యథాలాభం సమర్చయేత్
యదిచేత్తద్భవం పశ్చాత్సంపిధాయైవ రక్షయేత్ ౨౫

శత్రుచోరాద్యపహతౌ

శత్రుభిశ్చైవ నద్యాద్యైర్బాధితం యదిచాఽలయమ్
ఆదాయ మందిరే బేరం శక్తియుక్తం చ హేతునా ౨౬

దేశే మనోరమే ధీమానాలయం కల్ప్య పూర్వవత్
ద్రువం చ కౌతుకం తద్వత్కారయేద్విధిచోదితమ్ ౨౭

శూన్యాఽలయం సముద్దిశ్య కల్ప్యతే చాన్యదాలయమ్
దుర్బలో యజమానశ్చేల్లాఘవేన సమాచరేత్ ౨౮

బహుభూమి విమానవిషయః

అనేకావరణైర్ముక్తం బహుభూమిసమాయుతమ్
నష్టం తద్యదిచేత్పశ్చాద్గౌణమార్గేణ చాఽచరేత్ ౨౯

తద్భైవ కల్పనం ముఖ్యం గౌణంచాన్యద్విశేషతః
అర్చనార్థాయ దేవస్య భక్తితః శక్తితశ్చరేత్ ౩౦

తేనైవ సన్ని నో దోషా ముహూర్తమలమర్చనమ్
వ్రధానదేవే నష్టే తు న్యూనం తత్ర న దోషకృత్ ౩౧

అనష్టే న్యూనతా నష్టం నష్టే న్యూనం న దోషకృత్ ఉభయోరపి కర్తా తదాత్మానం చ న వంచయేత్	3౨
బహుస్థలవిమానంచేద్దౌర్బల్యాచ్ఛిధిలే గురుః కూటాగారం చ వా కల్ప్య సంరక్షేత్పూజయేత్తథా	33
అథవాలైకభూమిం చ దౌర్బల్యేఽపి చ కల్పయేత్ స్థానాసనశయానం వా ద్రువం సంస్థాప్య పూర్వవత్	3౪
కౌతుకంచాదిభూమేస్తు జీవస్థానే సలక్షణమ్ సంస్థాప్య పూజయేదన్యే లౌకికాన్ముఖమండపే	3౫
సంస్థాప్య పూజయేన్నిత్యం హవిషా సార్థమత్ర వై స్వపనోత్సవాద్యానన్యాంశ్చ ప్రధానేన ద్విధాచరేత్?	3౬
ఆదాయ స్థూపిశూలాంతం మూర్ధేష్టకాన్యాసం మన్తవిత్ సంస్థాప్య ద్వితీయే విమానే కారయేచ్ఛేన్నదోషకృత్	3౭
ఆద్యేష్టకాం చ గర్భం చ ద్వారస్తంభం చ సర్వశః దుష్టంచేదుపయుక్తాశ్చ శిలా అన్యాస్తథైవ చ	3౮
యత్ర ప్రతిష్ఠితో దేవస్తత్ర సర్వం సమాహృతమ్ శిలాద్యానన్యతో నేష్టం? యదిచ్ఛే (ధిచే) ద్విధినా భవేత్	3౯

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగువ్రోక్తాయాం సంహితాయాం
యజ్ఞాధికారే తరుణాలయనిష్కృతిర్నామ అష్ట చత్వారింశోఽధ్యాయః

49. అద్వైకోసపంచాశోఽ ధ్యాయః

సామాన్య ప్రాయశ్చిత్తవిధిః

ఆచార్యస్వార్చకస్యాపి పరిచారగణస్య చ పరస్పరవిరోధే తు ప్రాయశ్చిత్తం వదామ్యహమ్	౧
ఆచార్యే కుపితే దీనే సంభ్రాన్తే యేన కేనచిత్ తయోర్విరోధే సంవృత్తే ఆచార్యయజమానయోః	౨
వైష్ణవం మునిదైవత్యం వైష్ణవేనం చ వాసవమ్ బార్హస్పత్యం యజేన్మన్తమష్టోత్తరశతం వశీ	౩
ప్రసాదయేద్గురుం పశ్చాత్పసన్నో గురురత్పరః జపేదష్టోత్తరశతం ప్రణవం తు సమాహితః	౪
యజేదష్టోత్తరశతం వ్యాహృతిం ప్రణవాన్వితామ్ ఇత్యేవమర్చకస్యాపి ప్రాయశ్చిత్తం వినిర్దిశేత్	౫
తేషామన్యతమస్యాత ప్రవృత్తే సాహసే గుణే ఆత్మత్యాగనిమిత్తే వా మోచయేత్త్వరయాన్వితః	౬
ప్రాయశ్చిత్తయుతే సోఽపి యాచితః సహసా గుణాత్ ఏకభక్తశ్చ నక్తాశీ ఘృతాశీ పంచగవ్యభుక్	౭
తోయాశీచోపవాసీ చ దినమేకం పృథక్ పృథక్ సప్తమే దివసే స్నాతస్తధైవ జపహోమకృత్	౮
బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు కిల్బిషాత్స్వాత్ప్రముచ్యతే యన్నిమిత్తం కృతమిదం తస్యాప్యేవం వినిర్దిశేత్	౯

అన్యథాచేన్మహోష ఇతి పూర్వజశాసనమ్
 ప్రాయశ్చిత్తమకృత్వా తు యది పూజాదికర్మకృత్ ౧౦
 ప్రాయశ్చిత్తావసానే తు దేవదేవస్య భక్తితః
 ద్విగుణం చ సమభ్యర్చ్య ద్విగుణం చ నివేదయేత్ ౧౧
 మధ్యరాత్రే తు యో మోహోన్మార్జన్య మార్జనం చరేత్
 దేవాఽలయే నిహన్త్యాశు తదాలయగతాం శ్రియమ్ ౧౨
 శ్రీసూక్తేన ఘృతాక్తాబ్జం పౌండరీకే యజేత్సకృత్

బింబానాం భూమౌ గుప్తిః

గ్రామే జనపదే వాఽపి క్షుభితే శత్రుపీడయా ౧౩
 బింబాపహారశంకాయాం భూమౌ బింబాని గూహయేత్
 కూర్పం వా హేమశకలం పీఠే న్యస్య పృథక్ పృథక్ ౧౪
 ప్రతిసన్ధ్యం సమావాహ్య సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్
 అసంకులే సముద్ధృత్య బింబం శాస్తే భవత్యతః ౧౫
 త్వరయాఽఽమ్లాదిభిః శోధ్య పుణ్యాహాదీని ఘోషయేత్
 కృత్వాఽంకురార్పణం సద్యః కృత్వా యాగార్థమండపమ్ ౧౬
 పట్కుండాన్యథవా పంచ ద్వే శ్వభ్రం చ వేదికామ్
 కల్పయిత్వా యథాన్యాయం రాత్రిపూజావసానకే ౧౭
 శక్తిం కూర్చాద్ధ్రువే బింబే సమారోప్య విశేషతః
 తతః కుంభే సమావాహ్య ధ్యాత్వాఽభ్యర్చ్య యథావిధి ౧౮
 ప్రతిష్ఠోక్తవిధానేన ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్
 గ్రామాదీనాం వినాశే చ నాశే దేవాలయస్య చ ౧౯

- త్వరయా ధ్రువతః శక్తిం నివేశ్యాత్ర యథాక్రమమ్
 యాగశాలాం ప్రవిశ్యాగ్నిమాతృన్యారోప్య మస్తతః ౨౦
- అన్యత్పురక్షితం దేశం నీత్వాఽనుపహతం క్రమాత్
 సౌమ్యాలయే మఠే వాఽపి గృహే వా గృహమేధినామ్ ౨౧
- ఆగ్నేయమన్దిరే వాఽధ పుణ్యాహాన్తే నివేశ్య చ
 కుండమౌపాసనం కృత్వా తత్రాఽధాయాగ్నిమాతృనః ౨౨
- స్థాపయిత్వా యథాశక్తి శాన్తిం హుత్వా విశేషతః
 దేవేశం పూర్వవత్ స్థాప్య విస్తీర్ణాభిముఖం తథా ౨౩
- పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ యథాలింగం సమర్చయేత్
 నిత్యయాత్రాబలించైవ తథా కాలోత్సవం వినా ౨౪
- పరివారబలిం తత్ర ఆశ్రయోక్తవదాచరేత్
 విముక్తే సంకులే నేయాత్ బింబం పూర్వాలయం పునః ౨౫

చండాలాది ప్రవేశనాదౌ

- చండాలసూతికోదక్యాపతితాదిప్రవేశనే
 ఆలయాన్తర్భృతౌ సత్యాం గోభిస్తత్రాధివాస్య చ ౨౬
- అష్టోత్తరసహస్రం వా శతం పంచాశదేవ వా
 బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు పుణ్యాహేనాపి ఘోష్య చ ౨౭
- పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్

అశక్తస్య గౌణః కల్పః

- ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేద్భూమౌ బింబాని గోపయేత్ ౨౮
- ఆత్మన్యారోప్య తచ్చక్తిం నిత్యహోమావసానకే
 ధ్యాత్వా భక్త్యా యథాలాభమాత్మనాఽత్మని పూజయేత్ ౨౯

పూజాహీనాని యావన్తి దినాని ద్విజసత్తమాః జుహుయాత్సాందరీకాగ్నౌ తావత్సంఖ్యేన వైష్ణవైః	30
శాన్తిమన్తం చ తత్రైవ హుత్వా తథైవాబ్ధం ప్రతి ప్రతి మహాశాన్తిం తతో హుత్వా మాసం ప్రతి ప్రతి	30
పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ద్రువబింబం తు లోహశ్చేత్తస్యాపీచ్ఛన్తి గోచరమ్	3౨
శిలామయస్య బింబస్య క్షేమం కేచిద్వదన్తివై పూర్వోక్తశాన్తిం ద్విగుణం హుత్వా స్థాపనమాచరేత్	33
ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే సామాన్య ప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ ఏకోసపంచాశోఽధ్యాయః	

50. అథ పంచాశోఽధ్యాయః

వాస్తువిన్యాసః - వాస్తుద్వైవిధ్యమ్

అథ వాస్తుంగవాస్తూనాం వక్ష్యే విన్యాసలక్షణమ్ ద్వివిధో వాస్తువిన్యాసో వాస్తువాస్తుంగ భేదతః	౧
ఆవాహ్య సర్వదేవానాం హరిరేవాత్ర దేవతా నానాసమయభేదేన స ఏవారాధ్యతే హరిః	౨

వాస్తుంగలక్షణమ్

ఏవం వాస్తుంగ వాస్తుస్యాద్వక్ష్యే వాస్తుంగవాస్తుథ కృత్వా గ్రామాదివిన్యాసం తద్ద్రామస్యానుకూలతః	3
కల్పితో వాస్తువిన్యాసో వాస్తుంగ ఇతి కీర్తితః శ్రేష్ఠం వాస్తుంగవాస్తుస్యాద్గౌణమన్యదుదాహృతమ్	౪

వాస్తుంగవాస్తువిన్యాసప్రకారం శృణుతర్షయః ద్రువస్య దక్షిణే హస్తే మధ్యమాంగులిపర్వణః	౧
మధ్యమేన మితం యత్తన్మాత్రాంగులముదాహృతమ్ ఏకబేరప్రతిష్ఠా చేదాచార్యాంగులిమానతః	౬
పూర్వవత్కల్పయేత్తాలం హస్తదండాదికం క్రమాత్ పంచహస్తం సమారభ్య ద్విద్విహస్తవివర్ధనాత్.	౭
కల్పయేత్సప్తపంచాశద్ధస్తాంతం సప్తవింశతిః ద్రువస్య యజమానస్య రాజ్జశ్చైవానుకూలతః	౮
ఇష్టమానం వినీశ్చిత్వ విస్తారం పరికల్పయేత్ తద్విస్తారవశాదుచ్చమాయామంచాపి పూర్వవత్	౯
గంధాలంకారభేదాది? శాన్తికాదివిభాగశః తద్విమానానుకూలాని ప్రాకారాదీని కల్పయేత్.	౧౦
వాస్తు తద్దండమానేన మానయేచ్ఛాస్త్రకోవిదైః చతుర్వీధిసమాయుక్తముత్తమం వాస్తు కథ్యతే.	౧౧
మధ్యమం తు త్రివీధిస్యాదధమంస్యాద్ద్వివీధికమ్ అధమాధమముద్దిష్టమేకవీధిసమన్వితమ్	౧౨
మధ్యమం తు ద్వివీధిస్యాదుత్తమం త్రివీధికమ్ అంతర్వీధ్యాం నివాసస్తు బ్రాహ్మణానాం విధీయతే	౧౩
క్షత్రియస్యాభిషిక్తస్యాప్యస్తర్వీధ్యాం నివేశనమ్ ఆలయస్య బహిర్వారాదగ్ర ఏవ తు కల్పయేత్	౧౪
అథవా తత్ర కుర్వీత దేవఖాతమనుత్తమమ్ తస్యైవోత్తరతః పార్శ్వే జలక్రీడార్థమండపమ్	౧౫

కల్పయేద్గోపురాదగ్రే ¹ వ్యాదీనామథవాఽఽలయమ్ నృపాణాం తద్భుహిర్వీధ్యాం తద్భుహిర్వణిజామపి	౧౬
శూద్రాణామనులోమానామావాసస్తద్భుహిః స్మృతః నైవ వాస్త్యంగవీధీషు ప్రతిలోమనివేశనమ్	౧౭
పరితః స్థాపయేత్తాంస్తు శతదండాత్తతో బహిః గ్రామవిన్యాసవిధినా యథాభాగమతన్దితః	౧౮
సప్తపంచత్రిందాస్యతమాంతర్వీధికా మతా ద్విద్విదండవృద్ధ్యా తు కారయేత్తద్భుహిర్భుహిః	౧౯
సప్తపంచత్రిదండాస్యత్తమాస్యాద్భుహవిస్తృతిః తద్విస్తృతిర్ద్విగుణితం గృహదైర్భ్యముదాహృతమ్.	౨౦
అంతర్వీధ్యాం పార్శ్వయోర్ద్వారబాహ్యే వీధ్యగ్రే వై స్థాపయేద్దేవదాసీః (సాః?) ² క్షత్రావాసం ద్వారబాహ్యే సవర్ణాన్ దైవజ్ఞాన్వై స్థాపయేత్పార్శ్వయుగ్మే	౨౧
వైశ్యావాసం ద్వారబాహ్యే తదగ్రే భృత్యావాసో బ్రాహ్మణానాం విధేయః ³ శూద్రావాసో బాహ్యతో రాజవైశ్య భృత్యానాం వై స్థానమత్ర ప్రయోజ్యమ్.	౨౨
ఉత్సవం బలినిర్వాపం పుణ్యవృక్షనివేశనమ్ వాపీతటాకారామాదీన్ మరాదీంశ్చ తథైవ చ	౨౩

1. భక్తానామ్. క. 2. క్షేత్రం వాసః ఘ. క్షత్రం వాస.? 3. శూద్రావాసాత్. అ.

వైదికాశ్చ క్రియాః సర్వా అస్తర్వీధ్యాం సమాచరేత్ ఉత్సవం కేచిదిచ్ఛన్తి తథా స్థానబలం వినా	౨౪
త్రివిధో వాస్తువిన్యాసవిశేషస్త్వధునోచ్యతే అస్తర్వీధ్యాం ద్విజావాసః ద్వారబాహ్యే తదా స్త్రియః	౨౫
మధ్యవీధ్యాం నృపాః పూర్వే పశ్చిమే వణిజః స్థితాః సవర్ణాశ్చాఖిలైః దైవజ్ఞాః పార్శ్వయోర్వై వ్యవస్థితాః	౨౬
అన్యేఽనులోమాః శూద్రాశ్చ బహిర్వీధ్యాం వ్యవస్థితాః అన్యత్సర్వం పురైవోక్తమేకవీధియుతేన తు	౨౭
దేవదాసీర్బహిర్ద్వారే కల్పయేత్పార్శ్వయోర్ద్వయోః తస్యాభిముఖవీధ్యాన్తు క్షత్రియాణాం నివేశనమ్	౨౮
దక్షిణే బ్రాహ్మణావాసం పశ్చిమే తు విశాం మతమ్ ఉత్తరే భిషజాం చైవ దైవజ్ఞానాం విధీయతే	౨౯
శూద్రాంశ్చ భగవద్భక్తాన్ కేచిదిచ్ఛన్తి చోత్తరే శూద్రాశ్చాన్యేఽనులోమాశ్చ వాస్తుబాహ్యే వ్యవస్థితాః	౩౦
అన్యత్సర్వం పురా చోక్తం వాస్తువిద్యావిశారదైః ఆలయాద్దక్షిణే పార్శ్వే దేవస్య సమసూత్రకే	౩౧

ఆచార్యాదీనాం గృహకల్పనమ్

ఆచార్యగృహముద్దిష్టం శాస్త్రసూత్రేఽథవా ద్విజాః అర్చకాః పరిచారాశ్చ వసేయుస్తస్య పార్శ్వయోః	౩౨
ఉద్యానరక్షకాదీనాముత్తరేస్యాన్నివేశనమ్ పుష్పాపచయకర్తృణాం తథా మాలోపజీవినామ్	౩౩

ద్రవ్య సంభారకాణాం చ గృహం పూర్వే ప్రకల్పయేత్ దౌవారికానామావాసం ¹ దక్షిణే సంప్రకల్పయేత్	3౪
గ్రామవిన్యాసవత్సర్వమన్యదిత్యాహ పూర్వజః ఆలయాదష్టభాగైకహీనోచ్చం మన్దిరం గురోః	3౫
తదష్టాంశైకహీనోచ్చమర్చకానాం గృహం మతమ్ తదష్టాంశైకహీనోచ్చం పరిచారగృహం భవేత్	3౬
తత్పంచాంశైకహీనంస్యాద్భాహ్యకింకరకేతనమ్ కర్మభిర్మృక్తశూద్రస్య తత్తురీయాంశహీనకమ్	3౭
ఆలయస్యగలాంతంస్యాద్ద్విజానాం వాస్తువాసినామ్ ప్రస్తరాంతం నృపాణాంస్యాద్విశాం పాదాంతమేవ చ	3౮
తలాంశైకవిహీనోచ్చం శూద్రావాససముచ్చయమ్ రాజ్ఞాం గృహం విశేషేణ యథాకామోచ్చమాచరేత్ ²	3౯
అథాతః సంప్రవక్ష్యామిఅధిహర్మవిధిం శృణు?	
వాస్తువిన్యాసవిశేషః	
గ్రామే వా నగరేచైవ పత్తనే ఖర్వటే పురే	౪౦
రాజాఽస్థానే? నదీక్షేత్రే హ్యరణ్యే రాష్ట్రసంధికే మార్గపార్శ్వే తథా ద్రోణఖర్వటే నిర్గమేఽథవా	౪౧
అభ్యంతరగతే విష్ణోరాలయే కల్పితే నృభిః అభ్యంతరగతేశస్య స్థానం పౌరాణికం కృతమ్	౪౨
నవకర్మవినాశార్థం? తస్మాద్భాష్యే ప్రతిష్ఠితమ్ సునాశేరణ్యకే? తీర్థే నదీసాగరపర్వతే	౪౩

1. పశ్చిమే. ఘ. 2. ఉత్తరాధ్యాయస్థశ్లోకానాం కేషాంచిదిహక్ష్వచిద్ధన్తే పాఠః ప్రామాదికః.

సేతుబద్ధే చ ఈశస్య రుద్రచ్చస్త విమానకమ్ గ్రామాదీనాం తు సర్వేషాం చతుఃషష్టివిభాజితే	౪౪
బ్రాహ్మం చతుష్పదం తస్య వాస్తు ప్రాగుత్తరౌ గతౌ పదం బ్రాహ్మం సమాశ్రిత్య బ్రహ్మణం చ చతుర్ముఖమ్	౪౫
చతుర్ద్వారసమాయుక్తం చతురాననసంయుతమ్ సావిత్రీయగతే? విష్ణోః పూర్వద్వారం ప్రలీనకమ్	౪౬
రుద్రాశ్రయగతే విష్ణోః నలీనకపఠే ముఖే? సిరాసూత్రం న కర్తవ్యం దండాస్తరగతం క్రమాత్	౪౭
ఆదిస్స విష్ణుస్థానం స్యాత్ప్రాసాదం తు ప్రలీనకమ్ ఆగ్నే వరాహరూపస్య ప్రాసాదం స్వస్తికం భవేత్	౪౮
యామ్యే సంకర్షణస్థానం నన్ద్వావర్తాఖ్యహర్మకమ్ నిర్ఋతౌ రామదేవస్య ప్రాసాదం ¹ రాష్ట్రభృత్పరమ్	౪౯
ప్రద్యుమ్నస్య చ వారుణ్యే విష్ణుచ్చస్తవిమానకమ్ వాయవ్యే కృష్ణదేవస్య ప్రాసాదం సుగళగ్రహమ్?	౫౦
అనిరుద్ధస్య సోమే తు ప్రాసాదం స్థానవేదికమ్ ఐశాన్యే నారసింహస్య ప్రాసాదం పర్వతాకృతిమ్	౫౧
యమే భార్గవరామస్య ప్రాసాదం వర్ధమానకమ్ మృగే తు వామనస్థానం మంగలగ్రహణం (సం) భవేత్	౫౨
వితథే బలరామస్య ప్రాసాదం స్వస్తికం భవేత్ భృంగరాజే తు పురుషస్య హర్మముద్యోగపద్మకమ్	౫౩

1. రాష్ట్రవిత్. ఆ.

సుగ్రీవే విక్రమస్థానం శనేర్యోగవిమానకమ్	
శేషే వై శ్రీధరస్థానం హర్మ్యం శ్రీచందమేవచ	౫౪
ముఖ్యేతు మత్స్యస్య స్థానం మహాపద్మవిమానకమ్	
¹ అదితౌ అచ్యుతస్థానం హర్మ్యం శ్రేష్ఠగృహం భవేత్	౫౫
ఏవం సప్తదశస్థానం? శేషస్థానం క్రమాద్విదుః	
మహేశ్వరస్య మాహేంద్రే రుద్రచందవిమానకమ్.	౫౬
అంతరిక్షే మహేంద్రస్యస్థానం గన్ధర్వహర్మ్యకమ్	
గ్రహక్షతపదాద్బాహ్యే ప్రాసాదం గజ (గృహ) పృష్ఠకమ్	౫౭
భల్లాటపదబాహ్యే ప్రాసాదం భూతచిన్తకమ్	
పుష్పదన్తస్య బాహ్యే చ హర్మ్యం శ్రేష్ఠగృహం భవేత్	౫౮
రోగస్య పదబాహ్యే చ హర్మ్యమావర్తకం భవేత్	
భల్లాటపదబాహ్యే చ ప్రాసాదంచోత్పలాకృతిమ్	౫౯
ఈశ్వరస్యాదితిపదే హర్మ్యం శైలజమేవ చ	
ఈశ్వరస్యేశబాహ్యే స్యాద్ధర్మ్యం గౌరమ్య (న్య) కం తథా	౬౦
కర్ణదగ్ధం దశాదగ్ధం (శియః) ధ్రువస్థానాన్తరం బహిః	
దక్షిణే పూర్వదిగ్భాగే ప్రాసాదం ద్వారపూర్వకే	౬౧
పశ్చిమద్వారదిగ్భాగే ప్రాసాదం ద్వారపశ్చిమే	
సర్వేషామీశ్వరస్థానే గ్రామపార్శ్వే బహిర్ముఖమ్	౬౨
విష్ణోర్ఘ్రహస్తు సర్వేషాం గ్రామస్యాభిముఖం భవేత్	
ద్వారే ప్రదక్షిణేచైవ నాస్తిమాగధికం భవేత్?	౬౩

1. ఆదిత్యే అ.

సర్వేన్వే? (పర్ణన్వే) షణ్ముఖస్థానం ¹సహర్మ్యం చ సుదర్మనమ్?
 సన్వ్యాసపురశోఽష్టాది పూర్వా సర్వతో భద్రకమ్? ౬౪
 దౌవారికే గణేశస్య హర్మ్యమాగదికం భవేత్?
 గ్రహక్షతే పుష్పదస్తభల్లాటానాం బహిస్తథా. ౬౫
 మాతృణాం వా ప్రపాం శాలాం సీమాస్యశతదండకమ్
 నవమస్యోత్తరగ్రామాత్పూర్వే తు క్షేత్రపాలకమ్ ౬౬
 క్షితేత్వరస్య కరి .. తద్భూహం తస్య పశ్చిమే
 గృహస్య గృహదండాంతం హర్మ్యమార్షన్వికం భవేత్ ౬౭
 ఈశాద్భుహిస్తు చరకీ విదారిణీ బాహ్యతః
 పూతనా నిర్బుతేర్బాహ్యే వాయవ్యే పాపరాక్షసీ ౬౮
 పశ్చాదసనసీమాంతం స్వహర్మ్యం మండపాకృతిమ్
 పుష్పకస్తు నదీతీరే విష్ణుహర్మ్యం సదైవి (వైది)కమ్ ౬౯
 అరణ్యే విష్ణుగేహస్య సర్వతోహర్మ్యమర్షకమ్
 రాష్ట్రసన్ధౌ మహావిష్ణుహర్మ్యం శ్రీఛందమేవ చ ౭౦
 ఏవం గ్రామాదిషు ప్రోక్తం దేవతాస్థానకల్పనమ్
 ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
 సంహితాయాం యజ్ఞాభికారే వాస్తువిన్యాసలక్షణానామ
 పంచాశోఽధ్యాయః

1. హర్మ్యం చైవ. ఘ.

51. అధైకపంచాశోఽ ధ్యాయః

తస్త్రసంకరనిష్ఠుతిః

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి తస్త్రసంకరనిష్ఠుతిమ్
విష్ణోస్తస్త్రం ద్విధా ప్రోక్తమర్చనార్థం వైదికమ్. ౧

వైష్ణవశాస్త్రభేదః

ప్రథమం సౌమ్యమన్యత్తదాగ్నేయం తాన్త్రికం భవేత్
వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాదిక్రియాఽన్వితైః ౨

బ్రాహ్మణైః క్రియామాణం యత్తత్సౌమ్యం వైదికం మతమ్
విధిస్తు వేదమూలశ్చ దీక్షాయుక్తశ్చ తాన్త్రికః ౩

సచోక్తో ద్వివిధో మార్గః శుద్ధమిశ్రవిభేదతః
శుద్ధం భాగవతం ప్రోక్తం పంచరాత్రమథేతరత్ ౪

సూత్రైర్వా సాత్వతైర్వాఽపి కృతం యచ్ఛుద్ధతాన్త్రికమ్
తేషాం శారీరసంస్కారాస్తత్తన్తేషు కీర్తితాః ౫

స తేషాం వేదమర్యాదా సూతాదీనాం ప్రవర్తతే
త్యక్తాఽత్యసూత్రవిధిభిర్నానా¹ సూత్రార్థదర్శిభిః ౬

దీక్షితైః క్రియామాణం యత్తన్మిశ్రమభిధీయతే
కేవలం భుక్తిదం శుద్ధం మిశ్రం ముక్తైకసాధనమ్ ౭

భుక్తిముక్తిప్రదం సౌమ్యమితి పూర్వజ² దర్శనమ్

శాస్త్రావతరణప్రకారః

సౌమ్యం నారాయణః ప్రాహ వేదేభ్యః సారముత్థితమ్ ౮

1. సూత్రాధికారిభిః క. 2. శాసనమ్.

తస్మాద్భుహ్యో విరాట్సాత్మ త్వ ఏవ విఖనా మునిః
¹తతోఽస్మదాద్యామునయశ్చత్వారో లేభిరే విధిమ్. ౯
 తేభ్యః ప్రాదురభూచ్ఛాస్త్రముత్తమం చతురాత్మకమ్
 వేదానాం వ్యసనాదర్వాక్ ప్రాగ్రూపం మిలితం తు యత్ ౧౦
 తాం తు వైఖానసీం శాఖామితి బ్రహ్మవిదో విదుః
 తత్సమష్టాత్మకం సూత్రం ప్రోక్తం విఖనసా తథా ౧౧
 ఋగాదిభేదసంభిన్నా వ్యష్టిరూపేణ సా పునఃః
 ఋగ్యజుఃసామాధర్వేతి చతుర్థా సా యథాఽభవత్. ౧౨

శాస్త్రసంఖ్యాగణనమ్

చతుర్థా వ్యష్టిరూపేణ తత్సూత్రంచాభవత్పునః
 ఆత్రేయం భార్గవంచైవ మరీచం కాశ్యపం త్వితి ౧౩
²భార్గవం యన్మయా ప్రోక్తం తదేకాదశథా మతమ్
 భీలం క్రియాధికారశ్చ వాసాధికరణం తథా. ౧౪

1. తస్మాద్భుగ్వాది.
 2. వైదిక వైష్ణవసంజ్ఞిత శ్రీ వైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రప్రవర్తనాధికారాభిషిక్తాః సార్థకోటిగ్రంథసంఖ్యాసంఖ్యాత భగవద్విఖనో మహాగురు సముపదిష్టవైదికసమూర్త భగవద్వ్యజనసూత్ర పఠనపాఠనైకనిరతాః భగవద్భుగుమరీచ్యత్రికాశ్యపాదయః ప్రతిమస్వస్త్రం ప్రతి చతుర్యుగం వా కాలపరంపరాపురుషపరంపరాబాహుల్యాదినా స్వప్రర్థితసంహితానామత్యన్తశ్చేధిల్యాన్యథా భావాదిదోషేణ తిరోధానే (ప్రాయే) సతి పునః పునస్తేషాం ప్రకాశాయ కాలస్తరేషు సమానార్థకాన్. గ్రన్థాన్ అధికారసంహితా కాండ తంత్రాదినామాన్వితం తదేవం భగవచ్ఛాస్త్రం వైఖానససంజ్ఞితం ప్రతిపత్త్యభేదేన బహుధా ప్రపంచయామాసుః శిథిలప్రాయాః పూర్వోపదిష్టాః సంహితా విశేషాః అపి కేచన కైశ్చిత్పురుషైః క్వచిత్కవిద్దేశే కథంచిత్ విద్యతా దృశ్యవైద్య ద్యాపి, తేచానస్త్రం ప్రవర్తితాశ్చ సంహితాభేదాః తత్తన్నామ్నా వ్యవహీయన్తే. తథాపిః : కస్మింశ్చిత్ప్రవర్తనా కాలే పంచవింశతీసంఖ్యాన్వితాః జయానన్దాదిసంజ్ఞాన్వితాః కించిన్యూనలక్ష

మానాధికరణంచైవ నిరుక్తం చ ప్రకీర్ణకం అర్చనస్యాధికారశ్చ యజ్ఞాధికరణం తథా.	౧౫
వర్ణాధికరణంచైవ పురాతన్తం తథైవ చ ఏతేషాం సారరూపేణ తన్త్రముత్తరసంజ్ఞకమ్.	౧౬
ఏతావదేవ మారీచం తథాఽఽత్రేయం ప్రకీర్తితమ్ పంచధా కాశ్యపీయం స్యాదధికారప్రభేదతః	౧౭
లక్షగ్రంథేన మారీచం తదర్థం భృగుచోదితమ్ తదర్థమత్రిణా ప్రోక్తం తదర్థం కాశ్యపేన తు	౧౮
ఖిలంచైవ పురాతన్తం మానాధికరణం తథా అర్చనస్యాధికారశ్చ షట్సహస్రం పృథక్ పృథక్	౧౯
వర్ణాధికరణంచైవ నిరుక్తం చ ప్రకీర్ణకమ్ పృథక్ పృథక్ ద్విసాహస్రం త్రిసాహస్రమతః పరమ్	౨౦
ఏకపంచాశదధ్యాయం యజ్ఞాధికరణం మతమ్ వాసాఖ్యం తావదధ్యాయం చతుఃసాహస్రసమ్మితమ్.	౨౧
తథా క్రియాధికారణం నవసాహస్రముత్తమమ్ భార్గవం శాస్త్రమిత్యుక్తం మారీచం శృణుతర్షయః	౨౨

చతుష్టయగ్రన్థసంఖ్యాసంఖ్యాతాః సంహితా అభూవన్. కస్మింశ్చిత్ప్రవర్తనాకాలే అష్టావింశత్యాదిగ్రన్థసంఖ్యాయుతాః ఖిలక్రియా ప్రకీర్ణాదిసంజ్ఞాఽన్వితాః లక్షచతుష్టయ గ్రన్థ సంఖ్యాయుతాః. ఏవమన్యస్మిన్ కాలే కించిదధిక లక్షద్వయగ్రన్థసంఖ్యాయుతాః ప్రత్యేకం ఖిలక్రియావాస యజ్ఞార్చనాదిభేదభిన్నాః సంహితా అభూవన్మితి. ఏవమన్యత్రాపి. ఏవం చ కాలభేదేన గ్రన్థసంఖ్యాన్యూనత్వాధిక్యానాం సంహితానామ భేదానాం సంహితాసంఖ్యాభేదానాం చ విరోధః పరిహృతః అయంచ న్యాయో వైష్ణవపురాణే పురాణపరిగణనాధ్యాయే వ్యాఖ్యాతృభిః విష్ణుచిత్తాదిభిః సంచారితః ఇతి నాచ్చియార్ కోవిల్ కృష్ణభట్టాచార్యాణాం నిర్వాహః క్వాచిత్కః పాఠః ప్రామాదిక ఇత్యేకే.

ఖిలం క్రియాధికారశ్చ పురాతనైర్చనాఽహ్వయౌ వాసమానాధికారౌ చ యజ్ఞాధికరణం తథా	౨౩
ప్రకీర్ణకనిరుక్తే చ వర్ణాధికరణం తథా ప్రత్యేకమష్టసాహస్రమేతేషాత్తరసంజ్ఞకమ్	౨౪
యద్విమానార్చనం కల్పం తస్రముత్తరసంజ్ఞకమ్ అర్చాధికారమాత్రేయం చతుస్సాహస్రసమ్మితమ్	౨౫
తథా వాసాధికరణం యజ్ఞాధికరణం తథా ఖిలం తత్పంచసాహస్రం నిరుక్తం ద్విసహస్రకమ్	౨౬
సమూర్తార్చాధికారాఖ్యం శేషంస్యాత్తస్రముత్తరమ్ కాశ్యపీయేఽర్చనాఖ్యంస్యాత్తద్విసాహస్రముచ్యతే	౨౭
వాసాధికరణం తద్వత్తదైవ ఖిలసంజ్ఞకమ్ క్రియాధికరణం ప్రోక్తం తస్మాత్పంచశతాధికమ్	౨౮
శేషం భగవదర్చాయాః కల్పముత్తరసంజ్ఞితమ్ విష్ణుయాగవిధిశ్చేతి తదేవ పరికీర్తితమ్	౨౯

తస్రసంకరదోషః

ప్రారబ్ధం యేన తంత్రేణ తత్తన్త్రేణ సమాపయేత్ నోక్తంచేత్తత్ర తచ్ఛేషమన్యతన్త్రేణచాచరేత్	౩౦
తస్రోత్తరవిరుద్ధం యదధికారేషు చోదితమ్ నాచరేత్సర్వథా ప్రాజ్ఞ ఇతి పూర్వజదర్శనమ్.	౩౦
ఉక్తం యేనోత్తరే తస్మై అధికారోక్తవచ్ఛరేత్ ¹ ఆచార్యాశ్చార్చకాశ్చైవ ఋత్విజో బలివాహకాః	౩౨

1. ఇతి ఆరభ్య సార్ధదశశ్లోకానాం క్వచిదాదర్శే పూర్వస్మిన్నధ్యాయే పాఠోద్భవ్యతే. (49 అధ్యాయే 39 శ్లోకే ద్రష్టవ్యమ్)

మస్త్రదీపప్రదాతారః పాచకాః పరిచారకాః వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాదిక్రియాన్వితాః	33
వేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞా బ్రాహ్మణా అధికారిణః నమస్కత్పాభిపూజ్యైవ యజమానయుతో గురుః	34
అర్చకాదీన్నియుంజీత తత్తత్కర్మణి మస్త్రవితే పుష్పాపచయకర్తారస్తథా మాలోపజీవినః	3౫
పానీయవాహకాశ్చైవ శిబికావాహకాదయః ఏతాన్ వైఖానసాలాభే నియుంజీతాన్యసూత్రిణః	3౬
శంఖచక్రాంకితభుజాన్ గృహ్ణీయాదన్యసూత్రిణః ఉద్యానరక్షకాద్యాంస్తు చతుర్వర్ణేషు వైష్ణవాన్	3౭
గృహ్ణీయాచ్ఛక్రశంఖాం కాన్ పూర్వాలాభే తథోత్తరాన్ గ్రాహ్యో వై సృత 1గీతార్థం సృత 2గీతవిదః స్త్రియః	3౮
ఏతేషాం బ్రాహ్మణాదీనాం సూతకే ప్రేతకే తథా ఆశౌచలాఘవం తత్ర నాచరేద్గుణగౌరవాత్	3౯
ఉత్సవే స్నపనేచైవ శాన్తికాదివిధౌ బుధాః (తథా) గురోః కర్మాభియుక్తస్య ఋత్విజాం చ విశేషతః	౪౦
తత్తత్కర్మావసానే తు ఆశౌచం ప్రవిధీయతే నిత్యార్చనాభియుక్తస్య పూజకస్య విశేషతః	౪౧
తత్సంధ్యార్చనావసానే తు సోఽశుచిః పూజకో భవేత్ సర్వధాఽఽచార్యసాంకర్యం నాచరేదర్చకస్య చ	౪౨

సంహితానాం విషయవ్యవస్థా

మంత్రాంశ్చైవోపచారాంశ్చ ఉత్తరోక్తపదాచరేత్ నామవర్ణాక్షరాదీని వర్ణాధికరణోక్తవత్	౪౩
ప్రాకారప్రతిమాదీని వాసాధికరణోక్తవత్ ఋషిచ్ఛందోధిదేవాంశ్చ క్రియాధికరణోక్తవత్	౪౪
నిత్యార్చనం నిరుక్తోక్తం యజ్ఞేచోత్సవ ఈరితః అగ్నికార్యవిశేషం చ పురాతనోక్తవచ్ఛరేత్	౪౫
యద్యచ్ఛాస్త్రేష్యనుక్తం తత్ ఖిలాధికరణోక్తవత్ మానోన్మానప్రమాణాని మానాధికరణోక్తవత్	౪౬
అర్చాపరిచ్ఛదంచైవ అభ్యంజనవిధిం తథా కర్మశేషం చ సర్వత్ర ప్రకీర్ణకవిధానతః	౪౭
అర్చనస్యాధికారోక్త విధిస్సార్వత్రికో భవేత్ తన్వోత్తరేషు విధయస్సర్వే సార్వత్రికా మతాః	౪౮
కర్షణాదిప్రతిష్ఠాంతా నిత్యార్చా స్మపనేతరాః న్యూనాతిరేక వ్యాఘతం నిష్ప్రతిః సర్వకర్మణామ్.	౪౯
అన్యస్మంత్రవిధానే చ తన్వోత్తరవిధిః స్మృతః నామవర్ణాక్షరధ్యానమంత్రానప్యపచారకాన్	౫౦
నాన్యోన్యసంకరం కుర్యాత్కుర్యాచ్ఛేదాభిచారికమ్ యదిచ్ఛేత్కర్మసాంకర్యం తన్న దోషాయ కల్పతే	౫౧
ఏతద్వైఖానసం శాస్త్రం సంక్షేపాద్వ్యః ప్రకీర్తితమ్ శుద్ధం యదర్చనాహీనం తత్ర మిశ్రం నివేశయేత్	౫౨

మిశ్రంచేదర్చనాహీనం తత్ర సౌమ్యం నివేశయేత్
 భూశుద్ధ్యాదిప్రతిష్ఠాంతం కర్మోత్కృష్టవిధానతః ౧౩
 కృత్వా నివేశయేన్ముఖ్యమన్యథా శుచినాఽర్చయేత్
 గౌణే ముఖ్యం పునః కార్యం ముఖ్యే గౌణం నచాఽచరేత్ ౧౪

సౌమ్యమార్గస్య వ్యాపకత్వకథనం

యది శుద్ధే చ సౌమ్యే చ సంస్కారం ద్విగుణం చరేత్
 క్రియామాణేఽర్చనే వాఽపి ముఖ్యమార్గం యదిచ్ఛతి ౧౫
 శాన్తిం హుత్వాఽర్చయేత్ క్షిప్రం నాత్ర కార్యా విచారణా
 విపరీతం యదిచ్ఛేత్తదాఽరూఢపతనం మతమ్ ౧౬
 నాఽచరేత్సర్వదా ప్రాజ్ఞ ఇతి పూర్వజదర్శనమ్
 నాశిష్యాయేదమాఖ్యేయం నైవాశుశ్రూషవే తథా ౧౭
 నైవాభక్తాయ దేవేశేనాశ్రద్ధాయ విశేషతః

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతంత్రే) భృగుప్రోక్షాయాం సంహితాయాం
 యజ్ఞాధికారే తన్త్రసంకరనిష్ఠుతిర్నామ ఏక పంచాశోఽధ్యాయః

శ్రీవైఖానస భగవచ్చాస్త్రే భృగుప్రోక్షే యజ్ఞాధికారః సమాప్తః

జయత్యాత్మేశ్వరోన్నిద్రధ్యానసౌధప్రియాతిథిః
 శ్రీమత్పత్రపురీవాసః శ్రీరామః సీతయా గృహీ.

* * *

(౧౧ శ్లోకస్యానంతరం. గ. ఆదర్శేభృతః అధికః పాఠః ప్రకరణాసంస్పర్శి)
 ఇతి శ్రీవైఖానసే యజ్ఞాధికారే ఉత్సవ ప్రాయశ్చిత్తాదిబిమ్బపతన
 ప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ చత్వారింశో_ధ్యాయః

అథ పంచ చత్వారింశో_ధ్యాయః

అంతఃపరం ప్రవక్ష్యామి మహోత్పాతవిధిం శృణు గ్రామే వా నగరేచైవ పత్తనే చ తద్దైవ చ.	౧
దేవాలయే సభాస్థానే రాజధాన్యాం విశేషతః భూకమ్పే చ తథాచైవ ఆకాశే గర్జితే సతి	౨
మహావాతే మహావర్షే సర్వత్రాశనిపాతనే దేవతా రోదనేచైవ వాంధకారనిరస్తరే	౩
తద్దిక్కుమాకులే ప్రాప్తే ఉపలైః పాంసువర్షణే ¹ స్ఫోటకాద్యైః? ప్రవిష్టే జ్వరరోగాదిసంకులే	౪
ఏతేష్వపి చ సర్వేషు ఏకం వా బహు వా భవేత్ మహోత్పాతమిదం ప్రోక్తం సకృదుత్పాదకం తథా	౫
ఏవమాదౌ తు సంప్రాప్తే రాజ్ఞో విపదమాదిశేత్ పరచక్రభయే క్షోభే వ్యాధి (ధౌ) దుర్భిక్ష ఏవచ	౬
అనావృష్టౌ జ్వరోత్పత్తౌ సర్వేషాం దుఃఖ ఏవచ యక్ష రాక్షసపైశాచగంధర్వబ్రహ్మరాక్షసాః	౭
ప్రవిశ్య దేశం సర్వత్రనాశం కుర్వన్తు తే సదా తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన శాన్తికర్మ సమాచరేత్	౮

1. స్ఫోటకాదిప్రవేశే. ఇతి స్యాత్

తిథివారముహూర్తం చ వర్జయిత్వా విచక్షణః సర్వమాసేషు కర్తవ్యం షణ్మాసావధికేఽన్తరే	౯
మాసం వింశతి పక్షం చ షోడశ ద్వాదశాథవా నవాహం వాఽథ సప్తాహం పంచాహం వా తథైవ చ	౧౦
మూర్ధాభిషిక్తస్య రాజ్ఞః వాతరోగాదిసంకులే వాతరోగాదిశాస్త్యర్థం సమస్తదురితాపహం	౧౧
దీర్ఘాయురభివృద్ధ్యర్థం పుష్క్యర్థం చ సమాచరేత్ ఆరంభకాలాత్పూర్వస్మిన్నంకురానర్పయేద్బుధః	౧౨
అంకురార్పణకాదూర్ఘం ద్రవ్యాణ్యపి సమాహరేత్ గ్రామవీధ్యన్తరేచైవ ఆలయాత్పూరతోఽపి వా	౧౩
విష్ణాలయే చ కర్తవ్యం నదీతీరే విశేషతః యాగశాలాం చ కృత్వైవ శయ్యావేదిం ప్రకల్పయేత్	౧౪
పంచాగ్నీన్ పరితః కృత్వా పౌండరీకం తథైవ చ ఉత్తరే వాస్తుశాస్త్యర్థం కుండం శ్రామణకం చరేత్	౧౫
చతుర్ద్వారసమాయుక్తం నానాలంకారభూషితమ్ పరతస్తు ప్రపాం కృత్వా ద్వారమేకం ప్రకల్పయేత్	౧౬
తద్దేశస్యాష్టదిగ్భాగే కుండమౌపాసనీయకమ్ సర్వేషేషు తు కుండేషు ఆఘారం చ సమాచరేత్	౧౭
వాస్తుహోమం తథా కృత్వా పర్యగ్నిం తత్ర తత్ర వై ఇంద్రాదిష్టకుండేషు ఇంద్రాదీన్ దేవతా యజేత్	౧౮
తత్రదైవత్యమన్తైశ్చ సమిదన్నాదిభిః క్రమాత్ అష్టోత్తరసహస్రం వా శతమష్టోత్తరం తు వా	౧౯

ఇంద్రాదినామమన్తేణ ఆజ్యేనాష్టోత్తరం శతమ్ సర్వానగ్నిన్తమాప్యైవ యాగశాలాం ప్రవిశ్య చ	౨౦
వాస్తుహోమం తతః కృత్వా పర్యగ్నికరణం చరేత్ బ్రహ్మసూక్తం తతో హుత్వా రుద్రసూక్తం తథైవ చ	౨౧
విష్ణుసూక్తం తతో హుత్వా ఆజ్యేనైవ సహస్రకమ్ వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాదిక్రియాన్వితమ్	౨౨
ఆచార్యం వరయేత్పూర్వమృత్విగ్భిశ్చ సహైవ తు షోడశ ద్వాదశాష్టావా శ్రోత్రియాన్మన్తపారగాన్	౨౩
దైవికోక్తవిధానేన అంకురాదీంశ్చ కారయేత్ పశ్చాదగ్నిం విసృజ్యైవ ఆఘారం పునరాచరేత్	౨౪
త్రియంబకేన మన్తేణ వ్యాహృత్యన్తం పృథక్ పృథక్ మృత్యుర్నశ్యత్యాయుషమ్మే జుహుయాద్వర్షతామితి?	౨౫
అయుతం జుహుయాద్యద్వా అష్టోత్తరసహస్రకమ్ తిలేనాజ్యేన హవిషా అన్యద్రవ్యేణ కారయేత్	౨౬
ఆఘారం గార్హపత్యాగ్నౌ (హుత్వాఽగ్నిం) వర్షయేద్బుధః గార్హపత్యాత్ప్రణీతేషు అగ్నిష్వాఘారమాచరేత్	౨౭
పౌండరీకం సమాగత్య పరిషిచ్య చ పావకమ్ సప్తద్రవ్యసమాయుక్తం మహాశాన్తిం యజేత్క్రమాత్	౨౮
అతిశాన్తిం తతో హుత్వా సర్వశాన్తిం తథైవ చ ప్రభూతశాన్తిం హుత్వైవ కేవలం శాన్తిమాచరేత్	౨౯
ఆయుతాహుతిపక్షేణ శ్రీశతాష్టకమాచరేత్ పశ్చాదద్భుతశాన్తిం చ తత్తదగ్నౌ విధీయతే.	౩౦

వసోర్ధారాం హునేత్పశ్చాత్సభ్యకుండే విశేషతః మహాశాన్త్యాదికం హుత్వా సప్తాహం సవనత్రయమ్	3౧
సుదృఢం కుమ్భమాదాయ తస్తునా పరివేష్టయేత్ 'శుచీ వో హవ్య' మన్తేణ కుర్యాత్కుమ్భనిషేచనమ్	3౨
షడ్భారప్రీహిభిశ్చైవ తదరైస్తండులైస్తిలైః వేద్యా ఉపరి సంస్తీర్య వేద్యార్థే సాధయేద్ధటమ్	33
'భూరసీతి చ మన్తేణ కుమ్భమంతః ప్రధూపయేత్ 'వారీశ్చతస్ర' ఇత్యుక్త్వా పూరయేద్గన్ధవారిణా	3౪
నానావిదైశ్చ పద్వైశ్చ? వస్త్రయుగ్మీన వేష్టయేత్ 'సమస్సులోమ' మన్తేణ పల్లవాద్యైర్విభూష్య చ	3౫
నవరత్నం వినిక్షిప్య సువర్ణం తత్ర నిక్షిపేత్ దశనిష్కప్రమాణేన విష్ణురూపం క్రియాద్బుధః	3౬
చతురంగులమాయామం చతురంగులవిస్తృతమ్ శ్రీభూమ్యోశ్చ తదర్ధేన సువర్ణేనైవ కారయేత్	3౭
తత్రన్మన్త్రం సముచ్చార్య కుమ్భమధ్యే వినిక్షిపేత్ శ్రీవత్సం పూర్ణకుమ్భం భేరీమాదర్శనం తథా	3౮
మత్స్యయుగ్మాంకుశం శంఖమావర్తం చాష్టమంగలమ్ శంఖచక్రదాశార్ణాణ్యసిరాయుధపంచకమ్	3౯
గరుడం గజరూపం చ కూర్మరూపం తథైవ చ మేఘవిద్యుల్లతాశ్చైవ వర్ణచిహ్నీని కారయేత్	౪౦
నవాష్టసప్తకం వాపి పంచనిష్కమథాపి వా నిష్కాహీనసువర్ణేన ప్రతిమాశ్చ పృథక్ పృథక్	౪౧

శ్రీవత్సాదీని సర్వాణి కుమ్భమధ్యే వినిక్షిపేత్ కుమ్భమధ్యే స్థితం తోయం తోయమధ్యే తు పంకజం	౪౨
పంకజస్య చ మధ్యే తు ధ్యాయేన్నారాయణం హరిం శ్రీ భూమిసహితం ధ్యాత్వా అర్చయేదష్టవిగ్రహైః	౪౩
అపక్వాని చ సర్వాణి తాంబూలం చ నివేదయేత్ వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ పురుషసూక్తం తదైవ చ	౪౪
శ్రీసూక్తం చ తతో హుత్వా భూసూక్తం చ తతః పరమ్ ఏకాక్షరాదిసూక్తం చ పంచశాన్తిం జపేత్క్రమాత్	౪౫
ఋత్విగ్భ్యశ్చ సహౌచార్యో జపేత్సుక్తాన్తప్తమాహితః ప్రాతః స్నానవిధానేన స్నానకర్మ సమాచరేత్	౪౬
విష్ణ్వాలయం సమాగత్య దేవేశమనుమాన్య చ కలశైః స్నాపయేద్విష్ణుం యథావిభవవిస్తరమ్	౪౭
ఆచార్యః శిరసా కుమ్భం ధృత్వా విష్ణ్వాలయం పునః ప్రదక్షిణద్వయం కృత్వా గర్భాగారే నివేశయేత్	౪౮
పూర్వోక్తేనైవ సూక్తేన ప్రోక్షయేద్విష్ణుమవ్యయమ్ తచ్చిష్టేనోదకేనైవ భూమిం ప్రోక్ష్య తతః పరమ్	౪౯
రాజానం చ సమాహూయ ప్రోక్షయేత్కుమ్భవారిణా బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వైవ ఆశీర్వాదపురస్కరమ్	౫౦
(దశదానం తతః కృత్వా ఆజ్యావేక్షణమేవ చ ఫలదానాదికం సర్వం యథాకల్పం సమాచరేత్)	౫౧
ఆచార్యం చ సమాహూయ వస్త్రాభరణకుండలైః హేమయజ్ఞోపవీతాద్వైర్భూషణైరపి భూష్య చ	౫౨

అష్టోత్తరసహస్రం వా తదర్థం నిష్కమేవ చ
 చతుశ్శతం చ నిష్కాణాం దద్యాదాచార్య దక్షిణామ్ ౧౩
 ఆచార్యస్య చతుర్థాంశమృత్విగ్భ్యశ్చ
 ఏవం యః కురుతే భక్త్యా హ్యక్షయం శ్రీయమాప్నుయాత్ ౧౪
 పుత్రార్థీ లభతే పుత్రాన్ జయాదీన్ లభతే జయమ్
 రాజ్యార్థీ రాజ్యమాప్నోతి శాన్తిశ్చైవ భవిష్యతి ౧౫
 ఇహైవ ధనవాన్ శ్రీమాన్ దీర్ఘమాయురవాప్నుయాత్
 ఇతి శ్రీవైఖానసే యజ్ఞాధికారే భూకమ్పాదిదోషప్రాయశ్చిత్త
 మహోత్పాతశాన్తివిధిర్నామా చతుశ్శత్యారింశోఽధ్యాయః

అథ పంచ చత్వారింశోఽధ్యాయః

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి మహాశాన్తివిధిం పరమ్
 సర్వదోషోపశమనం సర్వాధ్వరఫలావహమ్ ౦
 సర్వాభీష్టప్రదం శ్రేష్ఠం సర్వాశుభవినాశనమ్
 ఆయురారోగ్యదం కర్తుః శాన్తిపుష్టి సుఖప్రదమ్ ౧
 మహాదోషేషు సర్వత్ర మహాశాన్తిర్విధీయతే
 ఆలయాభిముఖే కుర్యాత్స్పాండరీకం సలక్షణమ్ ౩
 దక్షిణస్యామథాగ్నేయ్యాం పచనాలయ ఏవవా
 అలంకృత్య చతుర్దిక్కు పూర్ణకుమ్భాంకురధ్వజైః ౪
 కదలీక్రముకైశ్చైవ ముక్తాదామావలంబకైః
 మాసం పక్షం చ సప్తాహం పంచాహం త్రియహస్తు వా ౫
 ఏకాహం వాఽథ సంకల్ప్య దోషాణాం గురులాఘవమ్
 జ్ఞాత్వా తదనురూపాణి దినాని జుహుయాత్ప్రమాత్ ౬

అఘరాన్తే సుహోతవ్యే సూక్తే వైష్ణవపౌరుషే రుద్రసూక్తం తతో హుత్వా విశ్వజిత్సూక్తమేవ చ	౭
పారమాత్మికమీంకారాద్యష్టాశీతిం హునేత్తథా శ్రీసూక్తం రాత్రిసూక్తం చ సూక్తం సారస్వతం తథా	౮
జుహుయాత్సర్వదైవత్యం పంచవారుణసంయుతమ్ మూలహోమం తతో హుత్వా ధాతాదీన్ జుహుయాత్క్రమాత్	
'సమో వాచే' సముచ్చార్య 'శన్నో వాత' ఇతీర్య చ 'నారాయణాయ విద్యేతి తథా షడ్భిశ్చ వైష్ణవైః	౧౦
ఆజ్యేన సాజ్యచరుణా సమిధా చ ఘృతాక్తయా సక్తులాజతిలాపూపైర్ఘృతమిశ్రైర్యథాక్రమమ్	౧౧
సంస్నాప్య కలశైర్దేవం సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ త్రికాలముత్తమో హోమో రాత్రిహీనస్తు మధ్యమః	౧౨
ఆజ్యేన సాజ్యచరుణా మధ్యమే జుహుయాత్క్రమాత్ అధమం కేవలాజ్యేన మధ్యాహ్నా జుహుయాత్తతః	౧౩
ఉత్తమే స్నపనం నిత్యం మధ్యమే కేవలార్చనమ్ అధమే కేవలం హోమ ఇతి పూర్వజశాసనమ్	౧౪
రక్షేదగ్నిమవిచ్ఛిన్నం యావత్కర్మావసానకమ్ కర్మణ్యస్మిన్ సమాప్తే తు కృత్వా విప్రాంశ్చ భోజయేత్	౧౫
దద్యాదాచార్యపూర్వేభ్యో దక్షిణాం దేవసన్నిధౌ 'యద్దేవా'దిద్వయం సూక్త'మాయుష్టే'త్యాదిసూక్తకమ్	౧౬
తత్తత్సూక్తం చ హుత్వైవ అతిశాన్తిరితి స్మృతం అతిశాన్తిం చ హుత్వైవ సర్వసంపూర్ణం పరమ్	౧౭

పుత్రశ్రీర్విజయం తస్య ఆయురారోగ్యవర్ధనం నవగ్రహాధిదైవత్యం హుత్వాచేదద్భుతాహ్వయా	౧౮
వేద్యాః పశ్చిమదిగ్భాగే తండులం? (మండలం) తత్ర కారయేత్ నవభాగం విభజ్యైవ ఆదిత్యాదీంత్సమర్చయేత్	౧౯
ప్రదద్యాత్పాయసాదీని తాంబూలాచామనే తథా ముఖాంతమాచరేత్పశ్చాద్ధార్షప్రత్యాదివహ్నిషు	౨౦
వహ్నీవాహవనీయే తు శశిశుక్రౌ యజేద్బుధః అన్వాహర్యే తతః పశ్చాద్ద్రాహుమంగారకం తథా	౨౧
గార్షపత్యే యజేత్పశ్చాత్తథా కేతుం శనైశ్చరమ్ ఆవసధ్యే తథా హుత్వా బుధం చైవ బృహస్పతిమ్	౨౨
సవితారం యజేత్సభ్యే సమిదన్నాదిభిః క్రమాత్ అష్టోత్తరశతం వాపి సప్తవింశతిమేవవా	౨౩
అర్కాదిసమిధశ్చాపి కుశాంతం సమిధః క్రమాత్ నవాహం వా౨౪ సప్తాహం పంచాహం త్రియహన్తు వా	౨౪
ఏకాహం వా ప్రకుర్వీత రాత్రౌ నాద్భుతమాచరేత్ కృతాచేదద్భుతాశాన్తిరత్యన్తదురితాపహా	౨౫

ఇతి శ్రీవైఖానసే యజ్ఞాధికారే మహాశాస్త్రద్భుతశాన్తివిధిర్నామ పంచ
చత్వారింశో౨ ధ్యాయః

అథ షట్ చత్వారింశో౨ ధ్యాయః

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి సర్వశాన్తివిధిం పరం
పౌండరీకం పరిస్తీర్య పరిషిచ్య చ పావకమ్

౧

ప్రాజాపత్యం చ విచ్ఛిన్నం స్విష్టకృద్బుద్ధిసంయుతం ధాతాదిషోడశం హుత్వా జయాదిం చ తథైవ చ	౨
విష్ణుసూక్తం చ హుత్వైవ వైష్ణవాన్తం క్రమాద్యజేత్ అష్టాక్షరేణ మన్తేణ అష్టోత్తరసహస్రకం	౩
పూర్వేష్వేవాగ్ని కుండేషు హునేదాజ్యేన బుద్ధిమాన్ సర్వారిష్టం హునేత్పశ్చాత్సర్వారిష్టవినాశనం	౪
పుత్రపౌత్రప్రదం శ్రేష్ఠమాయుర్బుద్ధికరం భవేత్ ప్రభూతశాన్తిరిత్యుక్తా సర్వత్రాపి చ వైష్ణవం	౫
మిన్దాహుతీ చ విచ్ఛిన్నం గాయత్రీ వైష్ణవీ తథా శనోమిత్ర' ఇతి హుత్వా తథా విష్ణోర్ముకాదిభిః	౬
వైష్ణవం శతశో హుత్వా పౌండరీకే యజేత్కమాత్ ప్రభూతశాన్తిం హుత్వైవ సర్వశాన్తికరం భవేత్	౭
సామాన్యం చ తదా హుత్వా సభ్యుకుండే విశేషతః 'హిరణ్యశృంగ' మారభ్య 'పునా' త్వన్తం తథైవ చ	౮
ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాం చ సహస్రాహుతిసంయుతమ్ ఆజ్యేన జుహుయాద్విద్వాన్ సక్తులాజాదికైర్వినా	౯
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా విష్ణోర్ధానపరాయణః కృత్వా తు కేవలాం శాన్తిమభీష్టం ఫలమశ్నుతే	౧౦
అబ్జం శ్వేతం ఘృతం గ్రాహ్యం కాపిలేన తథైవ చ అఘృత్యాఘృత్య జుహుయాద్విష్ణుగాయత్రియా తథా	౧౧
రక్తాబ్జం బిల్వపత్రం వా శ్వేతాబ్జానామలాభకే అష్టోత్తరసహస్రం వా శతమష్టోత్తరస్తువా	౧౨

హుతమేవ తు సంప్రోక్తం శ్రియశ్శాన్తిరుదాహృతా శ్రీశాన్తిం చ తతో హుత్వా శ్రియం పుష్టిం చ విన్దతి	౧౩
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి పుష్కలామాహుతిం క్రమాత్ పద్మాగ్నిం చ పరిస్తీర్య పరషేచనమాచరేత్	౧౪
శర్కరాజ్యసమాయుక్తం మధుక్షీరసమన్వితమ్ వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ	౧౫
శ్రీసూక్తమపి భూసూక్తం సూక్తమేకాక్షరాదికమ్ జప్త్వా తు విష్ణుగాయత్రీం దేవీం ధ్యాత్వా హునేద్బుధః	౧౬
పుష్కలామాహుతిం హుత్వా సుప్రీతో భగవాన్ హరిః పుత్రశ్రియం జయం తస్య ఆయురారోగ్యవర్ధనమ్	౧౭
శ్రీశతాష్టకశాన్తిం తు ఖిలే ప్రోక్తవదాచరేత్ వ్రజ్వాల్య సభ్యకుండం చ వసోర్ధారాం యజేత్క్రమాత్	౧౮
జుహూం గృహీత్వా హస్తేన పూర్వోక్తాజ్యం ప్రగృహ్య చ ఆచార్యః ప్రాజ్ఞుఖస్తిష్ఠన్ ధారయా చ యజేత్క్రమాత్	౧౯
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ శ్రీభూసూక్తంతతో జప్త్వా అతోదేవాది వైష్ణవమ్	౨౦
ఏకాక్షరాదిసూక్తం చ గాయత్రీం వైష్ణవీం తథా ఏతైస్తు సప్తభిః సూక్తైశ్చతురావర్త్య హూయతామ్	౨౧
ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేత్ సకృద్వా తత్ర కారయేత్ వసోర్ధారాం యజిత్యైవ వసుధామఖిలాం లభేత్	౨౨
అశనీపాతాదికం సర్వశాన్తయే భవతి ధ్రువమ్ రాజరాష్ట్రాభివృద్ధిశ్చ భువి శాన్తిం సమాచరేత్	౨౩

బ్రాహ్మణాన్ భోజయేన్నిత్యం యావత్కర్మసమాపనమ్
 అర్చనాదీని సర్వాణి నైవేద్యాని తథైవచ ౨౪
 స్మరనాదీని సర్వాణి పీఠే అభ్యుక్షణం చరేత్
 ఏక (వం?) ద్వాదశవర్షాణి ఏతత్పితౄక్తసన్నిధౌ ౨౫
 ద్వాదాశార్చా ఝణాదీన్ త్

ఇతి శ్రీవైఖానసే షట్ చత్వారింశోఽధ్యాయః

అథ సప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః

అథ గుప్తం ప్రవక్ష్యామి రక్షార్థాయ ధ్రువాదిషు
 కలహే రుధిరస్రావే రాష్ట్రగ్రామాదిసంకులే ౦
 గర్భాలయాది సర్వత్ర కవాటం బన్ధయేద్ధృఢమ్
 అథవాఽభిముఖద్వారా శిలా వా చేష్టకాపి వా ౨
 నిశ్చిద్రం బన్ధయేద్విద్వాన్ సుధయా లేపనం చరేత్
 యావత్కాలం భయం నాస్తి తావదర్చనమాచరేత్ ౩
 సుకాలే తాన్విస్సుజ్జైవ కవాటోద్ఘాటనం చరేత్
 బేరశుద్ధిం తతః కృత్వా ప్రోక్షయేత్పంచగవ్యకైః ౪
 అద్భుతం శాన్తిమారభ్య సప్తాహం జుహూయాద్భుధః
 పశ్చాత్ప్రతిష్ఠాం కృత్వా తు గురవే దక్షిణాం దదేత్ ౫
 ఏవం యః కురుతే భక్త్యా విష్ణోః సాయుజ్యమాప్నుయాత్
 అతః పరం ప్రవక్ష్యామి గ్రామశాన్తిర్విధీయతే ౬
 మాసమేకం సుసన్త్యజ్య అన్యమాసం గతం యది
 వాస్తుశుద్ధిం తతః కృత్వా వేదపారాయణం చరేత్ ౭

దేవస్య స్మపనం కృత్వాచైకాహంచోత్సవం చరేత్ ద్విమాసే ద్విగుణం ప్రోక్తం త్రిమాసే త్రిగుణం చరేత్	౮
ఏవమేవ విధానేన వత్సరాంతం సమాచరేత్ సంవత్సరేత్వతీతే తు ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే	౯
గ్రామమధ్యే ప్రపాం కృత్వా పంచాగ్నీన్ పరికల్ప్య చ వాస్తుశుద్ధిం తతః కృత్వా పుణ్యాహమపి వాచయేత్	౧౦
అష్టానాం లోకపాలానాం మన్తాణి చ సుహూయతామ్ శాన్తిహోమసమాయుక్తం పారమాత్మికసంయుతమ్	౧౧
యద్దేవాదీంశ్చ హుత్వా తు ఈంకారాదిశ్చ హూయతే వైష్ణవం బ్రాహ్మసంయుక్తం రౌద్రం విష్ణోర్నకాదిభిః	౧౨
ఏవం హుత్వా చతుర్దిక్షు వేదానధ్యాపయేత్క్రమాత్ దేవస్య స్మపనం కృత్వా కలశైస్తు శతాష్టకైః	౧౩
హవిర్భిస్సన్నివేద్యైవ ప్రభూతంబలిమాచరేత్ * * * * *	౧౪
ఏవం నిత్యం ప్రకుర్వీత పక్షం సప్తాహమేవ... అన్వైస్తు బ్రాహ్మణాన్ భోజ్య	౧౫
..... గురవే దక్షిణాం దదేత్ హిరణ్యదానం గోదానం తిలదానం	౧౬
.....న్నం వర్ష.....బ్రాహ్మణానుజ్ఞయాపి చ	౧౭
ద్వివర్షే ద్విగుణం ప్రోక్తం త్రివర్షే త్రిగుణం చరేత్ * * * * *	౧౮

.....ఏవం దశవర్షయేత్	
త్రిలేఖాసహితే	౧౯
సభాస్థానేషు శాలాసు తద్దేవాయతనేషు చ	
మసూరరిక్త చ క్రీతే! తదపోహ్యైవ కారయేత్	౨౦
* * * * *	
.....దేవం స్నాపయిత్వా విచక్షణః	౨౧
..... విద్వాన్ బ్రాహ్మం రౌద్రం సుహూయతామ్	
అజ్యేన జుహూయాద్విద్వాన్ వ్యాహృత్యంతం ప్రతిప్రతి	౨౨
సప్తభిః కలశైర్దేవం స్నాపయిత్వా విచక్షణః	
..... త్తతః	౨౩
దేవం హవిర్భిః సంపూజ్య ఏకాహంచోత్సవం చరేత్	
తదగ్నిం పరిషిచ్యైవ ఐన్ద్రమాగ్నేయసంయుతమ్	౨౪
అగ్నిషోమీయసంయుక్తమోజో	
..... పి సమిద్భిశ్చ సుహూయతే	౨౫
ఏవమేవ ప్రకారేణ మహోత్పాతం ప్రతిప్రతి	
రక్తస్త్రీణాం సముత్పన్నే గ్రామేషు నగరేషు చ	౨౬
..... సాదకేన చ	
తటాకే చ మఠేచైవ కూపే కోష్ఠే తథైవ చ	౨౭
వాలుకైర్ద్విహిభిర్వాపి అగ్నికుండం చ కారయేత్	
త్రిలేఖాసహితే కుండే	౨౮
శ్వమత్స్వస్తప్త	
సమిన్యగ్రోధసంయుతే?	
ప్లక్షైరశ్వద్ధకైరేవ అపామార్హైః సుదూర్వకైః	౨౯

తిలతైలేన మసుర ఆజ్యేన చరుణాపి చ	
పంచవారుణపర్యవ్తం మూలహోమం చ హూయతే	30
యద్దేవాదీంశ్చ హుత్వా తు ఈంకారాదిం తథైవ చ	
పారమాత్మికసంయుక్తం బ్రాహ్మం సనరవైష్ణవమ్	30
దిగ్దేవానా	
* * * * *	3౨
..... సమాదాయ పరిస్తీర్య చ పావకమ్	33
* * * * *	
తిలేన మధునా సమ్యక్ విష్ణుసూక్తం సుహూయతే	3౪
కలశైః స్నాపయేద్దేవమధివాసనసంయుతమ్	
పూర్వవత్స్నపనం కృత్వా పశ్చా చారభేత్	3౫
ఖనిత్వా తత్రదేశస్తు పంచగవ్యైశ్చ సేచయేత్	
వాలుకాభిశ్చ సంపూర్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్	3౬
ఖనన కృత్వా తు బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్తతః	
ఏకాహం ద్వియహం త్ర్యహం పంచాహమాచరేత్	3౭
అగ్రే భూతబలిం దద్యాత్తిలచూర్ణసమాయుతమ్	
లాజాపూపసమాయుక్త పంచ సమాయుతమ్	3౮
సన్ధౌ సన్ధౌ క్షిపేద్విద్వాన్ కంఠకాహళసంయుతమ్	
చత్వరేషు త్రికోణేషు శృంగాటేషు తథైవ చ	3౯
చత్వరే విష్ణుభూతానాం రౌద్రాణాం చ త్రికోణకే	
శృంగాటే బ్రాహ్మభూతానాం తత్తన్నామ్నా బలిం దదేత్	౪౦

ఆచార్యం పూజయిత్వా తు వస్త్రాభరణకుండలైః	
శిష్యానపి యథాయోగం పూజయిత్వా విధానతః	౪౧
శివారుతే తథా మధ్యే చ గచ్ఛతి	
చైత్యవృక్షే సభాస్థానే దేవతాయతనేషు చ	౪౨
చతుర్థాం? రథవీధీనాం వానరో దృశ్యతే యది	
దగ్ధ్వా చే దేన సద్యః శాన్తిం సమాచరేత్	౪౩
వాస్తుశుద్ధిం తతః కృత్వా పుణ్యాహమపి వాచయేత్	
తత్తత్ స్థానేషు సర్వేషు ప్రోక్షయేత్పంచగవ్యకైః	౪౪
పూర్వవత్కుండసంస్కారమాఘారం పూర్వవచ్ఛరేత్	
ఆర్షం చ భౌతికంచైవ వైష్ణవం బ్రాహ్మసంయుతమ్	౪౫
పంచవారుణపర్యంతం వ్యాహృత్యంతం సుహూయతామ్	
సప్తభిః కలశైర్దేవం స్నాపయిత్వా యథాక్రమమ్	౪౬
బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు దక్షిణాం చ స్వశక్తితః	
నగరే రాజ చ దేవతాయతనేషు చ	౪౭
పత్తనే కుటికేచైవ దేవాగారే సుహూయతామ్	
శాన్తిహోమమితి ప్రోక్తం కేవలం జపేత్	౪౮
వైష్ణవం పౌరుషం సూక్తం బ్రాహ్మమైస్త్రిం సవారుణమ్	
ద్విర? శాన్తిరితి ప్రోక్తం	౪౯
* * * * *	
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి రక్తస్త్రీణాం తు లక్షణమ్	౫౦
బ్రహ్మస్థానే తదుత్పత్తౌ పరం భయమవాప్నుయాత్	
రాద్రే తు దృశ్యతే కృ కారయేత్తతః	౫౧

ఆగ్నేయ్యామతిదృశ్యేత తరితః శుభం భవేత్ మేతు దర్శనీయంస్యాద్యమస్థానే ప్రరోపణే	౧౨
నైర్ఋత్యాం యది దృశ్యేత సస్యానాం నాశమాదిశేత్ వర్షశ్చాపి తథా స స్యాత్సర్వశాస్త్రైషు నిశ్చయః	౧౩
వారుణ్యాం చ తథోత్పన్నే శ్రీర్న తిష్ఠతి తద్ధుహే వాయవ్యాం చ తదుత్పన్నే కన్యా గచ్ఛతి తద్ధుహే	౧౪
సౌమ్యే తు దృశ్యతే యత్ర గృహం శూన్యం భవేద్ద్రువమ్ ఐశ్యాన్యే దృశ్యతే యత్ర పరదేశగతం సుహృత్	౧౫
ద్వారే తు దృశ్యతే యత్ర గృహం త్యజతి తద్ధుహేత్ ఘృతకుమ్భస్య పృష్ఠే తే దృశ్యన్తే జన్తవో యది	౧౬
పశూనాం మునిరుక్పం చ! చోరైశ్చాపి భయం భవేత్ భక్తౌ తు దృశ్యతే యత్ర నిస్త్రీకారం సుఖం భవేత్	౧౭
శయ్యాస్థానే తు దృశ్యన్తే ప్రాణాకశయనాధిపాః ధాన్య ణ్ణమూలే తు దృశ్యన్తే జన్తవో యది	౧౮
గృహిణీ సా స్వయమేవ భవిష్యతి నష్టానామేతదేకం విధీయతే	౧౯
ఉత్పన్నస్థానమా	
* * * * *	౨౦
గృహేచేద్ధుహశాన్తిం చ అన్యత్వేహం సమాచరేత్ ఏవం యః కురుతే భక్త్యా విష్ణోర్లోకం స గచ్ఛతి	౨౧

ఇతి శ్రీవైఖానసే **గుప్తోద్ధుతగ్రామశాన్తివిధిర్నామ సప్తచత్వారింశో_ధ్యాయః

అధాష్టచత్వారింశోఽ ధ్యాయః

దుర్గాకల్పం విశేషేణ ప్రవక్ష్యామి తపోధనాః	
మార్గశీర్షస్య మాసే తు ఆర్ద్రాయామర్చయేత్సునః	౧
తద్దినాత్పూర్వతోవాపి నవమే సప్తమేఽపివా	
పంచమేఽపి తతః పశ్చాత్త్రియహే వాఽపి కారయేత్	౨
దుర్గాబింబం సమాదాయ స్నానవేద్యాం ప్రవేశయేత్	
సప్తభిః కలశైః స్నాప్య శుద్ధోదైరభిషేచయేత్	౩
సంస్థాప్య విష్టరే దేవీమర్చయిత్వాఽష్టవిగ్రహైః	
హవిర్భిః సన్నివేద్యైవ ముఖవాసం నివేదయేత్	౪
ఏకేనైవ విధానేన ఉత్సవారమ్భమాచరేత్	
గ్రామప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రవిశేదాలయం పునః	౫
ఆస్థానే స్థాప్య తద్దేవీం స్నాప్యాభ్యర్చ్య విశేషతః	
శాలితండులమాదాయ ద్విద్రోణాదప్యహీనతః	౬
మరీచిజీరకఘృతం నాళికేర ఫలం తతః	
గుళేన సహ సమ్మిశ్ర్య తండులం ప్రముఖే న్యసేత్	౭
తన్నివేద్య యథామార్గం హవిర్భిః సన్నివేదయేత్	
..... నయా చన్దనం దత్వా ముఖవాసం నివేదయేత్	౮
తండులాదీన్ సమాదాయ తద్భక్తేభ్యః ప్రదీయతామ్	
..... వే సాన్తకమ్	౯
సమాప్తిదివసే దేవీం సమభ్యర్చ్య విశేషతః	
సప్తమాతృః తతస్సప్త సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్	౧౦

తత్తద్దస్తే సువర్ణేన సోదకం దక్షిణాం దదేత్	
హిరణ్యం ముఖవాసం చ బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రదీయతామ్	౧౧
సర్వేషామపి దేవానాం వాస్తుగానాం సుపూజయేత్	
పశ్చాద్దేవీం నివేద్యైవ బహుభిః పాయసాదిభిః	౧౨
ముఖవాసం నివేద్యైవ గురవే దక్షిణాం దదేత్	
జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య పుష్పాంజలిమథాచరేత్	౧౩
బిమ్బాభావే పటే లేఖ్యమాచరేద్విధిపూర్వకమ్	
స్వపనంచైవ కృత్వాఽగ్రే ప్రోక్షణైః ప్రోక్షణం చరేత్	౧౪
ఏవం సమర్చయేద్దేవీం దేశశాన్తికరం భవేత్	

ఇతి శ్రీవైఖానసే **దుర్గాకల్ప విధిర్నామ అష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః

అధైకోసచత్వారింశోఽధ్యాయః

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి గ్రామాన్తే తు సమర్చనమ్	
కౌతుకం స్వపనంచైవ నిత్యనైమిత్తికేషు చ	౧
ద్వితీయావరణాదర్వాక్ కారయేదితి శాసనమ్	
ఔత్సవం బలిబేరం చ యోజనాన్తే సమాచరేత్	౨
మోహోదఙ్గానతో వాఽపి	
రాజరాష్ట్రం వినశ్యైవ గ్రామనాశం భవిష్యతి	౩
తస్మాచ్ఛాన్తిం చ కృత్వా తు పునః కర్మ సమాచరేత్	
పరచక్రభయంచైవ రాష్ట్రగ్రామాది సంకులే	౪
కౌతుకాదీన్ సమాదాయ సుదేశే స్థాప్యచార్చయేత్	
పశ్చాత్సుకాలే దేవేశం పూర్వస్థానే నివేశయేత్	౫

తద్దోషశమనార్థాయ పక్షం సప్తాహమేవ వా అద్భుతాం శాన్తిమాచర్య పశ్చాత్ స్థాపనమాచరేత్	౬
ఏకమాసే ప్రకుర్వీత ద్విమాసే ద్విగుణం భవేత్ త్రిమాసే త్రిగుణం ప్రోక్తం చతుర్థే చతురాచరేత్	౭
వత్సరాస్తే సుకాలంచేన్మాసశాన్తిం చ కారయేత్ కర్షణాది పునస్సర్వమాచరేదితి శాసనమ్	౮
రాజరాష్ట్రాభివృద్ధిశ్చ గ్రామశాన్తికరం భవేత్	
తతః కోశాంతరాణ్యనుసరత్యసమగ్రా చ.	

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే ఉత్తరతంత్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ఏకోనచత్వారింశోఽధ్యాయః

ఘ. ఆదర్శపాఠభేదవిస్తరం.

అధ్యాయం:	శ్లోకం	పాఠం
2	23	పంచబేరాంశ్చ
6	1	పైతృకమ్
6	12	శ్రీభూసూక్తం చ పౌరుషమ్
8	36	లంబయేదితి
8	44	వ్యాసాత్తత్త్రిచతుర్భాగమ్
9	31	ఇత అధ్యాయసమాప్తిర్న దృశ్యతే
10	6	గ. వదధ్యాయసమాప్తిః
12	31	సప్తభిః కలశైః
12	55	అధ్యాయసమాప్తిర్నదృశ్యతే గ. వత్
13	60	„
14	14	త్రయోదశాంశం ద్వారస్య
14	15	ధాత్రంశం ద్విధా కృత్య
14	32	కుంభం చేదభిషిచ్య చ
16	14	సంస్కృత్యైవ చ హస్తాభ్యామ్
16	21	కరాభ్యాం మర్థ్యమానే
16	27	కిన్దరైః సనకైః సార్థమ్
16	30	ధ్రువార్చాం నాచరేద్బుధః
19	9	బాహుప్రతిష్ఠా
19	31	ధనుర్గ్రహేణ హస్తం చ
20	62	భాగార్థయవగోఙ్యోచ్చమ్

- 24 16 ఇతః 'సంబంధాయ చ కూర్చేన కూర్చంమౌలాన్యసేత్కమాత్,
తథాధివాన్యగవ్యాదీనంతే తాన్ సంవిసర్జయేత్, కౌతుకాదీన్విశేషేణ
ద్రోణ్యాం వాఽప్యథవాఽవటే, ఆలయాభిముఖే ధీమాన్
గల్వేజగ్ధే? ధివాసయేత్, జలాధివాసనార్థాయ' ఇత్యాదిపాఠః
- 25 6 పాశాస్తదుపరి
- 25 9 ఆమ్రైః సంఛాద్య
- 27 37 'యదీ'త్యనస్తరం 'మూలాలయే తు తద్భింబం సంస్థాప్యం సర్వదా
బుధైః, మండపాదౌ తు తద్భింబం మూర్తిమన్త్రేణ మన్త్రవిత్' ఇతి
ఇతిపాఠః
- 27 40 దేవీభ్యాముచితంయది
- 27 47 కలశైస్తత్ర
- 29 21 శ్రీభూసూక్తమ్
- 29 63 వేదాం మిత్రాదీనమ్
- 29 65 తతః 'సమావాహ్యసమభ్యర్చ్యస్థాపకైః సహ మన్త్రవిత్' ఇతి
- 30 36 నైవ చోరైరపహృతేయది
- 30 54 'సూక్తేన రాజవద్విగ్రహోన్వి తైః, సన్నిధౌదేవదేవస్య ఛందసాం
సంప్రవిశ్య చ'
- 31 23 విశేషే పవనం గతః
- 31 25 వస్త్రాదమాంతేవాకంరాస్తే
- 31 26 ప్రస్తరాస్తే తతోధీమాన్
- 31 32 సహ కౌతుకైః
- 31 38 బలవాన్ యజమా*
- 31 38 కర్తురిచ్చాంచరేత్తస్మాత్
- 31 54 ఆదావేవ శిలామధః
- 31 52 దేవానామాచార్యాన్
- 31 62 కారయేన్నిత్యకర్మాస్తే

32	93	శిష్టం త్రిభాగమ్
33	24	వేదరూపాణి తాన్
34	72	ధాత్వాదీన్ క్రమశః
38	45	ధ్వజమస్తద్వయేన చ
39	19	ఆవృతాఃశంభుమేవైత అత్ర విధ్యాం వ్యవస్థితాః
39	22	పశ్చాద్భవనం పావకాద్యకమ్
39	51	ప్రాతర్భలిం క్షిపేత్
40	94	కర్మాస్తమ్
41	10	దేవానామపి
42	10	మృగయార్థం చ భూషయేత్
42	46	హస్తాభ్యాం చక్రమాదాయ
42	50	తేలేనైవ
47	30	సంధీశంచైవ
47	55	అధ్యయనం చ కృత్వా
48	11	ఇష్టకాగర్భశూలే
50	20	తలస్తృతిత్రిగుణితమ్
51	17	షడాశ్రేయమ్
51	44	వాసాధికరణోక్తవత్

‘ప్రమోదూతాభ్యే శ్రావణ్యాం గురువారే తు వారుణే
యజ్ఞాధికారం లిఖితం రాఘవార్యేణ ధీమతా’ ఇతి సమాప్యతే

* * *